

KOMISIONI EVROPIAN PËR EFIKASITETIN E DREJTËSISË

(CEPEJ)

Udhëzues si të nxitet ndryshimi në drejtim të Drejtësisë Kibernetike - Vlerësimi i mjeteve që përdoren dhe përmbledhje e përvojave pozitive, Dokumenti i miratuar në takimin e 28-të të CEPEJ-t më datë 7 dhjetor 2016

Manual për mbështetjen e zbatimit të Udhëzimeve se si të promovohen ndryshimet drejt Drejtësisë kibernetike, Dokumenti i miratuar në mbledhjen e 32-të plenare të CEPEJ më datë 13 dhe 14 qershor 2019

Udhëzime për video konferencën për procedurat gjyqësore, Dokumenti i miratuar nga CEPEJ në takimin e 36-të plenar më datë 16 dhe 17 qershor 2021

Përkthimi është
bashkë financuar nga
Bashkimi Evropian

KOMISIONI EVROPIAN PËR EFIKASITETIN E DREJTËSISË

Udhëzues si të nxitet ndryshimi në drejtim të Drejtësisë Kibernetike - Vlerësimi i mjeteve që përdoren dhe përmbledhje e përvojave pozitive, Dokumenti i miratuar në takimin e 28-të të CEPEJ-t më datë 7 dhjetor 2016...5

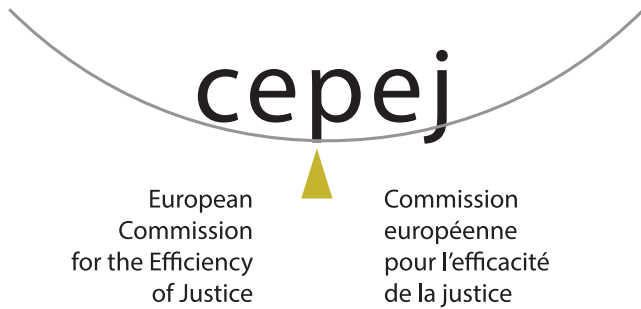
Manual për mbështetjen e zbatimit të Udhëzimeve se si të promovohen ndryshimet drejt Drejtësisë kibernetike, Dokumenti i miratuar në mbledhjen e 32-të plenare të CEPEJ më datë 13 dhe 14 qershor 2019.....51

Udhëzime për video konferencën për procedurat gjyqësore, Dokumenti i miratuar nga CEPEJ në takimin e 36-të plenar më datë 16 dhe 17 qershor 2021.....91

Përkthimi është
bashkë financuar nga
Bashkimi Evropian

Ky përkthim është prodhuar duke përdorur fondet e një programi të përbashkët të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës. Pikëpamjet e shprehura këtu nuk mund të merren në asnjë mënyrë si pasqyrim i opinionit zyrtar të Bashkimit Evropian.

Strasbourg, 7 dhjetor 2016

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

CEPEJ (2016) 13

KOMISIONI EVROPIAN PËR EFIKASITETIN E DREJTËSISË

(CEPEJ)

Udhëzues si të nxitet ndryshimi drejt Drejtësisë Kibernetike

Vlerësimi i mjeteve që përdoren dhe përmbledhje e përvojave pozitive

Dokument i përgatitur nga CEPEJ-GT-QUAL
në bazë të punës përgatitore të Z. Harold EPINEUSE, ekspert shkencor (Francë)

Miratuar në takimin e 28-të të CEPEJ-t më datë 7 dhjetor 2016

Lënda

Hyrje	7
1. Seksioni Një: Mjetet e Drejtësisë Kibernetike që përdoren tashmë në sistemet gjyqësore evropiane	9
1.1 Aksesit ndaj sistemit gjyqësor	9
1.1.1 Përmirësime që synojnë përdoruesit dhe cilësinë e shërbimit gjyqësor publik	10
1.1.2 Model i mjeteve që sigurojnë aksesin ndaj sistemit gjyqësor, të cilët përdoren në Evropë	16
1.1.3 Pasqyrë e shkallës së zhvillimit të aksesit ndaj mjeteve të sistemit gjyqësor që përdoren në Evropë	17
1.2. Komunikimi ndërmjet gjykatave dhe me profesionistët	18
1.2.1 Mjetet për përmirësimin e fluksit dhe sigurisë së komunikimeve ndërmjet profesionistëve	18
1.2.2 Model i mjeteve për komunikimin ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve në Evropë	20
1.2.3 Pasqyrë e shkallës së zhvillimit të mjeteve të komunikimit ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve	22
1.3 Asistencë për gjyqtarin, prokurorin dhe sekretarin e seancës	23
1.3.1 Asistencë për personelin, fusha kryesore e përdorimit të teknologjisë së informacionit në gjykata si mënyrë për përmirësimin e sigurisë juridike	23
1.3.2 Model i mjeteve që përdoren në Evropë për të asistuar gjyqtarët, prokurorët dhe sekretarët e seancave	26
1.3.3 Pasqyrë e shkallës së zhvillimit të mjeteve për të asistuar gjyqtarët, prokurorët dhe sekretarët e seancave	28
1.4 Administrimi i gjykatave	29
1.4.1 Nxitës i ndryshimit për efikasitetin e drejtimit të gjykatave	29
1.4.2 Model i mjeteve për administrimin e sistemit gjyqësor që përdoret në Evropë	32
1.4.3 Pasqyrë e shkallës së zhvillimit të mjeteve për administrimin e gjykatave	34
2. Seksioni Dy: Nga një qasje bazuar në përmirësimin e pajisjeve kompjuterike te një qasje strategjike: zhvillimi i sistemeve të informacionit të afat për të përmirësuar cilësinë e shërbimit që ofrojnë gjykatat	35
2.1 Disa vërejtje paraprake për zhvillimin e teknologjisë së informacionit në sistemin e drejtësisë	35
2.2 Të fillohet me caktimin e objektivave të qarta, të zhveshura nga gjithë vlerësimet teknike	37
2.3 Marrja në konsideratë e kritereve bazë që kontribuojnë në përdorimin normalisht të teknologjisë së informacionit	39
2.4 Shpërndarja e burimeve të duhura në proporcion me pikësynimet e projekteve	41
2.5 Përfshirja nga afër e përdoruesve të ardhshëm në zhvillimin e mjeteve gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit	42
2.6 Hartimi i një politike lidhur me përdorimin që përfshin gjithë palët e interesuara	43
2.7 Nga kultura e menaxhimit të projekteve te një qasje vërtet praktike ndaj novacionit	44
SHTOJCA 1	46
SHTOJCA 2	49

Hyrje

1. Vitet e fundit, gjithë vendet anëtare të Këshillit të Evropës¹ kanë zbatuar mjete të teknologjisë së informacionit (TI) me qëllim përmirësimin e performancës dhe efikasitetit të sistemeve të tyre gjyqësore. Pavarësisht se ndodh në një shkallë të vogël a të madhe dhe me më shumë a më pak pasoja të konsiderueshme financiare, shpeshherë, përfshirja e mjeteve dixhitale është konsideruar në vetvete si mënyrë për modernizimin e drejtësisë. Sidoqoftë, rrallëherë ajo është shoqëruar nga një vlerësim paraprak i ndikimit të përgjithshëm që ka në sistemet e modernizuara gjyqësore. Sot, perceptimi i përgjithshëm është se sistemi i drejtësisë nuk mund të mbetet jashtë një zhvillimi që ka një ndikim shumë të madh të shoqëritë në të cilat ndodh, dhe te popullsitë për të cilat synohet. Sidoqoftë, duhet pranuar se sfida e përfshirjes së teknologjive të informacionit dhe komunikimit në sistemin e drejtësisë, pa shtrembëruar qëllimet dhe vlerat e tij themelore, mbetet ende një fushë shumë pak e dokumentuar. Megjithatë, zhvillimi dhe maturimi i teknologjive të taktuara, që janë aplikuar në sferën gjyqësore qysh nga fillimi i viteve dymijë, bëjnë të mundur që pesëmbëdhjetë vite më pas të bëhet një vlerësim fillestar i përdorimit të tyre, në bazë të përvojës së vendeve anëtare të Këshillit të Evropës.
2. Me anë të këtyre Udhëzuesve, CEPEJ dëshiron që jo vetëm të kontribuojë në dokumentimin e kësaj fushe, duke mbledhur hollësi të përvojës më të fundit që është përfutur në kuadër të sistemeve gjyqësore evropiane, por dhe të bëjë një analizë bindëse të zhvillimit të teknologjisë së informacionit që është zbatuar vitet e fundit në sistemin e drejtësisë, si dhe të vështirësive që paraqet ajo për profesionistët e drejtësisë dhe politikëbërësit. Synimi i CEPEJ-t për t'u përqendruar te "Drejtësisë Kibernetike" është që inkurajimi i debatit për këtë çështje dhe pajisja e atyre sistemeve gjyqësore, që e dëshirojnë këtë, me ekspertizë që i tejkalon çështjet që kanë të bëjnë me krijimin dhe funksionimin e mjeteve të programeve kompjuterike, në mënyrë që të përfshihen gjithë zhvillimet aktuale që ndikojnë në mënyrën si administrohet drejtësia duke shfrytëzuar teknologjitë e informacionit dhe komunikimit. Referuar më shumë si "e-drejtësi" (procedura gjyqësore përmes internetit), që do të thotë se përdorimi i teknologjisë së informacionit është një mënyrë për zbatimin e drejtësisë në botën dixhitale, në fakt, termi Drejtësisë Kibernetike i referohet një përmbledhjeje të literaturës që tani është shumë e gjerë dhe ndërdisiplinore dhe që e ka zanafillën te teoria e informacionit. Kjo literaturë tregon sa të thella janë ndryshimet që ndodhin në organizatat dhe veprimtaritë njerëzore që përdorin sistemet e informacionit për të identifikuar më mirë sfidat me të cilat përballen. Për këtë arsye, përgjithësisht, Drejtësisë Kibernetike kuptohet si grupim i gjithë situatave në të cilat zbatimi i teknologjive të informacionit dhe komunikimit, të paktën, është pjesë e procesit për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, në gjyq ose jashtëgjyqësisht.
3. Ndërsa mjetet dixhitale të legjislacionit Drejtësisë Kibernetike tani, shpeshherë, kontribuojnë në efektivitetin dhe efikasitetin më të madh të sistemeve gjyqësore, në një kuadër të përgjithshëm të burimeve më të rralla, është me rëndësi thelbësore që përdorimi i tyre të marrë parasysh si kërkesën për të garantuar standardet për një cilësi më të lartë të shërbimit publik gjyqësor, ashtu dhe pritshmëritë dhe nevojat e profesionistëve dhe përdoruesve të drejtësisë. Në mënyrë të veçantë, me krijimin e sistemeve të informacionit në sistemin gjyqësor nuk duhet të vihen në dyshim parimet bazë që mbështesin aktivitetet gjyqësore. E drejta për një proces të rregullt, që mbrohet nga Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Liritë Themelore (KEDNJ), si dhe nga instrumentet që ka hartuar CEPEJ për dhënien e drejtësisë, nuk duhet cenuar, por përkundrazi, efektet e saj duhen zgjeruar me [përdorimin] e teknologjisë së informacionit, që nuk përbën një qëllim në vetvete, por një mënyrë në dispozicion të politikëbërësve, profesionistëve dhe palëve në proces.
4. Pra, këta Udhëzues kanë një objektivi të dyfishtë. Së pari, në to bëhet vlerësimi i zgjidhjeve ekzistuese në nivel evropian, duke marrë njëkohësisht parasysh synimet që ndjekin dhe aftësinë e tyre për të përmirësuar cilësinë dhe efektshmërinë e sistemeve gjyqësore. Në përputhje me këtë qasje, aplikimet e ndryshme të legjislacionit mbi sigurinë Kibernetike, që janë identifikuar, janë ndarë në katër kategori kryesore sipas qëllimit të synuar: aksesin ndaj

1 Në të dhënat, që ka dhënë Qipro, nuk përfshihen të dhëna për territorin që nuk është nën kontrollin efektiv të Qeverisë së Republikës së Qipros.

- Në të dhënat, që ka dhënë Republika e Moldavisë, nuk përfshihen të dhëna për territorin e Transnistrias që nuk është nën kontrollin efektiv të Qeverisë së Republikës së Moldavisë.

- Në të dhënat, që ka dhënë Serbia, nuk përfshihen të dhëna për territorin e Kosovës* (* të gjithë referimet ndaj Kosovës, qoftë për territorin, institucionet apo popullsinë, në këtë tekst kuptohen në përputhje të plotë me Rezolutën e Këshillit të Sigurisë së Kombeve të Bashkuara 1244 dhe pa cenuar statusin e Kosovës).

- Në të dhënat, që jepen për Ukrainën, nuk përfshihen territoret që nuk janë nën kontrollin e Qeverisë ukrainase. Gjithë aktivitetet e Këshillit të Evropës përta i takon Republikës Autonome të Krimesë dhe Qytetit të Sevastopolit synojnë nxitjen e të drejtave të njeriut në interes të popullit që jeton në këtë territor. Ato nuk mund të interpretohen si njohje e autoriteteve që ushtrojnë de facto juridiksionin, as si status i ndryshuar i territorit në fjalë.

- Rezultatet për Mbretërinë e Bashkuar jepen veçmas për Anglinë dhe Uellsin, Skocinë dhe Irlandën e Veriut, meqenëse të tre sistemet gjyqësore janë organizuar mbi baza të ndryshme dhe funksionojnë në mënyrë të pavarur nga njëri-tjetri.

sistemit gjyqësor, komunikimi ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve, administrimi i gjykatave dhe asistenca e drejtpërdrejtë për punën e gjyqtarit dhe sekretarit të seancës. Për çdo kategori do të jepen këto hollësi: përfitimet që priten me përfshirjen e këtij mjeti, zhvillimet e mundshme në një periudhë afatgjatë që do të vijë si rezultat i përdorimit të tij, aspektet e domosdoshme për suksesin e novacionit të planifikuar dhe risqet potenciale si pasojë e përdorimit të tij.

5. Së dyti, qëllimi i këtyre Udhëzuesve është që të ndihmojë politikëbërësit ta njohin mirë procesin e ndryshimit drejt Drejtësisë Kibernetike duke vënë në pah parimet e përgjithshme, krahas disa opinioneve vlerësuese që konsiderohen veçanërisht të dobishme lidhur me hartimin dhe zbatimin e politikave evropiane për politikën e drejtësisë dixhitale.
6. Këta Udhëzues janë hartuar mbi bazën e informacionit dhe të dhënave të hollësishme që ka mbledhur CEPEJ gjatë punës së vet, sidomos, në kuadër të vlerësimit të sistemeve gjyqësore evropiane (CEPEJ-GT-EVAL). Në lidhje me këtë, vlen të përmendet se cikli i vlerësimit 2016 (të dhënat për vitin 2014) evidentoi çështjen e teknologjive të informacionit dhe komunikimit për të cilin doli një raport i veçantë, që u botua në shtator 2016 dhe u hartua në bazë të përgjigjeve që dhanë vendet anëtare për një pyetësor të posaçëm. Ky raport krahasues përcakton saktësisht nivelin e zhvillimit të çdo vendi në këtë fushë, dhe gjithashtu, shtjellon në mënyrë më të hollësishme analizat e impaktit të teknologjisë së informacionit në efektivitetin e sistemeve gjyqësore që ka bërë më parë CEPEJ. Këto të dhëna janë plotësuar me informacione origjinale nga projekte të veçanta për teknologjinë e informacionit, që mbledhën mbi bazë vullnetare përfaqësues të vendeve anëtare në pranverë 2016 dhe nga diskutimet e ndryshme ndërmjet anëtarëve të CEPEJ-t dhe Rrjetit të Gjykatave Pilot.
7. Së fundi, fushat me rëndësi thelbësore për reflektim janë paraqitur dhe diskutuar nga Grupi i Posaçëm për Cilësinë e Drejtësisë i CEPEJ-t (CEPEJ-GT-QUAL) mbi bazën e përvojës së çdo anëtari të grupit. Duke u nisur nga puna e këtij grupi, këta Udhëzues janë një përpyetje për të treguar lidhjet ndërmjet temës së këtij raporti dhe çështjeve në fjalë përsa i takon cilësisë së drejtësisë. Në mënyrë të veçantë, bëhet fjalë kur lidhet me “Listën e parametrave për cilësinë e dhënies së drejtësisë dhe të gjykatave” (CEPEJ(2008)2E), një instrument që merr formën e një mjeti të vetëvlerësimit për politikëbërësit dhe profesionistët në fushën juridike, që përmes pyetjeve të shumëllojshme synon përmirësimin e legjislacionit, politikës dhe praktikës lidhur me cilësinë e drejtësisë. Në shtojcën e këtyre Udhëzuesve propozohet një listë shtesë e parametrave specifikë në fushën e Drejtësisë Kibernetike, me qëllim zgjerimin dhe realizimin e këtij vetëvlerësimi lidhur me zhvillimin e teknologjive të informacionit dhe komunikimit në funksionimin e drejtësisë. Në vijim është një bibliografi e shkurtër referuar instrumenteve dhe dokumenteve të ndryshme të Këshillit të Evropës që lidhen drejtpërdrejt me temën e legjislacionit mbi sigurinë Kibernetike. 1. Seksioni Një: Mjetet e Drejtësisë Kibernetike që përdoren tashmë në sistemet gjyqësore evropiane

1. SEKSIONI NJË: MJETET E DREJTËSISË KIBERNETIKE QË PËRDOREN TASHMË NË SISTEMET GJYQËSORE EVROPIANE

8. Kjo pjesë jep një pamje të përgjithshme të sistemeve ekzistuese të Drejtësisë Kibernetike në nivel evropian mbi bazën e të dhënave nga raporti i fundit i CEPEJ-GT-EVAL², të cilit i shtohet informacioni për iniciativat që ka vënë në dukje CEPEJ lidhur me konkurset “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë”. Gjithashtu, seksioni plotësohet me informacionin që japin vendet anëtare, të cilat inkurajohen që të kontribuojnë në këtë studim mbi baza vullnetare duke ndarë përvojat e tyre me ekspertin shkencor. Së fundi, ajo përfshin përmbajtjen e diskutimeve me anëtarë të CEPEJ-t dhe Rrjetin e Gjykatave Pilot.
9. Sistemet, që janë identifikuar, janë grupuar sipas synimit që ka ndjekur promovuesi i tyre: aksesit ndaj sistemit gjyqësor, komunikimi ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve, asistencë e drejtpërdrejtë për punën e gjyqtarëve dhe sekretarëve të seancave, dhe së fundi, administrimi i gjykatës. Ky zberthim është i një natyre të pastër akademike, dhe nganjëherë, kufijtë mes tyre mund të rezultojnë të paqarta. Për këtë arsye, disa nga shembujt më të përparuar mund të ishin përfshirë në disa kategori, pasi ato bashkojnë mjetet qëllimi i të cilave është që të përmirësohet aksesit ndaj informacionit, komunikimi i personelit, sistemi për menaxhimin e çështjeve gjyqësore dhe ndihma për profesionistët. Sidoqoftë, për të shmangur përsëritjet, qasja që është zgjedhur është që ato të përmenden vetëm një herë, duke marrë në konsideratë karakteristikën specifike të mjetit që duhet evidentuar në atë moment të modeli në fjalë.
10. Te këta Udhëzues përfshihet një analizë e përgjithshme e potencialit të secilës kategori të mjetit, që konsiston në shqyrtimin në mënyrë sistematike të përfitimeve që identifikohen lidhur me sistemin e drejtësisë, zhvillimet e mundshme në sistemet gjyqësore, çështjet që duhen marrë në konsideratë në zbatimin e tyre, dhe së fundi, risqet e mundshme të pandara gjatë përfshirjes së tyre lidhur me përfshirjen e tyre. Kështu, çdo nënseksion ofron një pamje të përgjithshme të çështjeve që duhen marrë në konsideratë, së bashku me një përmbledhje infografike e sistemeve që ekzistojnë në çdo vend dhe një model të mjeteve që disponohen për të ilustruar shumëllojshmërinë e përvojës së vendeve anëtare në këtë çështje.

1.1 Aksesit ndaj sistemit gjyqësor

11. Këtu ky kuptim duhet perceptuar në një dimension të gjerë, meqenëse ai përfshin mënyrën si sigurohet aksesit ndaj legjislacionit (informacioni përmes internetit për të drejtat e veta, publikimi i një praktike gjyqësore) dhe aksesin ndaj procedurave për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve (dhënia e ndihmës juridike përmes internetit, rekomandimi të një gjykatë apo shërbim ndërmjetësimi)³. Aksesit ndaj sistemit gjyqësor është një kuptim që përdoret shpesh në sistemet gjyqësore për të justifikuar përdorimin e mjeteve dixhitale, që, në varësi të kontekstit, shërbejnë për të rritur sasinë e informacionit apo nivelin e shërbimeve në dispozicion të përdoruesve të gjykatave, apo për të pakësuar pengesat (që konsiderohet se nënkuptojnë kostot materiale dhe financiare) lidhur me sigurimin e aksesit ndaj shërbimeve ekzistuese.
12. Qysh nga viti 2008, në “Listën e parametrave për cilësinë e dhënies së drejtësisë dhe të gjykatave” (CEPEJ(2008)2E) e CEPEJ-t është nënvizuar lidhja e rëndësishme ndërmjet teknologjisë së informacionit dhe aksesit ndaj sistemit gjyqësor duke i kushtuar kësaj teme një seksion të tërë⁴. Në një periudhë të mëvonshme, në një rezolutë të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës të nëntorit 2015 vihet në dukje se aksesit ndaj sistemit gjyqësor “është guri themeltar i një shteti demokratik që bazohet në sundimin e ligjit dhe një kusht paraprak që qytetarët të gëzojnë në mënyrë të efektshme të drejtat e njeriut, [dhe se] shpeshherë, aksesit ndaj sistemit gjyqësor nënkupton kosto të larta në kuptimin e kohës dhe parave”. Gjithashtu, Asambleja mirëpriti faktin se “një sërë shtetesh po bëjnë përpjekje për reformimin e proceseve gjyqësore me qëllim që të përshpejtojnë procedurat dhe t’i bëjnë ato të përballueshme, sidomos, përmes përdorimit të formave moderne të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit”⁵.
13. Për këtë arsye, teknologjia e informacionit premtan një shërbim gjyqësor publik më të arritshëm, mjaft që vetë qytetarët të jenë të lidhur me internet dhe të jenë të përgatitur që ta pranojnë këtë marrëdhënie të re, dhe me kusht që sistemet gjyqësore të jenë të përgatitura që të investojnë mjaftueshëm për mjete edhe më të avancuara dhe më komplekse, që kërkojnë ose rezultojnë në riformësimin e organizimit dhe marrëdhënieve të tyre, dhe nganjëherë, edhe shprehi të reja që ato duhet t’i integrojnë për të përfituar plotësisht nga shërbimet e reja dixhitale që ofrohen për palët në gjykim dhe qytetarët në përgjithësi.

2 “Sistemet gjyqësore evropiane: efikasiteti dhe cilësia e dhënies së drejtësisë: përdorimi i teknologjive të informacionit dhe komunikimit në sistemet gjyqësore evropiane”, Studime të CEPEJ-t nr. 24, botim i vitit 2016 (të dhëna për vitin 2014).

3 Shih Rezolutën 2054 (2015) të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës, Komisioni për Barazinë dhe Mosdiskriminimin, me titull “Barazia dhe mosdiskriminimi lidhur me aksesin ndaj sistemit gjyqësor”, që vlerëson se koncepti i gjerë i aksesit ndaj sistemit gjyqësor trajton elemente të ndryshëm që sjellin si pasojë korrigjimin e duhur lidhur me shkeljen e një të drejte, si: informacioni për të drejtat dhe procedurat, ndihma juridike, përfaqësimi ligjor, e drejta për të ngritur padi apo aksesit i përgjithshëm ndaj gjykatave.

4 Shih, në mënyrë të veçantë, Seksionin III të listës së parametrave “Aksesit ndaj sistemit gjyqësor, njoftimi për qytetarët dhe publikun”.

5 Rezoluta 2081 (2015) e Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës, Komisioni për Çështje Ligjore dhe të Drejtat e Njeriut, me titull “Aksesit ndaj sistemit gjyqësor dhe interneti: potenciali dhe sfidat”, paragrafët 1 dhe 2.

1.1.1 Përmirësimet që synojnë përdoruesit dhe cilësinë e shërbimit gjyqësor publik

14. Kudo zhvillimi i teknologjisë së informacionit ka sjellë si pasojë zgjerimin e kapaciteteve për ndërveprim ndërmjet individëve, dhe si rezultat, shërbimet publike, përfshirë shërbimin e sistemit gjyqësor, janë përpjekur që të shfrytëzojnë mjetet e reja dixhitale me qëllim rishqyrtimin e mënyrave si duhet të komunikojnë me përdoruesit e tyre⁶. Sigurimi i një sasive më të madhe të informacionit dhe përmirësimi i dhënies së tij janë dy objektivat, të cilat operatorëve të sistemeve gjyqësore iu dukën se janë bërë të mundshëm me kosto më të ulët të përfshirjes së tyre në sajë të teknologjisë së informacionit. Prioriteti konsiston në sigurimin e dy lloj përfitimesh: përmirësimi i cilësisë së shërbimit që ofrohet, duke kontrolluar njëkohësisht kostot operative të sistemit gjyqësor.
15. **Objektivi kryesor i shumë grupeve informative të faqeve të internetit, që janë krijuar këto dy-tre vitet e fundit, është që qytetarët të marrin informacion në nivel bazë⁷** përpara një mosmarrëveshjeje apo padie, informacion ky që ata e marrin nga shtëpia dhe në një gjuhë që e kuptojnë, përmes krijimit të një ndërfaqeje komunikimi e lehtë për t'u përdorur, që i informon lidhur me shkallën e të drejtave të tyre dhe me hapat proceduriale që duhen ndjekur për t'i ushtruar apo për t'i mbrojtur ato. Për këtë arsye, në gjithë vendet po krijohen gradualisht portale me informacione dhe, shumë shpesh, ato përfshijnë gjykatat dhe shoqatat e avokatëve apo shoqata të tjera me qëllim që të sigurohet një nivel sa më i plotë dhe uniform informacioni që të jetë e mundur, aksesin në të cilin mundësohet nga çdo cep i vendit. Duhet vënë në dukje se Bashkimi Evropian po e nxit këtë përpjekje duke punuar për informacionet lidhëse dhe ka krijuar një portal, në gjuhët e vendeve të BE-së, për të siguruar aksesin ndaj informacionit të vendit që japin shtetet.
16. **Tani krijimi i shërbimeve të informacionit përmes internetit përqendrohet te dhënia e asistencës për qytetarin përmes sigurimit të informacionit praktik për procedurat që duhen ndjekur⁸.** Duke plotësuar një lloj pyetësori dinamik, që është parashikuar për të siguruar fokusimin te kërkesa e tyre si përsa i takon natyrës së informacionit, sasisë së informacionit në fjalë, ashtu dhe vendndodhjes gjeografike në fjalë, qytetarët mund të hyjnë në këto portale më të përparuar dhe të marrin informacion të përshtatur dhe të vendosur në kontekst, që i mundëson të vazhdojnë rrugën e tyre përmes kanaleve të duhura institucionale, si: lidhja me një avokat, lidhja me një shërbim pajtimi ose ndërmjetësimi apo, sigurisht, rekomandimi te gjykatat përkatëse. Gjithashtu, nganjëherë, qytetarëve u jepet informacion më i saktë lidhur me procedurat referuar çështjes së tyre institucionit së bashku me dokumentet që duhen plotësuar (që mund të shkarkohen përmes internetit), një listë e dokumenteve që duhen paraqitur në mbështetje të kërkesës, adresa postale apo adresa elektronike e institucionit, plani për hyrjen në këtë adresë, organizimi i brendshëm i institucionit dhe, mundësisht, periudhat e pritjes dhe afatet kohore për të cilat bëhet fjalë. Sipas eksperiencës së shteteve, këto shërbime kërkojnë një sasi të konsiderueshme pune për përmirësimin e dhënies së informacionit, për thjeshtimin e gjuhës që përdoret, për mbajtjen parasysh të parimeve të përshtatshme për përdoruesit dhe, nganjëherë, edhe për përmirësimin e procedurave⁹.

6 Shih rekomandimet përkatëse të Këshillit Konsultativ të Gjyqtarëve Evropianë në Opinionin e tij nr. (2011)14 për "Sistemi gjyqësor dhe teknologjitë e informacionit", paragrafët 19-24.

7 Një objektivi që përputhet me pikat më poshtë të listës së parametrave, III.1.2: "A ka adresa interneti pa pagesë (për të cilat nuk paguhen tarifa) që sigurojnë akses ndaj teksteve ligjore?"; III.1.4: "A është e mundur hyrja te vendimet dhe vlerësimet gjyqësore në adresat e gjykatave në internet?".

Për të njëjtën temë, në paragrafin 14 për aksesin ndaj sistemit gjyqësor "Karta e Madhe e Gjyqtarëve", miratuar nga Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë (KKGJE) në vitin 2010, theksonte se: "sistemi gjyqësor është transparent dhe për funksionimin e sistemit gjyqësor botohet informacion".

Në paragrafin 6 të Opinionit të tij nr.7 (2005) për "Sistemin gjyqësor dhe shoqërinë", KKGJE ka nënvizuar tashmë se: "Zhvillimi i demokracisë në shtetet evropiane do të thotë se qytetarët duhet të marrin informacionin e duhur për organizimin e autoriteteve publike dhe kushtet në të cilat hartohen ligjet. Për më tepër, është po aq e rëndësishme që qytetarët të dinë si funksionojnë institucionet gjyqësore". Në vijim, në paragrafin 13, ai thotë: "KKGJE është shprehur tashmë në terma të përgjithshme se vetë gjykatat duhet të marrin pjesë në përhapjen e informacionit lidhur me aksesin ndaj sistemit gjyqësor (me anë të raporteve periodike, udhëzuesve të shtypur për qytetarët, shërbimeve përmes internetit, zyrave të informacionit etj.); gjithashtu, KKGJE ka rekomanduar tashmë hartimin e programeve edukative me synim dhënien e informacioneve specifike (p.sh.: përsa i përket natyrës së procedurave në dispozicion; kohëzgjatjes mesatare të procedurave në gjykata të ndryshme; shpenzimeve për gjykatat; mjetet alternative të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve që u ofrohen palëve; vendimeve shumë të rëndësishme që japin gjykatat) (shih paragrafët 12-15 të Opinionit nr. 6 (2004) i KKGJE-së)".

8 Funksionet që trajtohen nga këto pika të listës së parametrave, III.1.9: "A është informacioni për funksionimin e gjykatave në dispozicion të qytetarëve dhe lehtësisht i arritshëm prej tyre?"; III.1.10: "A është informacioni për të drejtat dhe detyrimet e qytetarëve (që parashikohet në ligj) plotësisht në dispozicion të tyre (për shembull, përmes një numri telefonik të përgjithshëm)?"; III.1.13: "A ekziston ndonjë listë e përditësuar e avokatëve te recepsioni i gjykatës dhe/ose në grupin e saj të faqeve të internetit?"; III.2.3: "A janë kostot/tarifat për procedurat transparente?"; II.8.1: "A ekziston ndonjë listë e përditësuar e ekspertëve, përkthyesve të gjykatës nga të cilët mund të kërkohej këshilla?".

9 Krahajo Rezolutën e lartpërmendur të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës 2054 (2015) për "Barazia dhe mosdiskriminimi lidhur me aksesin ndaj sistemit gjyqësor", që në paragrafët 4.1 dhe 4.2 thotë: "... Asambleja iu bën thirrje Shteteve Anëtare që të (4.1) nxisin dhe të përmirësojnë vetëdijen juridike duke hulumtuar dhe zbatuar mekanizma specifike për informacionin dhe strategji inovatore për komunikimin; (4.2) për të siguruar që një informacion i saktë për të drejtat dhe procedurat të vihet në dispozicion në gjuhë dhe formate të ndryshme dhe në gjuhë të thjeshtë, duke u bazuar te mbështetja e ndërmjetësve të shoqërisë civile për përhapjen e informacionit të synuar".

17. Në disa sisteme gjyqësore krijimi i “të dhënave të hapura” konsiderohet si synimi përfundimtar i politikave lidhur me aksesin ndaj sistemit gjyqësor. Këto dy-tre vitet e fundit ka spikatur një tendencë, me mbështetje të fuqishme politike në nivel ndërkombëtar¹⁰, e disa vendeve për të shkuar drejt publikimit të të dhënave gjyqësore për publikun e gjerë. Synimi është që gjithë vendimet gjyqësore të vihen në dispozicion të të gjithëve përmes internetit pa pagesë (me kufizime të ndryshme përsa i takon të dhënave personale – emrat e palëve, adresat etj. – sipas legjislacionit në fuqi të vendit në fjalë)¹¹. Politikat e “të dhënave të hapura” përbëjnë një progres të konsiderueshëm teorik lidhur me sigurimin e aksesit ndaj legjislacionit, duke i vënë vendimet dhe vlerësimet e gjykatave në dispozicion të të gjithëve në të njëjtat kushte. Njëkohësisht, ato krijojnë shumë pikëpyetje përsa i takon lehtësisë së hyrjes te legjislacioni që vihet në dispozicion të qytetarëve në formë të papërpunuar, dhe u paraprijnë ndryshimeve thelbësore në rrethet e profesionistëve përsa i takon këshillimit dhe publikimit të informacionit gjyqësor.
18. Për këtë arsye, kjo do të thotë që impakti i krijimit të të dhënave të hapura gjyqësore në aksesin ndaj sistemit gjyqësor duhet të jetë i përshtatshëm. Që ky proces të jetë i efektshëm, në të duhet marrë në konsideratë fakti se, në praktikë, qytetarët nuk e kanë të lehtë që të orientohen në një mori aq të madhe informacioni, dhe ta përdorin atë për të mbështetur kërkesën e tyre apo për të mbrojtur të drejtat e tyre. Në shumë raste, ata kanë nevojë të kontaktojnë një ndërmjetës profesionist pasi ligji ose çështja gjyqësore është komplekse. Në disa vende, madje mund të dallohen ndërmjetës të rinj për të bërë përpunimin e informacionit ligjor dhe gjyqësor të hapur dhe pa pagesë. Përveç kësaj, sistemet gjyqësore duhet të peshojnë avantazhet e vënies së këtyre të dhënave në dispozicion përmes internetit për sektorë të caktuar të aktivitetit (tregun e sigurimeve, atë bankar apo të punësimit) dhe përdorimin e tyre nga individë apo për qëllim statistikore. Autoritetet publike mund të jenë dakord që t’i hedhin të dhënat në internet, nganjëherë pa dijeninë e, ndoshta, në dëm të atyre, të cilëve ato duhet t’u shërbejnë dhe t’i mbrojnë – p.sh.: përdoruesve të sistemit gjyqësor, vetëm në kushte të caktuara, në rast të kundërt ekziston rreziku që të nxitet mosbesimi te aparati gjyqësor¹².
19. Në sistemet gjyqësore po zbatohen gjithnjë e më shumë politika aktive të komunikimit institucional përmes internetit duke shfrytëzuar forcën e multimedive dhe rrjetëve sociale¹³. Në nivelin e një gjykate apo rrjeti gjykatash, vendet po eksperimentojnë një formë të re marrëdhënesh me qytetarët, e cila bën të mundur që sistemi gjyqësor të raportojë për punën e vet në mënyra të ndryshme¹⁴ (si degët e tjera të pushtetit – ekzekutivi dhe legjislativi – në grupet e tyre të faqeve të internetit), duke përfshirë politika dhe strategji të mirëfillta për komunikimin përmes rrjetit: deklarata për shtyp (nganjëherë, në disa gjuhë), transmetime me video të gjithë ose një pjesë të seancës gjyqësore (kryesisht, në rastin e gjykatave të larta apo kushtetuese), apo përmes faqes së Facebook-ut apo llogarisë së Twitter-it, për të përmendur vetëm dy rrjetet sociale që përdoren më së shumti. Sistemi gjyqësor i konsideron gjithë këto mjete të reja si mundësi të drejtpërdrejta që publiku në nivel kombëtar ose lokal, që i përdor këto media të reja, të marrë njohuri për të dhe ta kuptojë.
20. Thjeshtësia dhe çmimi shumë i përballueshëm i instalimit të mjeteve të caktuara sot, sidoqoftë, nuk duhet të na bëjnë të shpërfillim një situatë shumë më të ndërlikuar, sipas sistemeve gjyqësore që e kanë kaluar këtë situatë. Investimi i bërë për zhvillimin e mjeteve të komunikimit, duke krijuar pritshmëri të mëdha tek popullsia, duhet të pasohet nga investime edhe më të rëndësishme në teknologjitë e komunikimit dhe marrëdhëniet me publikun, përmes rekrutimit të profesionistëve dhe trajnimit të vazhdueshëm të aktorëve të ndryshëm brenda institucionit në fjalë. Kështu, përcaktimi i një politike të mirëfilltë për komunikimin duhet shoqëruar, gjithashtu, me një debat për kufijtë e kësaj politike për një institucion gjyqësor. Kjo nënkupton vlerësimin e llojit të informacionit që duhet apo

10 Shih, në mënyrë të veçantë, Partneritetin e Hapur me Qeverinë paraqitur në vitin 2011, që bazohet te një grup shtetesh me politika proaktive në këtë fushë, si dhe versionet e shumta kombëtare që ai mund të stimulojë.

11 Shih, në këtë aspekt, paragrafin 16 të Parathënies së Direktivës 2003/98/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit të datës 17 nëntor 2003 për ripërdorimin e informacionit të sektorit publik: “Bërja publike e gjithë dokumenteve përgjithësisht në dispozicion që i përkasin sektorit publik — jo vetëm degës politike, por dhe degës ligjore dhe administrative — është një instrument thelbësor për zgjerimin e të drejtës për njohuri, që është një parim bazë i demokracisë. Ky objektivi aplikohet për institucione në çdo nivel, qofshin vendore, kombëtare apo ndërkombëtare.”

12 Është e nevojshme që të përmendet këtu mbrojtja që parashikon Neni 8 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut lidhur me konfidencialitetin e të dhënave personale nga pikëpamja e respektimit të jetës private. Kjo madje arrin deri atje sa të pranojë se kufizimet zbatohen për rregullën audi alteram partem me qëllim që të mbrohen dokumentet konfidenciale në kontekstin e procedimit gjyqësor (vendim i dhënë më datë 21 qershor 2007 në çështjen gjyqësore “Antunes dhe Pires kundër Portugalisë”, kërkesa nr. 7623/04). Sipas Gjykatës, sistemet gjyqësore të informimit duhet të sigurojnë për këtë arsye pacenueshmërinë e plotë të të dhënave që transmetohen dhe përputhjen e plotë me sekretin profesional, në zbatimin si të drejtave të mbrojtjes, që garanton Neni 6 i Konventës, ashtu dhe respektimin e jetës private që garanton Neni 8 (shih vendimin e datës 24 korrik 2008 tek “André kundër Francës”, kërkesa nr. 18603/03).

Tek paragrafi 17 i Opinioni të tij nr. (2011) 14, nga ana e vet, Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë është shprehur: “Duke patur parasysh natyrën e mosmarrëveshjeve që vijnë përpara gjykatave, disponueshmëria përmes internetit e vendimeve të caktuara gjyqësore mund t’i vërë të drejtat e individëve për konfidencialitet në rrezik dhe të cenojë interesat e kompanive. Për këtë arsye, gjykatat dhe sistemet e drejtësisë duhet të sigurojnë që të merren masat e duhura për mbrojtjen e të dhënave në përputhje me ligjet e duhura”.

13 Në përputhje me pikëpamjen e KKGJE-së, që “inkurajon zhvillimin e teknologjisë së informacionit si një mjet për përmirësimin e komunikimit të gjykatave me median, për shembull, duke i siguruar medias lehtësi më të madhe për të hyrë te vendimet gjyqësore, si dhe njoftim për seancat e afërta”, Opinioni nr. (2011)14, paragrafi 18.

14 Një politikë e tillë kontribuon në zbatimin e pikës I.2.2 të listës së parametrave: “A i bëjnë strukturat drejtuese të gjykatës shumë publicitet misionit/vizionit dhe strategjisë tek palët e interesuara, gjyqtarët, prokurorët dhe personeli i gjykatës?”.

nuk duhet hedhur në internet, dhe menaxhimin e duhur të atij informacioni¹⁵. Për hir të imazhit dhe dinjitetit të institucionit gjyqësor, është e domosdoshme që, përpara dhënies me mish e me shpirt pas mjeteve të komunikimit që janë më shumë në modë, këtyre pyetjeve t'u jepet përgjigje me qetësi dhe në mënyrë të arsyetuar. Për më tepër, përgjigja e gjithë këtyre pyetjeve, pa dyshim, ndryshon sipas llojit të gjykatës dhe llojeve të çështjeve gjyqësore me të cilat ajo merret¹⁶.

21. **Në disa vende ka filluar dhe funksionon tashmë komunikimi joshkresor me përdoruesit e gjykatës përsa i takon çështjeve të tyre gjyqësore, dhe po zhvillohet edhe në vende të tjera**¹⁷. Ky komunikim konsiston, para së gjithash, në shërbime lidhur me referimin e një çështjeje një gjykate drejtpërsëdrejti përmes internetit, kryesisht parashikuar për procedura që nuk kërkojnë paraqitjen e detyrueshme: këto shërbime i kursejnë qytetarit problemin e dërgimit me postë të dokumenteve në formë shkresore apo dorëzimit dorazi në zyrën e regjistrimit në gjykatë. Sipas kësaj qasjeje, sistemet e informacionit, që kanë hyrë në përdorim kohët e fundit, bëjnë të mundur që qytetarët, pavarësisht nëse asistohen apo jo nga një avokat, marrin njoftim lidhur me çështjet e tyre gjyqësore në formë joshkresore me anë të mesazheve me tekst ose të postës elektronike, ku qytetarët ftohen që të shkojnë në një llogari të sigurt në internet dhe/ose të kontaktojnë avokatin e tyre. Gjithashtu, disa vende kanë vënë në përdorim sisteme në formë joshkresore për dërgimin e njoftimeve për paraqitje në seancë gjyqësore, ndërsa për konfirmimin e qëllimit të palës në gjykim për të marrë pjesë me anë të një mesazhi që dërgohet në telefonin e palës në gjykim disa ditë më përpara, duke mundësuar kështu rritjen e ndjeshme të shkallës së paraqitjes në gjyq të të dyja palëve në proces dhe, si pasojë, uljen e përqindjes së seancave të shtyra gjyqësore. Vende të tjera e vënë vendimin e gjyqit për çështjen gjyqësore në dispozicion të palëve në hapësirën e tyre të sigurt personale, së bashku me informacionin për mjetet ligjore në dispozicion (përmes internetit ose jo) për kundërshtimin e tij ose zbatimin të tij.
22. **Vënie në përdorim e sistemeve të informacionit teorikisht përmirëson pritjen fizike të publikut në gjykata dhe gjekë.** Përveç përfitimeve për përdoruesit, të cilët, si individë, nuk janë më të detyruar që të paraqiten personalisht në gjykatë për të marrë informacion apo për të filluar procedurat, këto shërbime përmes internetit lehtësojnë organizimin e gjykatës meqenëse ato mundësojnë shkurtimin e kohës së pritjes tek zyra e pranimit në gjykatë apo, madje, e eliminojnë kohën e pritjes për ata që mund ta marrin informacionin që kërkojnë në një kompjuter personal. Koha e fituar nga mungesa e detyrimit për të informuar njerëzit, të cilët mund ta kërkojnë informacionin që iu duhet drejtpërsëdrejti në internet, gjithashtu, bën të mundur që personeli i kualifikuar të përqendrohet për të ndihmuar ata, të cilët nuk i kanë këto lehtësira, apo çështjet gjyqësore të të cilëve kërkojnë një nivel specifik informacioni ose një intervistë me një profesionist. Duhet vënë në dukje se disa vende e plotësojnë këtë informacion të ofruar, që vihet në dispozicion si përmes internetit, ashtu dhe person me person në gjykatë, me një sistem hibrid që përfshin përdorimin e linjave të drejtpërdrejta telefonike që janë në dispozicion në mbarë vendin. Të tjera vende nxisin një politikë edhe më ambicioze të shpërndarjes së pikave fizike të aksesit ndaj legjislacionit, duke krijuar agjenci vendore që janë pjesë e shërbimeve publike, personeli i të cilave është i trajnuar posaçërisht në punë ndërsektoriale, dhe mund të hyjnë në sisteme të ndryshme të informacionit në fjalë dhe t'u ofrojnë qytetarëve asistencë në çast, nëse është e nevojshme me ndihmën e personelit gjyqësor të gjykatës.
23. **Procedura të tjera, që bëjnë të mundur shmangien e paraqitjes në gjykatë, po krijohen përmes përdorimit të videokonferencës,** që po përhapet në mënyrë sistematike në çdo vend, përfshirë për qëllimin e bashkëpunimit gjyqësor ndërmjet vendeve. Këto procedura, që vihen në dispozicion të një kategorie individësh apo në situata specifike¹⁸ lidhur me përgatitjen e një çështjeje për gjykim apo për pjesë të caktuara të një seance gjyqësore (ekspertizën, paraqitjen e ankesës, marrjen në pyetje apo dhënien e dëshmisë në largësi), konsiderohen si një mënyrë e rëndësishme për të kursyer kohën dhe shpenzimet si në çështjet civile, ashtu dhe në ato penale. Nga ana tjetër, nga pikëpamja e cilësisë, shumë profesionistë nga vendet anëtare mendojnë se për përdorimin e videokonferencës kërkohet ende që të bëhet një numër përmirësimesh në anën teknike dhe lidhur me regjistrimin e seancës gjyqësore. Këtë e theksoi raporti, i cili hartoi rezolutën e Asamblesë Parlamentare për aksesin ndaj sistemit gjyqësor dhe internetin: "Gjykatat, që përdorin videokonferencat, duhet të vazhdojnë të kërkojnë rrugë për zbutjen e këtyre diza-

15 Te Seksioni II, lista e parametrave përmban një numër pyetjesh për këtë temë që bëjnë të mundur vlerësimin e shumëllojshmërisë së informacionit që mund të bëhet publik: II.10.4: "A ka ndonjë politikë për publikimin e rezultateve të vlerësimit?"; II.10.7: "A regjistrohet dhe publikohet përqindja e çështjeve gjyqësore me seksion më të gjerë se normalisht?"; II.10.8: "A regjistrohet dhe publikohet numri i kundërshtimeve të suksesshme?"; II.10.9: "A regjistrohet dhe publikohet përqindja e kërkesave ankimore?"; II.10.12: "A regjistrohet dhe publikohet sistematikisht kohëzgjatja e procedimit gjyqësor?"; nga ana tjetër, lista e parametrave nuk trajton përhapjen në publik të informacionit më poshtë, por vetëm regjistrimin e tij për përdorim të brendshëm: II.10.10: "A regjistrohet dhe publikohet rendimenti i gjyqtarëve dhe stafit të gjykatës?"; II.10.11: "A regjistrohet përqindja e shfuqizimeve?".

16 Për këto pyetje, shih Opinionin nr. 7 (2005) të KKGJE-së, sidomos, rekomandimet që jepen në Seksionin C për "marrëdhëniet e gjykatave me median".

17 Shih pikat më poshtë të listës së parametrave: III.6.7: "A kanë mundësi palët që të marrin, në një moment të caktuar, informacion për fazën ku ka arritur procesi i tyre gjyqësor: drejtpërsëdrejti (përmes marrjes së informacionit apo internetit)? Në mënyrë jo të drejtpërdrejtë përmes këshilltarit të tyre ligjor (d.m.th., avokati apo përfaqësuesit ligjor)?"; II.7.2: "A ekziston një sistem i njoftimit të vendimeve gjyqësore?".

18 Ky parim i trajtimit rast pas rasti duhet nënvizuar meqenëse, sipas Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut: "Ndonëse pjesëmarrja e të pandehurit në proces përmes videokonferencës si e tillë nuk bie në kundërshtim me Konventën, i bie detyrë Gjykatës që të sigurojë se përdorimi i kësaj mase në një rast të dhënë i shërben një synimi legjitim", GJEDNJ, "Marcello Viola kundër Italisë", 5 tetor 2006, kërkesa nr. 45106/04, §67.

vantazheve, siç është ndjekja e novacioneve teknike që përmirësojnë cilësinë e videokonferencës dhe shifrimin e sinjalit video për t'u mbrojtur nga përgjimi. Gjithashtu, avokatët, gjyqtarët dhe personeli i gjykatës duhet të familjarizohen vetë me ndryshimet e zakonshme ndërmjet dhënies së dëshmisë personalisht dhe dhënies së dëshmisë përmes videokonferencës, në mënyrë që të ndërjegjësohen se këto ndryshime mund të kenë pasoja të caktuara për dëshminë e dhënë përmes videokonferencës. Për shembull, personat, të cilët japin dëshmi përmes videokonferencës, priren të shikojnë në ekran për të parë personin tjetër dhe jo te kamera, duke eliminuar në këtë mënyrë pamjen e kontaktit të drejtpërdrejtë me vështrim me njerëzit në sallën e gjyqit. Të kuptuarit e kësaj dhe e ndryshimeve të tjera mund t'i ndihmojë avokatët, gjyqtarët dhe personelin e sallës së gjyqit që të modifikojnë pritshmëritë e tyre nga dëshmia e dhënë përmes videokonferencës përkundrejt dëshmisë së dhënë personalisht.” Sigurisht, këto çështje bëhen shqetësuese kur është fjala për sigurimin e cilësisë së dhënies së drejtësisë.

24. **Gjithashtu, në disa prej vendeve anëtare të Këshillit të Evropës kohët e fundit janë krijuar grupe të faqeve të internetit që janë parashikuar për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes internetit.** Në çështjet civile, ato përdoren përgjithësisht për të trajtuar pretendimet për shuma të vogla parash (mosmarrëveshjet në konfliktet konsumatore, qiratë e banesave) ose për procedura specifike në të cilat përfshihen urdhërpagesa, por ato po krijohen edhe për fushën e mosmarrëveshjeve familjare (procedurat e divorcit). Si operatorët publikë, ashtu dhe ata privatë, ofrojnë shërbime për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes internetit, shërbime këto që vihen drejtpërsëdrejti në dispozicion të palëve në gjykim. Disa sisteme gjyqësore e konsiderojnë këtë si një shërbim alternativ, ndërsa të tjerë e shohin si një sugjerim bashkëplotësues që bëhet përpara referimit të mundshëm të një çështjeje në gjykatë. Kjo qasje jep një kontribut të konsiderueshëm në parandalimin e ngarkesës së gjykatës, duke e inkurajuar zgjidhjen e një mosmarrëveshjeje përmes pajtimit ose ndërmjetësimit të kompjuterizuar. Nëse pajtimi ose ndërmjetësimi dështon, më pas është i mundshëm kalimi në sistemin tradicional gjyqësor, por ky kalim bëhet më i lehtë – kur sistemi i informacionit është i lidhur ose njihet nga autoriteti publik – për arsye të transferimit automatik të informacionit për palët dhe çështjen gjyqësore, që pastaj është gati për gjykim, duke shmangur kështu nevojën që nëpunësit gjyqësorë të krijojnë manualisht një numër të ri në sistemin e tyre për menaxhimin e çështjeve gjyqësore, dhe që palët t'i riparaqesin pretendimet e tyre dhe të dorëzojnë të njëjtin informacion dhe dokumente për të mbështetur çështjen e tyre¹⁹.

25. Duhet vënë në dukje se, kohët e fundit, Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës iu bëri thirrje vendeve anëtare që, “në rastet e duhura, t'i vënë procedurat vullnetare për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes internetit në dispozicion të qytetarëve; të sensibilizojnë publikun lidhur me disponueshmërinë e tyre dhe të krijojnë stimuj për pjesëmarrje në këto procedura, përfshirë duke nxitur zbatimin jashtëgjyqësor të vendimeve për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes internetit dhe duke rritur njohuritë e profesionistëve ligjorë për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes internetit”. Gjithashtu, bëhet fjalë për nevojën për të kontrolluar kontributin e zgjidhjes së mosmarrëveshjeve përmes internetit, që ajo të jetë e aftë t'u sigurojë qytetarëve një sistem gjyqësor cilësor, që, për vendet anëtare, konsiston në “sigurimin që procedurat ekzistuese dhe ato të ardhshme për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes internetit të parashikojnë masa mbrojtëse në përputhje me Nenet 6 dhe 13 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, ndër të cilat mund të përfshihet aksesi ndaj këshillave ligjorë”; “(sigurimin) që palët, të cilat angazhohen në procedurat për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes internetit, të ruajnë të drejtën për të patur akses ndaj procedurës gjyqësore të apelit, duke përmbushur kërkesat për një proces të rregullt në zbatim të Nenit 6 të Konventës”; (dhe së fundi) “angazhimin për krijimin e standardeve të zakonshme minimale që do t'u duhet ofruesve të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve përmes internetit të zbatojnë, ndër të tjera, me qëllim që procedurat e tyre të mos favorizojnë në mënyrë të padrejtë përdoruesit e rregullt kundrejt përdoruesve vetëm për një herë, dhe për të bërë përpjekje për krijimin e një sistemi të përbashkët të akreditimit të ofruesve të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve përmes internetit që i përmbush këto standarde”²⁰.

19 Përdorimi i sistemeve të informacionit – kryesisht pika 1.4.5 e listës së parametrave: “A vlerësohen sistematikisht efektiviteti dhe efikasiteti i procesit gjyqësor dhe paragjyqësor?”

20 Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës, raport që paraprin Rezolutën 2081 (2015), “Aksesi ndaj sistemit gjyqësor dhe interneti: potenciali dhe sfidat”, Dokumenti 13918 i datës 10 nëntor 2015, paragrafët 27-30.

26. **Aksesi ndaj sistemit gjyqësor përmes sistemeve të informacionit – duke ulur kostot dhe duke bërë rishpërndarje të burimeve.** Si rezultat i gjithë këtyre novacioneve që kanë për qëllim të sigurojnë që palët të jenë të detyruara të paraqiten në godinën e gjykatës vetëm kur të jetë absolutisht e nevojshme, në disa vende është zbatuar ose është në shqyrtim reforma e hartës gjyqësore për reduktimin e pranisë fizike të gjykatave në një zonë të dhënë²¹.

Veç të tjerash, shpeshherë, këto reforma përcaktohen si avantazhi më i fundit i përdorimit të shërbimeve dixhitale, meqenëse kostot për krijimin dhe funksionimin e sistemeve të informacionit nga vendet perceptohen si shumë më të ulta sesa ato që nevojiten për sigurimin dhe mirëmbajtjen e godinave gjyqësore, dhe madje, ato bëjnë që të kursehen burimet njerëzore në nivel lokal.

27. Sidoqoftë, disa persona vënë në dukje se një përlogaritje e tillë nuk merr domosdoshmërisht në konsideratë kostot e fshehta të kalimit të shërbimit në formë joshkresore. Së pari, kjo përfshin transferimin e kostove nga operatori (sistemi gjyqësor) te përdoruesi (qytetari), ndërsa kostot kryesore kanë të bëjnë me kohën që shpenzon personi, i cili i hedh të dhënat në sistemin e informacionit, një formë transferimi që vërehet në shumicën e shërbimeve për publikun ose konsumatorët përmes internetit. Pastaj, janë shpenzimet e paparashikuara që kanë impakt në kurset bashkëshoqëruese, ndërsa aksesi ndaj sistemit gjyqësor përmes internetit sjell një zhvendosje dramatike të rolit, të shërbimeve dhe, si pasojë, të modelit ekonomik të profesioneve ligjore dhe juridike. Së fundi, janë shpenzimet e reja që duhen bërë për organizimin e një shërbimi shumë cilësor në formë joshkresore në një periudhë më afatgjatë, për shembull, duke investuar në profilet e reja të burimeve njerëzore që janë bërë të domosdoshëm për sistemin gjyqësor përmes internetit (kryesisht duke rekrutuar personel të ri kur trajnimi ose ritrajnimi nuk është i mjaftueshëm), ndonëse kostot për personelin ligjor për gjyqtarë, prokurorë dhe sekretarë e seancave, të paktën për momentin, duhet të mbeten të pandryshuara.

28. Operatorët e sistemeve të tjera gjyqësore përmendin se thjesht vendosja e shërbimeve në internet nuk mjafton për të arritur automatikisht pikësynimet, që caktohen nganjëherë, për përmirësimin e cilësisë dhe reduktimin e kostove. Vënia në dispozicion të shërbimeve në formë joshkresore kërkon një përpjekje (dhe kosto) të konsiderueshme në një periudhë afatgjatë, me qëllim komunikimin me publikun, përmes gjithë kanaleve të mundshme, përpara se të pritet që: i) një numër i mjaftueshëm qytetarësh të jetë i vetëdijshëm për disponueshmërinë e mjeteve të reja; ii) të jetë krijuar besimi që bën të mundur që publiku ta provojë dhe t'i përdorë ato; dhe iii) të ndodhin ndryshime periodike dhe të përhershme në shprehjet e qytetarëve përpara i takon marrëdhëniet me shërbimin gjyqësor publik.

29. Ndryshe nga zhvillimi i përgjithshëm i shërbimeve përmes internetit, duket se disa vende duan ta kufizojnë mundësinë e referimit të një çështjeje gjyqësore në gjykatë me anë të mjeteve elektronike, që ato mendojnë se mund të rezultojë në minimizimin e rekursit në gjykata, duke sjellë kështu njëfarë nivelimi përpara i takon shërbimeve të ndryshme të asistencës dhe platformave të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve përmes internetit. Debatin si ndërmjet mbështetësve, ashtu dhe ndërmjet kundërshtarëve të krijimit të shërbimeve përmes internetit, në fakt, e nxisin të njëjtat pyetje: si t'i bindin qytetarët për përfitimet dhe masat mbrojtëse që mund t'u sigurojë atyre shërbimi gjyqësor publik përpara i takon mbrojtjes së të drejtave të tyre, pavarësisht nëse shërbimi është ose jo në formë shkresore. Në Opinionin e tij nr. (2011) 14 për "Sistemin gjyqësor dhe teknologjitë e informacionit", Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë vë në dukje se: "Përfshirja e teknologjisë së informacionit në gjykata të Evropës nuk duhet të kompromentojë aspektet njerëzore dhe simbolike të sistemit gjyqësor. Nëse sistemi gjyqësor perceptohet nga përdoruesit si thjesht teknik, pa funksionin e tij real dhe thelbësor, ai rrezikon të degradohet. Sistemi gjyqësor është dhe duhet të mbetet njerëzor meqenëse ai merret kryesisht me njerëzit dhe mosmarrëveshjet e tyre"²².

30. **Sidoqoftë, perceptimi i qytetarëve për sistemet plotësisht elektronike ende duhet matur dhe vlerësuar** për të përcaktuar nëse niveli i besimit në procesin përmes internetit është i njëjtë si në rastin e ndërveprimit ballë për ballë, përpara i takon marrjes së informacionit për të drejtat e veta, lënies së çështjes gjyqësore në duart e një përfaqësuesi të identifikueshëm të një institucioni dhe mbajtjes së një seance gjyqësore nga një profesionist i sistemit gjyqësor në prani të protagonistëve të ndryshëm. Ndodh kështu, sidomos, kur është fjala për vlerësimin e qëndrimit të palëve dhe dëshmitarëve të tyre, që është një praktikë që kryhet në sallën e gjyqit nga gjyqtari kompetent. Kjo

21 Këtu është fjala për "Udhëzuesit për një zbatim më të mirë të rekomandimit ekzistues për alternativat ndaj procesit gjyqësor ndërmjet autoriteteve administrative dhe palëve private", CEPEJ(2013)7, që shprehen në Seksionin 2.3.5 për kompjuterizimin: "Konsolidimi i gjykatave, megjithatë, nuk duhet shoqëruar me rritjen e përdorimit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit me qëllim reduktimin e shpeshhtësisë së paraqitjes të nevojshme personalisht të palëve dhe avokatëve në gjykata. Përveç kësaj, teknologjia e informacionit dhe komunikimit duhet përdorur për të përmirësuar profilin e procesit gjyqësor. Sa më e madhe disponueshmëria e aplikimeve të programeve kompjuterike që zëvendësojnë letërën dhe nevojën për praninë fizike në vend, aq më e largët mund të jetë vendndodhja e gjykatës. Kur analizohet vendndodhja gjeografike e çdo gjykate, kompjuterizimi mund të sigurojë një shkallë fleksibiliteti përpara i takon se çfarë shërbimesh ofrohen në çdo gjykatë të veçantë".

KKGJE ka mendim të ndryshëm dhe shprehet në paragrafin 20 të Opinionit të tij të lartpërmendur nr. (2011)14 se: "Zhvillimi i teknologjisë së informacionit dhe komunikimit nuk duhet përdorur për të justifikuar se bëhet pa gjykata". Ai, pa dyshim, duhet kuptuar se ky zhvillim nuk është i mjaftueshëm në vetvete për ta justifikuar këtë, që na kthen te nevoja për përfshirjen e zhvillimit të teknologjisë së informacionit dhe komunikimit në një strategji më të gjerë sesa ajo që mbështetet nga këta Udhëzues.

22 Opinioni nr. (2011)14 i KKGJE-së, paragrafi 6.

qasje duket edhe më e domosdoshme duke patur parasysh nevojën për të marrë në konsideratë kërkesat specifike të individëve, të cilët, për arsye të moshës apo statusit social, nuk mund të hyjnë lehtësisht te informacioni për shërbimet dhe nuk kanë njohuri të zhvilluara praktike për shërbimet dhe ndërveprimet dixhitale²³. Siç shkruan KKGJE në Opinionin e tij të sipërpërmendur: “Jo të gjithë individët kanë akses ndaj teknologjisë së informacionit. Për momentin, mjetet më tradicionale të aksesit ndaj informacionit nuk duhen suprimuar. Qendrat për ndihmë teknike dhe forma të tjera të asistencës në gjykata nuk duhen eliminuar për shkak të ndonjë argumenti të gabuar se teknologjia e informacionit e ka bërë sistemin gjyqësor ‘të arritshëm për të gjithë’. Ky është një shqetësim veçanërisht serioz për ata të takon mbrojtjes së personave të cenueshëm. Përdorimi i teknologjisë së informacionit nuk duhet të minimizojë elementet mbrojtës proceduriale për ata, të cilët nuk kanë akses ndaj teknologjive të reja. Shtetet duhet të sigurojnë që palëve, të cilat nuk e kanë këtë akses, t’u ofrohet asistencë specifike në këtë fushë”²⁴.

31. Kjo skemë jep një pamje të përgjithshme grafike të argumenteve që parashtrihen më sipër.

<p>Përfitimet që identifikohen</p> <ul style="list-style-type: none"> Dhënia e informacionit palëve në gjykim në gjithë nivelet bëhet më e lehtë (informacion për hyrjen fizike në gjykatë, për mënyrën si është organizuar gjykata dhe si duhet hapur procesi gjyqësor, për alternativat ekzistuese dhe për monitorimin e procesit gjyqësor përmes internetit; akses ndaj vendimit sapo të jepet) Reduktimi i kohës së pritjes te zyra e pranimit të gjykatave “fizike” apo i disa vajtjeve që bëhen të panevojshme Zgjidhja e disa mosmarrëveshjeve përmes internetit përpara hapjes së procesit gjyqësor me qëllim çlirimin e gjykatave nga çështjet e thjeshta gjyqësore 	<p>Pikat që duhen vënë në dukje</p> <ul style="list-style-type: none"> Mirëmbajtja dhe qëndrueshmëria e të dhënave, sidomos, e arkivave Ri-investime të konsiderueshme në burime njerëzore përmes planeve për rekrutim apo trajnim për shërbimet e reja që propozohen Marrja në konsideratë e numrit në rritje të shërbimeve për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve përmes internetit ofruar nga sektori privat që plotëson ose konkurren me sektorin publik
<p>Zhvillimet e mundshme</p> <ul style="list-style-type: none"> Integrimi i mjeteve për aksesin ndaj sistemit gjyqësor në sistemin e përgjithshëm të informacionit të shërbimeve gjyqësore Rishqyrtimi i hartës gjyqësore dhe investimeve në godina duke marrë parasysh zhvendosjen e disa përdorimeve të godinës te hapësira e gjykatës në internet 	<p>Risqet potenciale</p> <ul style="list-style-type: none"> Referimet në gjykatë përmes internetit: duhet bërë kujdes me qëllim që të mos minimizohet sigurimi i aksesit ndaj sistemit gjyqësor Rrezikon të ardhmen e zyrtarëve të gjykatës, të cilët nuk janë më ndërmjetës të detyrueshëm ndërmjet gjykatës dhe palës në gjykim Perceptimi i palëve për procesin gjyqësor: a do të dëgjohehen dhe a do të trajtohen paanësisht nëse zgjidhja jashtëgjyqësore e mosmarrëveshjeve apo procesi gjyqësor zhvillohet përmes internetit? A mund të cenohet natyra e mundshme e procesit gjyqësor? Nxjerrja nga kompani private e të dhënave të hapura gjyqësore për qëllime përveç aksesit ndaj legjislacionit

23 Kështu, Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës u bën thirrje vendeve anëtare që “të përdorin teknologjitë e reja” për të nxitur aksesin ndaj sistemit gjyqësor, por të “sigurojnë që kategoritë e njerëzve të pafavorizuar në këtë drejtim të kenë forma alternative të aksesit ndaj institucioneve gjyqësore”, Rezoluta 2054 (2015), vepër e cituar, paragrafi 5.3.

Në të njëjtën mënyrë, Gjykata e Drejtësisë e Bashkimit Evropian (GJDBE) vë në dukje në njërin prej vlerësimeve të saj se ushtrimi i të drejtave të caktuara, “në praktikë, mund të bëhet i pamundur ose tejet i vështirë për individë të caktuar – në mënyrë të veçantë, ata që nuk kanë akses ndaj internetit – nëse hyrja te procedura e zgjidhjes mund të sigurohet vetëm me mjete elektronike”. Për këtë arsye, sipas Gjykatës, mbrojtja gjyqësore e përmendur, që rezultoi nga Nenet 6 dhe 13 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Neni 47 i Kartës së Të Drejtave Themelore të Bashkimit Evropian, sigurohet për aq sa mjetet elektronike nuk janë të vetmet mjete për të hyrë te procedura (e zgjidhjes): çështje të bashkuara nga C-317/08 deri në C-320/08, “Rosalba Alassini dhe Filomena Califano kundër ‘Wind SpA’”, “Lucia Anna Giorgia Iacono kundër ‘Telecom Italia SpA’” dhe “‘Multiservice Srl’ kundër ‘Telecom Italia SpA’”, vlerësim i datës 8 mars 2010, paragrafët 58 dhe 60.

Nga ana e saj, Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut u vendos një detyrim pozitiv shteteve që të pajisin gjykatat dhe të sigurojnë mjetet e nevojshme për të siguruar përdorimin e teknologjive që mundësojnë aksesin ndaj sistemit gjyqësor: “‘Lawyer Partners’ kundër Sllovakisë”, kërkesa nr. 54252/07, vendim i datës 16 qershor 2009. Në këtë rast të veçantë, gjykata nuk kishte pranuar të regjistronte një veprim me arsyen se i mungonte pajisja për ta bërë këtë, ndërsa ligji, faktikisht, i mundësonte palës kërkuese që t’i paraqiste argumentimet në rrugë elektronike.

24 Opinioni nr. (2011)14 i KKGJE-së, vepër e cituar, paragrafët 9 dhe 10.

1.1.2 Model i mjeteve që sigurojnë aksesin ndaj sistemit gjyqësor, të cilët përdoren në Evropë

Austria: COURTPUB – Publikimi përmes internetit i vendimeve (gjykata për çështje tregtare) dhe shërbimi i informacionit tregtar me një sportel [*burimi*: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2006]

Spanja: Redabogacia – “Shërbime të shumëfishta me një ndalesë” për paraqitjen e kërkesës për ndihmë juridike përmes pranimit fizik dhe aksesit përmes internetit [*burimi*: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2014]

Estonia: AET – Shërbim përmes internetit për hapjen e procesit gjyqësor dhe ndjekjen e informacionit për një çështje gjyqësore, përfshirë transmetimin e dokumenteve dhe shërbimin e pagesës së tarifave përmes internetit [*burimi*: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2014]

Franca: Justice.fr – Portal dinamik me informacion për palët në gjykim që bën të mundur, sidomos, që ato të identifikojnë gjykatën përgjegjëse dhe të shkarkojnë formularët përkatës për referim [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Franca: Sagace – Shërbim administrativ që bën të mundur që pala në gjykim të lexojë informacionin përmbledhës për çështjen e vet gjyqësore [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Franca: Avokatë për këshillim – Platformë kombëtare për t’iu drejtuar një avokati (duke lënë takim, me telefon ose postë elektronike), shërbimet e të cilat në këtë rast mbulohen në bazë të një marrëveshjeje për tarifën [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Franca: JuriCA dhe JuriNET – Bankë e të dhënave për praktikën gjyqësore e gjykatave të apelit për çështjet civile dhe tregtare (JuriCA) dhe e Gjykatës së Lartë për gjithë çështjet gjyqësore (JuriNET) [*burimi*: EVAL 2016, të dhëna për vitin 2014]

Franca: Medicys – Platformë për ndërmjetësimin përmes internetit të mosmarrëveshjeve në konfliktet konsumatore, siguruar nga Dhoma Kombëtare e Përbaruesve Gjyqësorë të Francës [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Lituania: TEISMAS – Portal për informacionin për gjykatat që mundëson komunikimin me palët në gjykim përmes njoftimeve me postë elektronike, pala në gjykim mund të regjistrohet në një server të sigurt [*burimi*: EVAL 2016, të dhëna për vitin 2014]

Holanda: Rechtwijzer – Platformë për pajtim dhe ndërmjetësim përpara gjithë procedimeve lidhur me mosmarrëveshjet që përfshijnë marrëdhënie mes njerëzve, sidomos, lidhur me qiranë, mosmarrëveshje në fqinjësi apo familje [*burimi*: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2015]

Vendet e Këshillit të Evropës – Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut: HUDOC – Akses ndaj gjithë praktikës gjyqësore të Gjykatës përmes një programi për të bërë kërkime në fushën e synuar [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Vendet e Këshillit të Evropës – Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut: Grupet e faqeve të internetit për seancat gjyqësore – transmetimi i seancave dëgjimore të Gjykatës përmes internetit dhe sigurimi i të dhënave për çështjet gjyqësore në disa gjuhë [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Vendet e BE-së: Portali e-justice – Portal me informacione për sistemet ligjore evropiane (sistemet dhe profesionet gjyqësore, praktikën gjyqësore evropiane) me një numër të vetëm identifikimi të vendimeve gjyqësore në Evropë [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Vendet e BE-së: Portali për zgjidhjen përmes internetit të mosmarrëveshjeve në konfliktet konsumatore – platformë për mundësimin e komunikimit ndërmjet palëve në një mosmarrëveshje në konfliktet konsumatore ndërkuftare në Evropë [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Mbretëria e Bashkuar: Bëni një deklaram – Shërbim për të pranuar fajësinë përmes internetit për shkelje të rregullave të qarkullimit rrugor, duke shmangur kështu nevojën e paraqitjes në gjyq të qytetarit kur shkelja nuk kundërshtohet, dhe duke bërë të mundur marrjen e një vendimi gjyqësor brenda një afati më të shkurtër kohor [*burimi*: anketim i vitit 2016]

Turqia: UYAP – Sistem i centralizuar informacioni që siguron një portal me informacione për sistemin dhe procedurat ligjore, ku njoftimi i aktiviteteve për përdoruesit bëhet me anë të mesazheve me tekst [*burimi*: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2008]

1.1.3 Pasqyrë e shkallës së zhvillimit të aksesit ndaj mjeteve të sistemit gjyqësor që përdoren në Evropë

Tabela 1: Komunikimi ndërmjet gjykatave dhe përdoruesve në vitin 2014

	Mjete për përmirësimin e cilësisë së shërbimit për përdoruesit e shërbimeve të gjykatës						
	Grup faqesh të internetit që mbledh informacioneve të vendeve		Shërbime përmes internetit				
	Në nivel vendi	Në nivel lokal	Paraqitje e çështjes në gjykatë	Dhënia e ndihmës juridike	Thirrja përmes internetit	Monitorimi i fazave të procesit gjyqësor përmes internetit	
Shqipëria	Po	50-99%	Jo	Jo	Jo	Jo	
Armenia	Po	Jo	Jo	Jo	Jo	Jo	
Austria	Po	Jo	Po	Po	Po	Po	
Azerbaixhani	Po	100%	Po	Jo	Po	Po	
Belgjika	Po	50-99%	Po	Jo	Jo	Jo	
Bosnja dhe Hercegovina	Po	100%	Jo	Jo	Jo	Po	
Bullgaria	Po	100%	Jo	Jo	Po	Po	
Kroacia	Po	50-99%	Jo	Jo	Jo	Po	
Qipro			Jo	Jo	Jo	Jo	
Republika Çeke	Po	100%	Po	Jo	Po	Po	
Danimarka	Po	100%	Po	Jo	Po	Jo	
Estonia	Po	100%	Po	Po	Po	Po	
Finlanda	Po	100%	Yes	Po	Po	Jo	
Franca	Po	100%	Jo	Jo	Jo	Po	
Gjeorgjia	Jo	50-99%	Po	Jo	Po	Po	
Gjermania	Jo	100%	Po	Po	Po	Jo	
Greqia	Po	10-49%	Po	Jo	Jo	Po	
Hungaria	Po	100%	Po	Po	Po	Po	
Islanda	Po	50-99%	Jo	Jo	Jo	Jo	
Irlanda	Po	100%	Po	Jo	Po	Po	
Italia	Po	100%	Po	Jo	Po	Po	
Letonia	Po	Jo	Po	Po	Po	Po	
Lituania	Po	100%	Po	Jo	Po	Po	
Luksemburgu	Po	Jo	Jo	Jo	Jo	Jo	
Malta	Po	Jo	Po	Jo	Po	Po	
Republika e Moldavisë	Po	Jo	Jo	Jo	Jo	Po	
Monako	Po	Jo	Jo	Jo	Jo	Jo	
Mali i Zi	Po	100%	Jo	Jo	Jo	Po	
Holanda	Po	100%	Po	Jo	Jo	Po	
Norvegjia	Po	100%	Po	Po	Po	Po	
Polonia	Po	100%	Po	Jo	Po	Po	
Portugalia	Po	Jo	Po	Jo	Po	Po	
Rumania	Po	100%	Po	Jo	Jo	Po	
Federata Ruse	Po	100%	Po	Jo	Po	Yes	
Serbia	Po	100%	Po	Jo	Jo	Po	
Slllovakia	Po	100%	Po	Jo	Jo	Jo	
Slovenia	Po	100%	Po	Jo	Po	Po	
Spanja	Po	10-49%	Po	Po	Po	Po	
Suedia	Po	100%	Po	Po	Po	Jo	
Zvicra	Jo	100%	Po	Po	Po	Jo	
"Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë"	Po	100%	Po	Jo	Po	Jo	
Turqia	Po	Jo	Po	Po	Po	Po	
Ukraina	Po	Jo	Po	Po	Po	Po	
Mbretëria e Bashkuar-Anglia dhe Uellsit	Po	Jo	Po	Jo	Jo	Po	
Mbretëria e Bashkuar-Irlanda e Veriut	Po	Jo	Po	Jo	Jo	Po	
Mbretëria e Bashkuar-Skocia	Po	Jo	Po	Jo	Po	Jo	
Po	93%	71%	74%	26%	59%	67%	
Jo	7%	29%	26%	74%	41%	33%	
100%		56%					
50-99%		11%					
10-49%		4%					
1-9%		0%					
0% (mbrojtja e hyrjes në rrjet) (NAP)		0%					
E pazbatueshme (NA)		0%					
Izraeli	Po	Jo	Po	Jo	Po	Po	

Burimi: "Sistemet gjyqësore evropiane: efikasiteti dhe cilësia e dhënies së drejtësisë: përdorimi i teknologjive të informacionit dhe komunikimit në sistemet gjyqësore evropiane", Studime të CEPEJ-t nr. 24, botim i vitit 2016 (të dhëna për vitin 2014) – pyetja 64 e pyetësorit të vlerësimit

1.2. KOMUNIKIMI NDËRMJET GJYKATAVE DHE ME PROFESIONISTËT

32. Zhvillimi i sistemeve të informacionit, që bëjnë të mundur që qytetarët të kenë akses ndaj drejtësisë, nuk mund të ishte i suksesshëm pa komunikimet bazë në shkallë të gjerë në rrugë elektronike ndërmjet institucioneve të ndryshme të përfshira në administrimin e çështjeve të palëve në gjykim: gjykatë me gjykatë, ndërmjet gjykatave dhe shërbimeve të ndryshme shtetërore dhe, natyrisht, edhe me nëpunësit e gjykatës. Për këtë arsye, shumë sisteme gjyqësore i kanë bërë përmirësimet e komunikimeve ndërmjet gjykatave dhe me profesionistët prioritetin kryesor të strategjisë së tyre dixhitale. Cilësi e pritshme e drejtësisë këtu kuptohet komunikim më i rrjedhshëm që bën të mundur që çështja gjyqësore e një individi të trajtohet më shpejt dhe, sigurisht, në mënyrë më të besueshme²⁵.

1.2.1 Mjetet për përmirësimin e fluksit dhe sigurisë së komunikimeve ndërmjet profesionistëve

33. Ndërsa ka ekzistuar për një kohë të gjatë, konsultimi i regjistrave të kompjuterizuar që administrohen nga organe të ndryshme administrative (si: dosjet penale, regjistrat e kadastrës apo regjistrat personale të falimentimit) kryhet tani drejtpërsëdrejti me anë të mjeteve elektronike, duke dërguar një kërkesë në departamentin në fjalë ose duke hyrë drejtpërsëdrejti te të dhënat përmes kompjuterit personal. Në disa vende, përpilimi, përditësimi dhe konsultimi në largësi i regjistrave u mendua se ishin një sfidë e vërtetë, por që nuk janë asgjë krahasuar me përdorimin gjithnjë e më të përhapur tani në mbarë Evropën të komunikimeve elektronike ndërmjet gjithë aktorëve të përfshirë në procedurën gjyqësore. Kjo është një sfidë edhe më e madhe, meqenëse këta aktorë u përkasin organizatave të ndryshme profesionale, publike apo private, me të cilat duhet diskutuar në momentin kur çdo organizatë i kërkohet që t'u përshtatet metodave të reja të punës. Kjo është, për më tepër, një sfidë përse i takon çështjeve ligjore lidhur me këto komunikime, që janë me rëndësi thelbësore për qytetarët.

34. Në shumicën e vendeve, tani avokatët janë të aftë ose do të jenë së shpejti të aftë që të komunikojnë, në rrugë tërësisht elektronike, me gjykatat për dërgimin e dokumenteve procedurale, argumenteve përmblylëse apo dokumenteve të tjera të dosjes së çështjes gjyqësore²⁶. Kalimi në një sistem krejtësisht elektronik, që është përjetuar si një sipërmarrje shumë e rëndësishme nga gjithë vendet që e kanë nisur atë, përgjithësisht, ndjek dy faza: vendosja e komunikimit të sigurt përmes kutive postare elektronike normale, që do të thotë se të dhënat duhet të përpunohen nga një pjesëtar i stafit në pikën e hyrjes në sistemin e gjykatës, si çdo postë tjetër, përveç kur është dorëzuar tashmë në formë dixhitale së bashku me dokumentet përkatëse, dhe hedhja e drejtpërdrejtë e dokumenteve të avokatëve në sistemin e informacionit të gjykatës ("arkivim përmes internetit"), pa qenë nevoja që të dhënat të hidhen ose transferohen në pikën e hyrjes në sistemin e gjykatës nga një pjesëtar i stafit, i cili, në këtë rast, thjesht verifikon depozitimin e tyre dhe efektet e tyre ligjore (hapja e një dosjeje për çështjen gjyqësore, mbarimi i periudhës së kufizimit etj.). Është e qartë se sistemet më të përparuara e reduktojnë punën e zyrave të regjistrimit në gjykata, dhe disa vende po shqyrtojnë që ta riorientojnë këtë punë te aktivitetet dhe asistencë shumë e rëndësishme ligjore për gjyqtarët dhe prokurorët.

35. Disa vende i kanë zgjeruar mundësitë e komunikimit me gjykatat duke krijuar portale të specializuara të hapura për zyrtarët e tjerë të gjykatës, si: përmbaruesit (ose zyrtarë të tjerë të njohur ligjzbatues) dhe ekspertët. Komunikimi elektronik me të parët shpejton dhe lehtëson më shumë monitorimin e zbatimit të vendimeve gjyqësore. Përse i takon të dytëve, arkivimi i raporteve të tyre në një hapësirë të përbashkët të hapur për gjykatën dhe palët brenda një afati kohor, që cakton sistemi i teknologjisë së informacionit, bën të mundur që informacioni të dërgohet pa ndryshime dhe, sipas përdoruesve aktualë të sistemit, mundëson një disiplinë më të madhe në kryerjen e detyrave të tyre. Në disa vende, sipërmarrësit e shërbimeve gjyqësore në përgjithësi, para së gjithash ekspertët apo përkthyesit e caktuar nga gjykata, tani kanë akses ndaj një forumi për shkëmbimin e informacionit me anëtarë të gjyqësorit dhe zyrave të regjistrimit, duke bërë kështu të mundur që porositja dhe pagesa e shërbimeve të përshpejtohen dhe të bëhen më efikase përmes një sistemi të vetëm, duke thjeshtuar edhe këtu mënyrat si bashkëpunojnë subjektet në fjalë.

36. Në disa vende, për fazën përgatitore të seancës gjyqësore nuk ekziston asnjë dokument shkresor: tani gjyqtarët dhe avokatët i dërgojnë argumentet përmblylëse vetëm në rrugë elektronike. Disa vende, madje, po shqyrtojnë mundësinë e mbajtjes së seancave gjyqësore përgatitore dhe seancave për dhënien e udhëzimeve palëve nga trupi gjykues në vendndodhje të ndryshme, ku të gjithë – gjyqtari dhe përfaqësuesit e palëve – komunikojnë me njëri-tjetrin përmes videokonferencës nga vendi i zakonshëm i punës apo pika më e afërt e lidhjes që lejon sistemin.

37. I vetmi kufizim përse i takon çmaterializimit ka të bëjë me seancën e gjykimit për vlerësimin e provave, për të cilën duket se ende kërkohet paraqitja fizike e palëve (apo përfaqësuesve të tyre). Është shumë e qartë se në

25 Komunikimi elektronik mund të konsiderohet si një nga mënyrat, ndër të tjera, për zbatimin e pikës II.4.6 të listës së parametrave: "A organizohet procesi gjyqësor në mënyrë të përshtatshme për të zgjidhur konfliktin?"

26 Një kontribut ndaj cilësisë së dhënies së drejtësisë që trajtohet drejtpërsëdrejti në pikën II.9.5 të listës së parametrave: "A është e mundur që dokumentet të dorëzohen në gjykatë në formë elektronike?"

shumicën e vendeve kjo ndodh për procesin gjyqësor penal, por me disa ndryshime, edhe për procesin gjyqësor civil ose administrativ. Ndonëse në disa situata (në çështjet penale, shpeshherë, theksi vihet te kursimet lidhur me zhvendosjet dhe komoditetin e të ndaluarve) inkurajohet paraqitja në gjyq në largësi, përsa i takon seancës së gjykimit hasen disa pengesa, kryesisht ligjore. Sidoqoftë, ekzistojnë një numër pengesash edhe përsa i takon cilësisë së drejtësisë që sigurohet në këtë mënyrë: në shumë vende çmohet se investimet në pajisjet për videokonferencë nuk janë aspak të kënaqshme përsa i takon cilësisë së seancës gjyqësore, dhe situata nuk mund të përmirësohet pa ristrukturuar selitë që përdoren për paraqitje në gjyq në të dy anët e zinxhirit. Shtimi i një kamere dhe një ekrani, apo madje e disa kamerave dhe ekraneve, nuk është i mjaftueshëm nëse ato nuk plotësohen me protokolle të përshatshme dhe procedurat e duhura gjyqësore²⁷.

38. **Me zhvillimin e tyre, teknologjitë e informacionit kanë bërë kështu të mundur që marrëveshjeve të bashkëpunimit ndërmjet gjykatave dhe profesioneve në jurisprudencë t'u jepet një përkufizim i ri**²⁸. Shumë veta kanë mendimin se këto teknologji kanë krijuar kështu një mundësi për të rishikuar metodat e punës në secilin prej profesioneve në fjalë. Më së shumti, synimi kryesor i sistemit joshkresor ose me dokumentacion shkresor të reduktuar ka qenë ulja e kostove si pasojë e prodhimit dhe administrimit të dokumentacionit shkresor në gjykata dhe në firmat ligjore²⁹. Në mënyrë të veçantë, në disa raste është shndërruar puna e zyrave të regjistrimit në gjykata, ndërsa ndihmësit e specializuar janë emëruar në zyra të tjera. Standardizimi i modeleve të komunikimit mund të sjellë fitime të konsiderueshme përsa i takon efikasitetit, dhe në disa raste, ka bërë të mundur riorganizimin e personelit ndërmjet llojeve të ndryshme të gjykatave që janë prekur në masë më të madhe apo më të vogël nga përpunimi automatik i detyrave të caktuara. Politikat për “menaxhimin e ndryshimit” mund të kenë munguar apo, përkundrazi, mund të kenë ndihmuar tranzicionin në raste kur pasojat në organizim dhe njerëz të metodave të reja të komunikimit me partnerët e gjykatave janë parashikuar në një periudhë sa më të hershme të mundshme. Kështu, sistemet gjyqësore kanë kërkuar që ta bëjnë zhvillimin e komunikimeve elektronike një mjet për përsheptimin e dërgimit dhe përpunimit të informacionit, duke e shndërruar përfundimisht teknologjinë e informacionit në një element të zakonshëm strukturor të procedurës ligjore dhe të organizimit të punës ndërmjet operatorëve të ndryshëm në fjalë.
39. **Ky lloj i ri komunikimi ka kërkuar ndryshime të mëdha të të gjithë elementeve strukturorë të organizatave.** Së pari, ka qenë e domosdoshme që legjislacioni të përshtatej në mënyrë që komunikimet elektronike të mund të kishin efektet e dëshiruara ligjore (mbarimi i periudhave të kufizimit, për shembull), dhe ai është harmonizuar me kufizimet e reja kohore (me konkluzione që nuk jepen më “në minutën e fundit”, por “në sekondën e fundit”), me qëllim që të vazhdohet të zbatohet parimi i kundërshtisë. Ndryshimi i dytë ka të bëjë me praktikën e përditshme, lidhur me të cilat disa vende vënë në dukje, për shembull, se kufizimet në volumin e bashkëlidhjeve pjesë të brendshme të sistemit të teknologjisë së informacionit, nganjëherë, e bëjnë shumë të vështirë punën e një avokati. Sidoqoftë, komunikimi në formë joshkresore kërkon edhe një bashkërendim shumë të mirë ndërmjet shërbimeve të teknologjisë së informacionit nga njëra anë e zinxhirit institucional me anën tjetër (gjykatat dhe shoqatat e avokatëve, për shembull), me qëllim që të sigurohet njëtrajtësia teknike dhe, sigurisht, siguria e të dhënave, duke marrë në konsideratë natyrën konfidenciale të shkëmbimit në fjalë. Kështu, dhe sidomos në rastin e procedurave ndërkufitare, avokatët përballen me dilema të reja përsa i takon të drejtës së paraqitjes së provave (elektronike) dhe harmonizimit të kodeve të etikës për ta bërë komunikimin në formë joshkresore të paktën po aq të sigurt sa komunikimi bazuar në dokumentacionin shkresor. Përgjithësisht, zhvillimi i komunikimeve në formë joshkresore e detyron çdo vend që të marrë në konsideratë natyrën dhe rolin e veçantë të provave dixhitale, duke nxjerrë ligje specifike të përshtatshme³⁰.
40. **Një argument që dëgjohet shpesh lidhur me zhvillimin e komunikimit elektronik ndërmjet profesionistëve ka të bëjë me nivelin e sigurisë**³¹. Disa vende kanë mendimin se sistemi gjyqësor është i cenueshëm për shkak të sulmeve të sofistikuar kibernetike gjithnjë në rritje dhe gjithnjë e më të shumta me të cilat përballen organet administrative, ndërsa të tjerë e ridimensionojnë këtë zhvillim duke e vënë gishtin te gjithë dobësitë dhe dëmi që është shkaktuar në të kaluarën nga sistemi shkresor. Një gjë është e sigurt: dobësitë në dy sistemet – shkresor dhe dixhital – ndryshojnë. Të gjithë nënvizojnë nevojën për mjetet e duhura të mbrojtjes dhe kontrollin dhe theksojnë rëndësinë e sigurimit për gjithë stafin të trajnimit për sigurinë e teknologjisë së informacionit lidhur me komunikimet përmes internetit. Sot përdoren shumë mjete në nivelin e vetë shtetit dhe, sigurisht, shërbimet gjyqësore mund të mbështeten tek ato, ndërsa njëkohësisht ngrihet çështja e natyrës së veçantë të të dhënave që ato përpuno-

27 Shih më sipër lidhur me zhvillime të tjera për videokonferencat nga pikëpamja e aksesit ndaj drejtësisë (Seksioni 1.1.1).

28 Duke kontribuar kështu në zbatimin e pikës II.8.2 të listës së parametrave: “A bashkëpunon gjykata me institucionet e tjera (policinë, avokatët, prokurorët, punonjësit socialë, kujdestarët, ekspertët etj.)?”

29 Shih pikën II.4.7 të listës së parametrave: “A organizohet dhe kryhet procesi gjyqësor në mënyrë të tillë që shpenzimet e palëve dhe të tjerëve të përfshirë në procesin gjyqësor të minimizohen?”

30 Shih për këtë temë studimin e Komisionit Evropian për Bashkëpunim Ligjor (KEBL) të Këshillit të Evropës me titull “Përdorimi i provave elektronike në procesin gjyqësor civil dhe administrativ dhe impakti i tyre në rregullat për marrjen e provave dhe mënyrat e provës”, KEBL (2015), që është planifikuar të dalë në fund të vitit 2016.

31 Shih për këtë temë Seksionin V të listës së parametrave dhe pjesët vijuese për sigurinë në atë dokument nga pikëpamja e cenueshmërisë së administrimit plotësisht elektronik të procesit gjyqësor (Seksioni 1.4.1), dhe qasjen ndaj sigurisë së nevojshme në kontekstin e menaxhimit të projekteve (Seksioni 2.1).

jnë. Gjithashtu, vëmendja tërhiqet te nevoja për të siguruar që shërbime të tjera shtetërore të mos hyjnë në përmbajtjen materiale të sistemeve gjyqësore. Por siguria e të dhënave nuk do të ishte e plotë nëse nuk do të ishim të aftë të siguronim integritetin e tij, d.m.th., cilësinë e tij për një organ administrativ – atë të drejtësisë – në të cilin besimi që qytetarët kanë në funksionimin dhe vendimet e tij është një element kyç.

41. Kjo skemë jep një pamje të përgjithshme grafike të argumenteve që parashtrihen më sipër.

<p>Përfitimet që identifikohen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ulje të kostove, shpejtësia e përpunimit • Thjeshtim i organizimit 	<p>Pikat që duhen vënë në dukje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përputhshmëria dhe besueshmëria teknike e sistemit ndërmjet të drejtave të ndryshme • Politika për menaxhimin e ndryshimeve që duhen përcaktuar me përpikëri • Efektet e bllokimit të zinxhirit të komunikimit në rast mos-funksionimi
<p>Zhvillimet e mundshme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përcaktimi i modeleve të zakonshme të komunikimit (duke filluar nga shërbimet gjyqësore dhe duke vazhduar me gjithë shërbimet që përfshihen në funksionimin e sistemit gjyqësor) 	<p>Risqet potenciale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Humbje e konsiderueshme kohe në rast të një defekti të pa-kontrolluar teknik

1.2.2 Model i mjeteve për komunikimin ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve në Evropë

Gjermania: Kutia postare elektronike e gjykatave dhe administratës së Gjykatës Federale të Patentave – Sistem i kutive postare që mundëson që shkëmbimet me Gjykatën Federale të Patentave dhe arkivimi të bëhen krejtësisht përmes internetit [burim: anketim i vitit 2016]

Gjermania: RegisSTAR – Sistem elektronik për menaxhimin e të dhënave të regjistrit tregtar, i lejueshëm për qytetarët [burim: anketim i vitit 2016]

Gjermania (Saksonia e Poshtme): elektronische Justiz Niedersachsen (eJuNi) – Sistem që është në dispozicion në Landin e Saksonisë së Poshtme për të mbështetur tranzicionin dhe kalimin në një mjedis krejtësisht joshkresor në Gjermani [burim: anketim i vitit 2016]

Austria: ERV (Elektronischer Rechtsverkehr) – Sistem referimi gjyqësor përmes internetit lidhur me sistemin për menaxhimin e çështjeve gjyqësore [burim: anketim i vitit 2016]

Bosnja dhe Hercegovina: Sistemi i informacionit gjyqësor – Sistem i komunikimit elektronik përmes multimedias për shkëmbimin e të dhënave dhe dokumenteve ndërmjet profesionistëve, i lidhur me sistemin për menaxhimin e çështjeve gjyqësore [burim: anketim i vitit 2016]

Kroacia: Bashkëpunimi elektronik ndërmjet regjistrave kombëtarë – Hapësirë që ndërlidh regjistrat e ndryshëm kombëtarë me interes për sistemin gjyqësor dhe që mundëson vënien në dispozicion të informacionit më të fundit me rëndësi për një vendim që duhet të ndahet me të tjerë në kohë reale [burimi: anketim i vitit 2016]

Spanja: Ankandet elektronikë gjyqësorë – Platformë për shitjet me vendim gjyqësor përmes internetit [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2006]

Spanja: Lexnet – Sistem i avancuar i përpunimit të çështjeve gjyqësore që bën të mundur shkëmbimet e dokumenteve dhe përdorimin e nënshkrimeve elektronike [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2012]

Estonia: E-Toimik (arkivimi elektronik) – Sistem i komunikimit elektronik të avancuar ndërmjet gjykatave, shërbimeve të prokurorive, policisë, burgjeve, shërbimeve të provës, përmbaruesve, zyra të ndihmës juridike dhe shërbimeve doganore, që përfshin shkëmbimin e dokumenteve për çështjet gjyqësore dhe kalimin drejt funksionimit tërësisht joshkresor [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2014]

Estonia: Procedurë dixhitale e urdhërpagesave – Sistem gjysmëautomatik për menaxhimin e çështjeve gjyqësore për urdhërpagesa, që bën të mundur që ndihmësi gjyqtari i ngarkuar me këtë lloj çështjeje t'i përpunojë të dhënat në një mjedis joshkresor, nga fillimi i procesit deri te komunikimi i vendimit [burimi: anketim i vitit 2016]

Franca: RPVA (Réseau Privé Virtuel des Avocats) dhe E-Barreau – Platformë për komunikime ndërmjet avokatëve, përmes shoqatave të tyre të avokatëve, dhe gjykatave për çështje civile përmes ekuivalentit të tij RPVJ (Réseau Privé Virtuel Justice – Rrjet Privat për Procesin Gjyqësor Virtual) [burimi: anketim i vitit 2016]

Franca: EIA – Shkëmbime të ndërsjellta të aplikacioneve ndërmjet Ministrisë së Brendshme dhe Ministrisë së Drejtësisë për përpunimin e procedurave të ndjekjes penale [burimi: anketim i vitit 2016]

Franca: OPALEX – Platformë e komunikimit tërësisht joshkresor ndërmjet ekspertëve dhe gjykatave në çështjet civile, tek e cila edhe avokatët mund të hyjnë për të konsultuar raportet menjëherë pasi dorëzohen [burimi: EVAL 2016, të dhëna për vitin 2014]

Franca: CHORUS Portail Pro – Portal që bën të mundur menaxhimin dhe pagesën e sipërmarrësve të shërbimeve nga ana e gjykatave [burimi: EVAL 2016, të dhëna për vitin 2014]

Franca: Télérecours – Sistem përmes internetit për fillimin e procesit gjyqësor i disponueshëm për avokatët dhe autoritetet administrative për gjithë mosmarrëveshjet administrative [burimi: anketim i vitit 2016]

Irlanda: Digital Evidence Bundles – Sistem për dixhitalizimin e çështjeve gjyqësore, përfshirë provat, që ofrohet në një dosje të vetme të indeksuar dhe të vizitueshme në format PDF për t'u përdorur në një seancë gjyqësore [burimi: anketim i vitit 2016]

Irlanda: Videokonferencë në largësi me dëshmitarët – Sistem në dispozicion të njerëzve të cënueshëm, që mbikëqyrret nga gjyqtari që kryeson seancën gjyqësore [burimi: anketim i vitit 2016]

Italia: PCT (Processo Civile Telematico) – Sistem për komunikimin dhe paraqitjen e dokumenteve elektronike ndërmjet gjyqtarëve dhe gjykatave në çështjet civile [burimi: anketim i vitit 2016]

Letonia: TIS (Tiesu informatīvā sistēma) – Sistem që i lejon njerëzit e cënueshëm për të dhënë dëshmi në largësi përmes videokonferencës, të mbikëqyrtur nga gjyqtari që kryeson seancën gjyqësore [burim: anketim i vitit 2016]

Lituania: Sistemi i shërbimeve përmes internetit – Sistem plotësisht elektronik i komunikimit me palët, përfshirë pagesën e shpenzimeve dhe gjobave të gjyqit, si dhe konsultimin e regjistrimeve me zë të seancave gjyqësore [burimi: anketim i vitit 2016]

Moldavia: Sistem i integruar për menaxhimin e çështjeve gjyqësore (ICMS) – Sistem i kompjuterizuar për menaxhimin e çështjeve gjyqësore, përfshirë një funksion për çështjet e shpërndara në mënyrë rastësore tek gjyqtarët e gjykatës së shkallës së parë dhe apelit [burimi: anketim i vitit 2016]

Vendet e BE-së: E-CODEX – Mjete për ndërlidhjen e sistemeve evropiane të drejtësisë, i disponueshëm për shtetet për qarkullimin e të dhënave dhe menaxhimin e çështjeve ndërkuftare [burimi: anketim i vitit 2016]

Mbretëria e Bashkuar: Sistem dixhital për çështjet gjyqësore të gjykatës së apelit – DCS – Sistem bashkëpunues për menaxhimin e çështjeve gjyqësore për shërbimet e akuzës në shkallën e apelit. Mund të ndahet me zyrat e regjistrimit në gjykatë, avokatët mbrojtës dhe gjyqtarët [burimi: anketim i vitit 2016]

Slovakia: Dosja elektronike e çështjes gjyqësore – Sistem i kompjuterizuar për menaxhimin e çështjeve dhe afatit kohor, i lidhur me një bankë të dhënash për praktikën gjyqësore, i disponueshëm në disa raste për prodhimin elektronik të dokumenteve [burimi: anketim i vitit 2016]

1.2.3 Pasqyrë e shkallës së zhvillimit të mjeteve të komunikimit ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve

Tabela 2: Komunikimet ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve në vitin 2014

	Mjete për përmirësimin e cilësisë së marrëdhënieve ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve						
	Komunikimi ndërmjet gjykatave dhe avokateve	Komunikimi me profesionistët e tjerë				Nënshkrimi elektronik	Përpunimi përmes internetit i procesit gjyqësor të specializuar
		Përmbauesit	Noteret	Ekspertët	Shërbimet e policisë gjyqësore		
Shqipëria	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Armenia	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Austria	Po	100%	100%	100%	100%	Po	Po
Azerbaixhani	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Belgjika	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Bosnja dhe Hercegovina	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Bullgaria	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Kroacia	Jo	0% (NAP)	10-49%	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Qipro	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Republika Çeke	Po	100%	100%	100%	100%	Po	Po
Danimarka	Po	50-99%	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Estonia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po
Finlanda	Po	100%	100%	100%	100%	Jo	Jo
Franca	Po	50-99%	NA	100%	10-49%	Po	Po
Gjeorgjia	Po	0% (NAP)	50-99%	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Gjermania	Po	10-49%	NA	1-9%	NA	Po	Po
Greqia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Hungaria	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Islanda	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Irlanda	Po	0% (NAP)	NA	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Italia	Po	0% (NAP)	100%	100%	100%	Po	Jo
Letonia	Po	50-99%	0% (NAP)	50-99%	0% (NAP)	Po	Po
Lituania	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po
Luksemburgu	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Malta	Po	NA	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Republika e Moldavisë	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Monako	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	50-99%	50-99%	Jo	Jo
Mali i Zi	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Holanda	Jo	NA	0% (NAP)	NA	NA	Jo	Jo
Norvegjia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Polonia	Po	0% (NAP)	100%	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Portugalia	Po	100%	100%	NA	50-99%	Po	Po
Rumania	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po
Federata Ruse	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Serbia	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Sillovakia	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Silovenia	Po	100%	100%	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po
Spanja	Po	0% (NAP)	100%	100%	100%	Po	Jo
Suedia	Po	100%	NA	100%	NA	Po	Jo
Zvicra	Po	50-99%	50-99%	50-99%	0% (NAP)	Po	Po
"Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë"	Po	10-49%	10-49%	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Turqia	Po	100%	0% (NAP)	100%	10-49%	Po	Jo
Ukraina	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Mbretëria e Bashkuar-Anglia dhe Uellsi	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Mbretëria e Bashkuar-Irlanda e Veriut	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Mbretëria e Bashkuar-Skocia	Po	50-99%	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Po		74%				46%	37%
Jo		26%				54%	63%
100%		15%	17%	17%	11%		
50-99%		11%	4%	7%	4%		
10-49%		4%	4%	0%	4%		
1-9%		0%	0%	2%	0%		
0% (mbrojtja e hyrjes në rrjet) (NAP)		65%	65%	70%	74%		
E pazbatueshme (NA)		4%	9%	4%	7%		
Izraeli	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	100%	0% (NAP)	Po	Po

Burimi: "Sistemet gjyqësore evropiane: efikasiteti dhe cilësia e dhënies së drejtësisë: përdorimi i teknologjive të informacionit dhe komunikimit në sistemet gjyqësore evropiane", Studime të CEPEJ-t nr. 24, botim i vitit 2016 (të dhëna për vitin 2014) – pyetja 64 e pyetësorit të vlerësimit

1.3 ASISTENCË PËR GJYQTARIN, PROKURORIN DHE SEKRETARIN E SEANCËS

42. Ky shembull i tretë i përdorimit të teknologjisë së informacionit në gjykatat e vendeve anëtare të Këshillit të Evropës përqendrohet te puna e gjyqtarëve, prokurorëve dhe sekretarëve të seancave. Nuk mund të mohohet rëndësia që marrin sistemet e informacionit kur është fjala për të ndihmuar punën e gjyqtarëve, për shembull, dhe është e qartë se një numër aplikimesh të teknologjisë së informacionit po transformon sot si praktikrat, ashtu dhe strukturën e profesionit, siç përmendet më sipër. Ndonëse disa mjete janë të përbashkëta për gjithë profesionet ligjore dhe juridike, prioriteti këtu do t'i jepet organizimit të gjykatës dhe mbështetjes që mund t'i japë teknologjia e informacionit punës faktike të një gjykate.

1.3.1 Asistencë për personelin, fusha kryesore e përdorimit të teknologjisë së informacionit në gjykata si mënyrë për përmirësimin e sigurisë juridike

43. Teknologjia e informacionit filloi së pari të ketë impakt në gjykatat duke zëvendësuar makinat e shkrimit për hartimin e vendimeve, si dhe duke automatizuar një numër detyrash përsëritëse. Personeli jogjyqësor dhe personeli joprokurorial, që ndihmojnë gjyqtarët, së bashku me vetë gjyqtarët dhe prokurorët, i kanë përdorur këto mjete për të patur arritje të konsiderueshme në produktivitet lidhur me proceset e shumta gjyqësore. Kohët e fundit, profesionistët në fushën juridike e kanë përdorur teknologjinë e informacionit si mbështetje për aspektet thelbësore të punës së tyre intelektuale ligjore, meqenëse ajo është bërë mënyra kryesore që përdorin gjyqtarët, prokurorët dhe sekretarët e seancave dhe mënyra më e mirë për përmirësimin e sigurisë juridike³².

44. **Akresi ndaj bazave të gjera të njohurive ka ndihmuar që gjyqtarët të jenë të pajisur më mirë për punën e tyre**³³. Ato konsistojnë kryesisht në banka të dhënash për legjislacionin dhe praktikën gjyqësore, që janë pasuruar me kalimin e kohës dhe tani lehtësojnë kërkimet përmes përmbledhjeve të ligjeve dhe përbëjnë një sasi më të madhe të dhënash në dispozicion të profesionistëve. Disa e konsiderojnë këtë si progres në kuptimin e sigurisë juridike, pasi po këto, dhe gjithë, burimet e legjislacionit i shpërndahen gjithë komunitetit të profesionistëve, sidomos, meqenëse këto banka të dhënash prirën që të krijohen në një numër vendesh, dhe në formatin e tyre janë të hapura për gjithë publikun dhe falas, për qëllim të një shërbimi publik të të dhënave ligjore. Të tjerë e perceptojnë këtë si shterim të efikasitetit, pasi këto banka të dhënash shkaktojnë një rritje të konsiderueshme të numrit të burimeve dhe citimeve që përfshihen në argumentet përmblyëse me shkrim të avokatëve, shoqëruar me humbjen si pasojë e rendit hierarkik përpara i takon autoritetit të vendimeve gjyqësore në mënyrë të veçantë, fenomen specifik ky për ndërtimin e këtyre bankave të të dhënave. Në disa vende, pretendohet se zhvillimi i bankave të të dhënave ka ndihmuar për ndryshimin e arsytimit ligjor të profesionistëve, argumentimi i të cilëve bazohet më pak tek parimi dhe më shumë te çështja gjyqësore si rezultat i numrit shumë të madh të referimeve ndaj vlerësimeve gjyqësore të kaluara. Në kontekstin e bazave të kompjuterizuara të njohurive, mund të përmendet edhe zhvillimi i metodave të mësimnxënies përmes internetit në proces në shkollat dhe strukturat evropiane të trajnimit, që, në rastin e platformave të kohëve më të fundit, u shtojnë bibliotekave ekzistuese virtuale formate të mësimnxënies ndëraktive dhe përmes multimediae – mjete këto që shpërndajnë në shkallë shumë të gjerë hollësi të praktikave dhe përvojës gjyqësore tek të gjithë profesionistët, duke hyrë në më shumë hollësi në listat e pajtimtarëve që filluan të krijoheshin ndërmjet gjyqtarëve në ditët e para të internetit.

45. **Mundësia e aksesit në largësi ndaj arkivave elektronike të gjykatave shton marrëveshjet e bashkëpunimit në gjykata.** I parashikuar fillimisht për ndarjen e informacionit brenda departamentit të interesuar³⁴, aksesit ndaj dosjeve elektronike tani jo vetëm që mundëson ndarjen e informacionit ndërmjet departamenteve (kur është e mundur ligjërish), por gjithashtu bën të mundur që, në disa raste, gjyqtarët të punojnë nga çdo vend ku ndodhen, si: shtëpia e tyre apo një zyrë që vihet në dispozicion në një vend tjetër përveç gjykatës, ku ata rrinë, ndërsa qëndrojnë njëkohësisht në kontakt me kolegët e tyre dhe përdorin mjete pune të njëjta. Kjo ka bërë të mundur që, në disa raste, të zbatohet një qasje e re ndaj hapësirës së zyrës që gjendet në godinat e gjykatave, sipas të cilës prania e përhershme fizike e personelit në selitë e gjykatave është bërë një organizim pune fakultativ. Reduktimi i madhësisë së hapësirës së zyrës apo aplikimi e ndarjes së zyrës me të tjerë është shoqëruar me rritjen e ndërveprimit shoqëror apo caktimin e hapësirave për një ndërveprim të tillë. Sipas të njëjtave burime, ndonëse në shumë raste puna përmes in-

32 Shih Seksionin II.3 të listës së parametrave, që i referohet shprehimisht sigurisë juridike si një cilësi e objektit të drejtësisë, duke përmendur, për shembull, kontributin që ka dhënë përdorimi i një sistemi të brendshëm për jurisprudencën (II.3.2); apo, në mënyrë më të përgjithshme, përdorimi i mjeteve që shërbejnë për të siguruar që gjyqtarët e përbushin objektivin e përgatitjes me kujdes të seancave gjyqësore (II.3.8).

33 Duke kontribuar në zbatimin e këtyre pikave të listës së parametrave: IV.4.1: "A e nxisin strukturat drejtuese të gjykatës kulturën e shkëmbimit të njohurive?"; IV.4.2: "A ekzistojnë burime të njohurive ligjore që të jenë të disponueshëm dhe të gatshëm për t'u vënë në përdorim?"; IV.4.6: "A marrin pjesë gjyqtarët në forume ku diskutohet për vendimet e tyre: me kolegë nga gjykatat e tjera? Me aktorë të rregullt, si në rastin e avokatëve? Me palë të tjera të treta?" IV.4.9: "A ekzistojnë mundësi të mjaftueshme për vetëtrajnimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve?".

34 Krahaso vlerën e shtuar përpara i takon cilësisë së procesit gjyqësor që sigurohet, sipas listës së parametrave, nga këto pika: njohuritë e gjyqtarit në kohë reale për gjendjen e çështjeve në gjykim në departamentin e tij/të saj (II.4.1), informacioni që madje mund të ndahet brenda gjykatës (II.4.3); ose si një mjet në mbështetje të një politike për përgatitjen e seancave gjyqësore (II.5.1).

ternetit rrit fleksibilitetin dhe efikasitetin, ajo nuk duhet të ketë efektin e eliminimit të nevojës për kontakte fizike ndërmjet profesionistëve në nivel gjykatë, apo për zvogëlimin e numrit të tyre, por, përkundrazi, duhet të shërbejë si arsye për t'i dhënë një përkufizim të ri kushteve në të cilat ato pranohen nga gjykatat.

46. **Përdorimi i mjeteve të teknologjisë së informacionit për masat procedurale jashtë sallës së gjyqit rrit kompetencat dhe efektivitetin e gjyqtarit kur është në udhëtim.** Si në rastin e shërbimeve të policisë dhe të gjithë profesioneve (si: përmbaruesit, kur udhëtojnë, dhe avokatët në sallën e gjyqit), është bërë e mundur që gjyqtarët të punojnë jashtë zyrës në sajë të zhvillimit të aplikacioneve për celularët dhe disponueshmërisë së përgjithshme të aksesit ndaj rrjeteve të sigurta Wi-Fi. Këto mjete të “lëvizshmërisë” bëjnë të mundur zgjerimin e fushëveprimit që gjyqtarët të marrin prova në vend (për shembull, në vendngjarje apo në një vend ku regjistrohen provat), duke e bërë më të lehtë për ta që të ushtrojnë kompetencat e tyre menjëherë dhe për të marrë një vendim që mbështetet më mirë tek informacioni, që miratohet dhe komunikohet menjëherë. Për shembull, përmes ndërveprimit të drejtpërdrejtë në vend me personin, të cilit i merret miratimi ose firma, në rastin e gjykimit për kujdestarinë. Këto mjete, gjithashtu, reduktojnë kohën që merr përpunimi i informacionit, veprim ky që nuk është nevoja të përsëritet pas kthimit të gjyqtarit në gjykatë. Në çështjet penale, konsultimi i dosjeve penale nga vendi ku është kryer vepra penale, mund të sigurojë më shumë njohuri për historinë e kaluar të individëve në fjalë (sidomos duke patur parasysh ndërlidhjen e arkivave gjyqësore evropiane), dhe përmirëson kështu vendimmarrjen nga ana e prokurorisë.
47. **Përdorimi nga gjyqtarët i formateve të vlerësimeve gjyqësore dhe udhëzuesve po rezulton të jetë një faktor për sigurimin e njëtrajtësisë së praktikave gjyqësore.** Përdorimi i formateve ka bërë të mundur që shumë gjykata të ruajnë standard të mirë efikasiteti lidhur me përpunimin e çështjeve të thjeshta dhe përsëritëse. Krahas formateve për analizimin e çështjeve sipas objektit, që shërbejnë si orientim për arsyetimin gjyqësor, ato sigurojnë më shumë njëtrajtësi në vendimmarrjen gjyqësore, që disa mendojnë se sjell si rezultat një trajtim më të barabartë dhe parashikueshmëri më të madhe për palët në proces gjyqësor³⁵. Teknologjia e informacionit bën të mundur shkëmbimin e njohurive dhe praktikave brenda një komuniteti profesionistësh (gjyqtarët përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të masave të dënimit, gjyqtarët e rretheve, gjyqtarët e gjykatave për çështje familjare etj.), në mënyrë që të shfrytëzohet më mirë inteligjenca kolektive e gjyqtarëve dhe prokurorëve, dhe të përhapen përvojat pozitive si standarde që duhen përmbushur, në mënyrë që nga përvojat më të mira të përfitojnë sa më shumë njerëz. Kështu që do të dukej e përshtatshme që, fillimisht, formatet të bazohen te ndarja e tyre me disa gjyqtarë dhe avokatë dhe shkëmbimet ndërmjet tyre, të përditësohen rregullisht dhe assesi të mos rezultojnë vetëm nga të dhënat që hedhin publikuesit ligjorë apo të programeve kompjuterike³⁶.
48. **Teknologjia e informacionit është zhvilluar gradualisht si një mënyrë që lehtëson vendimmarrjen,** duke bërë të mundur lehtësinë e hyrjes te një sasi e madhe informacioni apo duke bërë që një çështje e ndërlikuar të kuptohet më lehtë. Në një kontekst të tillë, vendimmarrja nga ana e gjyqtarëve dhe prokurorëve mund të përmirësohet nga sasia e informacionit shtesë që iu vihet në dispozicion për të përfunduar çështjen, dhe të ndikohet fuqishëm nga masa e madhe dhe natyra e informacionit që prodhojnë sistemet e teknologjisë së informacionit dhe lidhjet ndërmjet zërave të veçantë. Besimi se një element i informacionit është më i fundit dhe më i besueshëm (lidhur me metodat e dërgimit të çështjeve në gjykatë) dhe strukturimi i informacionit që është i padukshëm për përdoruesin, por paraqet rezultatet e një kërkese apo prove në mënyrë hierarkike (lidhur me asnjësinë që mendohet se kanë algoritmet): të gjithë këto elemente janë elemente të pandarë të sistemit të informacionit dhe, për këtë arsye, jo vetëm duhen garantuar përsa i takon cilësisë dhe paanësisë, por dhe duhen sjellë në vëmendje të përdoruesve në një format që ata ta kuptojnë. Kjo vlen, sidomos, për gjyqtarët, pavarësia e të cilëve kur marrin një vendim varet edhe nga aftësia e tyre për të treguar kujdes lidhur me sistemin e informacionit në dispozicion, apo që të çlirohen nga kufizimet e tij. Siç vë në dukje KKGJE në Opinionin e tij (2011)¹⁴ të sipërpërmendur: “Metodat ndihmëse për marrjen e vendimit gjyqësor duhen hartuar dhe parë si një mjet mbështetës për vendimmarrjen gjyqësore dhe për të lehtësuar punën e gjyqtarit, jo si një kufizim. (...) Udhëzimet, formatet apo sugjerimet e tjera përsa i takon formës ose përmbajtjes së vendimeve nuk duhet t’u drejtohen gjyqtarëve nga cilido autoritet tjetër në bazë të nevojave që pasqyrojnë arkitekturën e sistemeve të teknologjisë së informacionit, që duhet përdorur në procesin gjyqësor;

35 Pikërisht në këto aspekte e sheh raporti për Rezolutën 2081 (2015) të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës kontributin e mjeteve për vendimmarrjen (këtu në çështjet penale): “Sistemet mbështetës për marrjen e masës u sigurojnë gjyqtarëve përgjegjës për vendimet për marrjen e masës lehtësi hyrjeje në informacionin për marrjen e masës për çështje të ngjashme, duke mos e kufizuar vlerësimin gjyqësor të gjyqtarëve, me synim sigurimin e një njëtrajtësie më të madhe në praktikën e gjykatave të ndryshme, dhe duke nxitur kështu trajtim të barabartë dhe siguri juridike. (...) Teknologji, si: bankat elektronike të të dhënave për praktikën gjyqësore dhe sistemet për mbështetje për marrjen e masës mund të kontribuojnë për rezultate më të drejta, më të barabarta dhe më të parashikueshme”, Raport, Dokumenti 13740 i datës 31 mars 2015, paragrafët 65 dhe 66.

36 Pyetjet që bëhen nga përdorimi i formateve të vlerësimeve gjyqësore dhe kufizimet ndaj tyre mund të gjenden në këto pika të listës së parametrave, III.5.1: “A bëhen shpallja dhe shkaqet për marrjen e vendimit të kuptueshme nga gjyqtari?; III.5.2: “A janë shkaqet për marrjen e vendimit të hollësishme dhe sistematike?; III.5.3: “A tregojnë shkaqet për marrjen e vendimeve një orientim të qartë për palët dhe profesionistët në fushën juridike lidhur me drejtësinë dhe ligjshmërinë e vendimit?; III.5.4: “A përdoren rregulla dhe standarde specifike për paraqitjen e vendimeve gjyqësore?; III.5.5: “A merren parasysh në mënyrë të përshtatshme pritshmëritë e palëve, avokatëve dhe gjykatave më të ulta apo më të larta kur hartohen vendimet gjyqësore?; III.5.6: “A përdoren vendime dhe rregulla ‘standarde’ për çështje ‘voluminoze’?”.

përkundrazi, kjo arkitekturë duhet të jetë fleksibël dhe e gatshme për t'iu përshtatur precedentit ose praktikave gjyqësore³⁷.

49. **Respektimi i parimit të pavarësisë, megjithatë, kërkon që gjithë gjyqtarët të jenë të aftë dhe, përfundimisht, të marrin një vendim personal pas një procesi arsyetimi, për të cilin ata duhet të jenë të aftë të marrin përgjegjësi personale, pavarësisht nga mjete i teknologjisë së informacionit që përdoret.** Për këtë arsye, përdorimi i formatëve dhe udhëzuesve për diskutime nuk duhet t'ua heqë gjyqtarëve kapacitetet vendimmarrëse në ndonjë hallkë të zinxhirit, duke u diktuar atyre një formë arsyetimi nga e cila ata mund të mos largohen edhe sikur të duan, apo duke i ballafaquar ata me një ngarkesë pune që nuk u jep asnjë mundësi që të rivlerësojnë formën e arsyetimit pjesë e integrale e mjetit të teknologjisë së informacionit. Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut, ndërsa pranon se në disa rrethana gjyqtarët mund të shfrytëzojnë procese të thjeshtuara të diskutimeve, vë në dukje se ata vazhdojnë të jenë të detyruar të bëjnë shqyrtimin si duhet të parashtrimeve, argumenteve dhe provave që sjellin palët.³⁸ Në Opinioni e tij (2011)14 të lartpërmendur, KKGJE është kategorik në këtë: “Teknologjia e informacionit nuk duhet t'i ndalojë gjyqtarët që të zbatojnë ligjin në mënyrë të pavarur dhe me paanësi (...) Varësia e tepërt nga teknologjia dhe nga ata që e kontrollojnë atë, mund të paraqesë një rrezik për drejtësinë. Teknologjia duhet të jetë e përshtatshme për procesin gjyqësor dhe për gjithë aspektet e punës së një gjyqtari. Gjyqtarët nuk duhet t'u nënshtrohen, thjesht për arsye efikasiteti, komandave të teknologjisë dhe të atyre që e kontrollojnë atë”³⁹.
50. **Gjithashtu, garancia e parimit të kundërshtisë dhe e barazisë së mjeteve duhet siguruar në të njëjtën mënyrë si në procesin gjyqësor pa teknologjinë e informacionit duke marrë parasysh mjetet teknologjike që vihen në dispozicion, apo që mund të përdoren nga të gjitha palët siç e vlerësojnë.** Procedura në fazën e seancës gjyqësore duhet t'u sigurojë të gjitha palëve mundësi për të përdorur të njëjtat mjete (për shembull, një mjet për të bërë kërkime në një arkivë dixhitale), dhe të garantojë që kufizimet teknike që vendos mjeti i teknologjisë së informacionit të mos dëmtojnë rëndë të drejtat dhe privilegjet e palëve. Siç vë në dukje KKGJE: “Sidoqoftë, përdorimi i teknologjisë së informacionit nuk duhet të pakësojë masat mbrojtëse procedurale (apo të ndikojë në përbërjen e gjykatës speciale), dhe në asnjë rast nuk duhet t'ia heqë përdoruesit të drejtat e tij/të saj për një seancë gjyqësore të kërkuar nga pala kundërshtarë përpara një gjyqtari, prodhimin e provave origjinale, dëgjimin e dëshmitarëve apo ekspertëve dhe paraqitjen e një dokumenti apo argumentimi që e konsideron të dobishëm”⁴⁰. Gjyqtari, sidoqoftë, duhet të bëjë kujdes që të sigurojë që asnjë palë të mos jetë në dizavantazh krahasuar me një tjetër, thjesht pse nuk disponon burimet për të përdorur teknologjinë, sidomos, menaxhimin elektronik të dokumenteve, kur dosja e çështjes gjyqësore është veçanërisht voluminoze, dhe gjithashtu, për shembull, në rast të rindërtimit të fakteve përmes imazheve që prodhon kompjuteri në një çështje mbi përgjegjshmërinë.
51. **Përdorimi i grupeve tejet të mëdha të të dhënave si mbështetje për gjyqtarët paraprin lindjen e gjykimit praktik.** Kjo është një tendencë që shfaqet hyrë në disa vende, kur mjetet për analizën e grupeve tejet të mëdha të të dhënave shërbejnë për të siguruar mbështetje për akuzën, dhënien e masës apo politikën për kompensimin, ose shërbejnë për të parashikuar efektet e një vlerësimi (analiza e krimeve në një popullsi a territor, shkallën e pagesës së shumave për mirëmbajtje apo kompensuese, vlerësimi i rrezikut të kryerjes së një krimi tjetër). Disa mjete bëjnë të mundur një analizë të sofistikuar të precedentit me qëllim informimin e gjyqtarëve sa gjasa ka që një vendim i marrë në një drejtim a një tjetër të jetë marrë nga kolegët e tyre. Mjete të tjera bëjnë të mundur që situata të vendoset në kontekst, duke përdorur të dhëna statistikore që nuk kanë lidhje me çështjen. Me këtë lloj sistemi, vetë kontributi i gjyqtarit në vlerësimin gjyqësor mund të mbështetet ose të deformohet nga efektet e vendosmërisë së tepërt apo “ngulmimit në qëndrim”. Ndaj këtyre efekteve dhe natyrës së të dhënave, kur nuk bëhet fjalë vetëm për precedentin gjyqësor (p.sh.: identiteti i gjyqtarëve, për qëllime të analizës së profilit), duhet treguar kujdes shumë i madh.

37 Opinioni nr. (2011)14, vepër e cituar, paragrafët 27 dhe 35.

38 GJEDNJ, vendim i datës 21 mars 2000 në çështjen gjyqësore “Dulaurans kundër Francës”, kërkesa nr. 34553/97.

39 Opinioni nr. (2011)14, vepër e cituar, paragrafët 8 dhe 34.

40 Opinioni nr. (2011)14, vepër e cituar, paragrafi 28.

52. Kjo skemë jep një pamje të përgjithshme grafike të argumenteve që parashtrohen më sipër.

<p>Përfitimet që identifikohen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përmirësim i cilësisë formale të vendimeve • Mundësi përdorimi i bazave të mëdha të të dhënave ligjore • Koha që kursen administrimi elektronik i provave • Funksionimi në largësi i shërbimeve të sistemit apo shpërndarje më e drejtë e çështjeve gjyqësore tek gjyqtarët • Në çështje penale, garanci e marrjes së njohurive të mira për historinë e kaluar të të akuzuarit me qëllim shtimin e numrit të vendimeve të përshtatura sipas individëve 	<p>Pikat që duhen vënë në dukje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Për formatet e paracaktuara, sigurimi i cilësisë së tyre (grupi i punës) dhe përditësime të rregullta • Hartimi i mjeteve në mënyrë të tillë që gjyqtari të ketë mundësinë ta marrë sërish në dorë kontrollin mbi sistemin gjatë gjithë kohës
<p>Zhvillimet e mundshme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mjet për të përmirësuar përhapjen e praktikës gjyqësore • Harmonizim i praktikave përta i takon hartimit dhe argumentimit të vlerësimeve gjyqësore 	<p>Risqet potenciale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vendimi nuk duhet të ndikohet nga kufizimet e sistemit kompjuterik • Sistemi nuk duhet të dobësojë pavarësinë e gjyqtarëve apo nuk duhet të shkaktojë prishje të barazisë së mjeteve ndërmjet palëve • Gjatë projektimit të bazave të të dhënave, duhet siguruar asnjëherë e kritereve për këshillimin dhe që përdoruesit t'i kuptojnë ato • Risku i heqjes gjyqtarit të kapaciteteve të tij/saj vendimarrëse apo i kufizimit të kompetencës së tij/saj për të gjykuar në një kuadër tepër formal (si rezultat i ngarkesës tejet të madhe që sjell si rezultat automatizimin e detyrave që kryhen ose mbështetjen te vlerësimet gjyqësore standarde)

1.3.2 Model i mjeteve që përdoren në Evropë për të asistuar gjyqtarët, prokurorët dhe sekretarët e seancave

Gjermania (Brandenburg): SAS – Sistemi gjyqësor që përdoret në prokuroritë – Formate dokumentesh dhe hartim i asistencës për prokurorët, përfshirë sistemin e hedhjes së të dhënave me zë dhe që është i lidhur me sistemin e prokurorisë për menaxhimin [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2009]

Gjermania: forumSTAR – Sistem që synon të lehtësojë punën e gjithë gjyqtarëve dhe komunikimin ndërmjet gjyqtarëve mbi bazën e moduleve profesionale të lehta për t’u përdorur [burimi: anketim i vitit 2016]

Azerbaixhani: sistem gjyqësor përmes internetit – Mjet për menaxhimin e çështjeve gjyqësore kombinuar me formate vendimesh [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2014]

Franca: OARM – Ndihmë në hartim bazuar në formate vendimesh dhe argumente të gatshme për përdorim që përdoren në çështje gjyqësore familjare [burimi: anketim i vitit 2016]

Franca: Persée – Mjet i krijuar për t’u përdorur në kompjutera të vegjël portativë pa tastierë për dhënien e asistencës në përgatitjen dhe zhvillimin e seancave gjyqësore për çështje penale, përfshirë funksionin për bashkimin e të dhënave dhe dokumenteve të çështjes në një kalendar, si dhe asistencë në hartimin e vendimeve duke përdorur formate që shkëmbehen me profesionistët, një bazë të plotë të të dhënave ligjore dhe të dhënave për praktikën gjyqësore dhe kampione të argumenteve të arsyetuara [burimi: anketim i vitit 2016]

Irlanda: Winscribe – Sistem me diktim me njohje të zërit, që vihet në dispozicion me kërkesë të gjyqtarëve të Gjykatës së Lartë, Gjykatës së Apelit dhe Gjykatës [burimi: EVAL 2016 – të dhëna [për vitin 2014]

Vendet e BE-së: ECRIS – Sistemi Evropian i Informacionit për Arkivat e Çështjeve Penale, që organizon shkëmbimin e informacionit ndërmjet Shteteve Anëtare të interesuara të BE-së [burimi: EVAL 2016 – të dhëna për vitin 2014]

Mbretëria e Bashkuar (Skocia): Qendra gjyqësore – Platformë për trajnim dhe punë bashkëpunuese përmes internetit e hapur për gjithë stafin gjyqësor dhe e arritshme nga lloje të ndryshme mjetesh [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2015]

Mbretëria e Bashkuar: Wi-Fi për përdoruesit profesionistë të gjykatave – Pajisja e gjykatave penale me lidhje Wi-Fi për profesionistët në një rrjet të sigurt, i disponueshëm për përdorim gjatë një seance gjyqësore (referim ndaj të dhënave, shkëmbim dokumentesh) [burimi: anketim i vitit 2016]

Mbretëria e Bashkuar: Prezantimi në gjykatë – Pajisja e gjykatave me mjete për t'i lidhur me lehtësi kompjuterat e profesionistëve me sistemin e përbashkët me ekran në sallën e gjyqit për prezantimin e argumenteve dhe provave në formatin e prezantimit me zë dhe figurë [burimi: anketim i vitit 2016]

Mbretëria e Bashkuar: Depozitimi në HMCTS dhe mjetet e grupit gjykoës – Sistem i sigurt për shkëmbimin e dosjeve mbi bazën e teknologjisë së shërbimeve me bazë internetin, ku qëllimi është që të lejohet transmetimi elektronik i dokumenteve ndërmjet shërbimeve të prokurorisë dhe gjykatës për çështje penale siç paraqiten në seancën gjyqësore në kompjuterin e vogël portativ pa tastierë që është i lidhur [burimi anketim i vitit 2016]

1.3.3 Pasqyrë e shkallës së zhvillimit të mjeteve për të asistuar gjyqtarët, prokurorët dhe sekretarët e seancave

Tabela 3: Asistencë e drejtpërdrejtë për gjyqtarët, prokurorët dhe sekretarët e seancave në vitin 2014

	Mjete për përmirësimin e cilësisë së marrëdhënieve ndërmjet gjykatave dhe profesionistëve						
	Komunikimi ndërmjet gjykatave dhe avokatëve	Komunikimi me profesionistët e tjerë				Nënshkrimi elektronik	Përpunimi përmes internetit i procesit gjyqësor të specializuar
		Përmbasuesit	Noterët	Ekspertë	Shërbimet e policisë gjyqësore		
Shqipëria	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Armenia	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Austria	Po	100%	100%	100%	100%	Po	Po
Azerbaixhani	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Belgjika	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Bosnja dhe Hercegovina	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Bullgaria	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Kroacia	Jo	0% (NAP)	10-49%	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Qipro	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Republika Çeke	Po	100%	100%	100%	100%	Po	Po
Danimarka	Po	50-99%	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Estonia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po
Finlanda	Po	100%	100%	100%	100%	Jo	Jo
Franca	Po	50-99%	NA	100%	10-49%	Po	Po
Gjeorgjia	Po	0% (NAP)	50-99%	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Gjermania	Po	10-49%	NA	1-9%	NA	Po	Po
Greçia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Hungaria	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Islanda	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Irlanda	Po	0% (NAP)	NA	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Italia	Po	0% (NAP)	100%	100%	100%	Po	Jo
Letonia	Po	50-99%	0% (NAP)	50-99%	0% (NAP)	Po	Po
Lituania	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po
Luksemburgu	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Malta	Po	NA	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Republika e Moldavisë	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Monako	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	50-99%	50-99%	Jo	Jo
Mali i Zi	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Holanda	Jo	NA	0% (NAP)	NA	NA	Jo	Jo
Norvegjia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Polonia	Po	0% (NAP)	100%	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Portugalia	Po	100%	100%	NA	50-99%	Po	Po
Rumania	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po
Federata Ruse	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Serbia	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Slovakia	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo
Slovenia	Po	100%	100%	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po
Spanja	Po	0% (NAP)	100%	100%	100%	Po	Jo
Suedia	Po	100%	NA	100%	NA	Po	Jo
Zvicra	Po	50-99%	50-99%	50-99%	0% (NAP)	Po	Po
"Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë"	Po	10-49%	10-49%	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Turqia	Po	100%	0% (NAP)	100%	10-49%	Po	Jo
Ukraina	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Mbretëria e Bashkuar-Anglia dhe Uellsit	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Mbretëria e Bashkuar- Irlanda e Veriut	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Po
Mbretëria e Bashkuar-Skocia	Po	50-99%	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo
Po	74%					46%	37%
Jo	26%					54%	63%
100%		15%	17%	17%	11%		
50-99%		11%	4%	7%	4%		
10-49%		4%	4%	0%	4%		
1-9%		0%	0%	2%	0%		
0% (mbrojtja e hyrjes në rrjet (NAP))		65%	65%	70%	74%		
E pazbatueshme (NA)		4%	9%	4%	7%		
Israel	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	100%	0% (NAP)	Po	Po

Burimi: "Sistemet gjyqësore evropiane: efikasiteti dhe cilësia e dhënies së drejtësisë: përdorimi i teknologjive të informacionit dhe komunikimit në sistemet gjyqësore evropiane", Studime të CEPEJ-t nr. 24, botim i vitit 2016 (të dhëna për vitin 2014) – pyetja 64 e pyetësorit të vlerësimit.

1.4 ADMINISTRIMI I GJYKATAVE

53. Mjetet për administrimin e gjykatës përmenden të fundit, edhe pse në formën e tyre më të thjeshtë ato kanë qenë ndër përdorimet e para të teknologjisë së informacionit në gjykata. Nga regjistrimi i thjeshtë i numrit të çështjeve, që trajton një gjykatë, te sistemet e sotme për menaxhimin e gjithë aktivitetëve gjyqësore, fuqia e teknologjisë së informacionit ka sjellë si rezultat ndryshime të konsiderueshme në fushën e administrimit gjyqësor, meqenëse ajo i pajis kryeadministratorët e gjykatave, si dhe gjithë gjyqtarët, prokurorët, sekretarët e seancave apo pjesëtarët e tjerë të personelit të gjykatës me informacion të plotë për punën e tyre dhe aftësinë për ta analizuar atë. Sasia gjithnjë e më e madhe e informacionit, që prodhojnë aplikacionet gjithnjë e më të shumta të teknologjisë së informacionit, përbën një rezervuar të paprecedent të dhënash dhe grupe të dhënash me informacion për të dhëna të tjera për administrimin e një gjykate, dhe është bërë kudo një komponent kryesor. Në fakt, ajo është bërë boshti i vërtetë i punës gjyqësore.

1.4.1 Nxitës i ndryshimit për efikasitetin e menaxhimit të gjykatave

54. Përdorimi i sistemeve të informacionit për funksionimin e drejtësisë e ka zanafillën disa dhjetëvjeçarë më parë dhe ka kaluar përmes shumë zhvillimeve, meqenëse vetë teknologjia e informacionit është zhvilluar, dhe ka patur edhe një numër dështimesh. Nganjëherë këto dështime, disi të kategorizuara, varen nga hollësitë dhe mund të përmbliken në këto raste të shpeshta që kanë hasur sistemet gjyqësore evropiane: dokumentacion i papërshtatshëm ose mungesë e plotë e dokumentacionit që të mundësojë përvetësim të plotë të sistemit, sidomos, kur jepet nga një sipërmarrës shërbimesh; përdorim i teknologjisë së vjetëruar ose jo në nivel të pranueshëm duke shkaktuar amortizimin e shpejtë të sistemit të informacionit në të cilin është bërë investimi; zhvillim i pjesshëm ose pa shpejtësinë e mjaftueshme të sistemit të informacionit, duke lejuar situata të ndryshme për një periudhë mjaft të gjatë kohe, që në fund e bën të pamundur menaxhimin si duhet; trajnimi i pamjaftueshëm ose mjetet e nënvleftësuara bëjnë që as në sistemin më të mirë në botë të mos ketë asnjë mundësi që përdoruesit e tij të investojnë vërtet në të; një analizë e papërshtatshme e nevojave përfundimisht çon në një produkt të anashkaluar duke favorizuar praktika të vjetra; mungesë e asistencës për përdoruesit për të korrigjuar me shpejtësi gabimet apo defektet periodike të sistemit në fillimet e përdorimit të tij. Tani gjendja e zhvillimit dhe, sidomos, cilësia e sistemit të teknologjisë së informacionit për administrimin e sistemit gjyqësor ndryshojnë ndërmjet sistemeve të ndryshme gjyqësore të Këshillit të Evropës. Të parët që e kanë nisur këtë rrugë nuk janë detyrimisht më të përparuarit sot, meqenëse ato janë ngarkuar nga investimet e mëdha në aplikacionet e vjetra të teknologjisë së informacionit që janë ende funksionale dhe vazhdojnë të luajnë rolin që iu caktua në atë kohë, por nuk lejojnë as përditësimin e zgjeruar, as funksione shtesë, le më pastaj ndërlihdhet me programe të tjera zbatimi, që kanë marrë zhvillim kohët e fundit. Në raste të tjera, sistemet gjyqësore konsistojnë në një shumëllojshmëri gjykatash, për secilën prej të cilave ka qenë, apo ende është, e nevojshme që të krijohen mjete specifike administrative. Pavarësisht nga niveli i kompjuterizimit, që është arritur, dhe shkalla e vështirësive që janë hasur në të kaluarën, gjithë sistemet gjyqësore pa përjashtim duket se kanë nisur të ndërtojnë sisteme “më të përparura” për administrimin e sistemit gjyqësor, që premtojnë të arrijnë efikasitet të patejkalueshëm menaxherial.

55. Menaxhimi i çështjeve gjyqësore ka qenë fusha e parë që është kompjuterizuar, dhe kjo ndodhi më shpejt dhe në mënyrë më të zgjeruar se në çdo fushë tjetër⁴¹. Duke zëvendësuar menaxhimin e regjistrave letër me banka elektronike të dhënash, që menaxhohen nga një personel i trajnuar posaçërisht për këtë qëllim, sistemet për menaxhimin e çështjeve gjyqësore janë përmirësuar ndër vite dhe i kanë lënë pas përvojat shpeshherë të papërshtatshme të fillimeve të tyre. Të projektuara fillimisht si sisteme të veçanta, të mbyllura, këto aplikacione janë sot në qendër të organizatave gjyqësore dhe konsiderohen si thelbi i një sistemi më të gjerë të informacionit, që integron ose bashkon disa karakteristika shumë të përparura bazuar në importimin dhe eksportimin e të dhënave që prodhojnë aplikacionet e tjera. Sistemet për menaxhimin e çështjeve gjyqësore, të cilët janë me rëndësi thelbësore për administrimin e gjykatës dhe caktimin e burimeve të nevojshme për gjykimin e çështjeve sipas fluksit të çështjeve dhe të dhënave për çështjet e mbartura, japin informacionin kryesor për aparatit statistikor në dispozicion të gjykatave, ministrive dhe këshillave gjyqësorë⁴². Sigurisht, ato shërbejnë, gjithashtu, si bazë për sekretarët e seancave dhe personelin e gjykatës përsa i takon situatës në zyrat e tyre⁴³. Meqenëse ata janë të lidhur me mjete për dhënien e asistencës personale, sistemet më të përparura bëjnë të mundur monitorimin e një çështjeje gjyqësore që duhet lidhur me aplikacionet e ndryshme që janë përmendur tashmë: planifikimi i seancave gjyqësore, sistemet e thirrjes për paraqitje në gjyq, menaxhimi elektronik i dokumenteve, formatet e vendimeve etj.

41 Në përputhje me pikën II.9.1 të listës së parametrave: “A ekziston një sistem i informacionit për menaxhimin e çështjeve gjyqësore për regjistrimin dhe monitorimin e dosjeve dhe çështjeve gjyqësore?”

42 Krahajo këto pika të listës së parametrave, II.10.3: “A bëjnë strukturat drejtuese të gjykatës vlerësim periodik të performancës së gjykatës?”; II.10.13: “A është e mundur që të përcaktohet numri i përgjithshëm i çështjeve të reja, i çështjeve në gjykim dhe i çështjeve për të cilat është marrë vendim, në një periudhë të dhënë?”; II. 10.14: “A analizohet sistematikisht natyra e çështjeve në gjykim?”

43 Shih pikën I.3.1 të listës së parametrave: “A ekziston ndonjë sistem për monitorimin e vazhdueshëm të ngarkesës me punë të çdo gjyqtari?”

56. **Këto mjete, edhe më shumë se të tjerat, kanë mundësuar përhapjen e parimeve të menaxhimit të ri publik në gjykata** duke strukturuar punën e zyrave të regjistrimit, në mënyrë të veçantë, sipas modeleve të reja të organizimit të punës. Kjo ka ndikuar edhe në punën e gjyqtarëve, për të cilët disa vende kanë hartuar politika për vlerësimin, bazuar kryesisht në kritere sasiore dhe në matjen objektive me anë të teknologjisë së informacionit⁴⁴. Përgjithësisht, mjetet statistikore dhe të teknologjisë së informacionit për të mbështetur vendimmarrjen kanë bërë të mundur mbështetjen e skemave të shumta për modernizimin e politikave të menaxhimit publik në bazë të performancës: shpërndarjen vjetore të burimeve buxhetore dhe njerëzore të lidhura me fluksin e çështjeve dhe të dhënat për çështjet e mbartura, për shembull, nga organi administrativ që ndërshpërndan burimet, plus shpërndarjen e burimeve gjatë vitit nga titullari i gjykatës⁴⁵. Këto mjete, gjithashtu, kanë bërë të mundur krijimin e zgjidhjeve për menaxhimin aktiv të çështjeve gjyqësore⁴⁶. Këto janë zgjidhje që bëjnë të mundur, për shembull, lidhjen e ecures së një çështjeje gjyqësore me afatet procedurale, duke lejuar përllogaritjen e përpiktë të realizimit në kohë të çështjeve gjyqësore, analizën e masave që marrin palët dhe një sistem për dhënien e njoftimeve lidhur me urgjencën e marrjes së masave për një çështje të caktuar – mjete, tashmë të vëna në jetë, që, në mënyrë të veçantë, bëjnë të mundur parashikimin e shkeljeve të rregullës së afatit të arsyeshem që garanton Neni 6 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut⁴⁷.
57. Aplikacionet për administrimin e gjykatës, që lidhen me mjetet për komunikimin me përdorues dhe profesionistë, dhe për mbështetjen e personelit të gjykatës, janë në qendër të sistemit të informacionit gjyqësor meqenëse, potencialisht, ato mund t'u japin jetë gjithë këtyre komponentëve dhe të harmonizojnë gjithë modelet procedurale dhe të të dhënave, duke strukturuar kështu praktikat profesionale dhe politikave vendore mbi bazën e fluksit dhe analizës së informacionit. Meqenëse teknologjitë e informacionit po bëhen një mënyrë jetike për riorganizimin e gjykatave në sajë të aftësisë së tyre për të modifikuar njëkohësisht të gjithë zinxhirin e përpunimit në gjithë dimensionet e tij (organizativ, njerëzor, buxhetor), zhvillimi i tyre rezultojnë veçanërisht i rëndësishëm në kuptimin strategjik. Ai nuk duhet lënë vetëm në duart e programuesve dhe duhet të përfshijë të gjithë përdoruesit⁴⁸.
58. **Zhvillimi i sistemeve të plota të informacionit e bën metodën e administrimit elektronik burim kryesor të cenueshmërisë së aktiviteteve gjyqësore.** Kjo cenueshmëri është e një natyre të dyfishtë: ajo mund të jetë si pasojë e gabimit njerëzor dhe e lidhur me teknologjinë e informacionit. Shumë vende, edhe ato më të përparuarat, duket se po hasin probleme të mëdha përsa i takon cilësisë së regjistrimit të të dhënave në sistemin e informacionit, dhe shpeshherë, probleme të tilla janë pengesë për përdorimin e plotë, pa probleme të potencialit të teknologjisë së informacionit. Faza e hedhjes së informacionit mbart riskun e bërjes së gabimeve (duke shkaktuar jo gabime të kompjuterit, por “viruse”, në procedurat gjyqësore), dhe mund të konsiderohet se përbën një problem edhe më të madh se tendenca që kanë gjithë përdoruesit për të mos e vënë në pikëpyetje rezultatin që prodhon makineria. Kështu, si në nivel vendi, ashtu dhe në nivel lokal, duhen vënë në jetë politika për cilësinë e të dhënave. Për shembull, i duhet kushtuar vëmendje trajnimit dhe kualifikimeve të personelit që hedh të dhënat, duhen marrë kampione të përzgjedhur në mënyrë rastësore për të testuar cilësinë e paketave të të dhënave, dhe është e nevojshme që të sensibilizohen gjithë personat e përfshirë. Gjithashtu, përsa i takon gabimeve njerëzore, ndryshimet e ndjeshme ndërmjet shifrave që prodhojnë aplikacionet e teknologjisë së informacionit dhe realitetit që perceptohet në gjykata ngrenë çështje të rëndësishme. Ndonëse edhe ato mund t'i atribuohen regjistrimit të pasaktë të informacionit, qoftë pse programi kompjuterik nuk është shumë i lehtë për t'u përdorur, apo pse stafi nuk ka trajnimin ose kualifikimin e mjaftueshëm, analiza e të dhënave dhe, sidomos, interpretimi i tyre nga personeli i lartë i administratës gjyqësore dhe përdoruesit nuk duhet të jetë vetëm të një standardi të lartë, por duhet të jenë edhe transparente dhe të bazohen

44 Shih këto pika të listës së parametrave: II.10.16: “A ekziston një sistem për vlerësimin sasior dhe cilësor përsa i takon aktivitetit të çdo gjyqtari?”; II.10.18: “A i sigurohet çdo gjyqtari akses ndaj informacionit lidhur me departamentin e tij/të saj në gjykatë, departamentin e kolegëve të tij/të saj, si dhe ndaj të dhënave lidhur me gjykatën në tërësi?”.

Për temën e vlerësimit, Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë mendon se teknologjia e informacionit “mund të luajë një rol lidhur me vlerësimin e gjyqtarëve dhe gjykatave. Sidoqoftë, të dhënat e mbledhura nga sistemet e teknologjisë së informacionit nuk duhet të jenë e vetmja bazë për analizën e punës së një gjyqtari të veçantë”, Opinioni nr. (2011)14, vepër e cituar, paragrafi 39.

45 Në përputhje me pikën më poshtë të listës së parametrave: I.3.2: “A ka mundësi gjykata që të rindajë çështjet gjyqësore apo detyrat me qëllim rritjen e efikasitetit të gjykatës?”; II.5.5: “A ekziston ndonjë sistem informacioni që përdoret për të vendosur një planifikim efikas të seancave gjyqësore?”.

46 Mjete që bëjnë të mundur zbatimin e këtyre pikave të listës së parametrave: II.6.3: “A ekziston ndonjë politikë për menaxhimin e flukseve të çështjeve për të parandaluar vonesat?”; II.6.4: “A merren masa për përsheptimin e çështjeve të vonuara dhe reduktimin e atyre të mbartura?”; II.7.4: “A monitorohet në mënyrë periodike afati kohor ndërmjet vendimit përfundimtar të një gjyqtari dhe zbatimit të vendimit gjyqësor?”.

47 Shih për këtë temë studimin e F. De Santis, “Masa për përmirësimin e funksionimit të sistemit të drejtësisë dhe lehtësimin e sistemeve gjyqësore”, CEPEJ-GT-QUAL(2016)1, i planifikuar të dalë nga fundi i vitit 2016, sidomos Seksioni 3.3 me titull “Kompjuterizimi i regjistrimit të çështjeve gjyqësore dhe menaxhimi dhe dixhitalizimi i dosjeve gjyqësore dhe njoftimeve”.

48 Shih pjesën e dytë të këtyre Udhëzuesve, në mënyrë të veçantë, paragrafët 2.4 dhe 2.5. Shih, gjithashtu, pikat V.2.4 dhe V.2.5 të listës së parametrave: “A jep informacioni i regjistruar në sistemin e informacionit për menaxhimin e gjykatës një pamje të përgjithshme të performancës së gjykatës?”; “A mund të bëhet analiza e të dhënave të regjistruara në sistemin e informacionit për menaxhimin e gjykatës nga i gjithë stafi i gjykatës (ose stafi i autorizuar), apo vetëm stafi i specializuar (për shembull, profesionistët e teknologjisë së informacionit) mund t'i shfrytëzojnë këto të dhëna?”.

te metoda të përbashkëta nëse ato do të jenë mjete të mirëfillta menaxhimi të pranuar nga të gjithë të interesuarit⁴⁹.

59. Përsa i takon cënueshmërisë së sistemit të teknologjisë së informacionit, ndërsa sisteme të plota kanë avantazhe të qarta lidhur me vijueshmërinë e të dhënave, përqendrimi vijues nënkupton shumë rreziqe, dhe për këtë arsye, besueshmëria teknike e sistemit duhet garantuar në mënyrë rigorozë (duke siguruar disponueshmërinë e gjerë të infrastrukturës së nevojshme), që mund të sjellë si rezultat kosto të konsiderueshme për mirëmbajtjen. Mungesa e disponueshmërisë së këtyre aplikacioneve, që janë forca të vërteta shtytëse për t'i bërë gjykatat më efikase, është një rrezik që duhet marrë seriozisht parasysh nga ana e sistemeve gjyqësore, meqenëse ai mund të çojë me shpejtësi në grumbullimin e një sasive të madhe çështjesh të mbartura dhe të cenojë përfitimet e pritshme (përveç kostove financiare që nevojiten në rastin e një përgjigjeje urgjente). Ashtu siç vë në dukje Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë: “Është me rëndësi të veçantë që të sigurohet që vështirësitë në funksionimin e teknologjisë së informacionit të mos pengojnë sistemin gjyqësor, qoftë për periudha të shkurtra kohe, që të marrë vendime dhe të urdhërojë hapat e duhura procedurale. Gjithmonë duhet të disponohen alternativa të përshtatshme sa herë që sistemi i teknologjisë së informacionit është në mirëmbajtje, ose kur ndodhin incidente teknike, me qëllim që të shmangët ndonjë ndikim negativ në aktivitetin e gjykatës”⁵⁰.
60. Zhvilluesit e sistemeve më efikase të teknologjisë së informacionit me sa duket kanë parashikuar disa masa për përballimin e ndonjë avarie të plotë të papritur. Para së gjithash, sistemi është parashikuar mbi bazën e komponentëve të programit kompjuterik që komunikojnë me njëri-tjetrin. Kështu që është e mundur që të ndërpritet funksionimi i njërit prej këtyre komunikimeve për qëllime sigurie apo mirëmbajtjeje, në vend që të ndalohej i gjithë sistemi (njëkohësisht, ky ndërtim modular bën të mundur që mjetet të bëhen gradualisht të disponueshëm dhe blloqet të përditësohen dhe të rinovohen një nga një). Për ndreqjen e ndonjë avarie të mundshme dhe për të eliminuar pengesat që sistemi të jetë sërish funksional në rastin më të parë, me koston më të ulët dhe me dëmin më të vogël të mundshëm për shërbimin dhe përdoruesit e tij, gjithashtu, duhet të hyjnë në fuqi protokolle të përpiktë, të përcaktuar qartë që të jenë të njohur për të gjithë dhe të jenë provuar e testuar (si nga pikëpamja teknike, ashtu dhe në nivel ligjor). Kjo do të thotë që i gjithë personeli duhet të jetë i trajnuar për këtë, edhe pse rreziku i një avarie të teknologjisë së informacionit mund të konsiderohet minimal.
61. **Sidoqoftë, kalimi nga dosjet në letër në dosje gjyqësore krejtësisht elektronike është larg të qenit i përfunduar në vendet anëtare të Këshillit të Evropës**⁵¹. Dosjet në letër janë ende një realitet fizik, në fakt të domosdoshme, në shumicën e gjykatave evropiane. Kjo ndodh kryesisht për qëllime provash, meqenëse jo të gjithë vendet u kushtojnë të njëjtën rëndësi provave shkresore dhe ekuivalentit joshkresor. E njëjta gjë ndodh me dokumentet që shkëmbehen ndërmjet palëve dhe vendosen në dosje, që, në këtë periudhë tranzicioni, nënkupton procedura dhe kosto për dixhitalizimin, pasuar nga procedura dhe kosto për arkivimin, që janë të tepërta krahasuar me kostot e investimit në operimin e sistemeve të teknologjisë së informacionit në fazën e zhvillimit. Për këtë arsye, tani vendet shumë shpesh mirëmbajnë dy sisteme për menaxhimin e fluksit të punës: shkresor për të siguruar vlerën provuese të dokumenteve, dhe joshkresor për komunikim më të lehtë dhe më të shpejtë (i domosdoshëm, në mënyrë të veçantë, për dosje të mëdha). E ardhmja e sistemit gjyqësor joshkresor (apo pothuajse joshkresor) mbetet objektiv për gjithë vendet, jo pa përmendur se procesi i tranzicionit do të kërkojë kohë, dhe nganjëherë, pa e ditur saktësisht nëse dhe kur arrihet objektiv.
62. **Menaxhimi dhe administrimi i dokumenteve shkresore dhe i ndonjë mjedisi fizik që mbetet, mund të realizohet duke përdorur një sistem etiketimi**, siç është përdorimi i etiketave që mund të skanohen për t'i përfshirë në bankat e të dhënave apo, edhe më mirë, në një sistem në të cilin dosjeve, dokumenteve dhe vulave t'u vihen mikroqarqe të integruara RFID. Aftësia për identifikimin e vendndodhjes gjeografike të dosjeve, dokumenteve dhe vulave në kohë reale në hartën e një godine gjyqësore dhe, ndoshta, jashtë godinës, përmirëson ndjeshëm performancën për menaxhimin e dokumenteve sipas atyre që përdorin një sistem gjyqësor që e krijon këtë mundësi.
63. **Një fushë që po njih zhvillim të shpejtë, është ajo e bërjes së regjistrimeve në audio dhe video të seancave gjyqësore në një mjedis dixhital për përdorim nga ana e gjykatës dhe e palëve**. Hamendësimet janë se kjo bën të mundur që administrimi i sistemit gjyqësor të realizohet në mënyrë më efikase kur kombinohet me sistemin për menaxhimin e çështjeve gjyqësore dhe me mjetet në dispozicion të profesionistëve (gjyqtarëve, sekretarëve të seancave dhe, nganjëherë, prokurorëve dhe avokatëve), si: mjetet për mbajtjen e shënimeve dhe, sigurisht, regjistrimi i procesit gjyqësor. Ideja e regjistrimit të procesit gjyqësor nga fillimi në fund, përfshirë mundësinë e sigurimit të regjistrimit të dhënies së vendimit si urdhër zbatimi, apo e përdorimit të regjistrimit të procesit gjyqësor si mbështetje për procesin e apelit, aktualisht po fiton popullaritet në një numër vendesh. Ky zhvillim, të cilit i janë nënshtruar tashmë në shkallë të ndryshme sisteme të caktuara gjyqësore, po shtron një sërë çështjesh të reja që lidhen me teknologjinë e informacionit (integriteti, të mbijetuarit dhe siguria e të dhënave), për shembull, kur

49 Shih, për shembull, pikën I.3.4 të listës së parametrave: “A kanë përcaktuar strukturat drejtuese të gjykatës ndonjë metodë objektive për ndarjen e çështjeve gjyqësore ndërmjet gjyqtarëve?”, që është shtjelluar në këtë pyetje (I.3.5): “A vihet informacioni për ndarjen e çështjeve gjyqësore në dispozicion të të gjithë organizatës gjyqësore?”.

50 Opinioni nr. (2011)14 i KKGJE-së, vepër e cituar, paragrafi 11.

51 Krahaso pikën II.9.4 të listës së parametrave: “A ekziston ndonjë sistem i dosjeve elektronike në gjykata?”.

është fjala për arkivimin e gjithë këtyre të dhënave nga mjedise të shumta të depozituara në servera. Gjithashtu, ai shkakton ndryshime të tjera, edhe më të thella, që nuk lidhen me teknologjinë e informacionit, përsa i takon modifikimeve të praktikave gjyqësore, rëndësisë detyrimisht më të madhe që i kushtohet parimit të dëshmisë gojore në procesin gjyqësor apo rolit që i delegohet procesit të apelit dhe rregullave të tjera ligjore, në përgjithësi, në bazë të regjistrimeve.

64. Kjo skemë jep një pamje të përgjithshme grafike të argumenteve që parashtrihen më sipër.

<p>Përfitimet që identifikohen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përmirësime të efikasitetit të gjykatave • Shtim ose riorganizim i stafit (barasvlerësi i orarit të plotë) duke reduktuar dyfishimin e përpjekjes • Zvogëlimi i kostove operative të gjykatës • Përmirësime të statistikave për aktivitetin gjyqësor 	<p>Pikat që duhen vënë në dukje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besueshmëria teknike e pajisjeve që duhen siguruar dhe mirëmbajtur • Politika për menaxhimin e ndryshimeve që duhet përcaktuar me përpikëri • Cilësia e hedhjes së të dhënave që duhen mbikëqyrur për të shmangur shtrembërimet statistikore • Teh i hollë ndërmjet performancës së gjykatës në tërësi dhe asaj të çdo individi (sidomos, gjyqtarëve), dhe pasojat e vlerësimit të punës së gjyqtarëve
<p>Zhvillimet e mundshme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forcë shtytëse për riorganizimin e funksionimit të gjykatës • Përcaktimi i objektivave për menaxhimin dhe monitorimin në kohë reale i performancës së gjykatës • Bashkimi i aplikacioneve CMS në një sistem më të gjerë informacioni (sidomos, me komunikim elektronik) 	<p>Risqet potenciale</p> <ul style="list-style-type: none"> • Humbje e konsiderueshme kohe në rast defekti • Humbje të konsiderueshme financiare nëse nuk realizohet përdorimi • Përqendrimi në performancën sasiore të gjykatës në dëm të performancës së saj cilësore

1.4.2 Model i mjeteve për administrimin e sistemit gjyqësor që përdoret në Evropë

Shqipëria: ICMIS – Sistem për ndjekjen plotësisht të kompjuterizuar të çështjeve gjyqësore që dërgohen në gjykata [burimi: anketim i vitit 2016]

Azerbaixhani: Sistem gjyqësor përmes internetit – Mjet për menaxhimin e çështjeve gjyqësore kombinuar me formate vendimesh [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2014]

Finlanda: Sakari – Sistem i integruar për menaxhimin e zinxhirit të procesit gjyqësor penal ndërmjet gjykatave dhe prokurorive [burimi: anketim i vitit 2016]

Franca: Cassiopée, Minos – Mjete të kombinuara për menaxhimin e çështjeve gjyqësore penale për fazën e gjykimin (që trajton si aktivitetet e prokurorisë, ashtu dhe ato të gjykatës), shkëmbim i strukturuar i të dhënave për procesin gjyqësor me shërbimet investigative të Ministrisë së Brendshme me qëllim reduktimin e veprimeve për hedhjen e të dhënave [burimi: anketim i vitit 2016]

Franca: PHAROS – Sistem për monitorimin e punës së gjykatave të shkallës së parë dhe apelit, që integron parametrat sasiorë dhe cilësorë dhe përfshin planifikimin e afateve lidhur me menaxhimin e informacionit dhe të dhënave krahasimore specifike për llojin e gjykatës [burimi: anketim i vitit 2016]

Franca: Pilot – Sistem për menaxhimin e orareve të seancave gjyqësore dhe të burimeve që caktohen për to [burimi: anketim i vitit 2016]

Franca: OUTILGREF – Mjet për menaxhimin dhe shpërndarjen e punës punonjësve të zyrës së regjistrimit. Aplikim për vlerësimin e ngarkesës së punës të stafit të zyrës së regjistrimit dhe të kërkesave për plotësimin me staf të gjykatave në bazë të treguesve që matin fluksin e çështjeve gjyqësore në gjykatën në fjalë [burimi: EVAL 2016, të dhëna për vitin 2014]

Gjeorgjia: GJYKATA – Sistem i integruar për menaxhimin e çështjeve gjyqësore me hapësirë pune për profesionistët dhe komunikim përmes internetit [burimi: anketim i vitit 2016]

Greqia: ICMS-AJ (Sistem i integruar për menaxhimin e çështjeve gjyqësore për procesin administrativ) – Sistem i kompjuterizuar për menaxhimin e çështjeve gjyqësore përpara gjykatave administrative në formën e një portali të hapur për palët, së bashku me një sistem për shkëmbimin elektronik të dokumenteve nga njëra fazë procedurale në tjetrën, dhe së fundi, prodhimi i statistikave për çështjet gjyqësore, të gjitha të disponueshme në disa gjuhë [burimi: anketim i vitit 2016]

Norvegjia: LOVISA – Sistem i avancuar për menaxhimin e çështjeve gjyqësore, që bën të mundur që çdo gjyqtar, sidomos titullari i gjykatës, të verifikojë gjendjen e një çështjeje gjyqësore dhe numrin e çështjeve gjyqësore që trajton aktualisht çdo gjyqtar. Në sistem përfshihet menaxhimi proaktiv i afateve procedurale duke përdorur kodimin me ngjyra [burimi: EVAL 2016, të dhëna për vitin 2014]

Polonia: Protokollet në audio në gjykata – Regjistrimi i seancave dëgjimore me një sistem indeksimi të lidhur me pikën e ndërveprimit për menaxhimin e çështjeve gjyqësore dhe me shënimet që marrin gjatë seancës gjyqësore gjyqtari dhe sekretari i seancës [burimi: anketim i vitit 2016]

Polonia: Sistem për menaxhimin e informacionit bazuar në teknologjinë RFID – vendosja sistematike e etiketave të dokumentet dhe dosjet në letër të procesit gjyqësor për qëllime gjeovendndodhjeje [burimi: anketim i vitit 2016]

Portugalia: CITIUS – Sistem i kombinuar për menaxhimin dhe komunikimin e çështjeve gjyqësore në formën e një portali të vetëm për ndërlidhjen e aplikacioneve që përdorin profesionistët e sistemit gjyqësor, te një pjesë e të cilave publiku mund të hyjë dhe të navigojë në faqe të ndryshme interneti [burimi: anketim i vitit 2016]

Portugalia: SITAF – I barasvlershëm me portalin CITIUS për gjykatat administrative dhe për çështjet tatimore [burimi: anketim i vitit 2016]

Sllovenia: Depo të dhënash gjyqësore dhe panele të kontrollit të performancës – Mjet për monitorimin dhe menaxhimin në kohë reale të aktiviteteve të Gjykatës Supreme [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2012]

Sllovenia: EVIP – Sistem i centralizuar për menaxhimin e çështjeve gjyqësore [burimi: anketim i vitit 2016]

Sllovenia: Panelet e kontrollit të titullarëve – Mjet për informacion të plotë statistikor që bën të mundur që titullarët e gjykatave të verifikojnë ndërshtëpërndarjen e burimeve dhe produktivitetin e gjykatës në kohë reale [burimi: EVAL 2016, të dhëna për vitin 2014]

Zvicra: Bazë e të dhënave statistikore gjyqësore – Sistem që bën të mundur që autoritetet gjyqësore të kantoneve të bëjnë krahasime, nëse kanë dëshirë, me kantone të tjerë me qëllim justifikimin e kërkesave apo dhënien e arsyeve për një kërkesë apo dokumentimin e projekteve të një organizate gjyqësore specifike [burimi: anketim i vitit 2016]

Turqia: UYAP – Sistem i centralizuar për menaxhimin e çështjeve gjyqësore dhe informacione për gjendjen e procesit gjyqësor në formën e një portali si për profesionistët, ashtu dhe për palët në gjykim, përfshirë një numër të madh të funksioneve ndëraktive [burimi: “Shkalla e transparencës së sistemit të drejtësisë” 2008]

1.4.3 Pasqyrë e shkallës së zhvillimit të mjeteve për administrimin e gjykatave

Tabela 4: Administrimi i gjykatave dhe menaxhimi i çështjeve gjyqësore (Q63)

	Efikasiteti i sistemit gjyqësor						Menaxhimi buxhetor dhe financiar	Mjete të tjera	
	Menaxhimi i çështjeve gjyqësore në rrugë elektronike	Regjistrat e kompjuterizuar			Mjete statistikore	Informacion për biznesin		Monitorimi i ngarkesës së punës	Videokonferencat
		Regjistrat e tokës	Regjistrat e biznesit	Tjetër					
Shqipëria	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	1-9%	NA	0% (NAP)
Armenia	Po	0% (NAP)	50-99%	NA	Jo	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)
Austria	Po	100%	100%	50-99%	Po	Po	100%	100%	100%
Azerbaixhani	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po	50-99%	1-9%	50-99%
Belgjika	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	100%	1-9%	1-9%
Bosnja dhe Hercegovina	Po	100%	100%	0% (NAP)	Po	Po	100%	100%	50-99%
Bullgaria	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po	100%	10-49%	1-9%
Kroacia	Po	50-99%	50-99%	0% (NAP)	Po	Jo	100%	50-99%	10-49%
Qipro	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)
Republika Çeke	Po	0% (NAP)	100%	100%	Po	Po	100%	100%	100%
Danimarka	Po	100%	NA	NA	Po	Po	50-99%	50-99%	10-49%
Estonia	Po	100%	100%	100%	Po	Po	100%	100%	100%
Finlanda	Po	50-99%	50-99%	0% (NAP)	Po	Po	100%	100%	100%
Franca	Po	100%	100%	0% (NAP)	Po	Po	100%	100%	100%
Gjeorgjia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	100%	10-49%	10-49%
Gjermania	Po	100%	100%	50-99%	Po	Po	50-99%	50-99%	10-49%
Greqia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po	10-49%	100%	1-9%
Hungaria	Po	0% (NAP)	100%	100%	Po	Po	100%	100%	10-49%
Islanda	Po	100%	100%	0% (NAP)	Jo	Jo	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)
Irlanda	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	100%	0% (NAP)	10-49%
Italia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po	50-99%	100%	100%
Letonia	Po	100%	100%	100%	Po	Po	100%	10-49%	50-99%
Lituania	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	100%	100%	100%
Luksemburgu	Po	0% (NAP)	100%	0% (NAP)	Po	Jo	100%	100%	100%
Malta	Po	0% (NAP)	100%	NA	Po	Jo	0% (NAP)	100%	100%
Republika e Moldavisë	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	100%	50-99%	0% (NAP)
Monako	Po	0% (NAP)	100%	0% (NAP)	Po	Po	100%	100%	100%
Mali i Zi	Po	NA	NA	100%	Po	Jo	100%	NA	1-9%
Holanda	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	100%	50-99%	100%
Norvegjia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po	100%	100%	50-99%
Polonia	Po	100%	100%	0% (NAP)	Po	Po	100%	1-9%	50-99%
Portugalia	Po	NA	NA	100%	Po	Po	100%	100%	100%
Rumania	Po	NA	NA	NA	Po	Jo	100%	0% (NAP)	100%
Federata Ruse	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po	100%	NA	10-49%
Serbia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Jo	Jo	100%	100%	0% (NAP)
Slovakia	Po	0% (NAP)	100%	0% (NAP)	Jo	Jo	100%	0% (NAP)	10-49%
Slovenia	Po	100%	100%	100%	Po	Po	100%	100%	100%
Spanja	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	100%	Po	Po	0% (NAP)	100%	100%
Suedia	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po	100%	0% (NAP)	100%
Zvicra	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	50-99%	50-99%	1-9%
Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	100%	100%	10-49%
Turqia	Po	10-49%	50-99%	0% (NAP)	Po	Po	100%	100%	50-99%
Ukraina	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	0% (NAP)	10-49%	10-49%
Mbretëria e Bashkuar-Anglia dhe Uellsit	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Jo	50-99%	0% (NAP)	50-99%
Mbretëria e Bashkuar- Irlanda e Veriut	Po	50-99%	50-99%	50-99%	Po	Jo	50-99%	50-99%	50-99%
Mbretëria e Bashkuar-Skocia	Po	NA	NA	NA	Jo	Jo	100%	NA	100%
Po		98%				87%	50%		
Jo		2%				13%	50%		
100%			22%	33%	17%		67%	43%	35%
50-99%			7%	11%	7%		15%	15%	17%
10-49%			2%	0%	0%		2%	9%	24%
1-9%			0%	0%	0%		2%	7%	11%
0% (mbrojtja e hyrjes në rrjet (NAP))			61%	46%	65%		13%	17%	13%
E pazbatueshme (NA)			9%	11%	11%		0%	9%	0%
Izraeli	Po	0% (NAP)	0% (NAP)	0% (NAP)	Po	Po	100%	100%	1-9%

Burimi: “Sistemet gjyqësore evropiane: efikasiteti dhe cilësia e dhënies së drejtësisë: përdorimi i teknologjive të informacionit dhe komunikimit në sistemet gjyqësore evropiane”, Studime të CEPEJ-t nr. 24, botim i vitit 2016 (të dhëna për vitin 2014) – pyetja 64 e pyetësorit të vlerësimit.

2. SEKSIONI DY: NGA NJË QASJE BAZUAR NË PAJISJEN KOMPJUTERIKE TE NJË QASJE STRATEGJIKE: ZHVILLIMI I SISTEMEVE TË INFORMACIONIT TË AFTË PËR TË PËRMIRËSUAR CILËSINË E SHËRBIMIT QË OFROJNË GJYKATAT

65. Në vitin 2008, në listën e parametrave, që krijoi grupi i posaçëm i CEPEJ-t për cilësinë e dhënies së drejtësisë (CEPEJ-GT-QUAL)⁵², një seksion i plotë të kapitulli për mjetet e drejtësisë u kushtojë sistemeve të informacionit. Të tjera referime të shumta, që përmendeshin gjatë gjithë dokumentit, nënvizonin vlerën e teknologjisë së informacionit si mënyrë për arritjen e objektivave të caktuara për cilësinë. Për këtë arsye, plotësimi i legjislacionit mbi sigurinë Kibernetike, siç e tregon pjesa e parë e këtyre Udhëzuesve, ka të bëjë si me përmirësimin e efikasitetit të gjykatave, ashtu dhe me përmirësimin e cilësisë në sistemin gjyqësor, dhe përgjegjës për të dyja këto janë zhvilluesit e teknologjisë dhe përdoruesit e saj. Kështu, përveç përfshirjes së një mjeti të ri, ideja është që, si të zhvilluesit, ashtu dhe të përdoruesit e sistemeve të informacionit të gjykatave, të kultivohen kolektivisht praktika të reja që pasqyrojnë parimet themelore të sistemit gjyqësor dhe objektivat e dhënies së shërbimit me cilësi të lartë në gjykata.
66. Në vijim të një analize të hollësishme të arritjeve evropiane në fushën e Drejtësisë Kibernetike, synimi i Udhëzuesve është që të jepet një informacion shtesë për vendimmarrësit, të cilët përballen me atë që, bazuar në gjithë opinionet vlerësuese, duket se është një nga sfidat kryesore në këtë fushë, domethënë, si të nxitet ndryshimi. Nëse si temë e këtyre Udhëzuesve është zgjedhur nxitja e ndryshimit, kjo ka ndodhur pasi ka rezultuar se ai është faktor kryesor si në suksesin, ashtu dhe në dështimin e politikave, kur është fjala për zhvillimin dhe përhapjen e sistemeve të informacionit. Për këtë arsye, pjesa e dytë analizon çështje të ndryshme që duhen marrë në konsideratë kur ndërmerret një projekt për teknologjinë e informacionit, domethënë, një sërë mësimesh që mund të nxirren nga përvoja jonë deri më sot, kësaj here jo përsa i përket thelbit, lidhur me ndryshimet që kanë filluar në sistemin e drejtësisë, por përsa i përket menaxhimit të projekteve. Ajo që përpiqet të bëjë Seksioni Dy, me fjalë të tjera, është që të ofrojë disa zgjidhje të provuara e të testuara për suksesin e një projekti për teknologjinë e informacionit që synon të përmirësojë cilësinë në sistemin gjyqësor.
67. Vlerësimet dhe rekomandimet, që jepen në këtë pjesë, mbështeten në të njëjtat burime si në Seksionin Një (në mënyrë të veçantë, të dhënat për vitin 2014 të mbledhura nga grupi i posaçëm për vlerësimin e sistemeve gjyqësore evropiane, CEPEJ-GT-EVAL)⁵³, ku theks i veçantë vihet te mbledhja e të dhënave dhe intervistat shtesë që janë bërë lidhur me anketimin për cilësinë, që është zhvilluar në pranverë të vitit 2016. Një përmbledhje e këtyre vlerësimeve dhe rekomandimeve jepet te shtojca, në formën e pyetjeve që plotësojnë listën e parametrave të vitit 2008 dhe, në mënyrë të veçantë, kanë të bëjnë me menaxhimin e projekteve për teknologjinë e informacionit në sferën e drejtësisë. Sidoqoftë, përpara se të kalohet te hollësitë e këtyre vlerësimeve dhe rekomandimeve, është me rëndësi që plotësimi i Drejtësisë Kibernetike të vihet në kontekst, duke marrë parasysh çështjet gjyqësore që janë studiuar.

2.1 Disa vërejtje paraprake për zhvillimin e teknologjisë së informacionit në sistemin e drejtësisë

68. Shpeshherë, vendet e Këshillit të Evropës preferojnë që të ecin në një mënyrë pjesë-pjesë, hap pas hapi, sipas llojeve të ndryshme të gjykatave apo gjykimit. Kjo, pa dyshim, ndodh për shkak të faktit se, në të kaluarën, kushtet nuk kanë qenë të favorshme për projekte të mëdha për teknologjinë e informacionit, për shkak të kostos apo kompleksitetit që kishte zbatimi i tyre. Në të vërtetë, për shumë vende, projektet për infrastrukturën të viteve nëntëdhjetë dhe fillimit të viteve dymijë shërbyen si një demonstrim në praktikë si nuk duhet ecur, duke bërë që, në fakt, ato të zgjidhnin një rritje inkrementale ndaj zhvillimit të teknologjisë së informacionit, qasje kjo që lejon fleksibilitet më të madh gjatë procesit të zhvillimit dhe i realizon novacionet një nga një dhe jo të gjitha menjëherë, siç do të shihet më poshtë.
69. **Është me rëndësi që, përpara se të nisët një projekt për teknologjinë e informacionit, të matet ndikimi relativ i industrisë së teknologjisë së informacionit dhe kërkesa sociale në garën e teknologjisë.** Sot vendimmarrësit publikë mund të gjenden nën presion të konsiderueshëm për të modernizuar sistemin e drejtësisë përmes zgjidhjeve të teknologjisë së informacionit që po vërshojnë në gjithë sektorët e shoqërisë. Ndërsa kjo tendencë, natyrisht, është në përputhje me zhvillimet në shërbimet publike në përgjithësi, dhe ndryshimet si ndërveprojnë qytetarët me qeveritë e tyre, megjithatë në çdo fazë të një projekti për teknologjinë e informacionit duhen bërë pyetje për interesin e kësaj apo asaj pale që të miratohet një zgjidhje në vend të një tjetre, që duhet kuptuar se këtu vendimmarrësit kanë përgjegjësi që të veprojnë si mbrojtës të interesit publik, të udhëhequr vetëm nga shqetësimi për dhënien e drejtësisë. Ndërsa kompanitë e teknologjisë së informacionit rregullisht i kërkojnë me ngulm sistemit të drejtësisë dhe krijojnë paketa ofertash duke përdorur mjete të sofistikuara tregtimi, një numër pyetjesh duhet t'u kalojnë nëpër mend ven-

52 Lista e parametrave për përmirësimin e cilësisë së sistemit gjyqësor dhe gjykatave (CEPEJ(2008)2E).

53 Sistemet gjyqësore evropiane, efikasiteti dhe cilësia e dhënies së drejtësisë: përdorimi i teknologjisë së informacionit në gjykata në Evropë”, Studimet CEPEJ nr. XX, botim i vitit 2016 (të dhënat e vitit 2014).

dimarrësve kur iu drejtohen në këtë mënyrë: a ka ndonjë kërkesë për zgjidhjen e teknologjisë së informacionit që propozohet? A plotëson zgjidhja ndonjë nevojë që është identifikuar në rastin e organizatës në fjalë? Si do të shërbejë ajo për përmirësimin e cilësisë në sistemin gjyqësor? Nga gjithë zgjidhjet e mundshme, me bazë teknologjinë e informacionit ose jo, a është kjo një nga ato që ka më shumë gjasa të arrijë një cilësi më të mirë të drejtësisë në fushën në fjalë?

70. **Gjithashtu, është me rëndësi të tregohet njëfarë distancimi nga aplikacionet e përditshme teknologjike**, në vend që të bëhen përpjekje për t'i kopjuar në sferën gjyqësore. Pa shmangur aspak një novatorizëm që tërheq vëmendjen nga jashtë sistemit gjyqësor apo shërbimeve publike në përgjithësi, vendimmarrësit duhet të gjejnë kohë që të analizojnë kostot, përfitimet dhe risqet për gjykatat, dhe të krijojnë një ide lidhur me natyrën dhe zbatueshmërinë në një periudhë afatgjatë të shërbimit në fjalë dhe vlerën e shtuar që ai mund t'i sjellë sistemit gjyqësor. Në mënyrë të veçantë, ato mund të duan që të shqyrtojnë nëse zgjidhja, që propozohet për teknologjinë e informacionit, e dëmton imazhin e sistemit gjyqësor, apo nëse, përkundrazi, mund ta përmirësojë atë.
71. **Teknologjia e informacionit duhet të jetë një mënyrë për përmirësimin e mënyrës si funksionon sistemi gjyqësor.** Ajo nuk duhet të jetë një qëllim në vetvete. Projektet për teknologjinë e informacionit (të çfarëdo përmase) duhen parë nga gjithë palët e interesuara (zhvillues dhe përdorues të ardhshëm) si instrumenti i zgjedhur për kryerjen e reformave të caktuara në të mirë të sistemit gjyqësor (struktura organizative, harta gjyqësore, procedurat e thjeshtuara, kohë përpunimi më e shkurtër, riorganizim i personelit, kushte pune më të mira etj.), jo si një reagim ndaj presionit si nga departamentet e brendshme të teknologjisë së informacionit (shqetësimi i vetëm i të cilave mund të jetë shkurtime të kostove), ashtu dhe nga kompanitë e pajisjeve apo programeve kompjuterike që kërkojnë mundësi të reja biznesi. Kështu, siç ka vërejtur Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë në opinionin e vet për teknologjitë e informacionit: "Teknologjia e informacionit duhet të jetë një mjet a mënyrë për përmirësimin e administrimit të sistemit gjyqësor, lehtësimin e aksesit të përdoruesit ndaj gjykatave dhe forcimin e masave mbrojtëse që parashikon Neni 6 i KEDNJ-ësë: aksesit ndaj sistemit gjyqësor, paañësia, pavarësia e gjyqtarit, drejtësia dhe kohëzgjatja e arsyeshme e procesit gjyqësor"⁵⁴.
72. **Një dështim në këtë fushë duhet parë në kontekstin e burimeve të ndërshpërndara dhe si janë hartuar projektet.** Vështirësitë që hasin sisteme të caktuara gjyqësore në përdorimin e mjeteve të teknologjisë së informacionit (me pasoja shumë të mëdha financiare, në një kohë kur ngado bëhen shkurtime në buxhet), nuk janë thjesht çështje rezistence ndaj ndryshimit nga ana e gjyqtarëve, prokurorëve, sekretarëve të seancave apo profesionistëve të tjerë në fushën juridike, por duhen parë në kontekstin e mënyrave dhe mjeteve që përdorin vendet e veçanta të interesuara. Rreziku është, për shembull, se një qasje, që përqendrohet vetëm tek efikasiteti, apo një pikëpamje tejet "teknokratike" për modernizimin përmes teknologjisë së informacionit, shumë shpejt do të ndeshen me nevojat specifike të biznesit dhe kulturën e sistemit të drejtësisë, siç do të ndodhte në çdo fushë tjetër profesionale. Prandaj, kur hartohen projekte për teknologjinë e informacionit, duhen mbajtur parasysh aspektet e shumta joteknike që do të ushqejnë sistemin e informacionit dhe do të shërbejnë për të siguruar që ai të ketë rëndësi praktike pas zbatimit.
73. Ndryshimet që ka sjellë vënia në përdorim e teknologjive të informacionit duhen mbështetur. Përdorimi vetëm i pajisjeve dhe programeve kompjuterike mund të jetë perceptuar si një faktor modernizimi në vetvete, që shërben për t'i bërë gjykatat më efikase. Sidoqoftë, opinionet vlerësuese që janë marrë, kanë qenë shumë më të ndryshme, duke treguar se ekzistojnë ca kufizime lidhur me atë çka mund të arrihet thjesht duke përdorur teknologji të reja në terren: pajisje dhe/ose programe kompjuterike të pashfrytëzuara sa duhet, përkrahje e mënyrave të vjetra, rezistencë e gjerë ndaj teknologjisë së re, përpjekje për ta anashkalluar atë etj. Përkundrazi, rezultate më të mira janë arritur përsa i takon pranimit dhe përdorimit të saktë, kur përmirësimi i teknologjisë së informacionit bëhet në kuadër të një strategjie më të gjerë për ndryshim, që lë hapësirë të mjaftueshme për masa për mbështetjen e të gjithë të prekurve, për t'i bindur ata për përfitimet individuale që do të kenë. Nëse instruktimi i personelit është bërë pjesë thelbësore e ndonjë projekti për teknologjinë e informacionit, kjo ndodh pasi ai ka treguar se mund të arrijë objektiva të kundërta: shkallë më të mirë aplikimi dhe përhapje më të qëndrueshme të mjeteve të zbatuara, aplikim i drejtë në përputhje me objektivat që janë propozuar. Kjo mund të shpjegohet me faktin se një zhvillim i teknologjisë së informacionit ndodh në kuadër të një strategjie globale për ndryshim, që kërkon që çdo person i prekur nga ndryshimi të bindet për përfitimin individual që mund të ketë nga zbatimi i një metodologjie të re apo i një mjeti të ri pune.
74. **Është me rëndësi të madhe që, përpara se të nisen projekte që kanë njëfarë madhësie, të bëhet një analizë e plotë e teknologjive ekzistuese.** Hapi i parë është që të verifikohet pikërisht se në çfarë mase janë zbatuar në sistemin gjyqësor në fjalë politikat dhe praktikat e teknologjisë së informacionit që zbatohen për sistemin e drejtësisë në përgjithësi, dhe jo të mbështetemi te përshtypjet, një temë, teknologji apo profesion një nga një. Një perceptim më i mirë i masës ekzistuese dhe një kënd vështrim 360-gradë do të sjellin një vlerësim më të hollësishëm të sfidave në fjalë dhe do të bëjnë të mundur që të hartohet strategjia e duhur për ndryshim, duke identifikuar gjithë lidhjet

54 Opinioni nr. 14 (2011) i KKGJE-së "Sistemi gjyqësor dhe teknologjitë e informacionit", §5.

ekzistuese ndërmjet përdoruesve dhe përfituesve, të drejtpërdrejta dhe jo të drejtpërdrejta, si dhe impaktin e mundshëm të secili⁵⁵.

75. **Çështja e sigurisë në kontekstin e sistemeve të informacionit duhet trajtuar në mënyrë pragmatike.** Siç është përmendur tashmë⁵⁶, me përdorimin e teknologjisë së informacionit vjen frika e shtimit të numrit të shkeljeve të sigurisë që cenojnë integritetin e sistemit gjyqësor dhe të dhënat që ai administron. Ndërsa kërcënimet Kibernetike janë një rrezik shumë real për sistemet gjyqësore, si për çdo administratë tjetër apo organizatë private, ekzistojnë, sigurisht, mënyra për parandalimin e tyre (p.sh.: duke zvogëluar riskun e ndodhisë së ndonjë sulmi) dhe/ose duke zbutur efektet e tyre (p.sh.: duke planifikuar paraprakisht rrugën e drejtë të veprimit në rast sulmi). Më pak e rëndë, zhvendosja e të dhënave dixhitale ka shkaktuar shqetësimin se sistemet mund të jenë më të cenueshëm ndaj vjedhjes dhe/ose redaktimit apo fshirjes së të dhënave si rezultat i aksesit të paautorizuar nga piratë të jashtëm apo përdorues të brendshëm dashakeq. Ndonëse, në vetvete, këto risqe nuk janë unike për epokën dixhitale (në çdo vend, ka patur raste në të kaluarën kur dokumente shkresore janë vjedhur, janë manipuluar apo kanë humbur), frika këtu është nga ndonjë sulm në shkallë të gjerë.
76. Fatmirësisht, departamentet e teknologjisë së informacionit kanë mënyrat e tyre për t'i trajtuar gjithë këto risqe. Ajo që kërkohet, megjithatë, është që sistemet gjyqësore të paraqesin përgjigje pragmatike për pyetjen sa të sigurt duhet të jenë sistemet e informacionit. Së pari, sistemet dixhitale, qoftë edhe vetëm për shkak të pajisjeve të zbulimit dhe paralajmërimit për qëllimin e ruajtjes së gjithë të dhënave dhe pikave të hyrjes në rrjet, janë në shumë raste më të sigurta se sistemet e vjetëruara në formë shkresore në letër, ku humbjet, vjedhjet dhe/ose shkatërrimi i të dhënave mund të jenë të zakonshme. Së dyti, ndërmjet sigurisë që është aq e dobët sa vë në rrezik sistemin dixhital, dhe sigurisë që është aq shtrënguar sa mbyl çdo iniciativë, duhet gjetur një rrugë e mesme dhe të formulohet qartë një politikë që kërkon të menaxhojë risqet, dhe jo thjesht t'i shmangë ato⁵⁷.
77. **Krahasimi është ushtrim i dobishëm për një projekt për teknologjinë e informacionit.** Krahasime mund të bëhen, së pari, brenda organizatës, për të siguruar përputhshmëri teknike me sistemet e tjera të informacionit tashmë në përdorim, apo që mund të përdoren, nga gjykatat në sistemin gjyqësor⁵⁸, por dhe më gjerë: te autoritete të tjerë administrative apo në sektorë të profesioneve të tjera. Diçka tjetër që duhet mbajtur parasysh, është mundësia e shkëmbimit të informacionit gjyqësor për efekt të bashkëpunimit ndërshtetëror, në çështje penale dhe civile, që, për t'u zhvilluar më tej, kërkojnë një nivel minimal ndërveprimi, përmes krijimit të platformave që bëjnë të mundur që sistemet e informacionit të komunikojnë me njëri-tjetrin (shih iniciativën E-Codex të Bashkimit Evropian, që përmendet më sipër). Gjithashtu, krahasimi i një sistemi gjyqësor me një tjetër mund të rezultojë i dobishëm kur krijohet një mjet i teknologjisë së informacionit për vendin, që bën të mundur që një vend të përfitojë nga eksperiencia dhe përvoja pozitive e një vendi tjetër në zonën evropiane. Kjo është sidomos e vërtetë në një kohë kur zgjidhjet me burim informacioni të hapur po bëhen gjithnjë e më shumë të suksesshme, çka i rrit shumë mundësitë për këto shkëmbime në sferën juridike dhe, në fakt, për krijimin e komunitetit të zhvilluesve që punojnë në sferën gjyqësore në vende të ndryshme.
78. Ekzistojnë, sigurisht, kufizime lidhur me masën në të cilën eksperiencia e një vendi mund të krahasohet me atë të një vendi tjetër. Në mënyrë të veçantë, duhet bërë një dallim ndërmjet vendeve me një kulturë shumë të centralizuar dhe vendeve federale apo vendeve që përbëhen nga disa entitete. Gjithashtu, vendet ndryshojnë për sa i përket numrit dhe llojit të autoriteteve të përfshira në menaxhimin e burimeve gjyqësore, e madje, për sa i përket si janë organizuar dhe qeverisen departamentet përgjegjëse për novatorizmin dhe teknologjinë e informacionit. Ndryshimet institucionale që ekzistojnë ndërmjet vendeve mund të kenë kështu impakt të drejtpërdrejtë se si realizohen projektet për teknologjinë e informacionit dhe si menaxhohet ndryshimi, që nuk do të thotë se zhvilluesit nuk mund të mësojnë nga vende të tjera dhe të zgjedhin përvojat pozitive, me kusht, sigurisht, që ato t'i përshtaten kontekstit të ri përpara se të aplikohen në sistemin gjyqësor

2.2 Të fillohet me caktimin e objektivave të qarta, të zhveshura nga gjithë vlerësimet teknike

79. Për përmirësimin e cilësisë së drejtësisë përmes teknologjisë së informacionit, duhet të bëhet e mundur formulimi i një politike me objektiva të qarta, të matshme dhe të vërtetueshme, ku teknologjia të shihet si mjet, jo si qëllim.

55 Në këtë aspekt, pika V. 2.1 e listës së parametrave përmend nevojën për hartimin e “një politike për përdorimin e teknologjive të informacionit dhe komunikimit në gjykata (e-drejtësi, videokonferenca, shkëmbim elektronik i të dhënave etj.)”.

56 Shih komentet për këtë temë në Pjesën Një të Udhëzuesve, Seksionet 1.2.1, lidhur me zhvillimin e komunikimeve elektronike dhe 1.4.1 për cenueshmërinë e sistemeve gjyqësore plotësisht elektronike.

57 Shih këto pika të listës së parametrave, V.3.7: “A kanë hartuar strukturat drejtuese të gjykatës ndonjë politikë lidhur me sigurinë fizike dhe të teknologjisë së informacionit të gjykatës?”; V.4.4: “A është e garantuar siguria e sistemeve të informacionit?”; V.4.5: “A mbulohet risku i humbjes dhe dëmit material?”

58 Në përputhje me pikën V.2.3 të listës së parametrave: “A janë zhvillimet e sistemeve të informacionit për burimet njerëzore në të njëjtën linjë me dhe në përputhje me parametrat (teknike) të sistemeve të tjera gjyqësore funksionale (domethënë, sistemet e informacionit për menaxhimin, sistemet financiare të informacionit etj.)?”

Pjesë e pandarë e strategjisë për modernizimin e sistemit gjyqësor, ajo synon që ta zbatojë këtë strategji duke përdorur një mjet specifik që duhet trajtuar si një prej një numri zgjedhesh.

80. **Shpeshherë, thuhet se ndryshimet në fushën e Drejtësisë Kibernetike duhet të jenë në mbështetje të gjykatës, jo të teknologjisë.** Kjo do të thotë se organizatat duhet të jenë të afta që të caktojnë objektiva për modernizimin, pa shqetësim lidhur me vetë teknologjinë e informacionit. Ky është një kusht thelbësor për suksesin e një projekti, pa të cilin ekziston rreziku se ai nuk do t'u shërbejë interesave të atyre që përdorin gjykatat, apo të atyre që punojnë në to dhe, ndoshta, do ta dëmtojë përfundimisht besimin te sistemi i drejtësisë si institucion. Siç është vënë në dukje nga raporti për Rezolutën e Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës për "aksesin ndaj sistemit gjyqësor dhe internetin", që përmendet më lart: "Zhvilluesit e teknologjisë duhet të përpiqen që ta kuptojnë më mirë sistemin gjyqësor dhe të bashkëpunojnë me gjyqtarët dhe personelin e gjykatës për të siguruar që arkitektura e teknologjisë së informacionit dhe komunikimit t'i plotësojë nevojat si të gjykatave, ashtu dhe të publikut"⁵⁹. Nuk ka dyshim se nëpunësit gjyqësorë mund të luajnë një rol të rëndësishëm me qëllim që të zhvillohet ky dialog.
81. **Objektivat, që janë caktuar për ndryshimin, duhet bërë e mundur që të lidhen me rritjen e vlerave të gjykimit**⁶⁰, të cilat zakonisht pranohen dhe garantohen në legjislacionin e zonës evropiane, në mënyrë që zgjidhjet teknike që propozohen të mund të shfrytëzohen për qëllime të sistemit gjyqësor dhe për detyrën e përmirësimit të cilësisë së tij, në çdo fazë të projektit dhe në çdo hollësi të sistemit të informacionit që vihet në përdorim. Ky deklaram paraprak i parimeve duhet të shërbejë si një vizion orientues për vendimmarrësit, menaxherët dhe përfituesit e projektit për vlerësimin dhe nxitjen e ndryshimit. Siç ka vënë në dukje Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë në konkluzionet e Opinioni të tij nr. 14 (2011), që përmendet më lart: "Teknologjia e informacionit duhet t'u përshtatet nevojave të gjyqtarëve dhe të përdoruesve të tjerë; ajo asnjëherë nuk duhet të cenohet garanci dhe të drejta procedurale, siç është ajo e një seance të rregullt gjyqësore përpara një gjyqtari"⁶¹. Një sistem gjyqësor, që e merr dhënien e drejtësinë seriozisht si synimin maksimal në hartimin dhe komunikimin e projektit të tij, do të ketë më shumë gjasë që t'i bashkojë njerëzit për të nxitur ndryshimin.
82. **Përdorimi i sistemit të informacionit kërkon auditimin e procedurave dhe proceseve në punën e sistemit të drejtësisë**⁶². Drejtësisë Kibernetike është një mundësi për rinovimin e metodave të vjetra të organizimit dhe rregullat procedurale në përputhje me parimet themelore të ligjit procedural dhe organizimit gjyqësor. Në fakt, sistemet e teknologjisë së informacionit në sektorin e sistemit gjyqësor prishin ekuilibrin ndërmjet procedurës nga njëra anë, që është tërësia e plotë e normave ligjore që zbatohen për një veprim të caktuar ligjor, e të drejtave që gëzojnë aktorë të ndryshëm të përfshirë në procesin gjyqësor, të themi, dhe proceseve nga ana tjetër, që janë zgjedhjet që bëjnë si kthehen rregullat procedurale në një formë të caktuar organizimi të punës, bazuar në një seri detyrash. Ndërsa proceset e punës në gjykatë përcaktohen dhe burojnë nga procedura, vetë kjo e fundit përcaktohet më tej, bazuar në praktikën e mundshme në gjykatë (ku rregullat për provat tradicionale janë krijuar për shkëmbimin e dokumenteve të shkruara qyshse këto të fundit janë bërë lehtësisht të transferueshme dhe konsideroheshin si të besueshme, deri te kalimi në formate elektronike që shënon një ndryshim themelor). Atëherë, ekziston një lidhje shumë e ngushtë ndërmjet përcaktimit të standardeve procedurale dhe përcaktimit të proceseve të punës. Dhe është pikërisht në sajë të kompjuterizimit të detyrave, pas zhvillimit të teknologjisë së informacionit në procedimin gjyqësor, që bëhet e nevojshme kryerja e një auditimi të këtyre detyrave: ose pse disa rregulla procedurale, që kanë qenë të rëndësishme në të kaluarën, nuk ekzistojnë më sot (p.sh.: kërkesa për të mbajtur kopje shkresore të dokumenteve si provë, apo një sistem për llogaritjen e afateve kohore i papërshtatshëm për përkohshmërinë e re të transferimeve elektronike të dokumenteve); ose pse nevojiten rregulla procedurale të reja për frenimin e kompjuterizimit të detyrave, që ai të respektojë parimet ligjore bazë (duke krijuar akses ndaj dokumenteve, që respekton të drejtat e gjithë palëve të përfshira, në mënyrë të veçantë, parimin e barazisë së mjeteve, apo dritaret kohore për komunikim që ruajnë parimin e kundërshtisë). Një auditim i tillë duhet të krijojë mundësinë për të përditësuar, nëse jo për të thjeshtuar, rregullat lidhur me aktivitetin gjyqësor, kur është e mundur, përmes miratimit të rregullave të reja procedurale, nëse është e nevojshme. Në çdo rast, duhet bërë kujdes me qëllim që teknologjia e informacionit, përmes proceseve të saj, të mos sjellë si rezultat shkeljen e parimeve procedurale bazë që njihen nga legjislacioni vendas dhe evropian, me rrezikun e krijimit të pasigurisë juridike.
83. **Ndërsa është me rëndësi që të shfrytëzohet përfshirja e sistemit të ri të informacionit për kryerjen e reformave paralele në mënyrën si është organizuar sistemi i drejtësisë, kjo duhet bërë në mënyrë pragmatike.** Ristrukturimet teorike, që njoftohen me memorandume apo qarkore, nuk do të kenë sukses përveç kur mbështeten nga përpjekjet për riorganizimin e praktikave ekzistuese, protokolleve dhe normave për teknologjinë e re dhe procedurat apo marrëveshjet e reja që burojnë prej tyre. Kur nevojiten rregulla të reja ligjore për të mundësuar praktikën e reja, këto duhet të vijnë as mjaft shpejt, as mjaft vonë në planifikimin kohor për projektimin dhe përdorimin e

59 Rezoluta 2081 (2015), që përmendet më sipër. Raporti, dokumenti 13918, 10 nëntor 2015, § 69.

60 Kështu, fusha e Drejtësisë Kibernetike përkon mirë me pikën I.2.1 e listës së parametrave: "A kanë përcaktuar strukturat drejtuese të gjykatës ndonjë mision/vizion dhe ndonjë strategji (në këtë duhen përfshirë karakteristikat bazë të sistemit të drejtësisë, si: paaësia, pavarësia, siguria juridike dhe aksesi)?"

61 Opinioni nr. 14 (2011) i KKGJE-së, konkluzioni/rekomandimi nr. 4.

62 Siç rekomandohet përgjithësisht në listën e parametrave te pika I.4.2: "A vlerësohet rregullisht zbatimi i politikave përsa i takon ndryshimeve në strukturën e organizimit të gjykatës?"

teknologjisë në fjalë. Jo shumë shpejt se është rreziku që rregullat e reja të mos i përshtaten teknologjisë që përfundimisht është vënë në jetë, apo që përdoruesit të lihen duke pritur që të drejta dhe kompetenca të ndryshme të njihen në letër, por të mos disponohen në praktikë. Megjithatë jo shumë vonë që të rrezikojë të vonohet zbatimi faktik i teknologjisë së re.

84. **Financimi i novacionit kërkon që llogaritjet e shlyerjes së investimit të bëhen që nga faza e hartimit të projektit.** Llogaritjet e shlyerjes së investimit janë pjesë e procesit të caktimit të objektivave, afateve kohore dhe buxheteve të qarta, dhe përfaqësojnë një detyrim tjetër për zhvilluesin e projektit ndaj taksapaguesve dhe përdoruesve. Nëse bazohen në të dhëna transparente dhe të besueshme, llogaritjet e shlyerjes së investimit mund ta bëjnë gjithashtu më të lehtë që të bindin nëpunësit e financës kur është fjala për sigurimin e burimeve për projektin. Gjatë projektit, llogaritjet do të ndihmojnë për të sinjalizuar mospërputhjet ndërmjet kostos së parashikuar dhe kostos faktike, si dhe për t'i hapur rrugën kontrolleve më rigorozë. Edhe më pas, llogaritjet e shlyerjes së investimit do të sigurojnë një tregues objektiv nëse projekti është menaxhuar në mënyrë të suksesshme apo të pasuksesshme. Pasi rishikohen, nëse është e nevojshme, në fund të projektit për të marrë në konsideratë rezultatet dhe, në mënyrë të veçantë, koston e përgjithshme, llogaritjet e shlyerjes së investimit të teknologjisë, që realizohet përfundimisht, do të krijojnë një mundësi për të vazhduar për t'u angazhuar në mënyrë të përgjegjshme me të gjitha palët e interesuara të përfshira në ndryshim, duke ndarë me to objektivat në një periudhë afatgjatë që mund të vlerësohen në muajt dhe vitet pas përfundimit, kur projekti fillon të shlyejë veten përmes përdorimit të shpeshtë apo intensiv të teknologjisë në fjalë.
85. **Kur llogariten shlyerjet e investimit, duhen marrë në konsideratë gjithë shpenzimet që kërkon funksionimi dhe ndonjë ndryshim në të.** Jo vetëm shpenzimi i kapitalit (CAPEX) për projektimin dhe zbatimin e teknologjisë së re (përfshirë operacionet për menaxhimin e ndryshimit), por dhe kostot operative (OPEX), domethënë, shpenzimet që nevojiten për administrimin, mirëmbajtjen dhe përditësimin e sistemit të informacionit gjatë gjithë kohëzgjatjes së tij (pastrim virusesh, qendër për ndihmë teknike, marrja e masave lidhur me ndryshimet dhe përmirësimet teknike dhe/ose ligjore). Gjithë këto zëra shpenzimesh duhen ballafaquar me kursimet që janë bërë në organizatë, duke filluar që nga administrimi i sistemit të informacionit në kuadër të një vizioni në një periudhë afatgjatë të sistemit të drejtësisë⁶³.

2.3 Marrja në konsideratë e kriterëve bazë që kontribuojnë në përdorimin normalisht të teknologjisë së informacionit

86. Kusht paraprak për përfshirjen e një teknologjie të re është që mjedisi i teknologjisë së informacionit të sistemit gjyqësor të analizohet në mënyrë të plotë dhe gjithëpërfshirëse. Duhet shqyrtuar disa faktorë që përshpejtojnë suksesin apo dështimin e një projekti për teknologjinë e informacionit:
87. **Natyra dhe mosha e platformave teknike ekzistuese.** Një vend evropian, që nis një projekt për teknologjinë e informacionit sot, duhet të përballet me çështjen e infrastrukturës së trashëgimisë. Nëse vendos që ta mbajë apo ta zëvendësojë këtë infrastrukturë, vendimi që ai merr do të përcaktojë si cilësinë e zgjidhjes për programin kompjuterik që do të miratohet për mjetin e ri nëse vendi zgjedh që të mbajë infrastrukturën ekzistuese, ashtu dhe koston shtesë për projektimin dhe përdorimin e këtij mjeti nëse ai zgjedh ta zëvendësojë infrastrukturën në fjalë. Është e qartë se disponohen zgjedhje të ndryshme, në varësi të përgjigjeve të këtyre pyetjeve: a synohet që të kalohet në një platformë të re? Nëse është kështu, a do të jetë ky një kalim i plotë, që përfshin gjithë aplikacionet që përdoren në këtë sektor? Apo një kalim i pjesshëm, që përfshin vetëm zgjidhjen që propozohet? A janë platformat në fjalë specifike për sistemin gjyqësor apo janë të përbashkëta me shërbime të tjera publike, ndoshta, platforma me burim të hapur, në të cilat politikëbërësit e sistemit gjyqësor kanë ndikim të plotë ose njëfarë ndikimi? Apo, përkundrazi, ato janë platforma të rezervuara që janë vënë në dispozicion nga sipërmarrës të shërbimeve nga sektori privat, dhe te të cilët përfituesi ka pak ndikim ose nuk ka asnjë ndikim?
88. **Kostoja e kalimit nga një sistem te një tjetër dhe kostoja e përditësimeve.** A është llogaritur kostoja e mbajtjes së platformës ekzistuese kundrejt kostos së zëvendësimit të saj, duke mbajtur parasysh pasojat specifike të çdo zgjedhjeje në një periudhë afatshkurtër, afatmesme dhe afatgjatë? A e kemi vlerësuar ne me saktësi koston e rikuperimit të të dhënave dhe a jemi në vërtetë të aftë që t'i përmbushim afatet e shkurtra pa i rënduar shumë përdoruesit e ardhshëm? Këto pyetje, që duhen bërë gjatë fazës së hartimit të politikës së re për zhvillimin e teknologjisë së informacionit, janë me rëndësi thelbësore. Për shembull, kostoja e përgjithshme e përditësimit teknik, ndërhyrjes së palës së tretë për rikuperimin e të dhënave dhe kontrollit të cilësisë së tij, dhe kostoja e trajnimit të pjesëtarëve të ndryshëm të personelit të përfshirë në ndërtimin dhe mirëmbajtjen e platformës së re, duhen ballafaquar me koston

63 Kësaj mund t'i shtohet, siç shkruan raporti për Rezolutën 2081 (2015) te §67 në raportin e sipërpërmendur: "Rreziku i rënies së produktivitetit në një periudhë afatshkurtër pas përfshirjes së teknologjisë së informacionit dhe komunikimit evidenton rëndësinë e zhvillimit në disa faza në rastin e teknologjive të reja. Gjykatat duhet të jenë të vetëdijshme për kurbën e mësimnxënies si pasojë e integritetit të teknologjive të reja, sidomos duke patur parasysh se rënia e efikasitetit në një periudhë afatshkurtër mund të kufizojë investimet e ardhshme në teknologjinë e informacionit dhe komunikimit".

e përgjithshme të kufizimeve teknike dhe operative dhe të amortizimit të brendshëm nëse vendoset që të administrohet teknologjia në platforma të vjetra. Përgjigjja nuk është aspak e qartë dhe do të varet në masë të madhe nga konteksti dhe fushëveprimi i projektit.

89. **Niveli i ndërveprimit ndërmjet aktorëve të përfshirë në një zinxhir virtual të komunikimit.** Ndërsa, në teori, është e mundur dhe mund të justifikohet për arsye të konfidencialitetit, projektimi i një mjeti të ri të teknologjisë së informacionit si një sistem për një grup të mbyllur përdoruesish duket disi dritëshkurtër, duke patur parasysh se arsyeja kryesore e përdorimit të teknologjisë dixhitale është inkurajimi i fluksit të të dhënave ndërmjet operatorëve të ndryshëm në një zinxhir të informacionit (që u nënshtrohet, sigurisht, klauzolave dhe kufizimeve teknike që mund të jenë të nevojshme me qëllim që informacione të caktuara të vihen në dispozicion vetëm të kategorive specifike të personave). Përdorimi dhe ripërdorimi i të dhënave për ndjekjen e procesit gjyqësor dhe i grupit të të dhënave me qëllim menaxhimin e gjykatave dhe mbikëqyrjen e politikës gjyqësore në përgjithësi, kanë kuptim vetëm nëse të dhënat në fjalë mund të qarkullojnë lehtësisht brenda një zinxhiri të informacionit, dhe mund të përdoren pa përpunim, që kërkon procedura të tjera teknike – apo manuale. Për këtë arsye, vëmendje e veçantë i duhet kushtuar arritjes së ndërveprimit midis gjithë atyre që janë të përfshirë në zinxhirin e informacionit brenda dhe jashtë sistemit gjyqësor (avokatë, polici, ekspertë), jo vetëm për nevojat aktuale që janë identifikuar, por dhe për të mundësuar ndarjen apo fluksin e informacionit që mund të kërkohej në të ardhmen, në mënyrë të veçantë, me sisteme të tjera qeveritare. Të menduarit në mënyrë hipotetike lidhur me mundësitë e flukseve të informacionit dhe përfshirja e kufizimeve, që kërkohen në një kohë të caktuar përmes rregullave të duhura për sigurinë dhe konfidencialitetin, sigurojnë një fleksibilitet më të madh dhe janë më të leverdisshme se të paturit e një sistemi të mbyllur të kufizuar në një grup të vetëm përdoruesish, ku nuk ekziston asnjë mundësi për të mundësuar aksesin në shkallë më të gjerë, apo të paktën, jo pa shpenzime të mëtejshme të kapitalit dhe ndërlikime të mëtejshme teknike. Për këtë arsye, një auditim i ndërveprimit, që siguron që të gjithë të informohen në mënyrë të barabartë lidhur me zgjedhjet për të komunikuar me njëri-tjetrin në bazë të sistemeve ekzistuese të informacionit, apo me disa modifikime, do të dukej me rëndësi thelbësore.
90. **Nivele të ngjashme të infrastrukturës së teknologjisë së informacionit.** Për përdorimin e teknologjisë së informacionit në fjalë, të gjitha apo shumica e palëve të interesuara duhet të kenë akses ndaj një niveli të caktuar infrastrukture, në të kundërt, iniciativa e re nuk do të jetë plotësisht e efektshme. Prandaj, është me rëndësi shumë të madhe që të bëhet një analizë e pajisjeve kompjuterike aktualisht në dispozicion të grupeve të përdoruesve që identifikohen më sipër dhe, kur të hartohet projekti, të llogaritet si faktor koha dhe kostoja e ndonjë përditësimi që mund të nevojitet më pas. Njëkohësisht, dhe edhe pse kostoja e përditësimeve në këtë rast nuk do të duhet që të mbulohet nga vetë gjyqësori, zhvilluesve të projektit do t'u duhet që ta vlerësojnë mirë nivelin e pajisjeve kompjuterike në dispozicion të përdoruesve të jashtëm, si: avokatë apo pjesëtarë të publikut (kur shërbimi parashikohet pjesërisht ose tërësisht për ta), në mënyrë që ata të mund të marrin vendimet e drejta teknike, duke siguruar kështu përdorimin e efektshëm të shërbimit të realizuar.
91. Një tjetër zgjedhje është që të merret në konsideratë krijimi i një zgjidhjeje, që mund të përdoret në “regjim të de-graduar”, duke bërë të mundur që ajo të përdoret me shkallë të ndryshme funksionaliteti, apo përmes ndërfaqeve të ndryshme të komunikimit sipas pajisjes në fjalë. Këtu synimi nuk është aq shumë që të sigurohet që të gjithë të kenë të njëjtën pajisje kompjuterike (meqenëse kjo do të kërkonte një shpenzim të konsiderueshëm të kapitalit, duke qenë se teknologjia e informacionit është e kushtueshme dhe ciklet industriale të shkurtra), por që të sigurohet që njerëzit e duhur të kenë pajisjen kompjuterike e kënaqshme për qëllimet për të cilat do ta përdorin, dhe vetëm për ato aplikacione apo funksionalitete të teknologjisë së informacionit për të cilat kanë interes.
92. **Menaxhimi i të dhënave gjyqësore.** Ruajtja, pronësia dhe siguria⁶⁴ e të dhënave të kompjuterit, që prodhon apo administron teknologjia që është parashikuar të përdoret, janë çështje kryesore që lidhen me integritetin e sistemit gjyqësor që rregullohet nga ligjet evropiane mbi mbrojtjen e të dhënave, si dhe nga legjislacioni vendas. Është me rëndësi që të mos nënvlehtësohet cilësia e të dhënave që do të prodhohen në një periudhë afatshkurtër, afatmesme dhe afatgjatë nga aplikacioni i teknologjisë së informacionit në fjalë, ndërsa kjo llogaritet do të përcaktojë madhësinë e hapësirës për ruajtje që kërkohet për funksionimin si duhet të aplikacionit dhe të sistemit gjyqësor. Në mënyrë të pashmangshme, këtu përfshihen kosto, rritja në të ardhmen e të cilave dhe luhatjet e tregut do të duhet të parashikohen paraprakisht.
93. Vëmendje e veçantë do t'i kushtohet çështjes së aksesit ndaj të dhënave gjyqësore, që duhet të jenë të sigurta nga ndërhyrjet nga jashtë dhe, në të njëjtën kohë, të gatshme dhe të lehta për t'u zbatuar nga përdoruesit e autorizuar⁶⁵. Siç rekomandon KKGJE në opinionin e tij të lartpërmendur: “Të dhënat dhe informacioni, si në rastin e atyre që mbahen në regjistrat e çështjeve gjyqësore, dosjet individuale të çështjeve gjyqësore, shënimet dhe idetë përgatitore, vendimet gjyqësore dhe të dhënat statistikore për vlerësimin e proceseve gjyqësore dhe strukturave drejtuese të

64 Për t'u përfshirë në një vlerësim më të gjerë të riskut, siç rekomandohet në pikën I.4.1 të listës së parametrave: “A ekziston ndonjë sistem për vlerësimin e menaxhimit të risqeve strategjike?”

65 Shih listën e parametrave, pikat V.2.6 dhe V.2.7: “A janë parashikuar rregullat përpara i takon konfidencialitetit të trajtimit të informacionit (për shembull: të jetë e ndaluar që të hidhen të dhëna në sistem nga shtëpia)?”, “A është garantuar siguria e informacionit që është në sistem (kundrejt riskut të hyrjes së piratëve në sistem)?”

gjykatave, duhen menaxhuar me nivelet e duhura të sigurisë së të dhënave. Në gjykata, aksesit ndaj informacionit duhet kufizuar në ato, të cilëve u nevojitet për të kryer punën e tyre⁶⁶. Përdoruesve, sidomos avokatëve, do të duhet t'u garantohet sekreti profesional, kur ekziston. Përgjithësisht, sistemet e informacionit do të ndërtohen sipas rregullave të vendit mbi të dhënat personale, dhe në rastin më të mirë, në përputhje me standardet më të përparuara në Evropë⁶⁷, me qëllim që të ruhet besimi i publikut te sistemi i drejtësisë⁶⁸.

94. Një çështje tjetër që kërkon vëmendje, ka të bëjë me mënyrën si duhen ruajtur të dhënat në një periudhë afatgjatë⁶⁹. Ndërsa investimi në një qendër të dhënash me pronësi publike mund të sigurojë gjithashtu një garanci më të mirë për integritetin e të dhënave, është me rëndësi që të caktohet një zgjidhje që siguron mbrojtjen ndaj riskut të vjetërimit të të dhënave me kalimin e kohës, qoftë për shkak të llojit të pajisjes kompjuterike ku ato ruhen, qoftë për shkak të ndryshimit të formateve dhe gjuhëve. Kur shqyrtohen këto çështje teknike, është me rëndësi që të mbahet parasysh se ajo që rrezikohet këtu është “kujtesa” e sistemit gjyqësor, dhe se të dhënat në fjalë mund të jenë thelbësore jo vetëm për çështjet gjyqësore që mund të duhet të rihapen vite apo dhjetëra vite më pas, por dhe për historinë e institucioneve tona.
95. **Kushtet që rregullojnë përdorimin e sipërmarrësve të jashtëm të shërbimeve.** Shpeshherë, edhe organizata, që preferojnë t'i zgjerojnë departamentet e tyre të teknologjisë së informacionit në gjykata përmes riorganizimeve të brendshme, nuk kanë zgjidhje tjetër përveç që të përdorin kompani shërbimesh nga sektori privat. Sidoqoftë, vendimi për të vepruar kështu nuk është në vetvete dhe përsa i takon zbatimit të projektit garanci e suksesit apo dështimit të projektit. Më të rëndësishme në këto raste janë rregullimet ligjore dhe si menaxhohen në praktikë marrëdhëniet sektor publik-sektor privat. Këto kushte, që fillimisht parashikohen në një kontratë formale dhe më pas zhvillohen përmes ndërveprimit midis metodave të punës të sektorit publik dhe atij privat, mund të bëjnë dallimin ndërmjet një projekti për teknologjinë e informacionit të suksesshëm dhe një projekti të pasuksesshëm.
96. Kur përdoren kompani nga sektori privat për projektimin e zgjidhjes së teknologjisë së informacionit, është me rëndësi që të mos harrohet ajo që thuhet më sipër lidhur me kontrollin gjyqësor mbi pikësynimet e shërbimit të mjetit në fjalë. Përsa i takon zbatimit dhe përdorimit faktik të projektit për teknologjinë e informacionit, sërish aktivitetet e kompanisë private do të duhet të kontrollohen nga pala gjyqësore, dhe ajo duhet të krijojë lidhje sa më të ngushta me përdoruesit e ardhshëm, të cilët janë më shumë të aftë për ta informuar atë lidhur me hollësitë e vendit të punës dhe shprehitë e nevojat e personelit të gjykatës. E gjithë kjo kontribuon për një përpikëri më të madhe kur porositen shërbimet dhe, më pas, në një vlerësim më të hollësishëm, hap pas hapi, të shërbimeve që ofron partneri nga sektori privat.
97. Gjithashtu, duhet mbajtur parasysh se vendimi për të përdorur një sipërmarrës nga sektori privat për organizimin e të dhënave gjyqësore mund të përfshijë risqe të konsiderueshme për autoritetet publike. Një vëmendje shumë e madhe kërkohet për çështje që lidhen me pronësinë e të dhënave dhe ligjin në fuqi. Këto do të përcaktohen jo vetëm nga termat e kontratës që nënshkruhet me sipërmarrësin e shërbimeve, por dhe nga realiteti fizik dhe gjeografik i qendrave të të dhënave që do të përdorë ky i fundit, diçka që nuk parashikohet detyrimisht në kontratë. Zgjidhjet me anë të teknologjisë së shërbimeve me bazë internetin mund të rezultojnë të kushtueshme dhe mund edhe t'i cenojnë të drejtat e individëve, nëse nuk vendosen disa kontrole gjyqësore dhe teknike bazë nga autoritetet që i prodhojnë ato dhe, kështu, kanë përgjegjësi ndaj pjesëtarëve të publikut, të cilët i dorëzojnë këto të dhëna apo japin pëlqimin për mbledhjen e tyre. Së fundi, autoriteti publik duhet të sigurojë, nëse nuk ia kërkon këtë sipërmarrësit të shërbimeve, që të dorëzojë gjithë dokumentacionin përkatës të dobishëm për administrimin, analizën dhe rikuperimin e sistemit të informacionit. Ky është një kusht i domosdoshëm për të ushtruar lirinë e tij si përfitues i shërbimeve kundrejt sipërmarrësit të shërbimeve.

2.4 Shpërndarja e burimeve të duhura në proporcion me pikësynimet e projekteve

98. Në shpërndarjen e burimeve për projektet për modernizimin me bazë teknologjinë e informacionit, duhen mbajtur parasysh të gjithë kostot e drejtpërdrejta dhe jo të drejtpërdrejta që përfshihen për paraqitjen e një teknologjie të re dhe të praktikave të reja profesionale⁷⁰. Kjo do të thotë se kostot e përfshira në kryerjen e vetë projektit dhe

66 Opinioni nr. 14 (2011), që përmendet më lart, §16.

67 Shih, për shembull, Konventën e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Individëve lidhur me Përpunimin Automatik të të Dhënave Personale, të datës 28 janar 1981.

68 Siç vë në dukje raporteri për Rezolutën 2081 (2015) e Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës (§70 e raportit të lartpërmendur): “Shkelja e sigurisë mund të sjellë si rezultat falsifikimin apo bërjen publike të informacionit konfidencial (...). Në këtë kontekst, gjykatat duhet të marrin në konsideratë mekanizma për përmirësimin e sigurisë së të dhënave dhe mundësi për krijimin e procedurave joshkresore me një nivel mbrojtjeje të barabartë me atë të procedurave tradicionale shkresore”.

69 Shih listën e parametrave, pika II.9.2: “A ekziston ndonjë politikë specifike lidhur me arkivimin e dosjeve gjyqësore dhe vendimeve gjyqësore?” dhe pika II.9.3: “A ekziston ndonjë sistem (elektronik) i informacionit për arkivimin e çështjeve dhe vendimeve gjyqësore?”

70 Shih Opinioni nr. 14 (2011) të KKGJE-së, që përmendet më sipër te §15, sipas të cilit: “Përdorimi i teknologjisë së informacionit përmirëson aksesin ndaj sistemit gjyqësor, dhe rrit efektivitetin dhe transparencën e tij. Nga ana tjetër, ai kërkon investime të mëdha financiare. Rekomandimi i KKGJE-së se aksesit ndaj sistemit gjyqësor duhet rritur duke përdorur për këtë teknologjinë e informacionit, detyrimisht do të thotë se shtetet duhet të bëjnë ndërrdarjet e përshtatshme financiare në sistemin gjyqësor për këtë qëllim”.

zbatimin e teknologjisë, por dhe kostot në fazë të hershme, si: auditimet paraprake, dhe kostot e projektit të nevojshme me kalimin e kohës, si: aktivitetet e komunikimit (që duhet të jenë sa më të zgjeruara që të jetë e mundur dhe ndër synimet e të cilave duhen përfshirë nëpunës përgjegjës për buxhetin e sistemit gjyqësor), dhënia e informacionit dhe trajnimi i përdoruesve (si i profesionistëve, ashtu dhe i pjesëtarëve të publikut). Këto janë vetëm disa prej kostove që duhen marrë në konsideratë për ecurinë e mirë të projektit. Përfundimi me sukses duhet të jetë një pikësynim në vetvete, por objektivi përfundimtar i një projekti është që ai të realizojë shërbimin e pritshëm përmes produkteve të veta, brenda buxhetit.

99. **Buxheti duhet të caktohet sipas kohëzgjatjes së projektit.** Ndërsa nënvleftësimi i shumës së parave, që janë të nevojshme, ka shkaktuar probleme të shumë projekte për teknologjinë e informacionit, kërkesa për fonde shtesë për të shpëtuar projektet, kur është e mundur, mund të shkaktojë gjithashtu dëm të përhershëm për besueshmërinë e projektit tek përfituesit dhe tek ata që janë të ngarkuar me buxhetin e sistemit gjyqësor. Kostoja për reputacionin si pasojë e një buxheti që është mjaft i shtrënguar, duke sjellë si rezultat tejkalime të shpenzimeve gjatë fazës së zbatimit ose më pas, por, nga ana tjetër, edhe buxhetet, që janë tejet të fryra, mund të paraqesin një rrezik real ndaj mbarëvajtjes së zbatimit të projektit dhe rezultateve të tij, dhe të hedhin dyshime lidhur me aftësitë menaxheriale të zhvilluesit. Për këtë arsye, gjatë vlerësimit të riskut duhet llogaritur mundësia e kritikave nga auditues të llogarive publike dhe/ose nga media lidhur me parashikimet e pasakta dhe/ose shpenzimet e pajustificuara. Kështu, çdo ndryshim apo ndryshimet e parashikuara në buxhet do të duhet që të shpjegohen në mbështetje të skenarëve të parashikuar në vlerësimin e riskut, pa frikën e akuzave për keqadministrim. Vlen të përmendet se, edhe nëse projekti përfundohet, dëmi ndaj reputacionit, që vjen si rezultat i defekteve të buxhetit apo mosrespektimit të afatëve kohore, do të ketë impakt të drejtpërdrejtë të përfituesit në nivelin e mbështetjes për projektin. Kështu, kostoja e kryerjes së vlerësimit paraprak të riskut dhe e dhënies së informacionit të cilësisë së lartë për vendimet lidhur me buxhetin e projektit duhet shqyrtuar kundrejt kostos shtesë, që do të nevojitet më pas, kur të lindë nevoja për ta mbrojtur projektin përpara audituesve dhe publikut dhe kur të bëhen përpjekje për ta fituar sërish, me fushata informimi dhe trajnime shtesë, mbështetjen e përdoruesve të ardhshëm.

100. **Përsa i takon burimeve njerëzore, është me rëndësi të madhe që ekipet e angazhuara posaçërisht me projektin të jenë shumëdisiplinore** dhe të drejtohen nga një profesionist në fushën juridike. I pajisur me eksperiencën dhe kompetencën e mjaftueshme, ky profesionist, i cili duhet të jetë një shembull i mirë i përfitimeve të teknologjisë për përdoruesit, do të asistohet nga një drejtor teknik. Pjesëtarët e ekipit duhet të kenë një sërë aftësish, që mbulojnë aspekte të ndryshme gjyqësore dhe të teknologjisë së informacionit të projektit, që duhet kuptuar se fusha, si: ergonomia, komunikimi lidhur me projektin dhe produktet e tij dhe trajnimi i përdoruesve, janë aftësi të specializuara që kërkojnë asistencë nga ekspertë, që janë në ekipin e projektit ose punojnë bashkë me të. Është e qartë se është thelbësore që stafi të jetë plotësisht i gatshëm të ndjekë objektivat që janë caktuar, brenda afatëve kohore për të cilat është rënë dakord, pra, nevoja për një ekip ndërsektorial që të ketë liri të mirëfilltë menaxheriale dhe operative.

101. **Menaxhimi i projektit kërkon gjithashtu një shkallë fleksibiliteti kur është fjala për drejtimin dhe përdorimin e burimeve,** me mbështetjen e personelit specialist, dhe pa konflikte interesi me ndonjë kompani shërbimesh që mund të ngarkohet me ndërtimin ose mirëmbajtjen e zgjidhjeve teknike të miratuara, apo konflikte kompetencash me pjesë të tjera të gjyqësorit. Linjat e raportimit duhet të jenë të qarta dhe të kuptohen nga të gjithë, dhe të çojnë vetëm te ekipi për menaxhimin e projektit. Çështja sa fonde duhen ndërshpërndarë për projektin duhet trajtuar krahas çështjes si duhen menaxhuar këto burime buxhetore, në kuptimin e rregullimeve ligjore dhe të kontabilitetit. Fleksibiliteti, që vjen nga të paturit e një kuadri të paracaktuar, do të sigurojë që menaxherët e projektit të kenë hapësirë të mjaftueshme për të përshtatur ndonjë faktor të panjohur që mund të lindë gjatë kohëzgjatjes së projektit për teknologjinë e informacionit.

102. Për gjithë këto arsye dhe, sidomos, në rastin e projekteve të gjata ose të ndërlikuara, është e këshillueshme që projekti të zërthehet në një sërë objektivash të vogla, specifike, që mund të arrihen brenda afatëve kohore të shkurtra, të menaxhueshme, ku çdo progres që bëhet është i dukshëm edhe për përfituesit. Për të shmangur atë që njihet si “efekti tunel” apo “efekti i goditjes së madhe”, organizatat mund të preferojnë që të zbatojnë pak projekte të vogla, por të integruara, njëherazi apo njëri pas tjetrit, si një seri novacionesh, dhe jo si një projekt i vetëm, i madh, kompleks që kalon pa u vënë re për një periudhë mjaft të gjatë dhe kërkon ndryshim të papritur, rrënjësor.

2.5 Përfshirja nga afër e përdoruesve të ardhshëm në zhvillimin e mjeteve gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit

103. Përfshirja e përdoruesve, të cilët janë profesionistë me përvojë në fushën juridike, është më shumë se thjesht mundësimi i tyre për të shprehur nevojat e tyre në fillim të projektit, ndonëse edhe kjo është e rëndësishme⁷¹. Edhe ata duhet të kontribuojnë kur është fjala për projektimin e zgjidhjeve teknike që propozohen dhe identifikimin e

71 Shih listën e parametrave, pika I.2.5: “A i marrin në konsideratë strukturat drejtuese të gjykatave pritshmëritë e nevojave dhe dëshirave legjitime të palëve të brendshme dhe të jashtme të interesuara kur hartojnë politikën e gjykatës?”

sfidave ligjore dhe të biznesit që përfshihen në zhvillimin e teknologjive⁷², si dhe në çdo fazë të procesit për testimin dhe verifikimin e këtyre zgjidhjeve gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit⁷³.

104. **Përfshirja nga afër, e vazhdueshme e përdoruesve të ardhshëm do të shërbejë për të minimizuar ndonjë mospërputhje ndërmjet nevojave që deklarohen në letër, dhe si i trajtojnë ato në praktikë specialistët e teknologjisë së informacionit**, dhe për të mundësuar riorientimin e zgjidhjeve teknike që propozohen, kur është e mundshme dhe pa cenuar grafikun apo koston e projektit. Kjo është e preferueshme ndaj detyrimit për të rimenduar një projekt të përfunduar, me të gjitha ato që kjo nënkupton përsa i takon kostove dhe kohës së ofrimit të shërbimit. Në rastin e zgjidhjeve më të kushtueshme të teknologjisë së informacionit, testi i vështirësisë financiare në një mjedis laboratorik përpara zbatimit në jetën reale, duke përdorur skenarë të krijuar në konsultim me profesionistët në fushën juridike, do të shërbejë për t'i parashikuar dhe parandaluar më mirë problemet që mund të lindin kur teknologjia të shpalojë në shkallë të gjerë. Për këtë arsye, rekomandohet fuqimisht që të bëhen teste të tilla.
105. **Për dhënien e opinioneve vlerësuese gjatë projektit mund të përdoren vende pilot**. Tani një praktikë e zakonshme, testet në vende pilot krijojnë një mundësi për të mësuar nga një seri përdoruesish fillestarë përpara miratimit të fazës së ardhshme të projektit ose shpalesjes së tij në një shkallë më të gjerë. Kjo, veç të tjerash, është në përputhje me llojin e qasjes nga "poshtë lart" që rekomandon CEPEJ në kontekstin e reformës në drejtësi. Gjithashtu, është me rëndësi që të mbahet parasysh se projektet pilot kryhen në kushte të caktuara dhe, për këtë arsye, thjesht nuk mund të shtrihen në një kontekst më të përgjithshëm. Sidoqoftë, ajo çka mund të bëjnë ato është që japin disa mësim që vlen të merren në konsideratë përpara përdorimit të një teknologjie apo të një strukture të re organizative në shkallë më të gjerë. Do të jetë e nevojshme që modeli në fjalë të përfshijë aq skenarë të mundshëm sa ekzistojnë faktorë kryesorë të suksesit apo dështimit në përdorimin e teknologjisë ose strukturës organizative, siç tregojnë projektet pilot.

2.6 Hartimi i një politike lidhur me përdorimin që përfshin gjithë palët e interesuara

106. Realizimi i një sistemi të teknologjisë së informacionit në kohë, brenda buxhetit dhe në të njëjtën linjë me nevojat, që kanë shprehur përdoruesit gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit, nuk mjafton për të siguruar suksesin në terren. Gjithashtu, vëmendje e veçantë i duhet kushtuar mënyrës së përdorimit të mjetit dhe mbështetjes së ndryshimit në nivelin e duhur të sistemit gjyqësor në fjalë.
107. **Procesi për menaxhimin e ndryshimit duhet të kryhet në gjithë nivelet në të njëjtën kohë**. Me fjalë të tjera, ai duhet kryer në gjithë kategoritë e vendeve të punës praktikë dhe të cilave do të preken nga sistemi i ri, dhe në çdo nivel hierarkik brenda atyre kategorive të vendeve të punës, pavarësisht nëse preken ose jo drejtpërsëdrejti nga zhvillimet, në mënyrë që çdokush të ketë informacionin e mjaftueshëm cili do të jetë impakti i teknologjisë apo i strukturës së re organizative të vetë ata dhe/ose te ata me të cilët punojnë. Të paturit e ekspertëve të fushës në çdo nivel, domethënë, individë që janë veçanërisht të informuar për projektin dhe kanë marrë trajnim lidhur me mbështetjen e ndryshimit, do të jetë një vlerë e rëndësishme kur është fjala për përdorimin e sistemit në gjithë komunitetin e përdoruesve. Pa qenë aspak thjesht një hap tjetër në procesin e zbatimit, ky lloj komunikimi dypalësh do të duhet të rrënjohet në metodologjinë e projektit dhe do të kontribuojë në vlerësimin e rezultateve të projektit, duke siguruar një opinion të hollësishëm vlerësues nga terreni si janë pranuar dhe perceptuar ndryshimet. Në rastin e teknologjive të parashikuara për të shoqëruar apo nxitur ndryshimin në mënyrën si është organizuar puna, do të varet nga drejtuesit e lartë që të parashikojnë, në nivelin e departamentit, ato ndryshime që nuk mund t'u delegohen specialistëve të teknologjisë së informacionit.
108. **Trajnimi në teknologjinë e re duhet t'u përshtatet individëve dhe duhet të vihet në dispozicion të çdokujt që punon në mjedisin gjyqësor**. Instruktorët kanë një rol të ndryshëm nga ai i ekspertëve të fushës, dhe është me rëndësi që puna, që ata bëjnë me përdoruesit, t'i përshtatet grupit të synuar në fjalë. Kur vlerësohen nevojat për trajnim, duhet mbajtur parasysh jo vetëm profili i përdoruesit, por dhe aftësitë natyrore të personit dhe ndonjë aftësi a vështirësi e veçantë që mund të kenë ata për t'u ballafaquar me sistemin e ri. Trajnimi do të jetë edhe shumë më i efektshëm nëse u përshtatet nevojave të çdo individit, si përsa i përket kohës, ashtu dhe përsa i përket metodave mësimore që përdoren. Ndonëse ai kushton më shumë në një periudhë afatshkurtër, eksperiencia ka treguar se një qasje e tillë ndaj trajnimit është përfundimisht më e leverdisshme se ajo që përfshin detyrimin për korrigjimin e gabimeve dhe rimotivimin e personelit pak muaj më vonë, pas periudhës fillestare të operimit.

109. Është gjithashtu me rëndësi që trajnimi të vijë në kohën e duhur, as shumë shpejt, as shumë vonë, dhe që ai të vihet në dispozicion për një kohë të mjaftueshme me qëllim që gjithsecili të jetë ballafaquar faktikisht me sistemin e ri. Madje trajnimi teorik përpara se të ketë nisur përdorimi i sistemit, është i pakuptimtë, ashtu si trajnimi praktik,

72 Shih rekomandimin që ka bërë KKGJE në Opinionin e tij nr. 14 (2011) te §8: "Gjyqtarët duhen përfshirë në vlerësimin e impaktit të teknologjisë së informacionit, sidomos, kur mund të kërkojë ose vendoset se çështjet dokumentare dhe/ose procesi gjyqësor mund të drejtohen me mjete elektronike".

73 Shih listën e parametrave, pika I.2.7: "A sigurojnë strukturat drejtuese të gjykatave një kulturë që synon të stimulojë dhe frymëzojë përmirësime në organizimin e përgjithshëm?"

që vjen mjaft vonë pas vënies në përdorim të sistemit, është plot risqe dhe ka gjasa të inkurajojë shprehi të këqija. Theksi duhet vënë te mbështetja e personalizuar, ku, për shembull, paketat me informacione për sistemin të shpërndahen përpara përdorimit, seancave fillestare të trajnimit në grup dhe vlerësimeve të rregullta të aftësive pasi sistemi bëhet funksional, me qëllim që stafi ta përdorë atë si duhet.

110. Përveç zotërimit të aftësive teknike, instruktorët duhet të kenë trajnim ligjor (apo specifik për punën), të përshtatur për funksionalitetet e sistemit në fjalë dhe ndaj njerëzve që duhen trajnuar, në mënyrë që ata të arrijnë t'i kuptojnë problemet e përdoruesve dhe të komunikojnë me ta në mënyrë konstruktive (në rastin më të mirë, instruktorët duhet të jenë pjesëtarë të stafit që punojnë në vende pune të ndryshme, të cilëve u është ngarkuar përkohësisht ky mision trajnimi pasi kanë marrë vetë trajnim në teknologjitë dhe metodat përkatëse mësimore).
111. Gjithashtu, duhet mbajtur mirë parasysh nevoja për trajnimin e përdoruesve jashtë sistemit gjyqësor. Pjesëtarë të publikut, për shembull, do të kenë nevojë për mbështetje në formën e mjeteve të përshtatshme përmes internetit apo mbështetje individuale (shërbime të asistencës me telefon apo bashkëbisedime të njëkohshme përmes internetit). Edhe në raste kur zhvilluesi i projektit nuk është i ngarkuar drejtpërsëdrejti me të, do të duhet të inkurajohet trajnimi i përdoruesve të jashtëm. Në rastin e shoqatave të avokatëve, që kërkojnë t'u sigurojnë trajnim anëtarëve të tyre, për shembull, zhvilluesi i projektit nuk mund të ofrojë vetëm informacion, por dhe do t'i asistojë shoqatat në hartimin e përmbajtjes së kursit.
112. **E drejta për të komunikuar.** Është me rëndësi që të ruhet një dialog i vazhdueshëm me përdoruesit e ardhshëm, të cilët mund t'i ndiejnë efektet e teknologjisë së re, duke filluar nga vlerësimet fillestare të nevojave deri te parashikimi, zbatimi dhe vlerësimi i përfitimeve që ofrohen. Ideja është që përdoruesit e ardhshëm të informohen për përfitimet e parashikuara nga sistemi i ri, ndonjë veprim që kërkohet nga ana e tyre, çfarë pritet të ndodhë dhe kur.
113. Është me rëndësi që, gjatë komunikimit me përdoruesit e ardhshëm, të mos jepet një tablo tepër e zymtë e situatës aktuale, as një tablo tepër optimiste e jetës në bazë të sistemit të ri. Sa më të mëdha të jenë premtimet, aq më vështirë do të jetë për t'i mbajtur. Ç'është më e rëndësishme, sidoqoftë, ka gjasë që komentet e përgjithshme për rregullimet aktuale përdoruesit t'i perceptojnë si kritikë të drejtpërdrejtë të punës së tyre dhe aftësisë së tyre për të bërë inovacione dhe, përfundimisht, ato mund të jenë shkurajuese.
114. Materialet dhe shërbimet në mbështetje të ndryshimeve (buletinet, paketat me informacione, manualët, kurset e veçanta me video, trajnimi përmes internetit, linjat e drejtpërdrejta, forumet e diskutimeve) janë të gjitha mundësi për t'u lidhur dhe për të grumbulluar një komunitet rreth pikësyzimit të modernizimit, siç përcaktohet qartë dhe saktë në fillim të procesit. Ky pikësynim do të ketë aq më shumë gjasë që t'i bashkojë njerëzit nëse ai formulohet në kuptimin e promovimit të parimeve të sistemit gjyqësor që mund të pranohen nga gjithë përdoruesit (si nga profesionistët, ashtu dhe nga pjesëtarët e publikut njëjloj).
115. Komunikim i kujdesshëm, i efektshëm, gjithashtu, nënkupton aftësi për t'i shpjeguar qartë dhe me gjuhë të thjeshtë vështirësitë që janë hasur në projekt, dhe çfarë është bërë faktikisht për t'i zgjidhur ato, në vend që të bëhen përpjekje për t'i fshehur problemet (që veçse kur shfaqen sërish në mjedis, duke bërë të domosdoshme shfaqësimet e nxituara).
116. Do të jetë e nevojshme që politika për komunikimin, që është ndjekur gjatë gjithë projektit, të vazhdohet pasi ky i fundit ka përfunduar zyrtarisht, me qëllim që të raportohet për përmirësimet që, faktikisht, arrihen në një periudhë afatshkurtër, afatmesme dhe afatgjatë. Kjo do t'i shërbejë krijimit të një klime besimi për projekte të tjera për teknologjinë e informacionit në të ardhmen, dhe do të lehtësojë detyrën e atyre që janë ngarkuar me krijimin e mjeteve të reja të teknologjisë së informacionit.

2.7 Nga kultura e menaxhimit të projekteve te një qasje vërtet praktike ndaj novacionit

117. Ata, që kërkojnë të modernizojnë sistemin gjyqësor përmes teknologjisë së informacionit, duhet të krijojnë vizionin e sistemit të drejtësisë që e kapërcen qasjen e ngushtë, me bazë projektin. Kjo mund të nënkuptojë që edhe ata duhen mbështetur, në nivelin e tyre të veçantë, në përpjekjen e tyre për ndryshim përmes asaj që mund të përcaktohet si një qasje vërtet praktike ndaj novacionit.
118. **Miratimi i një sistemi të vetëm, të thjeshtë, të përcaktuar qartë të qeverisjes, që bën të mundur ndarjen e strukturave drejtuese të projektit nga pjesa tjetër e administratës, është i domosdoshëm,** nëse mjete i ri kërkohet që të realizohet në kohë dhe sipas parametrave. Krijimi i strukturave "të përkohshme" në formën e ekipit të projektit, që përmbledh në një njësi të vetme si funksionet e "biznesit", ashtu dhe ato të "teknologjisë së informacionit", është një mënyrë praktike për sigurimin e një kontrolli më të mirë të afateve kohore dhe shpenzimeve, dhe njëkohësisht, një përgjigje e shpejtë dhe e efektshme. Është thelbësore që ekipi i projektit të ketë njëfarë fleksibiliteti në drejtimin e projektit, në mënyrë që, gjatë gjithë procesit të zhvillimit, të ketë mundësi të shfrytëzojë me shpejtësi dhe me lehtësi zgjidhje dhe operacione, sipas rastit, që, nëse nuk zbatohen menjëherë për shkak të vonësive për marrjen e

miratimit nga instanca më të larta apo nga jashtë organizatës, mund të kenë efekte anësore në koston dhe grafikun e projektit. Një rregullim i tillë do të jetë një ndihmë e madhe për të menaxhuar dhe siguruar suksesin e projektit. Për këtë arsye, ekipi i projektit do të raportojë vetëm për objektivat e projektit.

- 119. Menaxhimi i efektshëm nga i njëjti subjekt gjatë gjithë kohëzgjatjes së sistemit duhet të bëjë të mundur monitorimin në vazhdimësi të burimeve specifike që janë shfrytëzuar, dhe duhet ta bëjë më të lehtë marrjen e opinioneve vlerësuese.** Ekziston një rrezik se një ndarje mjaft rigoroze ndërmjet subjektit të ngarkuar me zhvillimin dhe zbatimin e sistemit të informacionit dhe atij që e përdor atë, mund të sjellë një situatë ku projektimi dhe realizimi i sistemit gjykohen të kënaqshëm (në kohën e duhur, brenda buxhetit dhe sipas parametrave), e megjithatë, pasi bëhet funksional, sistemi nuk jep rezultate (projekti tejet i ndërlikuar, kosto operative tejet të larta, defekte teknike), pa mundësinë e zgjidhjes së problemeve apo bërjes së rregullimeve. Përmirësimet reale funksionale, që sigurojnë mjetet e reja, duhet të jetë e mundur të vlerësohen rregullisht dhe të përditësohen gjatë gjithë kohëzgjatjes së teknologjisë, me qëllim matjen e efekteve në një periudhë afatgjatë të novacionit, dhe raportimit sërish për këto, kryesisht te përdoruesit. Kjo do të thotë se treguesit e performancës së përfitimeve nga sistemi i informacionit do të duhet që të jenë hartuar paraprakisht, në kuadër të një sistemi më të gjerë vlerësimi. Për këtë arsye, bashkëpunimi ndërmjet subjektit, që do të përdorë sistemin e teknologjisë së informacionit, dhe atij që e krijon, është i domosdoshëm, meqenëse ai mundëson ndërtimin e mjeteve për matjen e performancës drejtpërsëdrejti në sistemin e informacionit, në mënyrë që të sigurohet mbledhja automatike e të dhënave, një zgjidhje kjo më pak e kushtueshme se matja restrospektive.
- 120. Të krijohen mundësi për mbështetjen e menaxhimit të projektit në çdo fazë të një projekti të novacionit.** Ekspertë ose studiues të pavarur nga një larmi e madhe disiplinash mund të ofrojnë kënd vështrim të ri dhe të kontribuojnë për sigurimin e menaxhimit të suksesshëm të ndryshimit. Duke i dhënë mundësi vetes për t'u udhëhequr prej tyre, nga vlerësimi i nevojave deri te projektimi dhe matja e performancës së sistemit të ri dhe vlerësimi i impaktit të tij, fitohet një eksperiencë e vlefshme në kuptimin që kjo gjë: i) bën të mundur që organizatat të arrijnë të shfrytëzojnë, sipas rastit dhe kur është e nevojshme, një ekspertizë që normalisht nuk e disponojnë brendapërbrenda (sociologji, menaxhim, psikologji sociale, ekonometri, antropologji etj.); ii) dhe kontribuon për sigurimin e paanësisë në mbledhjen dhe analizën e të dhënave kundrejt përdoruesve dhe publikut. Verifikimi i jashtëm sjell ide dhe informacione të reja për strategjinë dhe zhvillimin e sistemeve të informacionit në një mjedis të caktuar profesional. Studimet paraprake, skenarët dhe/ose opinionet vlerësuese – të gjitha mund të përfitojnë nga vizionet e reja në sajë të metodave dhe veprimtarive të shkencëtarëve socialë, dhe të ndihmojnë kështu në përhapjen e novacionit në mënyrë më të efektshme dhe t'u sigurojnë vendimmarrësve dhe profesionistëve informacione për efektet, e dëshiruara dhe të padëshiruara, e zgjidhjeve të teknologjisë së informacionit që promovohen si zhvillime novatore për sistemet gjyqësore. Kjo është me rëndësi të veçantë kur bëhet fjalë për shqyrtimin dhe të nxënimit nga problemet e zbatimit, pakënaqësitë dhe/ose defektet në projekte për teknologjinë e informacionit, duke bërë të mundur ndjekjen në mënyrë më të efektshme të politikave të ardhshme për modernizimin, në bazë të rregullimeve për një bashkëpunim fleksibël, të hapur.
- 121. Të shfrytëzohen mundësi për devijimin e burimeve, që janë kursyer në një fushë të sistemit gjyqësor, te një fushë tjetër, kur është e mundur.** Ndonëse teknologjia e informacionit zakonisht shoqërohet me "shkatërrim krijues", lloji i novacionit që merret në konsideratë këtu, në kontekstin e sistemit gjyqësor, nuk është për, apo jo vetëm për, kursimin e burimeve apo gjenerimin e kursimeve nga eficienta. Gjithashtu, mund të jetë për mundësimin e aksesit më të madh apo më të lehtë ndaj sistemit gjyqësor, duke përmirësuar barazinë e mjeteve ose duke rritur qartësinë e vendimeve apo transparencën në sistemin gjyqësor. Atje ku efikasiteti është megjithatë thelbësor për novacionin në fjalë, procesi i menaxhimit të projektit duhet t'i drejtojë zhvilluesit në një vend me përparësi të lartë për t'i përqendruar burimet e kursyera në fusha të tjera. Masa të tilla duhet të shërbejnë për të krijuar më shumë mbështetje te palët e interesuara në sistemin gjyqësor dhe për të zgjeruar bazën e reformave në fjalë. Në vend që të eliminojë ndërhyrjen e njeriut, kompjuterizimi duhet të ketë efektin e lehtësimit të barrës për njerëzit, duke i çliruar ata nga hamallëku, të themi, i detyrave tejet përsëritëse apo detyrave që ofrojnë pak stimul intelektual. Drejtësisë Kibernetike mund të jetë një mundësi për çlirimin e potencialit të individëve në fjalë, qofshin thjesht gjyqtarë, prokurorë, sekretarë të seancave, avokatë apo personel ndihmës, duke i caktuar ata sërish në detyra që nuk mund të kryhen ose nuk duhet të kryhen nga makineritë. Detyra, të cilat kërkojnë atë lloj inteligjence dhe ndjeshmërie të njeriut që edhe sot vazhdojnë të përbëjnë thelbin e sistemit gjyqësor.

SHTOJCA 1

LISTA E PARAMETRAVE PËR “NXITJEN E NDRYSHIMIT NË DREJTIM TË DREJTËSISË KIBERNETIKE”

1. Lista e parametrave për organizatën e ngarkuar me menaxhimin e një projekti për teknologjinë e informacionit

Planifikimi i projektit

- √ A janë vlerësuar plotësisht nevojat, në një mënyrë që të jetë e pacenueshme nga presionet si për shkak të kërkesës, ashtu dhe për shkak të ofertës?
- √ A kanë bërë të gjitha palët e interesuara dhe palët gjyqësore ndonjë analizë të plotë të sistemeve të informacionit aktualisht në përdorim?
- √ A mund të përdoret lehtësisht në platformat ekzistuese dhe për një periudhë të mjaftueshme kohe sistemi i informacionit që po mendoni të vini në përdorim?
- √ A ekziston ndonjë precedent në mjedisin tuaj të afërt (gjyqësor, jashtëgjyqësor, ndërkombëtar) që keni bërë përpjekje për ta studiuar përpara se të shqyrtoni vënien në përdorim dhe zhvillimin e një sistemi të caktuar të informacionit?
- √ A janë nxjerrë mësim nga përvoja e kaluar (si nga sukseset, ashtu dhe nga dështimet) lidhur me sistemet e informacionit?

Objektivat e projektit

- √ A janë caktuar lidhur me projektin për modernizimin me bazë teknologjinë e informacionit objektiva të qarta (të matshme dhe të verifikueshme) me qëllim përmirësimin e funksionimit të sistemit gjyqësor?
- √ A mund të lidhen këto objektiva me cilësinë e dhënies së drejtësisë dhe të formulohen në kuptimin e parimeve bazë të sistemit gjyqësor?
- √ A keni bërë ndonjë auditim të procedurave dhe proceseve që ka gjasë të preken, në mënyrë të drejtpërdrejtë ose jo të drejtpërdrejtë, nga vënia në përdorim e sistemit të informacionit?
- √ A do të ketë ndërveprim me teknologjinë e re?
- √ A keni bërë verifikime për të parë nëse është e nevojshme që të reformohet sistemi gjyqësor ose përpara vënies në përdorim të sistemit të informacionit, ose në të njëjtën kohë?
- √ Ç’lloj qasjeje në kuptimin e menaxhimit të riskut dhe sigurisë keni përcaktuar përpara i takon sistemit të informacionit në fjalë?
- √ A keni ndonjë politikë specifike për mbrojtjen e të drejtave individuale dhe të sekretit profesional lidhur me të dhënat që nxit dhe prodhon sistemi i informacionit në fjalë?

Burimet e shpërndara për projektin

- √ A është parashikuar me saktësi buxheti i projektit, duke patur parasysh kostot e ndryshme që duhen marrë në konsideratë dhe kohëzgjatja e sistemit të informacionit?
- √ Në mënyrë të veçantë, a e keni marrë në konsideratë koston specifike të kalimit nga njëri sistem te tjetri dhe koston e përditësimeve të mundshme?
- √ A është hartuar ndonjë plan për shlyerjen e investimit?
- √ A keni caktuar tregues kryesorë të performancës për sistemin e ri? A është përfshirë matja e performancës në projektin e sistemit?

- √ A mund të drejtohen burimet që çlirohen në një fushë, në sajë të sistemit të ri të informacionit, sërish në fusha të tjera të sistemit gjyqësor, të cilat kanë nevojë për to?

• Rregullimet organizative

- √ A e keni në ekipin e projektit gjithë ekspertizën që ju duhet?
- √ A keni menduar se ç'lloj asistence mund të kërkonti në cilësinë e autoritetit kontraktor në faza të ndryshme të projektit?
- √ A janë përcaktuar qartë vijat kryesore të administrimit të projektit? A i keni shqyrtuar përfitimet që do të sjellë të paturit e një strukture të vetme menaxhuese, e ndarë nga pjesa tjetër e administratës?
- √ A kanë drejtuesit e projektit ndonjëfarë fleksibiliteti operativ, sidomos, kur është fjala për të vendosur si duhen përdorur burimet e ndërshpërndara për projektin?
- √ A keni menduar që të përdorni vende pilot apo iniciativa pilot përpara përdorimit të sistemit të ri në shkallë të gjerë?
- √ A është planifikuar që të mblidhni opinione vlerësuese gjatë projektit, që të jetë e mundur të bëhen rregullime të metodat në përdorim?
- √ A do të vazhdojë të funksionojë ndonjë mekanizëm specifik për monitorimin, pas vënies në punë të sistemit të informacionit, në mënyrë që të dhënat lidhur me përdorimin të mund të hidhen në vlerësimin me anë të të cilit do të përcaktohet nëse sistemi i ka arritur pikësynimet që janë caktuar?
- √ A i keni shqyrtuar gjithë risqet dhe a i keni marrë gjithë masat e nevojshme për të takon përfshirjes së sipërmarrësve të jashtëm të shërbimeve në projektimin dhe realizimin e sistemit të informacionit?

• Menaxhimi i ndryshimit

- √ A janë të përfshira nivelet e ndryshme hierarkike në nxitjen aktivisht të ndryshimit?
- √ A janë përfshirë nga afër në zhvillimin e sistemit njerëzit që do ta përdorin atë, dhe a do të vazhdojë të veprohet kështu gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit? A janë ngritur organizma për të mundësuar konsultimin ndërmjet menaxherit të projektit dhe përdoruesve?
- √ Sipas rregullimeve që janë propozuar, a mund t'u përshtatet trajnimi për sistemin e ri nevojave të përdoruesve individualë?
- √ A keni besim të aftësia juaj për të komunikuar në mënyrën e duhur, në mënyrë që ta informoni dhe ta siguronin grupin e synuar për të takon objektivave dhe menaxhimit të projektit?

2. LISTA E PARAMETRAVE PËR PËRDORUESIT E SISTEMIT TË INFORMACIONIT

• Perceptimi i sistemit ekzistues të informacionit nga përdoruesit

- √ Në përgjithësi, a mendoni se sistemi i teknologjisë së informacionit i merr mjaftueshëm në konsideratë nevojat tuaja të biznesit?
- √ A e ka bërë sistemi i teknologjisë së informacionit më të lehtë kryerjen e detyrave të përditshme? A e ka shkurtuar ai kohën që duhet për kryerjen e detyrave të tepërta ose përsëritëse? A ka ofruar ai ekspertizë tjetër (duke llogaritur periudhat e njoftimit, lidhjet me praktikën gjyqësore etj.)?
- √ Sipas jush, a u përshtatet projektimi ergonomik detyrave që duhen kryer?
- √ A ka ecur përmbajtja e sistemit të teknologjisë së informacionit me një hap me zhvillimet legjislativë dhe/ose rregullatore?

• Trajnimi

- √ Si është organizuar trajnimi për sistemin e teknologjisë së informacionit? (i detyrueshëm/fakultativ, është organizuar nga gjykata apo ndonjë departament administrativ/ofrohet nga ndonjë koleg)
- √ A mendoni se keni marrë trajnimin e duhur si duhet përdorur sistemi i teknologjisë së informacionit?
- √ Kur bëhet një përmirësim i sistemit të teknologjisë së informacionit, çfarë trajnimi merrni lidhur me përdorimin e funksioneve të reja?

• Administrimi i gjykatave

- √ A prodhon sistemi i teknologjisë së informacionit tabela pikësh (statistika, llogaritje), që janë të dobishme për menaxhimin e gjykatës?
- √ Sipas jush, a janë të besueshme tabelat e pikëve që prodhohen? A jeni të detyruar që të bëni rinumërimet duke përdorur metoda të tjera?
- √ A përdoren mjetet e CEPEJ-t në tabelat e pikëve?
- √ A dërgoni statistika në sektorë të tjerë gjyqësorë, apo sektorët në fjalë i nxjerrin të dhënat drejtpërsëdrejti nga sistemi?

• Nevojat dhe dëshirat lidhur me ndryshimet në sistemin ekzistues të teknologjisë së informacionit

- √ A i dëgjoni me vëmendje ekipi, që menaxhon sistemin e teknologjisë së informacionit, komentet dhe/ose kërkesat tuaja për ndryshime? A mendoni se kërkesat tuaja trajtohen në mënyrë të kënaqshme?
- √ Çfarë funksionalitetesh do të kishit dëshirë t'i shihnit që të përmirësoheshin në sistemin ekzistues të teknologjisë së informacionit?
- √ Sipas mendimit tuaj, cilat funksionalitete janë thelbësore dhe duhen lënë të pandryshuara?

SHTOJCA 2

BIBLIOGRAFI E SHKURTËR

DREJTËSISË KIBERNETIKE NË INSTRUMENTET E KËSHILLIT TË EVROPËS

“Sistemet gjyqësore evropiane, efikasiteti dhe cilësia e dhënies së drejtësisë: përdorimi i teknologjisë së informacionit në gjykata në Evropë”, Studime të CEPEJ-t nr. XX, botim i vitit 2016 (të dhëna për vitin 2014)

Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropianë (KKGJE), Opinioni nr. 14 (2011), “Sistemi gjyqësor dhe teknologjitë e informacionit”.

Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës, Rezoluta 2054 (2015), “Aksesi ndaj sistemit gjyqësor dhe interneti: potenciali dhe sfidat”, Raport: Doc. 13918 i datës 10 nëntor 2015.

Komisioni Evropian për Bashkëpunim Ligjor i Këshillit të Evropës me titull “Përdorimi i provave elektronike në procesin gjyqësor civil dhe administrativ dhe impakti i tyre në rregullat për marrjen e provave dhe mënyrat e provës”, CDCJ(2015), që është planifikuar të dalë në fund të vitit 2016.

“Çmaterializimi dhe përdorimi i teknologjisë së informacionit në gjykata”, Raport i CEPEJ-COOP(2009)4, nga Ronald Beau, Elsa Garcia Maltras De Blas dhe Georg Stawa.

“Përdorimi i teknologjive të informacionit dhe komunikimit (TIK) në sistemet gjyqësore evropiane”, Studime të CEPEJ-t nr. 7 (2006), nga Marco Velicogna.

Buletini nr. 14 i CEPEJ-t, dhjetor 2015. Shih, në mënyrë të veçantë, këto artikuj të përgjithshëm: “Impakti i mjeteve teknologjike në efikasitetin dhe cilësinë e sistemit gjyqësor”, nga Jean-Paul Jean; “Menaxhimi i kalimit drejtë Drejtësisë Kibernetike”, nga Yannick Meneceur; “Përdorimi i teknologjive të reja në gjykata: mjet thelbësor për menaxhimin më të mirë të çështjeve gjyqësore”, nga Fabio Bartolomeo. Dhe dosja tematike përmes internetit “Si të orientohet ndryshimi drejt Drejtësisë Kibernetike?”, bazuar në një seancë studimore që organizoi CEPEJ më datë 10 dhjetor 2015, në mbledhjen e 26-të plenare.

European
Commission
for the Efficiency
of Justice

Commission
européenne
pour l'efficacité
de la justice

Strasbourg, 14 dhjetor 2019

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

CEPEJ (2019) 7

KOMISIONI EVROPIAN PËR EFIKASITETIN E DREJTËSISË

(CEPEJ)

Manual

për mbështetjen e zbatimit të Udhëzimeve se si të promovohen ndryshimet drejt Drejtësisë kibernetike

Siç është miratuar në mbledhjen e 32-të plenare të CEPEJ më 13 dhe 14 qershor 2019

Tabela e përmbajtjes

Vegla #1 - UDHËZIMET DHE PARIMET KRYESORE SE SI TË NXITEN NDRYSHIMET DREJT DREJTËSIS KIBERNETIKE	55
Hyrje	55
I.Parimet e përgjithshme	55
II.Filloni duke vendosur objektiva të qartë, pa asnjë konsideratë teknike	56
III.Shqyrtoni kriteret themelore që kontribuojnë në vendosjen e lehtë të TI-së	56
IV. Alokoni burimet e duhura në përpjesëtim me qëllimet e projektit	57
V. Përfshini për së afërmi përdoruesit e ardhshëm në zhvillimin e mjeteve gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit	57
VI. Zhvilloni një politikë angazhimi që përfshin të gjithë aktorët	57
VII. Nga një kulturë e menaxhimit të projektit deri te një qasje vërtet praktike ndaj inovacionit	58
Vegla #2 – HARTIMI DHE MENAXHIMI I NJË STRATEGJIE TË TEKNOLOGJISË SË INFORMACIONIT (TI) NË NJË SISTEM TË DREJTËSISË	59
Hyrje	59
1. Synimet dhe fusha e veprimtarisë së Strategjisë së TI-së	60
1.1 Fushëveprimi i strategjisë	60
1.2 Fusha e aktivitetit	60
2. Identifikoni dhe vlerësoni rezultatet e pritura të sistemeve të TI-së që do të zhvillohen në zbatimin e strategjisë (bazuar në nevoja)	61
2.1 Përshtatni një qasje të bazuar në nevoja për të vendosur objektivat tuaja	61
2.2 Përcaktoni prioritetet e investimeve tuaja për të arritur objektiva të caktuar bazuar në një analizë të ndikimit/kostos	62
3. Sqaroni statusin e aplikacioneve të ndryshme të TI-së që do të renditen në strategjinë tuaj për situatën specifike të sistemit tuaj të drejtësisë	63
4. Parimet për softuerë (qëllimi: të ndihmohen aktorët me kategorizimin e softuerit në të cilin duhet të investohet)	64
5. Standardet teknike që do të miratohen nga strategjia e TI-së	65
6. Arkitektura e TI-së	66
7. Siguria e TI-së dhe mbrojtja e të dhënave	69
8. Shërbimet e TI-së	70

9. Menaxhimi i projektit	71
10. Implementimi i strategjisë	73
Vegla #3 – SKICË PËR NDËRTIMIN E NJË SISTEMI TË MENAXHIMIT TË LËNDËVE QË U SHËRBEN PËRDORUESVE	74
Qëllimi i dokumentit	74
1. Aktivitetet që duhet kryer para ndërmarrjes së ndonjë veprimi në lidhje me SML-në tuaj	75
1.1 Shqyrtimi i zëvendësimit të SML-së tuaj të vjetër me një të ri	75
1.2 Vendosja e objektivave tuaja afatshkurtra dhe afatgjata që synojnë shërbimet që planifikoni t'u ofroni përdoruesve të gjykatës tuaj duke përdorur SML-në e ri	75
1.3 Vlerësoni mjedisin tuaj gjyqësor për të identifikuar partnerët institucionalë për t'i përfshirë në procesin e hartimit dhe zbatimit të SML-së tuaj të ardhshëm	75
1.5 Shqyrtoni kornizën e plotë ligjore në fuqi dhe aftësinë tuaj për ta reformuar atë nëse është e nevojshme përpara se të shqyrtoni ndryshimin e organizimit tuaj	75
1.6 Vendosni për orientimet kryesore që do të kornizojnë punën tuaj në vitet në vazhdim	76
2. Sugjerimet për hapat që duhet të ndiqen në hartimin e një SML-je të ri	76
2.1 Identifikoni një gjykim apo një fushë të veprimitarisë gjyqësore sa për fillim, dhe përfundimisht të tjerat pasojnë. Përcaktoni me saktësi se çfarë përkufizon secila fushë dhe emërtoni përfundimin e saj	76
2.2 Hartoni një grafik ideal të rrjedhës së informacionit për secilën fushë të veprimitarisë gjyqësore në fjalë, në mënyrë që të hartoni procesin e shkëmbimit të informacionit. Filloni me “shumëfishin e fundit të përbashkët” si provë e konceptit përpara se të kaloni në hollësi të veçanta	77
2.3 Aplikoni kornizën procedurale që siguron të drejtën për të pasur qasje në informacion, autorizon ose e bën të detyrueshëm ndërmarrjen e veprimeve për secilin hap dhe çdo aktor, dhe kontrolloni që kombinimi i të dyjave është në përputhje me parimet e gjykimit të drejtë dhe dispozitat e përcaktuara nga neni 6 i KEDNJ-së	77
2.4 Vlerësoni rrjedhën e tanishme të informacionit brenda një ambienti gjyqësor dhe bëni një inventar të metodave, praktikave dhe mjeteve që mbështesin shkëmbimin e informacionit (a do të ishin ato elektronike, të bazuara në letër apo edhe joformale) për secilën organizatë profesionale ose njësi në fjalë, në mënyrë që të identifikoni mospërputhjen midis situatës aktuale dhe asaj ideale	77
3. Sugjerimet për hapat që duhet të ndiqen në zbatimin e një SML-je të ri	78
3.1 Bazuar në vizionin tuaj të përcaktuar më lart se si informacioni mbështet punën e profesionistëve dhe shërbimin e ofruar për përdoruesit e ndryshëm, identifikoni funksionalitetet kryesore për SML-në që do të strukturojnë organizimin e gjykatës	78
3.2 Bëni një provë në kushte reale duke përdorur një pilot të SML-së dhe mësoni nga gjetjet	78
3.3 Paraqitni një raport të plotë për qeverisjen tuaj në mënyrë që të vendosni (filloni, raportoni ose anuloni) vendosjen e SML-së në një shkallë të gjerë	79
Vegla #4 – LISTA E KONTROLLIT MBI HAPAT DHE VEPRIMET E NDRYSHME QË DUHEN NDËRMARRË GJATË HARTIMIT, ZHVILLIMIT DHE IMPLEMENTIMIT TË NJË PROJEKTI TË TI-SË BREnda NJË SISTEMI TË DREJTËSISË	80
Vegla #5 – RRJETI I SUGJERUAR PËR VLERËSIMIN E PROJEKTEVE TË TI-SË	89

Parathënie

Përmes Udhëzimeve të tij se si të drejtohet ndryshimi kah Drejtësia Kibernetike, miratuar në dhjetor 2016, CEPEJ ka synuar të ndërmarrë një vështrim kritik në zbatimin e Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit (TIK) brenda sistemeve gjyqësore evropiane në vitet e fundit, për të nxitur reflektime mbi parimet e krijuara të cilat duhet të udhëheqin vendosjen e tyre dhe të nxjerrin në pah sfidat e hasura më së shpeshti nga vendimmarrësit publikë në këtë lidhje. Pjesa II e Udhëzimeve është përqendruar në këtë aspekt të fundit, duke theksuar nevojën për të përfshirë zhvillimin e TIK-ut, si pjesë e një qasje strategjike të përgjithshme për të përmirësuar mënyrën e funksionimit të sistemit të drejtësisë dhe duke siguruar një numër mesazhesh të nxjerra nga përvojat konkrete të zbatimit të projekteve të TIK-ut në të gjithë Evropën. Në të vërtetë, një nga objektivat kryesore të Udhëzimeve është të shoqërojë dhe mbështesë autoritetet kombëtare në ndërmarrjen e proceseve të menaxhimit të ndryshimit të drejtësisë kibernetike dhe përmbushjen e sfidave të ndërlidhura.

Përballë një kërkesë të shtuar për mbështetje në këtë fushë në kuadër të programeve të saj të bashkëpunimit, CEPEJ ka ndërmarrë hapin për të hartuar një manual për mbështetjen e zbatimit të Udhëzimeve për mënyrën e drejtimit të ndryshimeve drejt drejtësisë kibernetike. **Manuali synon të jetë instrument praktik për politikë-bërësit dhe për të gjithë ata që janë të përfshirë në zbatimin e aktiviteteve të bashkëpunimit CEPEJ. Ai përfshin:**

- **Një përmbledhje ekzekutive e udhëzuesve dhe parimeve kryesore se si të nxisni ndryshimet drejt Drejtësisë kibernetike.**
- Udhërrëfyesin për të mbështetur hartimin dhe menaxhimin e një strategjie për TI në një sistem të drejtësisë.
- **Një skicë ekzekutive për të mbështetur ndërtimin e një sistemi të menaxhimit të lëndëve (SML) me një perspektivë të përdoruesit.**
- Listën e kontrollit mbi hapat dhe veprimet e ndryshme që duhen ndërmarrë gjatë hartimit, zhvillimit dhe implementimit të një projekti të TI-së brenda një sistemi të drejtësisë.
- **Dhe një rrjet për vlerësimin e dimensioneve të ndryshme të një projekti të TI-së.**

Këto dokumente ndajnë të njëjtin objektivi për të ndihmuar vendimmarrësit publikë që të menaxhojnë në mënyrë efektive proceset e transformimit digjital në sektorin e drejtësisë. Këto dokumente kanë për qëllim të: (i) mundësojnë një kuptim më të thjeshtë të parimeve dhe hapave të ndryshëm që janë përcaktuar në detaje në udhëzime, (ii) theksojnë qartë masat që duhet të merren nga vendimmarrësit kur zbatojnë një projekt të TI-së dhe (iii) identifikojnë lehtësisht çdo mangësi dhe/ose veprim që duhet ndërmarrë në këtë drejtim. Në një mënyrë plotësuese, dokumentet mbi strategjinë e qeverisjes së sistemeve të informacionit në fushën e drejtësisë dhe sistemet elektronike të menaxhimit të lëndëve (SML) synojnë të ndihmojnë vendimmarrësit publikë për të adresuar sfidat në këto fusha specifike.

Manuali është zhvilluar duke marrë parasysh nevojat operationale dhe për këtë arsye është krijuar që të evoluojë me kalimin e kohës me inpute dhe kontribute të ndryshme nga ekspertë të CEPEJ, duke pasur parasysh informacionet e reja të disponueshme për këtë fushë ose nevojat e identifikuar në kuadër të programeve të bashkëpunimit. Prandaj, do të rishikohet dhe pasurohet në mënyrë periodike nga grupi punues i CEPEJ për cilësinë e drejtësisë dhe ekspertët e CEPEJ.

VEGLA #1 - UDHËZIMET DHE PARIMET KRYESORE SE SI TË NXITEN NDRYSHIMET DREJT DREJTËSISË KIBERNETIKE

Ky dokument ofron një përmbledhje të Udhëzimeve të CEPEJ se si të drejtohen ndryshimet drejt Drejtësisë kibernetike.

Hyrje

1. Promovimi i ndryshimeve është dëshmuar të jetë një faktor kryesor si në suksesin ashtu edhe në dështimin e politikave kur bëhet fjalë për zhvillimin dhe shpërndarjen e sistemeve të informacionit (Udhëzime, § 66).
2. Vendimmarrësit publikë ftohen të marrin parasysh 7 parimet e mëposhtme në orientimin e ndryshimeve drejt Drejtësisë kibernetike¹, të cilat rrjedhin nga përvoja praktike dhe mësimet e marra në zbatimin e projekteve të Teknologjisë së Informacionit (TI) në të gjithë Evropën.

I. Parimet e përgjithshme

A. Përmirësimi i cilësisë së drejtësisë si faktor nxitës i vendosjes së Drejtësisë kibernetike

1. Përmirësimi i efikasitetit dhe efektivitetit të sistemeve gjyqësore, sot është një nga arsyt kryesore të nisjes së përdorimit të Drejtësisë kibernetike. Megjithatë, është e rëndësishme **që një vendosje e tillë të marrë parasysh si kërkesën për të garantuar standarde më të larta të cilësisë për shërbimin e drejtësisë publike, ashtu edhe pritjet dhe nevojat e profesionistëve dhe përdoruesve të sistemit të drejtësisë** (Udhëzimet, § 3, § 71).
2. **TI nuk përbën një qëllim përfundimtar në vetvete, por një mjet të disponueshëm midis të tjerave** për politikëbërësit, profesionistët dhe palët në procedurat e **përmirësimit të mënyrës së funksionimit të sistemit të drejtësisë** (Udhëzime, § 3, § 71). Një gjë e tillë duhet të jetë mjet për të realizuar disa reforma në dobi të sistemit të drejtësisë (struktura organizative, harta gjyqësore, procedurat e thjeshtësuara, etj.), e jo vetëm si përgjigje ndaj presionit qoftë nga ndonjë departament nga brenda (shqetësimi i vetëm i të cilit mund të jetë zvogëlimi i kostos) ose kompani kompjuterike ose softuerësh që kërkojnë mundësi të reja biznesi (Udhëzime, § 71). **TI-ja duhet të jetë pjesë e një strategjie të përgjithshme për modernizimin e gjyqësorit dhe përmirësimin e cilësisë së drejtësisë**, të formuluar përmes objektivave të qarta, të matshme dhe të verifikueshme (Udhëzime, § 79).
3. Vendimmarrësit publikë duhet të marrin parasysh me kujdes nëse kërkesat për modernizimin e gjyqësorit që vijnë nga industria e TI-së dhe publiku plotësojnë interesin publik dhe cilësinë e drejtësisë (Udhëzime, § 69). Është e rëndësishme të ruhet një shkëputje e caktuar nga aplikacionet e përditshme teknologjike (Udhëzime, § 70).

B. Nevoja për një qasje të përshtatur ndaj nevojave të gjyqësorit në zbatimin e Drejtësisë kibernetike

1. Gjatë hartimit të projekteve të TI-së, duhet të merren parasysh shumë aspekte jo-teknike të veçanta për nevojat e gjyqësorit që do të futen në sistemin e informacionit dhe do të ndihmojnë për të siguruar që ajo është me rëndësi praktike pasi të vendoset (Udhëzimet, § 72).
2. **Ndryshimet e sjella nga futja e teknologjive të informacionit duhet të mbështeten.** Azhurnimi i TI-së duhet të jetë pjesë e një strategjie më të gjerë për ndryshime që lejon hapësirë të mjaftueshme për masa për të mbështetur të gjithë të prekurit, në mënyrë që t'i bindin ata për përfitimet individuale që do të fitohen.

Trajnimi i stafit është pjesë thelbësore e çdo projekti të TI-së pasi që lejon për një shkallë më të mirë të aplikimit dhe një shpërndarje më të fortë të mjeteve të zbatuara, si dhe aplikimin e duhur në përputhje me qëllimet e propozuara (Udhëzimet, § 73).

3. **Është thelbësore që të bëhet një rishikim gjithëpërfshirës i teknologjive ekzistuese të aplikuara në gjyqësi në përgjithësi përpara se të fillohen projektet e një madhësie të caktuar.** Një kuptim më i mirë i dispozitës ekzistuese dhe një pamje prej 360 shkallësh do të bëjë të mundur një vlerësim sa më të mirë të sfidave të përfshira dhe do të mundësojë zhvillimin e një strategjie të duhur për ndryshim, duke identifikuar të gjitha lidhjet ekzistuese midis përdoruesve dhe përfituesve, direkt dhe indirekt, dhe ndikimin e mundshëm në secilën prej tyre (Udhëzimet, § 74).

¹ "Drejtësinë kibernetike" të përfshijë të gjitha situatat në të cilat aplikimi i teknologjisë së informacionit dhe komunikimit është pjesë e një procesi të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve. (Udhëzimet, § 2)

4. **Çështja e sigurisë në kontekstin e sistemeve të informacionit duhet të trajtohet në mënyrë pragmatike**, duke pasur parasysh që ekzistojnë zgjidhje për të parandaluar dhe zbutur kërcënimet në internet. Midis sigurisë që është aq e paqartë rrezikon sistemin digjital dhe sigurinë që është aq e ngushtë që shtyn çdo iniciativë, një mënyrë e mesme duhet të gjendet dhe të artikulohet qartë në një politikë që përqipet të menaxhojë rreziqet, në vend që thjesht t'i shmangë ato (Udhëzimet, § 76).
5. **Krahasimi është ushtrim i dobishëm për një projekt të TI-së dhe duhet të bëhet si brenda sistemit gjyqësor** (për shembull për të siguruar përputhshmëri teknike me zgjidhje të tjera ekzistuese) ashtu edhe nga jashtë (duke kontrolluar aplikacionet në përdorim në administratat e tjera ose subjektet private ose në shtetet e tjera, veçanërisht kur zhvillohet një mjet i ri vendor i TI-së) (Udhëzimet, § 77).

II. Filloni duke vendosur objektiva të qartë, pa asnjë konsideratë teknike

1. **Ndryshimet në fushën e Drejtësisë kibernetike duhet të drejtohen nga gjykata, jo të drejtohen nga teknologjia. Objektivat e caktuar për ndryshimin duhet të përcaktohen pa marrë parasysh çështjet teknike dhe të ketë mundësi të lidhen me promovimin e vlerave gjyqësore**, në çdo fazë të projektit dhe në çdo detaj të sistemit të informacionit që po aplikohet (Udhëzimet, § 80 - 81).
2. **Aplikimi i një sistemi informacioni kërkon një kontroll të procedurave dhe proceseve në punë në gjyqësi**. Drejtësia kibernetike është një mundësi për të ndrequr metodat e vjetra të organizimit dhe rregullave procedurale në përputhje me parimet themelore të ligjit procedural dhe organizimit gjyqësor (Udhëzimet, § 82).
3. **Një sistem i ri informacioni mund të jetë mjet për zbatimin e reformave gjyqësore**. Sigurimi i koherencës dhe sinkronizimit midis rregullave ligjore nga njëra anë, dhe praktikës dhe proceseve rreth teknologjisë së re nga ana tjetër, është me rëndësi thelbësore në këtë proces (Udhëzimet, § 83).
4. **Llogaritjet e kthimit të investimit duhet të bëhen menjëherë nga faza e projektimit**. Ato mund të ndihmojnë në fitimin ndaj zyrtarëve financiarë kur bëhet fjalë për financimin e projektit dhe të kontribuojnë në një menaxhim më të mirë të projektit dhe vlerësimit të tij. Kur llogaritet kthimi i investimit, duhet të merren parasysh të gjitha kostot (shpenzimet kapitale dhe kostot operative) të krijuara nga punët dhe ndonjë ndryshim në të (Udhëzimet, § 84 - 85).

III. Shqyrtoni kriteret themelore që kontribuojnë në vendosjen e lehtë të TI-së

1. **Natyra dhe moshja e platformave teknike ekzistuese duhet të merren parasysh përpara se të filloni një projekt në TI. Mbajtja ose zëvendësimi i infrastrukturës ekzistuese sjell pasoja të cilat duhet të maten me kujdes** (Udhëzimet, § 87). **Kostoja globale e lëvizjes nga një sistem në tjetrin dhe azhurnimi i platformave ekzistuese duhet të peshohen** (Udhëzimet, § 88).
2. **Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet arritjes së ndërveprimit midis të gjithë atyre që janë të përfshirë në zinxhirin e informacionit brenda dhe jashtë gjyqësorit** (avokatët, policia, ekspertët) **në bazë të nevojave të tanishme dhe të ardhshme**. Duke menduar hipotetikiqisht lidhur me mundësitë për rrjedhën e informacionit dhe prezantimi i kufizimeve të kërkuara në çdo kohë të caktuar përmes rregullave të duhura për sigurinë dhe konfidencialitetin siguron fleksibilitet më të madh dhe është me kosto më efektive sesa një sistem i mbyllur i kufizuar për një grup të vetëm përdoruesish, pa mundësi të lejojë qasje më të gjerë, ose të paktën jo pa shpenzime të mëtejshme të kapitalit dhe komplikime teknike (Udhëzimet, § 89).
3. **Nivele të ngjashme të infrastrukturës së TI-së duhet të ekzistojnë për të siguruar një vendosje të suksesshme të zgjidhjeve me TI në fjalë dhe përdorimin e saj nga aktorët e përcaktuar** (Udhëzimet, § 90). **Vendosja në një "modalitet të degraduar", që varion sipas nevojave të përdoruesve, mund të merret në konsiderim** (Udhëzimet, § 91).
4. **Kur përdoren ofruesit e shërbimeve të jashtme, vendimmarrësit publikë duhet të jenë veçanërisht të kujdesshëm në përcaktimin e marrëveshjes ligjore dhe metodave të punës të sektorit publik-privat. Përdoruesit duhet të përfshihen ngushtë në hartimin dhe ekzekutimin e zgjidhjes së TI-së në fjalë** (Udhëzimet, § 95-96).
5. **Vendimi për të përdorur një ofrues të sektorit privat për mbajtjen e të dhënave gjyqësore mund të përfshijë rreziqe të konsiderueshme për autoritetet publike. Vëmendje më e madhe duhet kushtuar çështjeve që kanë të bëjnë me pronësinë e të dhënave dhe ligjin në fuqi. Dhe në fund, autoriteti publik duhet të sigurojë, nëse nuk kërkon nga ofruesi i tyre i shërbimit, të ofrojë të gjitha dokumentet përkatëse të dobishme për trajtimin, analizën dhe rimëkëmbjen e sistemit të informacionit. Ky është një kusht thelbësor për ushtrimin e lirisë së tij përballë ofruesit si përfitues të shërbimit** (Udhëzimet, § 97).

IV. Alokoni burimet e duhura në përpjesëtim me qëllimet e projektit

- Gjatë ndarjes së burimeve për projektet e bazuara në TI, duhet të merren parasysh të gjitha kostot direkte dhe indirekte të përfshira në aplikimin e teknologjisë së re dhe praktikave të reja profesionale.** Kjo do të thotë që shpenzimet e bëra për kryerjen e vetë projektit dhe zbatimin e teknologjisë, por edhe shpenzimet e fazës së hershme, siç janë kontrollet paraprake, dhe kostot e projektit të bëra më tej, siç janë aktivitetet e komunikimit (të cilat duhet të jenë sa më të gjera, dhe objektivat e të cilave duhet të përfshijnë zyrtarë përgjegjës për buxhetin e drejtësisë), duke siguruar informacione për përdoruesit dhe trajnimin e tyre (si profesionistë ashtu edhe anëtarë të publikut) (Udhëzimet, § 98).
- Buxheti duhet të matet sipas ciklit jetësor të projektit.** Ndërsa nënvlerësimi i sasisë së parave të kërkuara ka shkaktuar probleme për shumë projekte të TI-së, thirrjet për fonde shtesë për projektet e shpëtimit, aty ku është e mundur, gjithashtu mund të shkaktojnë dëme afatgjata në besueshmërinë e projektit midis përfituesve të tij dhe atyre që janë përgjegjës për buxhetin e drejtësisë (Udhëzimet, § 99).
- Është thelbësore që të ketë ekipe multidisiplinare të përkushtuara posaçërisht për projektin dhe të udhëhequra nga një profesionist ligjor,** ndihmuar nga një drejtor teknik. Brenda ekipit, duhet të jenë të disponueshme një sërë aftësish, që mbulojnë aspektet e ndryshme gjyqësore dhe të TI-së në projekt, duke u kuptuar që fusha të tilla si ergonomia, komunikimi në lidhje me projektin dhe realizimet e tij dhe trajnimi i përdoruesve janë aftësi të specializuara që kërkojnë ndihmë nga ekspertët, qoftë brenda ose duke punuar së bashku me ekipin e projektit. Është padyshim thelbësore që personeli të jetë plotësisht i disponueshëm për të ndjekur objektivat e përcaktuara, brenda afatit kohor të rënë dakord, pra nevoja për një ekip ndër-sektorial që ka një liri të vërtetë menaxheriale dhe operative (Udhëzimet, § 100).
- Menaxhimi i projektit kërkon gjithashtu një shkallë fleksibiliteti kur bëhet fjalë për drejtimin dhe vendosjen e burimeve,** me mbështetjen e stafit të specializuar, dhe pa konflikte interesi me ndonjë kompani të shërbimit që mund të jetë përgjegjëse për ndërtimin ose mirëmbajtjen e zgjidhjeve teknike të miratuara ose konfliktet e autoritetit me pjesët e tjera të gjyqësorit. Në rastin e projekteve të gjata ose komplekse, këshillohet që projekti të ndahet në një seri të objektivave të vogla, specifike, të cilat mund të arrihen brenda afateve të shkurtra dhe të menaxhueshme, ku çdo përparim i bërë të jetë i dukshëm edhe për përfituesit (Udhëzimet, § 101 - 102).

V. Përfshini për së afërmi përdoruesit e ardhshëm në zhvillimin e mjeteve gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit

- Përfshirja e ngushtë, e vazhdueshme nga përdoruesit e ardhshëm gjatë gjithë kohëzgjatjes së projektit (jo vetëm në fillim) do të ndihmojë për ta bërë atë të përshtatshëm për sfidat e lidhura me biznesin dhe ligjin dhe për të minimizuar çdo mospërputhje midis nevojave të deklaruara në letër dhe mënyrës se si specialistët e TI-së adresojnë ato në praktikë.** Kjo do të mundësojë që të bëhet riorientimi i zgjidhjeve teknike të propozuara, kur është e mundur dhe pa ndikuar në orarin ose koston e projektit (Udhëzime, § 104).
- Në rastin e zgjidhjeve më të shtrenjta të TI-së, testimi i stresit në një mjedis laboratorik përpara çdo aplikimi në jetën reale, duke përdorur skenarë të zhvilluar në konsultim me profesionistë juridikë, do të ndihmojë për të parashikuar më mirë dhe parandaluar çdo problem që mund të shfaqet kur teknologjia aplikohet në një shkallë të gjerë. Prandaj, rekomandohen teste të tilla (Udhëzimet, § 104).
- Faqet pilotë mund të përdoren për të siguruar reagime gjatë projektit (Udhëzimet, § 105).

VI. Zhvilloni një politikë angazhimi që përfshin të gjithë aktorët

- Realizimi i një sistemi të TI-së me kohë, në buxhet dhe në përputhje me nevojat e shprehura nga përdoruesit gjatë gjithë jetës së projektit nuk është e mjaftueshme për të siguruar sukses në terren.** Vëmendje e veçantë gjithashtu duhet t'i kushtohet mënyrës së vendosjes së veglës dhe mbështetjes së ndryshimit në nivelin e duhur të sistemit gjyqësor në fjalë (Udhëzimet, § 106).
- Procesi i menaxhimit të ndryshimit duhet të bëhet në të gjitha kategoritë e punës, praktikat e të cilit do të preken nga sistemi i ri, në çdo nivel hierarkik, brenda atyre kategorive të punës, dhe në të njëjtën kohë.** Përdorimi i vlerësuesve të kolegëve në çdo nivel, d.m.th. individë që janë veçanërisht të ditur për projektin dhe kanë marrë trajnime për mbështetje të ndryshimit, do të jetë pasuri e madhe kur bëhet fjalë për vendosjen e sistemit në të gjithë komunitetin e përdoruesve. Larg të qenit vetëm një hap tjetër në procesin e zbatimit, ky lloj komunikimi i dyanshëm do të duhet të jetë përfshirë në metodologjinë e projektit dhe do të kontribuojë në vlerësimin e rezultateve të

projektit duke ofruar reagime të detajuara nga terreni se si pranohen dhe perceptohen ndryshimet (Udhëzimet, § 107).

3. **Trajnimi në teknologjinë e re duhet të jetë i përshtatshëm për individët dhe duhet të jetë i disponueshëm për të gjithë ata që punojnë në mjedisin gjyqësor** (Udhëzimet, § 108).
4. **Është gjithashtu e rëndësishme që trajnimi të bëhet në kohën e duhur, as shumë herët, as shumë vonë, dhe që të jetë i disponueshëm për aq kohë sa të sigurohet që të gjithë kanë arritur të kuptojnë sistemin e ri** (Udhëzimet, § 109).
5. **Si dhe posedojnë aftësi teknike, trajnerët duhet të kenë trajnime gjyqësore (ose specifike të punës) të përshtatura për funksionalitetet e sistemit në fjalë dhe për njerëzit që duhet të trajnohen, në mënyrë që ata të mund të kuptojnë problemet e përdoruesve dhe të komunikojnë me ta në një mënyrë konstruktive** (Udhëzimet, § 110).
6. **Duhet të merret parasysh gjithashtu edhe nevoja për të trajnuar përdoruesit jashtë sistemit gjyqësor.** Anëtarët e publikut, për shembull, do të kërkojnë mbështetje në formën e mjeteve të duhura në internet ose mbështetje individuale (linjat telefonike ose dhomat e bisedave në internet). Edhe në rastet kur zhvilluesi i projektit nuk është përgjegjës drejtpërdrejt për të, trajnimi për përdoruesit e jashtëm do të duhet të inkurajohet (Udhëzimet, § 111).
7. **Komunikimi i duhur gjatë gjithë zbatimit të projektit dhe gjithashtu kur projekti të ketë mbaruar, për të raportuar mbi arritjet aktuale, është thelbësor** (Udhëzimet, § 112, § 116).
8. **Ideja është të informojë përdoruesit e ardhshëm për përfitimet e parashikuara të sistemit të ri, çdo veprim që kërkohet nga ana e tyre, çfarë do të ndodhë dhe kur** (Udhëzimet, § 112). Është e rëndësishme kur komunikoni me përdoruesit e ardhshëm që të mos paraqitet një imazh shumë i zyrtër i situatës aktuale, ose tejet i ndritur i jetës nën sistemin e ri. Sa më të mëdha të jenë premtimet, aq më e vështirë do të jetë mbajtja e tyre (Udhëzimet, § 113).
9. **Ndryshimi i materialeve dhe shërbimeve mbështetëse** (buletinet, pakot e informacionit, manualët, mësimet në video, trajnimet në internet, linjat telefonike, forumet e diskutimit) janë të gjitha mundësi për t'u lidhur dhe për të grumbulluar një komunitet rreth qëllimit të modernizimit, siç përcaktohet qartë dhe saktësisht në fillimin e procesit. Ky synim do të jetë më shumë i prirur t'i bëjë njerëzit bashkë nëse ai përshtatet në drejtim të promovimit të parimeve gjyqësore për të cilat të gjithë përdoruesit (profesionistët dhe anëtarët e publikut) mund të pajtohen (Udhëzimet, § 114).

VII. Nga një kulturë e menaxhimit të projektit deri te një qasje vërtet praktike ndaj inovacionit

1. **Miratimi i një sistemi të vetëm, të thjeshtë, të përcaktuar qartë të qeverisjes që bën të mundur ndarjen e menaxhimentit të projektit nga pjesa tjetër e administratës është thelbësor** nëse vegla e re duhet të realizohet në kohë dhe sipas specifikimeve. Ekipi i projektit duhet të ketë fleksibilitet në zbatimin e projektit dhe të raportojë vetëm për arritjen e objektivave (Udhëzimet, § 118).
2. **Menaxhimi efektiv nga i njëjti entitet gjatë gjithë kohëzgjatjes së sistemit duhet të mundësojë monitorimin e vazhdueshëm të burimeve specifike të shpenzuara dhe të bëjë më të lehtë marrjen e informatave kthyesë mbi arritjet reale** (Udhëzimet, § 119).
3. **Rekomandohet të përfshihen ekspertë ose studiues të pavarur nga një gamë e gjerë disiplinash për të mbështetur menaxhimin e projektit, nga vlerësimi i nevojave deri në hartimin dhe matjen e performancës së sistemit të ri dhe vlerësimin e ndikimit të tij.** (Udhëzimet, § 120).
4. **Procesi i menaxhimit të projektit duhet të bëjë që zhvilluesit të vendosin një përparësi të lartë në ridrejtimin e burimeve të kursyera përmes vendosjes së zgjidhjeve të dhëna të TI-së në fusha të tjera** (Udhëzimet, § 121).
5. **Në vend që të eliminojë ndërhyrjen njerëzore, informatizimi duhet të ketë efektin e lehtësimit të ngarkesës tek njerëzit, duke i çliruar ata nga vrazhdësia e, të themi, detyrave ose punës shumë përsëritëse që ofrojnë pak nxitje intelektuale. Drejtësia kibernetike mund të jetë një mundësi për të zhbllokuar potencialin e individëve në fjalë, qofshin ata gjyqtarë, prokurorë, regjistruer, avokatë ose staf ndihmës, duke i ri-caktuar ata në detyra që nuk mund ose nuk duhet të kryhen nga makinat. Detyrat të cilat kërkojnë një lloj inteligjence njerëzore dhe ndjeshmërinë që edhe sot është e nevojshme për sistemin e drejtësisë** (Udhëzimet, § 121).

VEGLA #2 – HARTIMI DHE MENAXHIMI I NJË STRATEGJIE TË TEKNOLOGJISË SË INFORMACIONIT (TI) NË NJË SISTEM TË DREJTËSISË

Hyrje

Ky dokument² u adresohet politikëbërësve përgjegjës për hartimin dhe zbatimin e një strategjie të Teknologjisë së Informacionit (TI) për sistemin e drejtësisë. Ajo shqyrton çështje kritike që lindin në procesin e përgatitjes dhe realizimit të një strategjie të tillë, të cilat janë identifikuar në mesin e përvojave evropiane në këtë fushë duke pasur parasysh Udhëzimet për Drejtësinë kibernetike të CEPEJ³ dhe mësimet e nxjerra në kuadër të zbatimit të programeve të bashkëpunimit CEPEJ⁴.

Ndërsa përdorimi i duhur i sistemeve të TI-së ndihmon gjithashtu në arritjen e një menaxhimi efikas brenda autoriteteve të drejtësisë dhe sigurimin e administrimit të mirë të drejtësisë për të gjithë, shpesh rekomandohet të krijoni një strategji kombëtare të TI-së si shtytës për modernizimin e të gjitha gjykatave, prokurorive publike dhe njësive profesionale të përfshira në gjykimin e një lënde. Kjo kontribuon në përfitimin e plotë dhe të qëndrueshëm nga vendosja dhe përdorimi i vazhdueshëm i mjeteve të TI-së brenda sistemit të drejtësisë.

Zhvillimi dhe përmbajtja e një strategjie është në diskrecionin e autoriteteve kombëtare, por janë disa parametra që janë të zbatueshëm për të gjithë. Zbatimi i një strategjie të TI-së për sistemin e drejtësisë përbën një kornizë thelbësore për çdo vend për të siguruar përdorimin efikas të teknologjive të informacionit në potencialin e tyre të plotë, dhe veçanërisht sistemet e menaxhimit të lëndëve.

Një strategji e tillë duhet të synojë të paraqesë vizion të qartë dhe të shëndoshë të objektivave dhe caqeve të përgjithshme dhe hapave të ndryshëm që kërkohen për zbatimin e saj brenda një afati kohor specifik. E ardhmja duhet të përcaktohet në bazë të nevojave të mëdha të qytetarëve dhe përdoruesve të institucioneve të drejtësisë, përfshirë profesionistë të gjykatave. Është thelbësore të nxisni besimin e tyre në ndryshimet e iniciuara nga vendimmarrësit dhe të paraqisni mjetet e TI-së si kontribut për një të ardhme më të mirë për çdo lloj përdoruesi individual.

Strategjia do të hartohet dhe mbështetet në nivelin më të lartë, duke siguruar pjesëmarrjen efektive të secilit grup të përdoruesve që duhet të jenë “ambasadorë” proaktivë të planit gjatë fazës së zbatimit.

Është përgjegjësi e vendimmarrësve në nivelin më të lartë për të siguruar zbatimin efektiv, jo e teknikëve ose zyrtarëve të projektit, të cilët, megjithatë, do të kenë një rol të rëndësishëm në ekipe dhe komitete të ndryshme që do të ngrihen në fazën e projektimit, zbatimit dhe vlerësimit të strategjisë.

Kohëzgjatja mesatare e një strategjie është përgjithësisht katër deri në pesë vjet: parashikimi i më kohe më të shkurtër mund të sfidojë zbatimin efektiv; parashikimi i një kornize kohore më të gjatë mund të jetë e pranueshme, por kjo do të kërkojë rishikime/monitorim të rregullt dhe të ndërmjetëm që çon në azhurnime të mundshme të strategjisë (që nënkupton krijimin e një mekanizmi të azhurnimit), pasi teknologjia po ndryshon me shpejtësi.

2 Jacques Bühler, ish Kryetar i Grupit Punues SATURN të CEPEJ, ka dhënë një kontribut të rëndësishëm në përgatitjen e këtij dokumenti.

3 Udhëzimet CEPEJ se si të nxiten ndryshimet në drejtim të Drejtësisë kibernetike: <https://rm.coe.int/16807482de>

4 Veçanërisht frymëzuese për këtë qëllim është përvoja e mbledhur në kuadër të Programit të vazhdueshëm të përbashkët të KIE/BE-së për “Forcimin e Efikasitetit të Drejtësisë në Shqipëri” (SEJ II).

Sipas sugjerimeve më poshtë, rekomandohet që të filloni me bazat përgatitore për të hartuar një strategji të fortë dhe të synuar, së pari:

- a) **Duke kryer një vlerësim të qartë të situatës aktuale në lidhje me TI-në në nivel kombëtar** (vegla të disponueshme sipas moshës dhe kornizës teknike; vlerësimi i përdorimit të mjeteve ekzistuese të TI-së nga aktorët e ndryshëm, dhe rishikimi i praktikave aktuale të zhvilluara nga të gjithë përdoruesit me ose pa mjete; korniza rregullatore dhe politike, si në sigurinë kibernetike, në mbrojtjen e të dhënave dhe modeleve procedurale).
- b) **Dhënia e ideve për vizionin tuaj të sistemit të drejtësisë në të ardhmen (brainstorming).** Çfarë dëshironi të shihni të ndodhë? Çfarë mendoni se do të donin aktorët tjerë kryesorë? Apo nuk do të dëshironit të ndodhte kur bëhet fjalë për përdorimin e TI-së? Mundohuni të krijoni një vizion të përbashkët mbi bazën e të cilit do të ndërtoni strategjinë tuaj.
- c) **Mësimi nga përvojat e kaluara:** bëni një rishikim të sinqertë të përpjekjeve të mëparshme për modernizimin e sistemit të drejtësisë me ose pa TI. Çfarë ka funksionuar dhe çfarë jo? Pse? Cilat ishin pengesat dhe cilat gabime janë bërë në mënyrë që të shmangen? Udhëzimet dhe lista kontrolluese e CEPEJ për Drejtësinë kibernetike mund të jenë udhëzuese të dobishme për të identifikuar se çfarë hapash janë marrë mirë apo kanë shkuar keq në metodologjinë tuaj të zbatimit.
- d) **Imagjinoni se si do ta plotësonit hendekun:** cilët janë hapat që duhet ndërmarrë dhe pengesat për të kapërcyer në procesin e ndryshimit nga gjendja aktuale në gjendjen ideale?
- e) **Planifikimi para veprimit.** Në çfarë rendi duhet të merren këto hapa dhe cilat pengesa duhet të tejkalohen? Sa kohë duhet të zgjasë i gjithë procesi? Cilat janë kostot e drejtpërdrejta dhe indirekte që duhet marrë parasysh? Alokoni (dhe mos nënvlerësoni) kostot specifike shtesë për menaxhimin e ndryshimeve.
- f) **E shkruani strategjinë tuaj duke adresuar pikat e ndryshme më poshtë në dy dokumente;** një dokument i shkurtër që nuk duhet të lëvizë deri në fund të afatit tuaj; një dokument tjetër dhe i gjatë me mundësinë e rregullimit të dispozitave me kalimin e kohës në zbatimin e një mekanizmi rishikimi dhe azhurnimi. Bëni dokumentin e parë publik dhe mobilizoni njerëzit rreth vizionit tuaj. Mbani të dytin me ju për të vlerësuar veprimet nën qeverisjen tuaj gjatë zbatimit të strategjisë; vlerësoni realitetin se çfarë po ndodh duke pasur parasysh atë që duhet të ndodhë. Rivlerësoni veprimet që duhen ndërmarrë (përsëri në plan ose kaloni nga plani në diçka tjetër) duke pasur parasysh dokumentin e parë.

1. Synimet dhe fusha e veprimitarisë së Strategjisë së TI-së

1.1 Fushëveprimi i strategjisë

Strategjia synon të sigurojë një pamje të qartë dhe gjithëpërfshirëse se si teknologjia e informacionit do të ndihmojë sistemin e drejtësisë të kryejë detyrat e tij duke zbatuar zgjidhje që mbështesin punën e çdo profesionisti të përfshirë dhe jep ose lehtëson transmetimin e informacionit i cili është i dobishëm për gjykimin e një lënde të paraqitur në gjykatë.

Strategjia duhet të synojë një situatë ideale që funksionimi i sistemit të drejtësisë të arrihet në një kornizë kohore specifike. Do të mobilizohen disa zgjidhje dhe mjete në mënyrë të shkallëzuar, në mënyrë që të arrihet situata ideale e paraqitur në strategji.

1.2 Fusha e veprimit

Vendosni midis institucioneve të listuara më poshtë, se cili do të përfshihet në strategji:

- a) Gjykatat civile, gjykatat penale, gjykatat administrative, gjykatat e specializuara (gjykatat e krimeve të rënda dhe të organizuara, etj.)
- b) Gjykatat e shkallës së parë dhe të shkallës së dytë, gjykata e lartë ose e kasacionit
- c) Këshilli i Lartë Gjyqësor, Këshilli i Lartë i Prokurorëve dhe Inspektorati i Përgjithshëm
- d) Prokuroritë publike

Ministria e Drejtësisë mund të mos përfshihet si përdorues parësor, por do të ketë qasje në të dhënat e sistemit për të përmbushur detyrimin e saj për të mbledhur dhe analizuar statistikën që vijnë nga veprimtaria e institucioneve të drejtësisë. Profesionistët e tjerë si avokatët, ekspertët ose përmbartuesit nuk janë përfituesit kryesorë të strategjisë

së TI-së, megjithëse modernizimi i funksionimit të gjykatave mund të ndikojë gjithashtu në praktikën e tyre profesionale. Duhet të planifikohet në strategji që të përfshihen edhe ata në projekte konkrete të TI-së që janë me interes për ta. Ata gjithashtu duhet të ftohen të përpunojnë strategjinë e tyre me parime dhe veprime të pajtueshme me atë të sektorit të drejtësisë në përgjithësi.

2. Identifikoni dhe vlerësoni rezultatet e pritura të sistemeve të TI-së që do të zhvillohen në zbatimin e strategjisë (bazuar në nevoja)

2.1 Përshtatni një qasje të bazuar në nevoja për të vendosur objektivat tuaja

Filloni duke zgjedhur nga rezultatet e pritura të listuara më poshtë ato që janë të rëndësishme për vizionin tuaj. Identifikoni në detaje për secilin problem që dëshironi të adresoni dhe llojin e mjetit ose zgjidhjes që mendoni se mund të përmirësojë çështjen me të cilën përballemi në sistemin tuaj të drejtësisë.

a) Menaxhim i efektshëm i gjykatave dhe prokurorive

Zbatimi i zgjidhjeve të TI-së të planifikuara në Strategji do të çojë në metoda të reja pune, të cilat do të ofrojnë informacion të saktë, të besueshëm dhe në kohë reale, që do të mbështesin një menaxhim efikas të njësive profesionale, duke përmirësuar dhe thjeshtuar menaxhimin e lëndëve, duke bërë mjete miqësore për të gjykuar lëndët në dispozicion, redaktimi i detyrave dhe kalendarëve të ngjarjeve, sigurimi i vizualizimit të lëndëve të pazgjidhura dhe të vjetra, ndarja e lëndëve bazuar në rregulla të programueshme, etj.

b) Lehtësimi i qasjes në drejtësi - Komunikim efikas midis palëve, avokatëve dhe gjykatave, si dhe me prokuroritë

Shkëmbimi i informacionit është i dobishëm për profesionistët e përfshirë në një lëndë, dhe cilësia dhe efikasiteti i këtij shkëmbimi të informacionit pritet fuqimisht nga palët. Strategjia duhet të synojë lehtësimin e këtij shkëmbimi duke siguruar standarde të larta në integritet dhe sigurinë e informacionit.

c) Zgjidhja efikase e lëndëve

Të pasurit qasje të lehtë dhe të plotë në çdo lloj informacioni të nevojshëm gjatë gjykimit të një lënde do të rezultojë në një vendim me cilësi më të mirë dhe një kontroll më të fortë për kohën e kaluar për një lëndë.

d) Ekzekutimi i efektshëm i aktgjykimeve

Përgjegjësia e një gjykate nuk mbaron kur një vendim u jepet palëve që presin rezultate konkrete mbi situatën e tyre që vijnë nga ky vendim. Mjetet e TI-së që duhet të përfshihen në strategji duhet të jenë të ndërveprueshme me sisteme specifike të menaxhimit të lëndëve përmbarese dhe më pas të jenë në gjendje të monitorojnë statusin e ekzekutimit të vendimeve në mënyrë që të sigurojnë informacion për palët dhe të llogaritën vonesat e mundshme, por të monitorojnë përputhjen me nenin 6 të KEDNJ-së.

e) Përmirësimi i sigurisë juridike

Shkëmbimi i informacioneve në lidhje me praktikën gjyqësore të çdo gjykate në vend do të rrisë njohuritë profesionale dhe publike të ligjit pasi gjykatësit vendosin atë dhe forcojnë autoritetin e precedentëve. Për më tepër, llogaritja e informacionit juridik bazuar në praktikën gjyqësore do t'i ndihmojë palët të vlerësojnë situatën e tyre për të vendosur nëse ata preferojnë të shkojnë në gjykatë ose të zgjidhin mosmarrëveshjen e tyre përmes ZAM⁵ (nëse jo ZOM⁶).

f) Mbrojtja e të dhënave

Autoritetet publike duhet të sigurojnë për të gjitha palët, përfshirë profesionistët juridikë, një standard të lartë në lidhje me mbrojtjen e të dhënave, në përputhje me Konventën e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e të Dhënave⁷ të cilën do ta zbatojë strategjia.

g) Lehtësimi i mbikëqyrjes së gjykatave dhe prokurorive

Përgjegjësia mund të rritet përmes zgjidhjeve të TI-së që do të mbledhin informacione mbi funksionimin e gjykatave dhe do të lehtësojnë prodhimin e statistikave për qëllime të brendshme dhe të jashtme.

h) Sigurimi i transparencës dhe kontributi në luftën kundër korrupsionit

5 Zgjidhja Alternative e Mosmarrëveshjeve.

6 ZOM = Zgjidhja Online e Mosmarrëveshjeve.

7 Konventa e Këshillit të Evropës mbi Mbrojtjen e të Dhënave: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016807c65bf

Gjurmueshmëria e informacionit dhe komunikimeve të mundësuar nga sistemet e TI-së ndihmojnë në monitorimin e zbatimit të rregullave procedurale dhe detyrave profesionale nga profesionistët dhe mund të sigurojnë prova të veprave disiplinore ose penale të kryera në kontekstin e gjykatës.

i) Përmirësimi i marrëdhënies me mediet (qasja, zëdhënësi, rojat)

Teknologjitë e informacionit mund të forcojnë politikat e komunikimit dhe llogaridhënies së gjykatave duke i përmirësuar ato sipas nivelit që qytetarët marrin informacionin e tyre sot, d.m.th. përmes faqes interaktive në internet dhe rrjeteve sociale të zgjedhura.

j) Ofrimi i një sistemi të arsyeshëm të parashikueshëm

Me më shumë informacion në dispozicion të profesionistëve dhe publikut, sistemi i drejtësisë po jep prova dhe po merr përgjegjësi për një përdorim më të parashikueshëm, në përputhje me parimet e KEDNJ-së për qasjen në drejtësi dhe mbrojtje të gjyqimit të drejtë.

2.2 Përcaktimi i prioriteteve të investimeve tuaja për të arritur objektiva të caktuar bazuar në një analizë të ndikimit/kostos

Tani që keni zgjedhur rezultatet dhe objektivat e pritura që dëshironi të ndiqni me këtë strategji, ju duhet të vlerësoni realizueshmërinë e tij duke rishikuar çdo rezultat të zgjedhur duke përdorur grupin e kriterëve të sugjeruara në tabelën më poshtë.

Ju mund të kuptoni se mund të mos jeni në gjendje të investoni në të gjithë ata ose do të duhet të investoni në njërin pas tjetrës në një periudhë të caktuar kohore. Atëherë mund të duhet të zgjidhni se cilit prej tyre t'i jepni përparësi sipas ndikimit të secilit, duke marrë parasysh kriteret e përdorimit (sa do të ndikojë investimi në një prioritet të zgjedhur në praktikë) dhe kriteret e kostove (si investimi i parashikuar në një prioritet të zgjedhur do të ndikojë në buxhetin tuaj në afat të shkurtër dhe afat të mesëm). Për shembull, ju mund të kuptoni se një objektiv i përzgjedhur ka ndikim të vogël në popullatën në fjalë ose menaxhimin e çështjeve që mund të përmirësohen, në krahasim me shpenzimet që paraqet ky investim. Përkundrazi, mund të ndodhë që një investim i vogël në një objektiv të zgjedhur mund të ketë efekt të rëndësishëm në situatën aktuale të sistemit tuaj të drejtësisë, tani ose me një periudhë të shkurtër të kthimit të investimit.

KRITERE PËR CAKTIMIN E PRIORITETEVE NË INVESTIMIN TUAJ DUKE PËRDORUR NJË SHKALLË 1 DERI NË 3 TË SUGJERUAR MË POSHTË	
KRITERET E PËRDORIMIT (1=i ulët; 2=i mesëm; 3=i/e lartë)	KRITERET E KOSTOS (1=i ulët; 2=i mesëm; 3=i/e lartë)
Cili është numri përfundimtar i përdoruesve të interesuar nga vegla e parashikuar e TI-së?	A do të sjellë vegla e parashikuar e TI-së në rritje ose ulje të burimeve (kostot/investimet)?
Sa është numri mesatar i përdorimeve në ditë me veglën e parashikuar të TI-së?	A do të sjellë vegla e parashikuar e TI-së rritjen e efikasitetit (menaxhimin e kohës) për gjykatat, shërbimet mbështetëse (TI), infrastrukturën (arkivat)?
Cili është ndikimi i veglës së TI-së në zgjidhjen e lëndëve?	Cila është koha e nevojshme e kthimit të investimit për veglën e parashikuar të TI-së?

KRITERE PËR CAKTIMIN E PRIORITETEVE NË INVESTIMIN TUAJ DUKE PËRDORUR NJË SHKALLË 1 DERI NË 3 TË SUGJERUAR MË POSHTË

Cili është ndikimi i veglës së TI-së në zbatimin e legjisllacionit dhe reformës së drejtësisë?	
Cili është ndikimi i veglës së parashikuar të TI-së në imazhin dhe besimin e sistemit të drejtësisë?	
Si është parashikuar pranimi i brendshëm i veglës së TI-së?	
Cili është ndikimi i veglës së parashikuar të TI-së në nivelin e brendshëm, nivelin e jashtëm dhe në të dyja?	
Cili është ndikimi i veglës së parashikuar të TI-së në qasjen në drejtësi?	

☞ Autoriteti përgjegjës për Strategjinë e TI-së duhet të përcaktojë secilin nga kriteret: Prioritet “i ulët”, “i mesëm” dhe “i lartë” para se të vendosni për shpërndarjen e kërkuar.

Për shembull, për kriteret e para (numri përfundimtar i përdoruesve të një vegle të TI-së): sipas përvojave evropiane, ‘i ulët’ mund të korrespondojë me një përqindje prej më pak se 50% të përdoruesve brenda autoriteteve të drejtësisë, ‘mesatar’: më shumë se 50 % përdorues brenda autoriteteve të drejtësisë, ‘i lartë’ kur veglat përdoren nga të gjithë/shumica e përdoruesve brenda autoriteteve të drejtësisë dhe nga publiku jashtë gjykatës (vegël në internet).

3. Sqaroni statusin e aplikacioneve të ndryshme të TI-së që do të renditen në strategjinë tuaj për situatën specifike të sistemit tuaj të drejtësisë

Ekzistojnë aplikacione që janë kritike për funksionimin e institucioneve, në kuptimin që gjykata nuk mund të funksionojë pa këto vegla ose do të funksionojë me vështirësi të mëdha duke pasur nevojë të shtyjnë aktivitetet e veta për disa orë, një ditë ose më gjatë nëse aplikacioni ka munguar ose nuk ka qenë në rregull. Në të kundërtën, disa aplikacione të dobishme që janë duke përmirësuar ose lehtësuar punën e institucioneve nuk do të rrezikojnë veprimtarinë e institucioneve nëse ndodh që ato të mos jenë në rregull ose mungojnë. Në atë rast, ato quhen aplikacione “jo strategjike”.

Ndërsa strategjia juaj do të krijojë mjedisin e aplikacionit, së pari duhet të identifikoni dhe specifikoni aplikacionet që janë zhvilluar dhe zbatuar tashmë. Si një plotësues dhe sa më shpejt, ju duhet të specifikoni aplikacionet që do të zhvillohen gjatë gjithë kohëzgjatjes së strategjisë me përcaktimin e prioriteteve të zgjedhjeve që duhet të përcaktohen qartë.

Pasi të keni kontrolluar aplikacionet që janë zbatuar tashmë dhe nuk i nënshtrohen rizhvillimit gjatë gjithë kohëzgjatjes së strategjisë suaj, mund të përdorni shkallën e mëposhtme për të identifikuar se cili nivel i prioritetit do të jetë i juaji në zhvillimin e aplikacioneve që mungojnë në kontekstin e kësaj strategjie, sipas nevojave dhe situatës specifike të sistemit tuaj të drejtësisë.

- aplikacioni tashmë është zhvilluar dhe implementohet
- * zhvillimi i aplikacionit është me prioritet të qartë politik
- ** zhvillimi i aplikacionit mund të jetë me prioritet politik

a. Lista e aplikacioneve kompjuterike kritike

- i. Program për Office
- ii. Aplikacion e-maili
- iii. Sistemi i menaxhimit të lëndëve për gjykata dhe prokurori
- iv. Bazë e të dhënave e ligjeve online e Ministrisë së Drejtësisë
- v. Baza e të dhënave e praktikës gjyqësore online për Gjykatën e Lartë
- vi. Aplikacion për kontabilitet
- vii. Aplikacion për burimet njerëzore
- viii. Sistemi i Menaxhimit të Dokumenteve
- ix. Regjistrimi audio-video i seancave (nëse është i detyrueshëm me ligj për vlefshmërinë e seancës)
- x. Interneti duke përfshirë rrjetin
- xi. Shërbimet e drejtësisë online (e-justice/justice 4.0⁸)
 - ndërmjet autoriteteve gjyqësore
 - ndërmjet palëve dhe autoriteteve gjyqësore

b. Lista e aplikacioneve kompjuterike jo-kritike

- i. Vegël statistikore (nëse nuk është e integruar në sistemin e menaxhimit të lëndëve)
- ii. Vegël për ndarjen e lëndëve (nëse nuk është e integruar në sistemin e menaxhimit të lëndëve)
- iii. Diktimi në kompjuter
- iv. Baza e të dhënave të librarisë
- v. Aplikacioni për rezervimin e gjykatoreve
- vi. Trajnimi/e-mësimi asistuar me kompjuter
- vii. Intraneti
- viii. Sistemi Help desk dhe i tiketave
- ix. Aplikacione të tjera të vogla kompjuterike

4. Parimet për softuerë (qëllimi: të ndihmohen aktorët me kategorizimin e softuerit në të cilin duhet të investohet)

a. Softuerë nga burime të hapura

Zgjidhjet nga burime të hapura janë më fleksibile për zhvillimet e ardhshme dhe në përgjithësi lehtësojnë ndërlidhjen me sistemet e tjera. Ndodhë shumë shpesh me disa teknologji nga burim të hapur të ndërtuara në ndonjë shërbim të TI-së janë të disponueshëm në sfondin e shumicës së softuerëve (LINUX etj.). Pyetja që duhet të përgjigjet në Strategjinë e TI-së është shkalla e depërtimit të mjeteve nga burimet e hapura: të gjitha veglat duhet të jenë nga burime të hapura, përfshirë veglat e përdorura nga përdoruesit (Për shembull LibreOffice⁹ në vend të Word) apo vetëm të Burimeve të Hapura kur është e përshtatshme.

Kostot e veglave nga burime të hapura janë përgjithësisht më të ulëta se për programet me burime të mbyllura (pa kosto licence, vetëm kosto mirëmbajtje dhe/ose zhvillimi). Cilësia e softuerëve në përgjithësi është më e mirë sesa e programeve të mbyllura, sepse kodi burimor i softuerit është i dukshëm dhe mund të përmirësohet nga të gjithë (në lidhje me rregullat e licencës përkatëse të burimeve të hapura ex: GPL v3¹⁰).

b. Softuerë nga burime të mbyllura

Disa zgjidhje janë më konkurruese dhe përdorurin softuerë të përgjithshëm nga burime të mbyllura. Sidoqoftë, çështjet e pronësisë dhe eksportimit të të dhënave duhet të parashtrihen në mënyrë të qartë në mënyrë që të mund të shihet se është në të mirë të organit publik.

8 Shprehja «Drejtësi 4.0» u referohet zhvillimeve të fundit të shërbimeve digjitale të dizajnuara për sistemet e drejtësisë që ofrojnë komunikim elektronik, regjistrim elektronik, zgjidhje të mosmarrëveshjeve në internet, etj.

9 <https://www.libreoffice.org/>

10 GPL = Licencë e përgjithshme publike (<https://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.en.html>).

Sidoqoftë, nëse organi përgjegjës për TI në gjyqësor vendos që të përdorë softuer me burim të mbyllur, ai nuk do të ketë qasje në kodin burimor dhe do të varet nga pronari i programit për të vazhduar me azhurnimet dhe përmirësimet e kërkuara. Sidoqoftë, duhet të kontrollohet nëse është e mundur të shtohen disa funksionalitete shtesë ose mjete shtesë përmes ndërfaqeve specifike (API¹¹).

Për shembull, Word është produkt në pronësinë e kompanisë Microsoft. Kosto e licencës është shumë e lartë. Nga ana tjetër, është programi më i shpërndarë i përpunimit të fjalëve në botë. Për këtë arsye, në përgjithësi nuk është e nevojshme të organizohet trajnim për punonjësit e rinj. Kjo nuk ndodhë kështu kur një institucion vendos të përdorë LibreOffice, trajnimi është i nevojshëm, dhe për këtë arsye gjeneron kosto.

c. Blerja e softuerëve

a) Parimi = softuer standard

Shpesh është e mundur të përdoren aplikacione standarde ose ekzistuese për vegla që përdoren gjithashtu jashtë perimetrit të institucioneve të drejtësisë. Për shkak të koston dhe kohës së nevojshme për zhvillime specifike, preferohet përdorimi i softuerit standard sa herë që të jetë e mundur, duke pasur parasysh mundësitë që ndonjëherë ofrohen nga ofruesit e softuerëve për të përshtatur programin standard për nevoja dhe funksionime specifike.

b) Përfundimi = zhvillimi vetjak

Për disa aplikacione kritike shumë të rëndësishme (si sistemi i menaxhimit të lëndëve apo baza e të dhënave të praktikës gjyqësore) përdorur brenda institucioneve të drejtësisë, mund të jetë e dobishme që këto vegla të zhvillohen ose avancohet zhvillimi i tyre. Sidoqoftë, kjo duhet të jetë përfundim.

5. Standardet teknike që do të miratohen nga strategjia e TI-së

Është e domosdoshme që strategjia të përcaktojë qartë standardet teknike që do të ndiqen nga të gjitha institucionet në zhvillimin e aplikacioneve të ndryshme.

a. Arkivimi

Duhet të krijohet një politikë e veçantë e lidhur me statusin, mirëmbajtjen dhe procesin e arkivave duke marrë parasysh digjitalizimin e informacionit i cili do të përfshihet në strategji.

Për shembull, është e nevojshme të përcaktohet paraprakisht:

- Kur ndonjë shkresë e lëndës duhet të transmetohet në arkivin elektronik (pa mundësi të shtohet ndonjë dokument pas transmetimit).
- Cilat dokumente specifike të një dosje duhet të arkivohen.
- Nëse do të ishte e dobishme të krijoni një arkiv kalimtar, pa pasur mundësi të ndryshoni dokumentet ekzistuese, por me mundësinë e shtimit të një dokumenti të ri në dosje (për shembull letrat midis një pale dhe gjykatës pas njoftimit për aktgjykimin).
- Formati i arkivës elektronike për një kohë të gjatë (për shembull, cili version i PDF/A është dakorduar).

Strategjia duhet të përshkruajë vetëm udhëzimet dhe detajet teknike duhet të përcaktohen në një dokument të veçantë dhe specifik.

b. Parimet ergonomike

Parimet e projektimit duhet të vendosen para zhvillimit të çdo vegle të TI-së brenda strategjisë dhe të udhëzojnë zhvillimet e ardhshme sipas standardeve më të mira ergonomike.

Është gjithashtu e rëndësishme të ketë një homogjenitet të caktuar midis ndërfaqeve të veglave të ndryshme për të thjeshtuar përdorimin e veglave të ndryshme dhe për të zvogëluar nevojat për trajnim. Për këtë arsye, ndonjëherë zgjedhja nuk do të jetë më e reja ose e standardit më të mirë ergonomik, por një standard ergonomik afër asaj që përdoruesi tashmë e di dhe përdor për të lehtësuar përvetësimin. Strategjia e TI-së duhet të precizojë qëllimin e organit përgjegjës për strategjinë në atë fushë përmes hartimit të një dokumenti të veçantë dhe specifik siç është “Statuti” për parimet e projektimit.

11 API = ndërfaqe e programimit të aplikacionit.

c. Nënshkrimi elektronik

Nënshkrimi elektronik shpesh është kompleks dhe i kushtueshëm të zbatohet. Prandaj, duhet të mendohet për zgjidhje alternative për të vërtetuar dokumentet dhe autorët e tyre për përdorim të menjëhershëm dhe efektiv, nëse sistemi i duhur i nënshkrimit elektronik ose digjital nuk është i mundur të arrihet në një afat kohor të arsyeshëm.

Dikush mund të mendojë në veçanti edhe për një sistem paraprak të identifikimit elektronik ose digjital në përdorim në platforma të tjera që mund të përdoren dhe zgjerohen për qëllime të tjera nëse ekzistojnë garancitë e kontrollit të identitetit.

d. Shkëmbimi i dokumenteve (përshtatshmëria e sistemeve)

Lloji i formatit të kërkuar të dokumenteve siç prodhohen dhe pranohen nga sistemi duhet të vendosen përpara zhvillimit të çdo vegle të TI-së brenda strategjisë. Shkëmbimet me sisteme tjera jashtë perimetrit të drejtësisë duhet të sigurohen.

e. Struktura e dokumenteve

Dokumentet ose dosjet që transmetohen në mënyrë elektronike midis avokatëve, palëve dhe autoriteteve të drejtësisë ose gjithashtu ndërmjet autoriteteve gjyqësore (për shembull nga prokuroria në gjykatë) nuk duhet të dorëzohen vetëm në formatin e përcaktuar. Është gjithashtu e dobishme që metadata e një dosje të veçantë (si emri dhe adresa e palëve dhe autoriteteve të përfshira) gjithashtu t'i transmetohen në mënyrë elektronike edhe marrësit. Sistemi atëherë duhet të bëjë të mundur që të shmanget çdo ri-hyrje në metadata, madje edhe në pjesë të tyre. Metoda e përdorur kryesisht për atë është që të strukturohen dosjet me XML-tag¹².

f. Vërtetimi i dokumenteve

Mund të jetë e nevojshme që dokumentet që dalin nga gjykatat të vërtetohen. Strategjia do të përcaktojë shkallën e domosdoshmërisë, dhe parimet e duhura (si parazgjedhje ose sipas kërkesës) për vërtetim që ofrojnë siguri, por nuk dëmtojnë funksionimin e shpejtë të gjykatës.

g. Indeksimi i vendimeve gjyqësore

Strategjia duhet të përcaktojë standardin për sigurimin e një nomenklature unike për të identifikuar vendimet gjyqësore në nivel kombëtar në përputhje me standardin evropian të ECLI¹³.

Pjesa e detyrueshme e standardit ECLI të BE-së ka të bëjë vetëm me metadat formalë lidhur me lëndët (kodi i vendit, numri i dosjes, data e vendimit, etj.).

Pjesa fakultative përmban mundësinë e indeksimit të vendimeve gjyqësore me fjalë kyçe¹⁴. Është gjithashtu me interes për gjyqtarët dhe përdoruesit e gjykatave (veçanërisht avokatët) të kenë mundësinë të gjejnë praktikë gjyqësore në lidhje me nenet specifike të ligjeve kombëtare¹⁵.

Strategjia e TI-së pastaj duhet të përcaktojë:

- Çfarë lloj të metadata (vetëm formale apo edhe fjalë kyçe dhe nenet e ligjit) duhet t'i përcaktohen një vendimi.
- Si duhet të caktohen metadat: nxjerrja automatike e të dhënave zyrtare nga sistemi i menaxhimit të lëndëve, caktimi intelektual ose automatik (me ndihmën e një vegle specifike të TI-së) të fjalëve kyçe dhe neneve të ligjit.

h. Mbrojtja e të dhënave

Inkurajoheni të shkruani politikën tuaj për mbrojtjen e të dhënave në adresën specifike në fushën e drejtësisë dhe ta bëni atë të qasshme për këdo të interesuar për informacionet mbi autoritetin e mekanizmit përgjegjës në atë fushë.

6. Arkitektura e TI-së

12 Shih për shembull XML-Schema e zhvilluar nga Gjykata Supreme e Zvicrës që quhet CHJusML: <http://www.datafactory.ch/chjusml/>. Teksti është në gjermanisht, por skema është në anglisht.

13 ECLI = Identifikuesi i Praktikës Gjyqësore Evropiane: https://e-justice.europa.eu/content_european_case_law_identifier_ecli-175-en.do?init=true

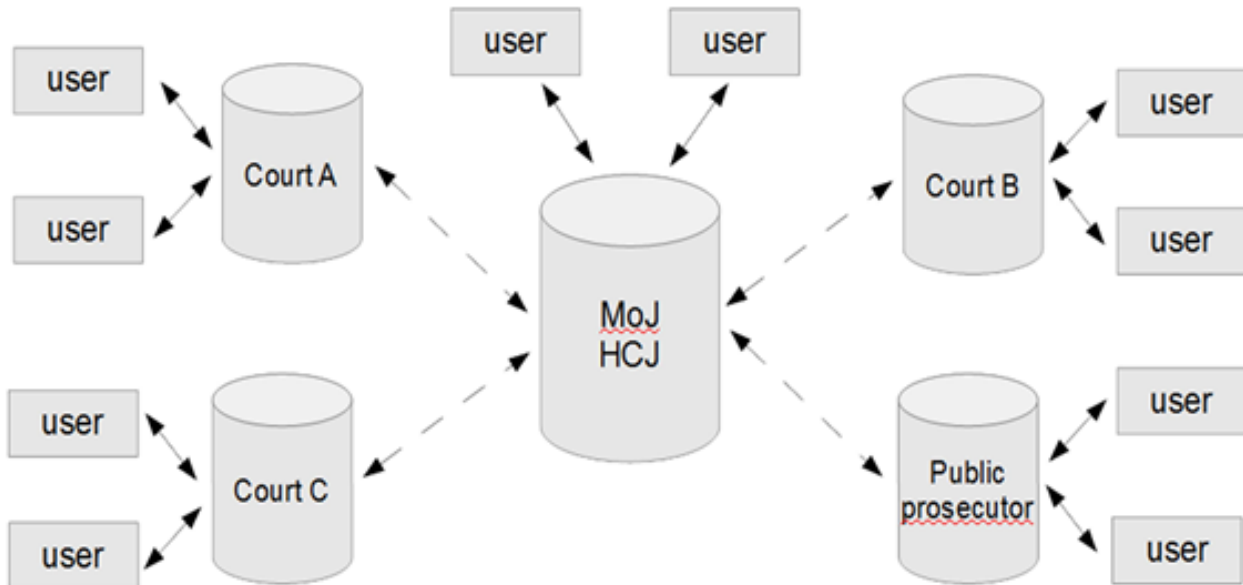
14 Shih për shembull: <http://eurovoc.europa.eu/drupal/?q=node>

15 Shih për shembull indeksimin sipas nenit të KEDNJ-së në bazën e të dhënave të Këshillit të Evropës: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22:%7B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%7D%7D>

Diskutimi mbi arkitekturën e TI-së mund të bëhet shumë teknik. Kështu këshillohet të kërkohen nga teknikët të paraqesin mendimet pro dhe kundër të secilës zgjidhje të aplikuar në kontekstin specifik të një sistemi të drejtësisë. Në thelb, arkitektura e TI-së është e përbërë nga dy komponentë: harduer dhe softuer. Këtu do të merremi vetëm me përbërësin e harduerit, i cili përfshin rrjetin e kompjuterëve, serverët dhe klientët.

Në terma shumë të përgjithshëm, variantet kryesore të mëposhtme ekzistojnë për arkitekturën e pajisjeve hardu-erike:

1) Variant : " Totally decentralized "

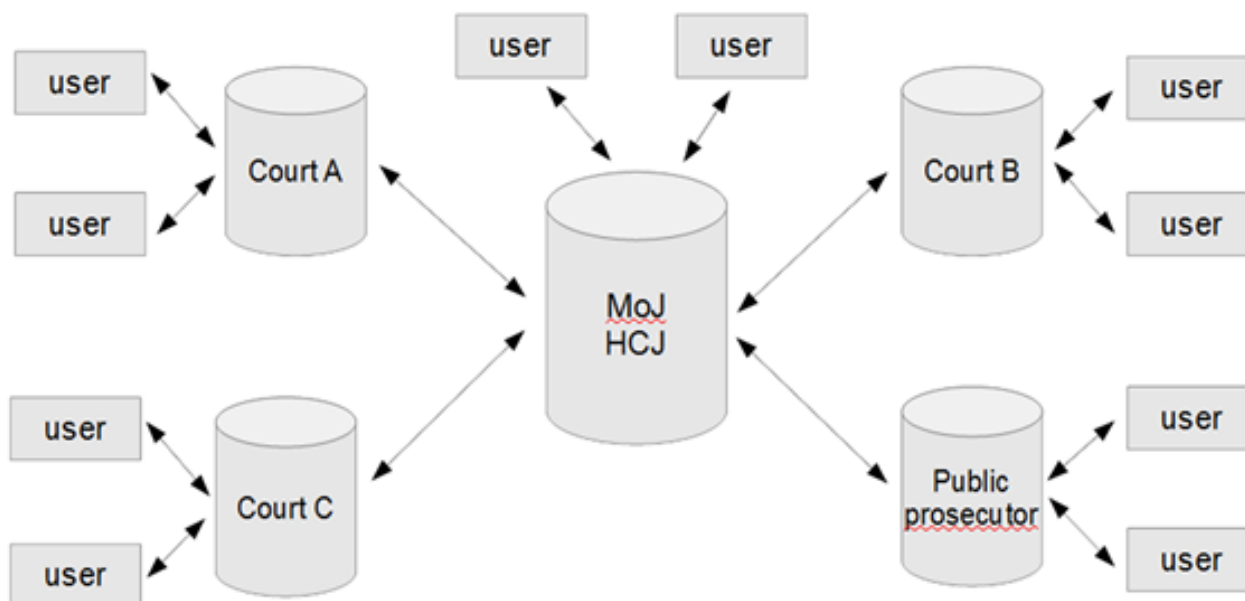

Sipas këtij varianti, secili autoritet gjyqësor (gjykata ose prokurori publik, këtu e tutje “entitet i decentralizuar”) ka qendrën e tij informatike dhe drejton vetë aplikacionet dhe të dhënat. Versione të reja të aplikacioneve vihen në dispozicion nga autoriteti qendror (ministra ose organi përgjegjës për sistemet e TI-së të autoriteteve gjyqësore). Të dhënat duhet t’i transmetohen autoritetit qendror rregullisht.

Përparësitë e kësaj zgjidhjeje janë shkalla e lartë e autonomisë që subjektet gjyqësore të decentralizuara gëzojnë sa i përket menaxhimit të sistemeve të tyre të TI-së, dhe mungesës së varësisë nga performanca e rrjetit të TI-së midis autoriteteve qendrore dhe entiteteve të decentralizuara.

Në të njëjtën kohë, ekziston rreziku që subjektet e decentralizuara të jenë të ngadalta për të instaluar versione të reja të aplikacioneve, duke mos ruajtur të dhëna siç duhet ose nuk transmetojnë të dhëna tek autoriteti qendror. Ekziston rreziku i pabarazive midis subjekteve të decentralizuara dhe një menaxhimi kompleks për autoritetin qendror.

2) Variant : " Partially decentralized "

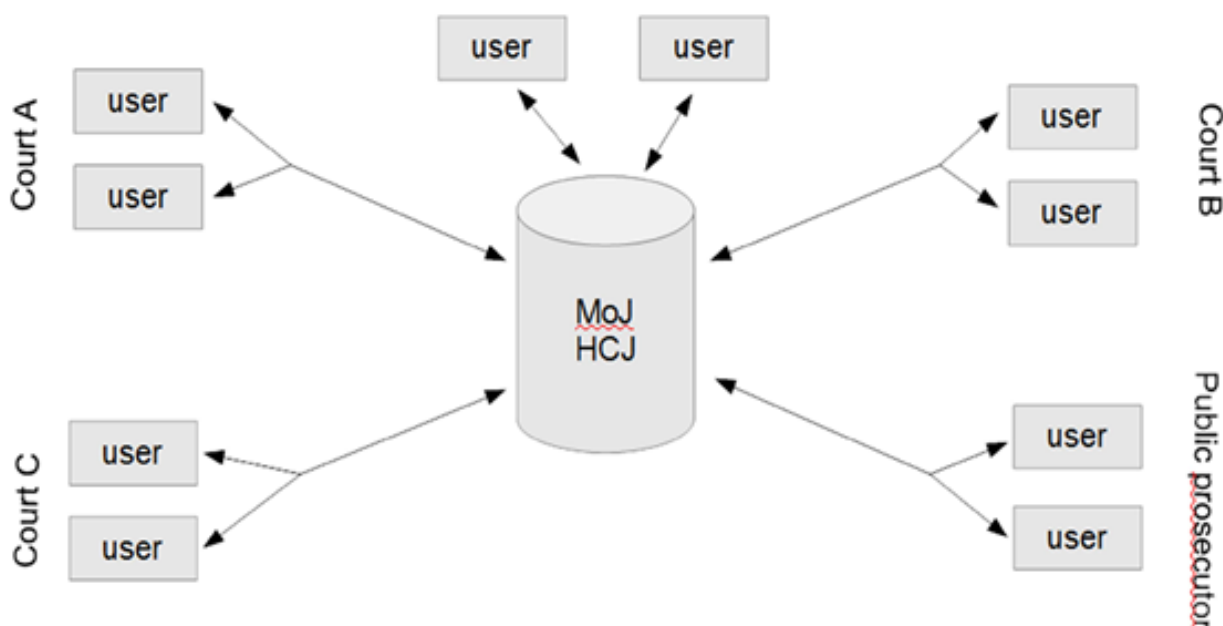
Sipas këtij varianti, aplikacionet e menaxhuara në nivel lokal dhe të dhënat ruhen në vend brenda subjekteve të decentralizuara. Sidoqoftë, autoriteti qendror (ministra ose organi përgjegjës për sistemet e TI-së të autoriteteve gjyqësore) menaxhon versionet e aplikacioneve në distancë dhe ruan të dhënat (përsëri nga distanca).

Përparësitë e kësaj zgjidhjeje janë varësia e vetme e pjeshme nga performanca e rrjetit të TI-së midis autoritetit qendror dhe entiteteve të decentralizuara. Në veçanti, kjo mundëson që personeli në entitetet e decentralizuara të punojnë me aplikacionet sepse ato instalohen në vend.

Në të njëjtën kohë, nuk ka rrezik që subjektet e decentralizuara të jenë të ngadalta për të instaluar versione të reja të aplikacioneve, duke mos ruajtur të dhëna siç duhet ose duke mos transmetuar të dhëna tek autoriteti qendror sepse këto operacione kryhen nga distanca nga autoriteti qendror.

Sidoqoftë, autonomia e subjekteve gjyqësore të decentralizuara është shumë e kufizuar.

3) Variant : " Totally centralized "

Sipas këtij varianti, aplikacionet janë të vendosura në autoritetin qendror dhe të dhënat ruhen vetëm në mënyrë qendrore. Subjektet gjyqësore të decentralizuara lidhen përmes rrjetit ekzistues me autoritetin qendror për përdorim të përditshëm të aplikacioneve dhe për të hyrë në të dhënat e entitetit të tyre.

Përparësia kryesore e këtij varianti është lehtësia e menaxhimit të aplikacioneve dhe të dhënave. Mangësia kryesore është varësia e plotë në performancën e rrjetit të TI-së.

a. Rrjeti

Duhet të ekzistojë një rrjet i fuqishëm i TI-së:

- Edhe brenda entiteteve të decentralizuara të autoriteteve gjyqësore në mënyrë që të sigurojnë reagime të shpejta kur përdoren aplikacionet.
- Dhe po ashtu, midis njësive të decentralizuara dhe autoritetit qendror për transmetimin e të dhënave dhe (në varësi të variantit të zgjedhur) qasjen në aplikacionet në përdorim.

Duke pasur parasysh natyrën konfidenciale të të dhënave të transmetuara, rrjetet duhet të jenë të sigurta dhe të dhënat veçanërisht të ndjeshme duhet të kodohen për transmetimin në rrjet.

b. Serverët

Serverët mund të vendosen në një vend qendror dhe/ose lokal në varësi të variantit të zgjedhur. Në çdo rast, aplikacionet dhe të dhënat duhet:

- Të jenë në dispozicion gjatë tërë kohës (24/7).
- Të kenë hapësirë të mjaftueshme ruajtjeje.

c. Klientët (vini re se të gjitha veglat duhet të jenë të azhurnuara)

Ekzistojnë lloje të ndryshme të stacioneve të punës për përdorimin e aplikacioneve kompjuterike.

i. Klienti i hollë

Një klient i hollë është një stacion pune me aftësi të kufizuar të memories lokale. Komunikon me një kompjuter qendror për të përdorur aplikacionet dhe të qaset në të dhëna. Kërkohej një rrjet i fuqishëm për të mundësuar përdoruesit të punojnë në mënyrë efikase (pa kohë pritjeje kur përdorin aplikacione).

Stacionet e punës menaxhohen nga distanca, dhe menaxhimi i aplikacioneve dhe ruajtja e të dhënave kryhen në mënyrë qendrore.

ii. Klienti i trashë (PC, laptop)

Një klient i trashë është një kompjuter lokal në të cilin është e mundur të punojnë aplikacionet dhe të ruhen të dhëna. Menaxhimi i klientëve të trashë kërkon më shumë staf sesa për të njëjtin numër klientësh të hollë. Përparësia është që përdoruesit mund të vazhdojnë të punojnë në vend nëse rrjeti nuk është në funksion.

iii. Tele-puna

Tele-puna po ashtu është në modë në disa organizata. Ajo mundëson që problemet për sa i përket ambienteve të zyrave të adresohen duke lejuar njerëzit të punojnë nga shtëpia për një ditë në javë, për shembull.

Pajisja e nevojshme mund të sigurohet nga autoritetet gjyqësore ose nga përdoruesit sipas parimit BYOD (Sillni pajisjen tuaj me vete). Njësia përkatëse e TI-së e autoritetit gjyqësor instalon aplikacionet dhe/ose lidhjet e nevojshme për punën nga distanca - tele-punën. Përdoruesit u nënshtrohen kufizimeve të përdorimit shumicën e kohës për arsye të sigurisë së TI-së dhe mbrojtjes së të dhënave. Në një rast të tillë, rreziqet që lidhen me këtë lloj zgjidhjeje duhet të vlerësohen dhe të menaxhohen nga organizata sipas standardeve të saj.

d. Hardueri/Prokurimi

Pajisjet kompjuterike dhe softuerët zakonisht blihen përmes një agjencie qendrore të prokurimit shtetëror. Blerja me shumicë siguron çmime më të ulëta dhe homogjenitet më të madh të pajisjeve kompjuterike dhe softuerëve. Duke pasur parasysh shumatat e përfshira, pragu i thirrjeve për tender sipas rregullave të Organizatës Botërore të Tregtisë shpesh arrihen. Meqenëse procedura është komplekse, shpesh preferohet që thirrje të tilla për tender të kryhen nga specialistët.

7. Siguria e TI-së dhe mbrojtja e të dhënave

a. Menaxhimi i rrezikut

Analiza periodike e rrezikut është e nevojshme për të gjitha aplikacionet kompjuterike dhe për mënyrën në të cilën menaxhohen aplikacionet dhe hardueri. Këto rreziqe duhet të vlerësohen nga të paktën dy kënde: gjasat e ndodhjes dhe shkalla e dëmtimit në rast të ndodhjes. Masat paraprake të veçanta duhet të merren në lidhje me rreziqet që ka shumë të ngjarë të ndodhin dhe do të sjellin dëmin më të madh.

Rreziqet që duhet të vlerësohen përfshijnë:

- Sulmet në sistemet e TI-së (viruset, kuajt Trojan, etj.)
- Sulmet e hakerëve në uebserverë
- Sulmet e hakerëve në sistemet e brendshme
- Vjedhja e të dhënave në e-mail (SPAM, phishing)
- Mos disponueshmëria e individëve kryesorë për funksionimin e lehtë të sistemeve të TI-së
- Humbjet e të dhënave për shkak të çështjeve teknike/të TI-së
- Humbjet e të dhënave për shkak të veprimit jo të duhur nga individët
- Humbjet e të dhënave për shkak të dështimeve të rrjetit elektrik
- Zjarret në qendrat kompjuterike apo të të dhënave
- Dëmet nga uji (vërshimet) në qendrat kompjuterike apo të të dhënave
- Vjedhja e të dhënave (për shembull, nga stafi)

b. Mbrojtja e të dhënave

Përveç asaj që u përmend në 5.7 më lart, duhet të miratohen rregulla të qarta sa u përket të drejtave të qasjes në dokumente, si për përdoruesit në sistemin e drejtësisë ashtu edhe për palët e jashtme.

Vendosja midis anonimizimit ose mos-identifikimit (për arsye të mbrojtjes së të dhënave personale) të dokumenteve të vëna në dispozicion të publikut dhe parimit të drejtësisë së hapur është e nevojshme për secilin lloj dokumenti dhe, në të vërtetë, për secilin dokument. Për shembull, një vendim që urdhëron mbylljen e një klinike mjekësore do të jetë në përdorim për publikun vetëm nëse emri i klinikës publikohet. Në këtë shembull, interesi publik i pacientëve të mundshëm të klinikës tejkalon interesin e klinikës për të mos publikuar emrin e saj.

8. Shërbimet e TI-së

a. Disponueshmëria: Parimet (përfshini në tabelën për softuerë dhe aplikacion)

Me qëllim të përcaktimit të shërbimeve që duhet të ofrohen nga qendra e informatike që mbajnë aplikacionet e sistemit të drejtësisë, është e nevojshme të përcaktohet disponueshmëria e pritshme për secilin aplikacion ose kategori të aplikacionit.

Nr.	Aplikacionet kompjuterike	Disponueshmëria e nevojshme
1	Pako e Office, E-Mail	07:00 – 19:00 por zakonisht 24 orë /24 Disponueshmëri Riinstalimi brenda 1 apo 2 (të përkufizohet) orë në rast të ndonjë dëmtimi të madh riinstalimi brenda 5 ditësh (të përkufizohet) javë
2	Sistem për menaxhim të lëndëve	
3	Interneti	
3	Baza e të dhënave të ligjit dhe praktikës gjyqësore	
4	Aplikacionet specifike strategjike (kontabilitet, BNJ, etj.)	
5	Aplikacione tjera strategjike	07:00 – 19:00 Nuk ka tepricë Riinstalimi brenda 48 orësh në rast të ndonjë dëmtimi të madh brenda 15 ditësh (të përkufizohet) javë
6	Aplikacione jo strategjike	

b. Ndërprerjet

- Ndërprerjet e planifikuara

Ndërprerjet e planifikuara, nëse është e mundur, duhet të shpallen x (të përcaktohet) ditë më parë dhe puna duhet të kryhet në oraret e caktuara në ditët e caktuara (për shembull, mbrëmjen e së enjtes nga ora 19:00 deri në 21:00). Përrjashtimet (ndërprerjet në raste të tjera) duhet të paralajmërohen nëse është e mundur, të paktën x javë më parë.

ii. Ndërprerjet e pa planifikuara

Në këtë pjesë të një strategjie të TI-së, është e nevojshme të përcaktohen:

- Orët gjatë të cilave të paktën një inxhinier (inxhinier i TI-së) duhet të jetë i pranishëm në qendrën kompjuterike (këto duhet të jenë të njëjta me orët e garantuara të disponueshmërisë për aplikacionet e TI-së; 07:00 - 19:00 në tabelën e mësipërme).
- Nëse një shërbim gatishmërie duhet të aranzhohet për orët kur qendra kompjuterike nuk ka personel (nga ora 19:00 deri në 07:00 në shembullin tonë).
- Nëse inxhinierët (inxhinierët e TI-së) duhet të pajisen me qasje nga distanca në serverët për t'u mundësuar atyre të ndërmarrin veprime urgjente ose të riparojnë prishjet nga shtëpia.

c. Burimet Njerëzore në TI

Në varësi të arkitekturës së zgjedhur të TI-së, stafi i TI-së përgjegjës për mirëmbajtjen, zhvillimin dhe funksionimin e aplikacioneve të TI-së të sistemit të drejtësisë dhe infrastrukturës së TI-së do të përbëjnë personel të brendshëm (qendror dhe ndoshta disa lokal) ose jashtë tij:

i. Brenda sistemit të drejtësisë

Në rastin e aplikacioneve strategjike, mund të jetë e këshillueshme që personeli përkatës i TI-së të jetë personel shtetëror në mënyrë që të sigurojë disponueshmërinë maksimale në rast të ndërprerjeve dhe në mënyrë që më mirë t'u përgjigjet nevojave të përdoruesve në lidhje me përfshirjen e përmirësimeve në aplikacione.

ii. Jashtë sistemit të drejtësisë (kontraktim)

Si rregull, kontraktimi jashtë organizatës nuk paraqet ndonjë problem të madh për aplikacione jo strategjike.

iii. Helpdesk, trajnimi dhe super-përdoruesit

Përkrahja për klientë (helpdesk) është e rëndësishme, veçanërisht kur përdoruesve u ofrohen aplikacione të reja. Shkathtësitë e individëve të interesuar (udhëzues - helpdesk i rreshtit të parë) përcaktojnë nëse ata janë thjesht në gjendje të marrin parasysh kërkesat dhe ankesat dhe t'i kalojnë ato për t'u trajtuar nga inxhinierët e TI-së ose nëse ata mund t'u përgjigjen pyetjeve në lidhje me përdorimin e aplikacioneve.

Kur të njëjtët individë japin kurse hyrëse në lidhje me aplikacionet, testojnë ato dhe hartojnë udhëzuesit përkatës të përdoruesve, ata mund të përgjigjen në shumicën e pyetjeve të bëra nga përdoruesit pa iu referuar specialistëve të TI-së.

Nën variantin e centralizuar të arkitekturës, ndonjëherë është e këshillueshme që të keni super përdorues brenda subjekteve gjyqësore të decentralizuara që mund të veprojnë si korrespondentë lokalë për përdoruesit dhe për të gjitha instalimet dhe mirëmbajtjet e pajisjeve harduerike.

9. Menaxhimi i Projektit

a. Metodologjia e menaxhimit të projektit: si të integroni nevojat, pastaj të planifikoni pritjet dhe t'u jepni përparësi projekteve

Një strategji e TI-së duhet të përfshijë informacione rreth metodologjisë së projektit që do të përdoret për zhvillimin ose blerjen e aplikacioneve të reja të TI-së ose për të bërë përmirësime. Një aspekt kyç është të siguroarit që nevojat e përdoruesve merren në konsideratë dhe përfshihen në mënyrë të duhur që nga fillimi i projekteve.

Metoda mund të jetë konvencionale: përcaktimi i objektivave, pastaj planet e përgjithshme dhe të hollësishme të ndjekura nga prodhimi dhe testimi dhe, së fundi, zhvillimi dhe përdorimi i aplikacionit, përfshirë punën nën garanci.

Metoda mund të jetë gjithashtu përsëritëse (zhdërvjelltësia): përcaktimi i nevojave të përdoruesit, prodhimi i një versioni fillestar me karakteristikat themelore, përmbledhja e versionit fillestar me mbledhjen e reagimeve të përdoruesve për sa u përket reagimeve dhe dëshirave shtesë, ndjekur menjëherë pas kësaj dhe si rrjedhojë e planifikimit të avancuar nga një fazë e prodhimit të freskët dhe prezantimi i një versioni të dytë. Numri i kërcimeve duhet të përcaktohet paraprakisht, dhe burimet e zhvillimit gjithashtu duhet të lihen mënjanë paraprakisht.

b. Organizimi i përgjithshëm i menaxhimit të projektit

Udhëheqja e projektit gjithashtu duhet të përcaktohet në një strategji të TI-së. Në veçanti, duhet të përcaktohet:

- Autoriteti politik përgjegjës për dhënien e dritës së gjelbër për një projekt dhe njëkohësisht dhënien e fondeve të nevojshme.
- Organi drejtues strategjik i projektit, përgjegjës për shpërndarjen e fondeve të dhëna dhe pranimin e piketave të projektit.
- Organi mbikëqyrës përgjegjës për të kontrolluar nëse ndiqen procedurat e sakta, dhe fondet përdoren siç duhet dhe për qëllimin e synuar;
- Udhëheqja e projektit (niveli operativ).
- Anëtarët e ekipeve të projektit (inxhinierët e TI-së dhe përdoruesit).

c. Procedura për identifikimin e nevojave

Shpesh është e nevojshme të përcaktohen paraprakisht kanalet dhe organet që përdoruesit mund të përdorin për paraqitjen e ndonjë kërkesë ose ankese.

Në entitetet e decentralizuara, për shembull, mund të jetë super-përdoruesi, i cili më pas ia kalon komentet e bëra organit qendror për të vendosur për veprimin që duhet të ndërmerret. Informacionet më pas i dërgohen super-përdoruesit, i cili, nga ana tjetër, informon përdoruesin në fjalë.

d. Kriteret për prioritizimin e nevojave dhe projekteve

Numri i projekteve ose i kërkesave shpesh tejkalon kapacitetet e ekipit të zhvillimit ose burimet e disponueshme financiare. Në këtë rast, është e nevojshme të përcaktohen më parë kriteret për prioritizimin e projekteve.

Kriteret më të përhapura në sektorin e drejtësisë përfshijnë:

- Numrin e përdoruesve përkatës.
- Numrin e vlerësuar se sa herë përdoret në ditë dhe për çdo përdorues.
- Përfitimet sa i përket efikasitetit në kryerjen e lëndëve.
- Përfitimet në cilësi sa i përket kryerjes së lëndëve.
- Ndikimin e jashtëm (imazhi/besimi) nëse projekti zhvillohet (p.sh. baza e të dhënave të praktikës gjyqësore).
- Rrezikun teknologjik që ndërlidhet me projektin.
- Koston e vlerësuar.
- Etj.

e. Kategoritë e projekteve dhe kompetencat

Kërkesat e bëra nga përdoruesit, jo të gjitha kërkojnë të njëjtat investime për sa u përket ditëve të punës ose parave.

Prandaj, mund të jetë e këshillueshme që të keni procedura të ndryshme varësisht nga ngarkesa e punës ose vlerësimin të koston për projektin ose kërkesën përkatëse:

i. Projektet e vogla

- Numri i ditëve/sasia: (të përcaktohet) për shembull, 10 ditë / 10 000 euro;
- Kompetenca / udhëheqja: Inxhinierët e TI-së përgjegjës për aplikacionin përkatës në qendrën kryesore të TI-së në sektorin e drejtësisë.

ii. Projektet e madhësisë së mesme

- Numri i ditëve/sasia: (të përcaktohet) për shembull, 50 ditë / 50 000 euro;
- Kompetenca / udhëheqja: drejtori i qendrës kryesore të TI-së në sektorin e drejtësisë.

iii. Projektet e mëdha

- Numri i ditëve/sasia: (të përcaktohet) për shembull, mbi 50 ditë / mbi 50 000 euro;
- Kompetenca: komiteti (niveli operativ) përgjegjës për mbikëqyrjen e projekteve të TI-së në sektorin e drejtësisë.

10. Implementimi i strategjisë

Renditja e hapave më poshtë mund të ndiqet për të krijuar një strategji të TI-së:

- i. Organi përgjegjës për hartimin e strategjisë së TI-së diskuton pikat e përcaktuara në këtë dokument dhe zgjedh midis opsioneve të propozuara.
- ii. Drafti i dërgohet autoritetit përkatës për miratim.
- iii. Strategjia qarkullohet, dhe dokumentet zbatuese si:
 - rregullimet organizative për mbikëqyrjen e projekteve në sektorin e drejtësisë;
 - procesi për marrjen parasysh të dëshirave të përdoruesve;
 - Plani i komunikimit për TI;
 - Etj.

përpilohen, miratohen dhe zbatohen.

VEGLA #3 – SKICA PËR NDËRTIMIN E NJË SISTEMI TË MENAXHIMIT TË LËNDËVE QË U SHËRBEN PËRDORUESVE

Puna përgatitore nga Harold Epineuse, ekspert shkencor (Francë)¹⁶

Qëllimi i dokumentit

Të ndihmojë ekspertët dhe përfituesit e bashkëpunimit të CEPEJ për të identifikuar çështjet kryesore dhe të ndiqen hapat strategjikë në hartimin dhe zbatimin e një sistemi të ri të menaxhimit të lëndëve (SML). Ky dokument merr pamjen përfundimtare të publikut të shërbyer nga gjykatat. Ai synon të identifikojë veglën mbështetëse që profesionistët duhet të kenë në dispozicion për të kryer detyrën e tyre dhe t'i shërbejnë më mirë publikut të tyre.

Për qëllimin e këtij dokumenti, kategoria e përdoruesve përkufizohet në përgjithësi dhe përfshin nevoja të ndryshme informacioni (si nga natyra ashtu edhe nga sasia):

- Kryetarët e gjykatave, gjyqtarët, nëpunësit, administratorët e gjykatave dhe stafi i gjykatës në përgjithësi konsiderohen si “përdoruesit kryesorë”.
- Përdoruesit profesionistë jashtë gjykatës siç janë prokurorët, avokatët, ekspertët, interpretët, përmbauesit, etj. konsiderohen si “përdorues bashkëpunëtorë”.
- Dhe në fund, “përdoruesit përfundimtarë” për arsye të ndryshme nga popullata (palët në një lëndë, viktimat, dëshmitarët...).

Kjo pikëpamje merr parasysh mundësitë e zgjerimit të shkëmbimit të informacionit dhe parimet e llogaridhënies të arritshme për sistemet e reja. Sidoqoftë, dokumenti fillon dhe thekson më shumë perspektivën e përdoruesve kryesorë, pasi është pamja më e zakonshme që shumë sisteme të drejtësisë marrin për SML-në e tyre dhe atë që në të vërtetë strukturon organizimin e ofrimit të shërbimit të drejtësisë. Megjithatë, duhet të inkurajohet të zgjerohen muret e gjykatës për të marrë parasysh kategoritë e ndryshme të përdoruesve menjëherë në sistemin e ardhshëm, në përputhje me shumëllojshmërinë e shërbimeve që mund të ofrohen për përdoruesit bashkëpunëtorë ose përdoruesit e fundit, qoftë në fazën e parë ose në një version të mëtejshëm të SML-së.

Pritshmëria e parë që përdoruesit mund të kenë nga SML-ja është me siguri - dhe madje edhe para marrjes së informacionit - që drejtësia të bëhet në mënyrë më efikase dhe me cilësi të përmirësuar. Informacioni i ofruar nga SML-ja atëherë do të jetë një mjet dhe jo një qëllim.

- Pse një SML i ri?

Menaxhimi i informacionit është thelbësor për gjykimin e një lënde dhe administrimin e mirë të një gjykate. Është thelbësore për rezultatet që procesi gjyqësor u jep qytetarëve dhe një element i fortë për llogaridhënie. Njerëzit kanë pritshmëri nga gjykatat në këtë fushë. Ata presin që gjykatat të mbledhin, menaxhojnë, ndajnë dhe shpërndajnë informacionin nga i cili merren vendimet e tyre me standarde të larta dhe respektojnë vlerat procedurale të përcaktuara në nenin 6 të KEDNJ-së.

Informacioni bazë që njerëzit duan të kenë qasje janë informacioni që i ndihmon ata të kuptojnë se çfarë po ndodh aktualisht me lëndën e tyre individuale, qoftë nëse ata janë paditës, të pandehur, një person i akuzuar, viktimë ose profesionist i çfarëdo lloji të përfshirë në gjykimin e një lënde (gjyqtarët, stafi i gjykatës, prokurorët, avokatët, përmbauesit). Ata presin të marrin informacion dhe azhurnime në lidhje me statusin e lëndës në të cilën janë përfshirë gjatë gjithë rrugëtimit të saj në gjykatë, nëse ata mund të ndër marrin një veprim dhe efektin që ka ky veprim në këtë rast.

Është përgjegjësi e gjykatës që të mbledhë, menaxhojë, shpërndajë informacionet për një lëndë në mënyrën e duhur së bashku me profesionet juridike të përfshira në procesin e gjykimin (d.m.th. avokatët dhe përmbauesit). Kjo përgjegjësi tejkalon informacionin e dhënë për çështjet individuale për të përfshirë informacionet në lidhje me funksionimin e përgjithshëm të gjykatës së caktuar në të cilën trajtohet lënda dhe mbi sistemin e përgjithshëm të drejtësisë.

Ndjekja e këtij qëllimi është përgjegjësia e përgjithshme e sistemit të drejtësisë që t'u sigurojë gjykatave dhe profesionistëve të ndryshëm të përfshirë në procesin e gjykimin mjetet dhe metodat e duhura për të kryer detyrën e tyre. Siç nënvizohet nga Udhëzimet e CEPEJ për Drejtësi kibernetike, ekzistojnë një larmi zgjidhjesh për të pro-

16 Eksperti falënderon kontribuesit e mëposhtëm për sugjerimet dhe kontributet e tyre të vlefshme për versionin fillestar të dokumentit: Giulio Borsari, Simone Ginzburg, Martin dhe Roland Grah, Jennimari Huovinen, Villem Lapimaa, Ioannis Papadopoulos, Dory Reiling, Evar Somer dhe Jasa Vrabc

movuar dhe përmirësuar efikasitetin dhe cilësinë e gjykatave, ku zgjidhja thelbësore ende mbetet një Sistem evolutiv i Menaxhimit të Lëndëve.

Qëllimi i një SML-je është të mbështesë mbledhjen, menaxhimin dhe shpërndarjen e informacionit sipas ligjit në përgjigje të nevojave të përdoruesve. Nga shërbimi i kryer nga sistemet e para të menaxhimit të lëndëve të implementuara nga miratuesit e hershëm disa dekada më parë në nivelet e gjykatave, deri tek gjenerata më e re e sistemeve të centralizuara të informacionit që tani janë në dispozicion në shkallë kombëtare, duket thelbësore të merret në konsideratë azhurnimi i çdo sistemi të menaxhimit të informacionit gjyqësor duke hartuar dhe zbatuar një SML modern që përfshin funksionalitete që promovojnë cilësi dhe llogaridhënie të shërbimit të ofruar.

Mund të jetë e duhur të merret në konsideratë nëse ka lloje specifike të lëndëve ose rrjedhave të veprimtarive, të cilat do të përfitonin nga më shumë procese të automatizuara të ndara nga SML i rregullt (p.sh. kërkesa të pakontestuar, urdhër i pagesës elektronike ...). Në një rast të tillë, është e rëndësishme të siguroheni që të dy sistemet të jenë ndërvepruese të paktën për sa i përket eksportimit të të dhënave për të lehtësuar punën e raportimit të përgjithshëm mbi veprimtarinë e sistemit gjyqësor.

1. Aktivitetet që duhet kryer para ndërmarrjes së ndonjë veprimi në lidhje me SML-në tuaj

1.1 Shqyrtimi i zëvendësimit të SML-së tuaj të vjetër me një të ri

- Bëni një vlerësim të plotë dhe të sinqertë të funksionimit të SML-së tuaj të tanishëm duke pyetur veten: a) si ishte zgjidhja aktuale?; b) çfarë ishte e suksesshme dhe pse?; c) ku ka hapësirë për përmirësim?
- Identifikoni vendin që SML i tanishëm ka në strategjinë e përgjithshme për sistemin tuaj të drejtësisë dhe strategjinë e përkushtuar të TI-së që mbështet vizionin tuaj për sistemin tuaj të drejtësisë.

1.2 Vendosja e objektivave tuaja afatshkurtra dhe afatgjata që synojnë shërbimet që planifikoni t'u ofroni përdoruesve të gjykatës tuaj duke përdorur SML-në e ri

- Bëhuni vizionarë dhe shikoni përpara; ndërtimi i një SML-je të ri është investim në të ardhmen më shumë sesa zgjidhje për problemet e së kaluarës.
- Përdoruesit e gjykatës janë prodhues si dhe marrës të informacionit gjyqësor. Për secilin lloj përdoruesish që kanë nevoja të veçanta, identifikoni llojin e shërbimeve që ju prisni që SML t'i ofrojë secilës kategori.
- Bëni një dallim të qartë midis pritjeve dhe nevojave të përdoruesve, por merrni parasysh të dyja dhe përballuni me to.
- Ia referoni objektivat tuaja strategjisë së sektorit të drejtësisë kur ajo ekziston dhe deklaramit të saj për llojin ose nivelin e gjykatave dhe shërbimeve përkatëse nga SML i ri.
- Fitoni përvojë nga vendet e tjera dhe sistemet e drejtësisë se si ata kanë planifikuar, hartuar, ndërtuar dhe implementuar sistemin e tyre.

1.3 Vlerësoni mjedisin tuaj gjyqësor për të identifikuar partnerët institucionalë për t'i përfshirë në procesin e hartimit dhe zbatimit të SML-së tuaj të ardhshëm

- Ju mund të keni partnerë të gatshëm për të marrë pjesën e tyre të punës në fazat e projektimit ose zbatimit të SML-së të ri; identifikoni se kush janë ata dhe i integroni në procesin tuaj.
- Identifikoni partnerët tuaj profesional, teknikë dhe financiar dhe vlerësoni aftësinë dhe gatishmërinë e tyre për të kontribuar në projektin tuaj.
- Përfshini partnerët në procesin e projektimit, pasi ata janë më të aftë të identifikojnë nevojat e tyre se kushdo tjetër.

1.4 Përcaktoni mundësitë tuaja buxhetore dhe llojin e burimeve financiare të disponueshme ose kufizimet ekonomike për të marrë parasysh për funksionimin e SML-së gjatë gjithë jetës

- Bëni një vlerësim të qartë dhe të sinqertë të mundësive tuaja të financimit në planin afatgjatë.
- Përkruani në hollësi kostot e ndryshme, kursimet e mundshme dhe vlerësoni pikën tuaj të Kthimit në Investim (KI).

1.5 Shqyrtoni kornizën e plotë ligjore në fuqi dhe aftësinë tuaj për ta reformuar atë nëse është e nevojshme përpara se të shqyrtoni ndryshimin e organizimit tuaj

- A është korniza e e-qeverisjes, përfshirë mbrojtjen e të dhënave dhe kornizën ligjore të sigurisë në internet, në pajtim me ose pengesë për projektin tuaj?

- A janë krijuar rregullat e prokurimit për të mbështetur skemën tuaj të investimeve dhe shpenzimeve?
- A janë rregullat procedurale në përputhje ose pengesë për objektivat tuaj profesionale?
- A ka ndonjë ndryshim që duhet të konsiderohet dhe të përfshihet në procedurë përpara se SML i ri të funksionojë për të shmangur ndryshimet në minutën e fundit ose ex-post me rreziqet që ai vë në agjendën e zbatimit ose pasojat që mund të ketë ai në veprimtarinë e gjykatave?

1.6 Vendosni për orientimet kryesore që do të kornizojnë punën tuaj në vitet në vazhdim

- Avancioni sistemin tuaj ekzistues apo e ndërtoni një të ri? Përgjigja për këtë pyetje varet vërtet nga vlerësimi që keni bërë për sistemin tuaj ekzistues dhe mundësitë e përmirësimit të tij nga pikëpamja teknike dhe financiare.
- Filloni vetëm me lëndët e reja apo importoni lëndët e pazgjidhura? Ka debate të mëdha lidhur me çështjen e migrimit të të dhënave. Disa mendojnë se duhet të importoni në sistemin e ri të gjitha lëndët e pazgjidhura; të tjerët mendojnë se do të filloni vetëm me lëndët e reja dhe do të mbani sistemin tuaj të vjetër të funksionojë derisa të zgjidhen lëndët e pazgjidhura. Kjo kryesisht varet nga burimet që mund të shpenzoni në procesin e migrimit të të dhënave, gjë që merr shumë kohë. Kjo gjithashtu varet nga mundësia për të mbajtur paralelisht të dy sistemet gjatë një periudhe të caktuar kohe (duke mbajtur dy kategori përdoruesish gjatë asaj periudhe. Një alternativë për t'u marrë në konsideratë do të ishte ndërtimi i një vegje si ndërfaqe e bazuar në nxjerrjen e të dhënave nga sistemi i vjetër në mënyrë që të mbahen të dy sistemet të ndara por duke siguruar një pamje të plotë mbi statusin e lëndëve që vijnë nga të dy sistemet në një ndërfaqe të vetme derisa lënda që është në sistemin e vjetër të përfundojnë.
- Brenda organizatës apo kontraktim jashtë?
- Vlerësoni përparësitë dhe mangësitë, përfitimet e pritura dhe rreziqet e mundshme të opsioneve të lartpërmendura në lidhje me përvojat e tjera të sistemit të drejtësisë në dispozicion.
- Ndërtoni një qeverisje efektive që përfshin reagime nga përdoruesit, brenda gjykatave dhe jashtë tyre, duke siguruar që udhëheqja e gjykatës të jetë plotësisht e informuar dhe e hapur për ndryshimet e pritura.
- Identifikoni në mesin e institucioneve të drejtësisë entitetin që do të marrë përsipër projektin, jo vetëm në legjitimitet, por edhe në gatishmërinë për të marrë drejtimin në mënyrë efektive dhe të sigurojë vendime të qëndrueshme, të sakta dhe në kohë gjatë jetëgjatësisë së projektit.
- Vendosni tregues operacional dhe financiar për të monitoruar projektin tuaj dhe ndikimin e tij.
- Shqyrtoni mundësinë e ndërtimit të një meta-sistemi që ofron një sasi të kufizuar të operacioneve shumë fleksibile dhe të fuqishme.
- Derisa gjykatat janë në ndryshim e sipër, SML i ri duhet të lejojë gatishmërinë, d.m.th. një aftësi dhe gatishmëri për t'u përshtatur së pari nëse duhet dhe kur është e nevojshme gjatë jetës së tij. Mundësia për të konfiguruar veprime dhe rregulla të reja në lëvizje avancojnë aftësinë e sistemit dhe përgjigjen më të mirë për nevojat e gjykatave në një perspektivë afatmesme dhe afatgjatë.
- Sigurohuni që sistemi juaj është krijuar për të qenë i arritshëm për Personat me Aftësi të Kufizuara si në zyrën e përparme ashtu edhe në zyrën e prapme.

2. Sugjerimet për hapat që duhet të ndiqen në hartimin e një SML-je të ri

2.1 Identifikoni një gjykim apo një fushë të veprimtarisë gjyqësore sa për fillim, dhe përfundimisht të tjerat pasojnë. Përcaktoni me saktësi se çfarë përkufizon secila fushë dhe emërtoni përfundimin e saj.

Bëni një inventar të elementeve të mëposhtme:

- Aktorët e ndryshëm të përfshirë, roli i tyre dhe pritjet ndaj informacionit.
- Lloji dhe numri i informacioneve për menaxhim.
- Lloji dhe numri i dokumenteve që do të lëshohen nga gjykata.

Hartoni veprimet e ndryshme që duhet ndërmarrë kur duhet menaxhuar informacionet dhe dokumentet:

- Mblidh
- Prodho
- Ruaj
- Përditëso

- Vërteto
- Ndaj

2.2 Hartoni një grafik ideal të rrjedhës së informacionit për secilën fushë të veprimtarisë gjyqësore në fjalë, në mënyrë që të hartoni procesin e shkëmbimit të informacionit. Filloni me “shumëfishin e fundit të përbashkët” si provë e konceptit përpara se të kaloni në hollësi të veçanta.

Filloni të ndërtoni tabelën e rrjedhës duke bërë një lidhje midis aktorëve të ndryshëm. Për secilën lidhje, specifikoni llojin e veprimeve të kryera nga secili aktor. Tregoni gjithashtu informacionin që mbështet ose është i nevojshëm për veprimin e secilit aktor, si dhe informacionin e prodhuar nga aktorët si rezultat i veprimit të kryer.

- Identifikoni sipas prioriteteve se cilat informacione mund të jepen lehtësisht si të dhëna të strukturuar në formë elektronike e jo përmes një dokumenti (madje edhe elektronike).
- Shqyrtoni të gjitha informacionet si publike si parazgjedhje, por përcaktoni atëherë një listë kufizimesh (me ligj ose sipas nevojave tjera të biznesit) të informacionit që i nënshtrohet mbrojtjes së privatësisë, të ndjeshme ose tejet të ndjeshme me kufizime të përshtatshme të qasjes.
- Për specifikim, përdorni formatin në vijim:

Si ... (një rol i përdoruesit, për shembull një gjyqtar) ... gjyqtar

Më duhet të ... (përcaktoni veprimin) ... jem në gjendje të lexoj shkresat digjitale të lëndës

Me qëllim që të ... (përcakton rezultat apo ndikimin) ... përgatitem mirë për seancë

- Për secilin lloj informacioni, përcaktoni se nga vjen (origjina), si përfshihet ai në sistem (transferimi manualisht, gjysmë automatik ose automatik nga një sistem tjetër) dhe nga kush (palët, një profesionist brenda ose jashtë gjykatës) çfarë bëhet (zbatimi, kontrollimi i cilësisë ose konfirmimi i pranimin ose shpërndarjes së informacionit).
- Vlerësoni domosdoshmërinë për të përfshirë të gjitha ose disa nga funksionet e mëposhtme për të cilat blloqet ndërtimore teknike janë të nevojshme për rregullimin e tyre:
 - U mundësoni përdoruesve të jashtëm (p.sh. avokatëve) të kenë qasje në të dhëna dhe dokumente.
 - Pranoni të dhënat dhe dokumentet elektronike nga përdorues të jashtëm (e-filing).
 - U mundësoni përdoruesve të brendshëm (d.m.th. gjyqtarëve, stafit të gjykatës) që të krijojnë dokumente digjitale origjinale.
 - Dërgoni komunikime elektronike për përdoruesit ose entitetet e jashtme (e-komunikimet).
- Përcaktoni me saktësi përfundimin e çdo shkëmbimi të informacionit (detyrat ose ngjarjet me të cilat është i lidhur) dhe statusin e informacionit të përbashkët (konfidencial, i ndjeshëm, publik).
- Investoni në zgjidhje (qoftë të automatizuara, gjysmë të automatizuara ose thjesht njerëzore) që monitorojnë në mënyrë të rregullt cilësinë e të dhënave dhe propozojnë mekanizma të kompensimit siç janë: dizajni i ri i ndërfaqes, azhurnimi i dokumenteve mbështetëse, etj.
- Mendoni për përfshirjen e mundësive të pasurimit të të dhënave në sistemin tuaj dhe mundësinë e lidhjes me të dhëna të tjera nga publiku ose sektori privat që do të ishin të dobishme për sistemin e drejtësisë për të përpunuar politikat e tij në epokën e të dhënave në sasi të mëdha.

2.3 Aplikoni kornizën procedurale që siguron të drejtën për të pasur qasje në informacion, autorizon ose e bën të detyrueshëm ndërmarrjen e veprimeve për secilin hap dhe çdo aktor, dhe kontrolloni që kombinimi i të dyjave është në përputhje me parimet e gjyqimit të drejtë dhe dispozitat e përcaktuara nga neni 6 i KEDNJ-së.

2.4 Vlerësoni rrjedhën e tanishme të informacionit brenda një ambienti gjyqësor dhe bëni një inventar të metodave, praktikave dhe mjeteve që mbështesin shkëmbimin e informacionit (a do të ishin ato elektronike, të bazuara në letër apo edhe joformale) për secilën organizatë profesionale ose njësi në fjalë, në mënyrë që të identifikoni mospërputhjen midis situatës aktuale dhe asaj ideale.

- Vlerësoni nga mekanizmat e mësipërm të mundshëm të kompensimit për të aplikuar në planin tuaj ose duke përshtatur rrjedhën tuaj teorike në praktikë, metodat dhe mjetet aktuale që dëshironi të mbani, ose duke plotësuar hendekun midis praktikave, metodave ose mjeteve aktuale dhe situatës ideale që dëshironi këto organizata ose njësi profesionale të arrijnë pas periudhës së trajnimit dhe menaxhimit të ndryshimit.
- Publikoni një plan dhe kontrolloni me aktorët nëse ai i shërben qëllimit që ju keni caktuar në SML-në e ardhshëm për secilën kategori të përdoruesve, duke ballafaquar nevojat dhe pritjet e tyre me funksionalitetet e sistemit të ri.

- Siguroni një skemë fleksibël të bazës së të dhënave që mund të përshtatet lehtësisht me ndryshimet e kornizave ligjore dhe mundëson ndërveprimin me institucionet e tjera.
- Kryeni një kontroll paraprak të sistemeve individuale të informacionit që veprojnë në mënyrë të pavarur dhe që mund të integrohen në sistemin e ri në të ardhmen (p.sh. regjistrat).
- Duhet të prisni që dizajni juaj mund të ndryshojë me rritjen e përvojës në ndërtimin dhe testimin e sistemit. Bëni përshtatje sipas nevojës.

3. Sugjerimet për hapat që duhet të ndiqen në zbatimin e një SML-je të ri

3.1 Bazuar në vizionin tuaj të përcaktuar më lart se si informacioni mbështet punën e profesionistëve dhe shërbimin e ofruar për përdoruesit e ndryshëm, identifikoni funksionalitetet kryesore për SML-në që do të strukturojnë organizimin e gjykatës.

- Filloni duke inkorporuar metrikën e CEPEJ¹⁷ ë SML-në tuaj që të jini në gjendje të prodhoni statistikat themelore në kohë reale në lidhje me aktivitetin e një gjykate.
- Zhvilloni metrika shtesë që mendoni se do të ndihmojnë secilën kategori të profesionistëve të kenë një ide të qartë se si ata veprojnë me siguri në lidhje me aftësinë e tyre dhe gatishmërinë për t'i përdorur ato (d.m.th. peshimi i lëndëve dhe alokimi i automatizuar i lëndëve).
- Moduli i konfigurimit duhet të jetë mjaft fleksibël për të lejuar jetëgjatësinë shtesë të konfigurimit, duke përfshirë mundësitë për një vlerësim të lehtë të të dhënave të futura.
- Rikapituloni për secilën kategori të përdoruesve (profesionistë brenda dhe jashtë gjykatës, si dhe palët) llojin e informacioneve dhe veprimeve që atyre u duhen si pjesë e rolit të tyre ose detyrave që duhet të kryejnë të përcaktuara si funksione të sistemit në të cilin kanë qasje. Kjo mund të bëhet duke krijuar një listë të “pikëpamjeve për një lëndë” (p.sh. “Lëndët e mia të pazgjdhura”, “lëndët e mia për të cilat duhet të ndërmerren veprimet që duhen ndërmarrë brenda një jave”, etj.) të caktuara në profilet e përdoruesve.
- Punoni shumë në vizualizimin e të dhënave dhe ndërfaqet në mënyrë që njerëzit të marrin informacionin afër veprimit që duhet të ndërmerren (informacioni i tepërt vret informacionin) dhe u lejon përdoruesve të testojnë dizajnet sa më shpejt dhe sa më shumë që të jetë e mundur. Siguroni një afat sa më të shkurtër të kthimit të komenteve nga ekipi i projektimit, ndërtuesit dhe përdoruesit dhe anasjelltas. Krijoni një kornizë unike dhe të qëndrueshme të parimeve të projektimit për tërë sistemin.
- Aplikoni “parimin e mjaftueshëm të mirë” për të dhënat që duhet mbledhur, menaxhuar ose vizualizuar sipas llojit të përdoruesve. Të qenit i mbingarkuar nga informacioni nuk ndihmon shumë në punën tuaj të përditshme.
- Kërkoni nga partneri juaj teknik që të ndërtojë një rast demo që të testohet dhe të vihet nën theks që do të përfshijë të gjitha elementet nga faza e projektimit dhe kërkesat e zbatimit si më sipër.

3.2 Bëni një provë në kushte reale duke përdorur një pilot të SML-së dhe mësoni nga gjetjet

- Filloni me rastin më të vogël të mundshëm pilot: një lëndë, një gjykatë; shkallëzoni pilotimin hap pas hapi.
- Zgjidhni gjykatën pilot për gatishmërinë e saj për të miratuar mënyra të reja të punës.
- Vlerësoni të gjitha aspektet teknike, rëndësinë e funksionaliteteve dhe modelin e propozuar në pilot për të qenë në gjendje të ndërtoni një produkt të qëndrueshëm në një version alfa.
- Rishikoni pasojat e zbatimit të pilotit mbi organizimin e mjedisit pilot dhe azhurnoni planin tuaj të menaxhimit të ndryshimeve në gjetjet tuaja.
- Shqyrtoni se sa pranues ose rezistentë janë përdoruesit tuaj ndaj ndryshimit; kultura gjyqësore zakonisht nuk është e dizajnuar dhe as e përgatitur për të përvetësuar inovacionin dhe bashkëpunimin midis të gjithë aktorëve që ajo kërkon.
- Vlerësoni aftësitë e përdoruesve dhe u ofroni atyre trajnime adekuatë në vend të punës dhe shërbime të përhershme të mësimi/ndihmës.
- Krijimi i një komiteti të përhershëm nën mbikëqyrjen e një zyrtari gjyqësor në mënyrë që të monitorojë zbatimin e duhur të sistemit dhe cilësinë e të dhënave të futura nga stafi i gjykatës.

¹⁷ Në këtë fushë, shihni dokumentet e publikuara nga grupi i punës SATURN i CEPEJ: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/saturn-centre-for-judicial-time-management>

3.3 Paraqitni një raport të plotë për qeverisjen tuaj në mënyrë që të vendosni (filloni, raportoni ose anuloni) vendosjen e SML-së në një shkallë të gjerë

- Kontrolloni nëse keni shqyrtuar sa më shumë çështje dhe keni parashikuar sa më shumë pengesa që të jetë e mundur që mund të ndërhyjnë në vendosjen e një SML-je të ri, veçanërisht kur bëhet fjalë për përshkallëzim.
- Specifikoni dhe jepni përparësi se çfarë sistemi mund të funksionojë tani nëse fillon dhe çfarë mund të vendoset më vonë. Një vendosje graduale dhe shkallë është shpesh një zgjidhje më e mirë pasi siguron kohë që përdoruesit të përshtaten me rutinat e reja.
- Përditësoni parashikimet tuaja financiare në situatën që keni vlerësuar duke arritur në pikën e prodhimit të një versioni alfa të SML-së.
- Përgatitni një plan gjithëpërfshirës të komunikimit që do të mbështesë zbatimin e SML-së duke përfshirë të gjitha dispozitat që keni identifikuar për të mbështetur menaxhimin e ndryshimit (veçanërisht kur bëhet fjalë për detyrat dhe transformimet e vendeve të punës për shkak të zbatimit të SML-së të ri).
- Jini të gatshëm të investoni në dokumente mbështetës dhe shërbime që nuk japin vetëm përshkrimin e sistemit ose përgjigjen e pyetjeve teknike. Prodhoni llojin e literaturës që dëshmon qartë lidhjen midis përdorimit të SML-së, organizimit të gjykatës dhe sesi kombinimi i të dyjave ofron shërbimet që përdoruesit presin. Përdorni ilustrime sa më shumë që të jetë e mundur kur bëhet fjalë për përshkrimin e rrjedhës së punës.

VEGLA #4 – LISTA E KONTROLLIT MBI HAPAT DHE VEPRIMET E NDRYSHME QË DUHEN NDËRMARRË GJATË HARTIMIT, ZHVILLIMIT DHE IMPLEMENTIMIT TË NJË PROJEKTI TË TI-SË BRENDA NJË SISTEMI TË DREJTËSISË

Kjo listë kontrolluese e frymëzuar nga Udhëzimet për Drejtësi kibernetike se si të nxisni ndryshimet për Drejtësinë kibernetike ofron një përmbledhje të hapave dhe veprimeve të ndryshme që do të ndërmerren gjatë zbatimit të një projekti të TIK-ut brenda një sistemi gjyqësor. Duke shënuar “jo e implementuar”, “e implementuar pjesërisht” ose “implementuar” përdoruesit e tij mund të marrin një kuptim të shpejtë të shkallës së zbatimit të nismave të dhëna në TIK dhe të identifikojnë hapat e mëtutjeshëm që duhen ndërmarrë.

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
Përkufizimi i një projekti	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Renditni problemet që lindin në lidhje me efikasitetin dhe cilësinë e shërbimit të ofruar: • Kjo mund të përfshijë një sërë çështjesh siç janë koha e përpunimit, arkivimi i procedurave, shpërndarja e ngarkesës së punës, menaxhimi i burimeve njerëzore dhe materialeve, menaxhimi i buxhetit, komunikimi i brendshëm dhe i jashtëm, menaxhimi i stokut, etj. • Mund të përdoren tregues të ndryshëm dhe sisteme vlerësimi siç janë auditimet, anketat e interesit dhe kënaqësisë së përdoruesit, konsultimet, statistikat etj. ➤ Analizoni në mënyrë sistematike dhe multifaktoriale këto probleme në nivelin njerëzor, kulturor, ekonomik, shoqëror, organizativ dhe strukturor: • Identifikoni shkaqet. • Identifikoni pasojat në sistem në tërësi dhe në nivelin lokal (të gjykatës, gjyqtarit, përdoruesit, etj.). • Identifikoni lidhjet midis këtyre problemeve të ndryshme. 	§69, 70, 71, 79, 80, 81				

¹⁸ Duke ndjekur 4 hapat esencjal: Përcaktimi i një projekti; Para implementimit të projektit; Studimi mbi ndikimin e projektit; Vendosija e projektit.

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Të nxirren objektivat ➤ Për secilin objektiv identifikoni nevojat e ndërlidhura teorike ➤ Të ballafaqohen këto synime dhe nevoja me vlerat themelore të drejtësisë ➤ Ndër këto objektiva dhe nevoja teorike, izoloni ato për të cilat përdorimi i mjeteve të TI-së mund të jetë një zgjidhje, pavarësisht nga ajo që ekziston në treg (çdo proces i modernizimit nuk përfshin domosdoshmërisht përdorimin e mjeteve të TI-së) ➤ Përkufizoni veglën ideale-teorike 					
Para projektit implementimi	<p>A) Bazat e implementimit:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Bëni një përmbledhje të sistemeve ekzistuese të informacionit dhe veglat kompjuterike dhe si përdoren ato: <ul style="list-style-type: none"> • Identifikimi i veglave, sistemeve ekzistuese të TI-së dhe platformave. • Analiza e ekspertëve për potencialin teknik të këtyre mjeteve, sistemeve dhe platformave. • Mbledhja dhe analizimi i përdorimit të tyre. • Vlerësimi i raportit midis mundësive teknike - përdorimi efektiv teknik i këtyre veglave, sistemeve dhe platformave. ➤ Vlerësoni kapacitetin e sistemit ekzistues, në kuptim të përdorimit të mundësive, për zgjidhje të problemeve të hasura dhe për përmbushje të objektivave të ndjekura dhe nevojave që lidhen me to 	<p>§72, 74, 86, 87, 88, 96, 97, 101, 104, 108, 109, 110, 111, 112, 114 dhe 120</p>				

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Përballja e veglës ekzistuese me veglën ideale-teorike ➤ Vlerësimi i kostos afatshkurtër, afatmesme dhe afatgjatë për mirëmbajtjen e ekzistencës ose zëvendësimin e ekzistencës sipas një analize të shpenzimit/kthimit të investimit: <ul style="list-style-type: none"> • Merrni parasysh vjetërsimin e programuar. • Të merren parasysh aksionet e ndërlidhjes së sistemeve në nivelin e brendshëm, madje edhe në nivelin ndërkombëtar. ➤ Konkludoni me qasjen e zgjedhur, ose për të mirëmbajtur ose për të zëvendësuar atë ekzistuese <p>B) Ofruesit:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zgjedhja e ofruesit të shërbimeve pas një thirrje publike dhe transparente për konkurrim: <ul style="list-style-type: none"> • Duhet pasur kujdes për ndonjë konflikt të mundshëm të interesit. • Zgjedhja e ofruesit të shërbimit sipas vlerësimit të kostos/performancës. ➤ Përballja me zgjedhjen e ofruesit të shërbimeve me kërkesën e pavarësisë gjyqësore ➤ Përballja me zgjedhjen e ofruesit të shërbimit me nevoja aktuale dhe objektiva teorike (i takon ofruesit të shërbimit të përshtaten nevojat dhe qëllimet e ndjekura nga shërbimi publik i drejtësisë dhe jo anasjelltas) ➤ Përballja me zgjedhjen e ofruesit të shërbimeve me rregulloren e pronësisë dhe mbrojtjen e të dhënave 					

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
	<p>C) Përdorues:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Përcaktoni përdoruesin e synuar për zbatimin e projektit sipas objektivave të ndjekur dhe nevojave që lidhen me të ➤ Identifikoni nevojat e përdoruesit ➤ Të krahasohen nevojat e përdoruesit me objektivat e ndjekur (ky është një lloj hapi i ndërmjetëm i vlerësimit - verifikimit; siç u përmend më herët, objektivat janë përcaktuar gjithashtu duke marrë parasysh vlerat e drejtësisë që sistemi duhet të garantojë) ➤ Identifikoni nevojat strukturore dhe organizative (d.m.th. ato të strukturës së zbatimit përtej kërkesave të përdoruesit) ➤ Të ballafaqohen këto nevoja strukturore dhe organizative me objektivat e ndjekur (siç u përmend më herët, objektivat janë përcaktuar gjithashtu duke marrë parasysh vlerat e drejtësisë që sistemi duhet të garantojë) ➤ Të ballafaqohen nevojat reale të identifikuara kështu me nevojat teorike të përcaktuara më tej ➤ Vlerësoni aftësitë kompjuterike të përdoruesve dhe nevojat për trajnim ➤ Sigurohuni që trajnimi i përdoruesve të jetë gjithëpërfshirës dhe i dobishëm i renditur gjatë nisjes së projektit: <ul style="list-style-type: none"> • Trajnimi teorik • Trajnimi praktik • Vlerësimi i mësimin paraprak • Mbështetje para dhe gjatë vendosjes së sistemit të ri • Zgjedhja e strukturave mbështetëse për dorëzimin e veglës: 					

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
	<ul style="list-style-type: none"> o Udhëzues o FAQ o Numra falas o Forume o Takime në terren <ul style="list-style-type: none"> ➤ Vlerësim i rregullt i nivelit të pranimit nga përdoruesit ➤ Merrni parasysh reagimin e përdoruesve në përshtatjen e veglës gjatë rrjedhës së procesit 					
Studioi për ndikimin e projektit	<p>A) Shpenzimet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Të renditen të gjitha kostot direkte dhe indirekte të bëra nga zbatimi i veglës së re dhe ndryshimet e tyre të mundshme, duke marrë parasysh maksimalet e jo minimalet: <ul style="list-style-type: none"> • Projektimi • Vendosija • Menaxhimi i sistemit ekzistues • Trajnimi • Asistenca teknike • Mirëmbajtja • Përditësimi • Auditimi • Komunikimi • Menaxhimi i rrezikut ➤ Përcakto raportet - kufijtë ndërmjet shpenzimeve të projektuara dhe aktuale për të udhëzuar vendosjen e projektit 	<p>§72, 75, 76, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 100 dhe 115</p>				

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizimi i modaliteteve të financimit me pikëpamje të mbajtjes në mend: <ul style="list-style-type: none"> • Efikasiteti i menaxhimit të shpenzimeve publike. • Kërkesa specifike për shërbimin publik të drejtësisë, veçanërisht në lidhje me pavarësinë. • Kostot që lidhen me afat të mesëm dhe të gjatë (interesat ose qiratë, për shembull në rast të përdorimit të mekanizmeve të partneritetit publik-privat). • Raporti i kostove afatshkurtra të kapitalit me kostot e operimit afatmesëm dhe afatgjatë. ➤ Inventarizoni kthimin e investimit në afat të mesëm dhe afat të gjatë ➤ Sigurohuni që procedura për miratimin e buxhetit të jetë publike <p>B) Siguria:</p> <p>C)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Identifikoni të metat e sigurisë dhe rreziqet e brendshme dhe të jashtme në veglën e TI-së dhe në sistemin e informacionit (të gjithë skenarët duhet të studiohen) ➤ Mangësitë e sigurisë së brendshme: <ul style="list-style-type: none"> • Konfidencialiteti dhe qasja në të dhëna • Mbajtja e të dhënave • Cenueshmëria e sistemit duke pasur parasysh gjendjen e njohjes së hapësirës kibernetike • Pajtueshmëria e sistemit me rregullat kombëtare, evropiane dhe ndërkombëtare lidhur me mbrojtjen e të dhënave personale dhe fshehtësisë profesionale ➤ Mangësitë e sigurisë së jashtme: <ul style="list-style-type: none"> • Siguria e vendit • Rregullimet për qasje në materiale mbështetëse ➤ Renditni kërkesat në kuptim të konfidencialitetit midis përdoruesve të ndryshëm të sistemit ➤ Identifikoni komunikimin dhe nevojat për ndarje të informacioneve dhe të dhënave 					

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
	<p>➤ Analizoni këto rreziqe në mënyrë sistematike dhe pragmatike, duke mbajtur në konsideratë kërkimin e një ekulibri midis nevojës për siguri dhe konfidencialitet nga njëra anë, dhe ruajtjes së potencialit të sistemit për përdorim, veçanërisht në drejtim të ndërveprimit, ndërlidhjes së mjeteve, etj. dhe së fundmi, qarkullimin e informacionit dhe të dhënave</p> <p>C) Drejtësia e procedurës:</p> <p>➤ Vlerësimi i ndikimit të veglës së TI-së në procedurën aktuale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A është vegla në përputhje me parimet udhëzuese dhe themelore të procedurës? (parimi i procedurave kundërshtuese dhe barazia e palëve në veçanti). • A duhet të reformohet ndonjë rregull procedurale për të marrë parasysh ndryshimet në metodat e punës që sillen nga përdorimi i kësaj vegle? (p. sh. sa i përket ekzaminimit me gojë të një dosjeje, paraqitjes së dokumenteve të caktuara procedurale ose kërkesave në lidhje me shërbimin dhe shërbimin e dokumenteve procedurale, për shembull). • A duhet të futen rregulla të reja për të siguruar procedura që përfshijnë përdorimin e kësaj vegle? (a duhet të përcaktohen rregullat në ligj, për shembull nën rregullat e provave, për të siguruar besueshmërinë dhe sigurinë e shkëmbimeve të dokumenteve ose komunikimin e kërkesave; nëse dokumentet digjitale kanë të njëjtën vlerë provuese si dokumentet në letër dhe nëse po, nën cilat kushte). • A duhet të ndalohet përdorimi i veglës për akte ose procedura të caktuara, veçanërisht me qëllim të ruajtjes së një etike të caktuar ontologjike të gjyqimit? <p>➤ Hartimi i një programi të përbashkët kohor për vendosjen e veglës së TI-së dhe reformën procedurale</p>					

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
Zhvillimi i projektit	<p>A) Menaxhimi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Përcaktoni strukturën operative të menaxhimit të projektit: <ul style="list-style-type: none"> • Çfarë aftësish dhe në çfarë niveli? • Referencat kombëtare/lokale? • Përbërja e ekipeve të menaxhimit të projektit në nivel kombëtar dhe lokal, që kujdeset për: <ul style="list-style-type: none"> - Përfaqësim (veçanërisht përdoruesit); - Shumë-disiplinariteti (kompetencë në fushën juridike dhe gjyqësore, TI, fushat teknike dhe administrative) • Zgjedhja e metodologjisë së menaxhimit të projektit: <ul style="list-style-type: none"> - eksperimentimi - pilotimi - qasja poshtë lart ➤ Përcaktoni modalitetet dhe periodicitetin e komunikimit dhe dialogut ndërmjet referentëve të ndryshëm dhe ekipeve të menaxhimit të projektit ➤ Siguroni cilësinë e komunikimit rreth projektit: <ul style="list-style-type: none"> • Përcaktimi i referentëve të komunikimit në të gjitha nivelet e zbatimit • Përmbajtja e komunikimit • Shpeshësia e komunikimit • Hapësira e komunikimit <ul style="list-style-type: none"> - Buletinet informuese - broshurat - udhëzuesit praktikë - udhëzuesit online - numra falas - forume • Koordinimi i komunikimit 	<p>§72, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 112, 113, 114, 115, 116, 119</p>				

Hapi i projektit të TI-së ¹⁸	Veprimet që duhet të ndërmerren	Udhëzimet relevante	Nuk është zbatuar	Pjesërisht të zbatuara	Implementuar	Komente
	<ul style="list-style-type: none"> • Përshtatja e komunikimit me audiencat e ndryshme përkatëse: <ul style="list-style-type: none"> - përdorues - qytetarë B) Vlerësimi: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Përcaktoni modalitetet he periudhat kohore të vlerësimit të zbatimit të projektit në raport me nevojat dhe objektivat ➤ Përcaktoni modalitetet e menaxhimit të buxhetit të projektit duke pasur parasysh kërkesat e fleksibilitetit dhe autonomisë (për pragmatizëm dhe ruajtjen e pavarësisë së sistemit të drejtësisë): <ul style="list-style-type: none"> • Ndarja • Periudhat kohore • Menaxhmenti • Kontrolli ➤ Sigurohuni që procedurat e menaxhimit dhe kontrollit buxhetor të bëhen publike ➤ Përcaktoni metodën e vlerësimit të projektit dhe treguesit e zgjedhur ➤ Sigurohuni që kjo procedurë e vlerësimit të bëhet publike 					

VEGLA #5 – RRJETI I SUGJERUAR PËR VLERËSIMIN E PROJEKTEVE TË TI-SË

Dokument i përgatitur nga Harold Epineuse (Ekspert shkencor, Francë) dhe Luigi Cippolini (Ekspert shkencor, Itali)

1.1 Emri i iniciativës së TIK-ut në fjalë	1.2 Emri i agjencisë(ve) ose departamentit(ve) përgjegjës për dizajnin (D), ndërtimin (C) dhe zbatimin (I) të iniciativës së zgjedhur të TIK-ut	1.3 Emri i përfituesit(ve)	1.4 A ka përfunduar projekti, është në vazhdim apo i planifikuar. Jepni datën e fillimit dhe të përfundimit ¹⁹	1.5 Kostoja e projektit siç është planifikuar dhe siç është realizuar (nëse është e disponueshme) dhe çdo detaj teknik përkatës
Projekti i TI-së #1	(...)	(...)	(...)	(...)
Projekti i TI-së #2	(...)	(...)	(...)	(...)

2.1 Çfarë lloj shërbimi ofron mjeti TIK nga kush është përdorur, dhe si? Cili është lidhja teknike me SML (apo vegla të tjer- a)? ²⁰	2.2 Cilat janë përparësitë e sistemit dhe përfitimet për aktorë të ndryshëm të përfshirë (administrata e gjykatave, gjyqtarët, stafi i gjykatave përdoruesit e gjykatave)?	2.3 Cilat zhvillime të reja apo përdorime mund të jenë parapare të përshtatën më mirë nevojave të përdoruesve dhe përfitojnë nga efikasiteti i gjykatat?	2.4 Nga përvoja në dizajnimin, ndërtimin dhe implementimin e sistemit, çfarë mangësish, Keq-funksionimesh, vështirësish për përfituesit/përdoruesit e ndryshëm, apo rreziqet potenciale keni identifikuar?	2.5 A ka qenë vlerësim/vlerësim i ndikimit të projektit të kryer gjatë implementimit apo pas kryerjes? Nëse po, cilat kanë qenë rezultatet?	2.6 Cila është e ardhmja e parashikuar e mjetit?	2.7. Rekomandime nga ekspertë të CEPEJ
(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)
(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)

¹⁹ Ju mund të bëni dallimin midis statusit të mëposhtëm të projektit: a) Pajisja e vendosur plotësisht dhe në përdorim; b) Pajisja është duke u vendosur (duke u përfunduar ose gati e përfunduar); c) Pajisja është duke u vendosur (vendosja e hershme ose vendosja); d) Nën testim në një ose në disa vende pilot ose që rezultojnë nga një iniciativë individuale e juridiksionit; e) Pajisja që nuk ekziston ose nuk është projektuar.

²⁰ Mund të jetë me vlerë ndarja e përgjigjeve të kësaj pyetje në dy ose tre: 1 Çfarë lloj shërbimi; 2 Kush janë përdoruesit; 3 Lidhja teknike me SML (Sistemi i Menaxhimit të Lëndëve) nëse ka.

3.1 Shkalla e pajisjeve (% e gjykatave ku është instaluar programi)	3.2 Shkalla e përdorimit (Deri në çfarë mase njerëzit e përdorin softuerin)	3.3 Lloji i zgjidhjes (A është ueb aplikacion apo program i vet qëndrueshëm?)	3.4 Teknologjia e përfshirë ²¹	3.5 Lehtësia e përdorimit ²²	3.6 Saktësia e sistemit ²³	3.7 Hardueri i përfshirë: A ka nevojë softueri për harduerë shtesë që të përdoret? ²⁴	3.8 Softueri ndër-platforma: A është aplikacioni i arritshëm nga pajisje të ndryshme (tablet, telefon i mençur,...)	3.9 Trajnimi dhe/ose ndihma nga help desk e ofruar (ju lutemi detajoni trajnimin tuaj dhe planin e ndihmës help desk nëse ka)
(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)
(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)	(...)

²¹ Ju lutemi jepni një përmbledhje të arkitekturës së përgjithshme të kësaj zgjidhjeje. Çfarë lloj teknologjie përfshihet si për pikëpamjen e prapme ashtu edhe për atë të përparme (p.sh. Oracle, SQL server, Java, ASP.net)? Cila është gjuha e përdorur për programimin e një aplikacioni të tillë (p.sh. Java, Python, C#,...)?

²² Ju lutemi vlerësoni lehtësinë e përdorimit (për përdoruesin mesatar) në një shkallë nga 1 në 5, ku 1 do të thotë “i vështirë për t’u përdorur” dhe 5 do të thotë “i lehtë për t’u përdorur”

²³ Ju lutemi vlerësoni performancën e softuerit për sa i përket kohës së përgjigjes në një shkallë nga 1 në 5, ku 1 do të thotë “Shumë i ngadaltë” dhe 5 do të thotë “i shpejtë”. Ju lutem po ashtu na informoni nëse sistemi është më i ngadaltë gjatë orëve të caktuara të ditës.

²⁴ (p.sh. Mundësia e skanimit, skeneri QR code, webcam, lexuesi i smart kartelave,...).

cepej

European
Commission
for the Efficiency
of Justice

Commission
européenne
pour l'efficacité
de la justice

Strasbourg, 30 qershor 2021

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

CEPEJ(2021)4REV4

KOMISIONI EVROPIAN PËR EFIKASITETIN E DREJTËSISË

(EMDR)

Udhëzime për video konferencën për procedurat gjyqësore

Dokumenti i miratuar nga CEPEJ në takimin e 36-të plenar (më 16 dhe 17 qershor 2021)

UDHËZUES

QËLLIMI DHE FUSHËVEPRIMI

Këto udhëzime¹ ofrojnë një sërë masash kryesore që shtetet dhe gjykatat duhet të ndjekin për të siguruar që përdorimi i video konferencës në procedurat gjyqësore nuk dëmton të drejtën për gjykim të drejtë siç parashihet në Nenin 6 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ) dhe plotëson kërkesat e Konventës për mbrojtjen e individëve në lidhje me përpunimin automatik të të dhënave personale. Qëllimi është t'u sigurojë shteteve një kornizë që synon të eliminojë çdo rrezik të shkeljes së të drejtave të palëve gjatë seancave në distancë, veçanërisht të drejtën e tyre për t'u dëgjuar dhe për të marrë pjesë në mënyrë aktive në procedura, dhe të drejtën e mbrojtjes. Udhëzimet përfshijnë të gjitha procedurat gjyqësore dhe mund të jenë gjithashtu të zbatueshme mutatis mutandis për shërbimet e prokurorisë publike.

Dokumenti është i strukturuar si më poshtë: Në pjesën e parë, udhëzimet adresojnë çështje procedurale në lidhje me të gjitha llojet e procedurave gjyqësore, duke theksuar veçoritë e procedurave penale. Në pjesën e dytë, udhëzimet adresojnë kërkesat teknike dhe organizative për video konferencë në procedurat gjyqësore. Shtojca përmban një listë kontrolli të kërkesave themelore për zbatimin e video konferencës në praktikën gjyqësore.

PËRKUFIZIMET

Për qëllimet e këtyre udhëzimeve, termat më poshtë do të përcaktohen si më poshtë:

- i. **video konferencë** i referohet një sistemi që lejon komunikim të dyanshëm dhe të njëkohshëm të figurës dhe zërit duke mundësuar ndërveprim vizual, audio dhe verbal gjatë seancës në distancë;
- ii. **seanca në distancë** i referohet një seance që mbahet përmes video konferencës;
- iii. termi **“gjykatë”** i referohet autoritetit gjyqësor që organizon seancën në distancë në ushtrim të funksioneve të saj.

PARIMET THEMELORE

- A. Të gjitha garancitë për gjykim të drejtë sipas KEDNJ-së vlejnë për seancat në distancë në të gjitha procedurat gjyqësore. Elementet kryesore janë e drejta për qasje efektive në gjykatë, drejtësia e procedurave, karakteri kundërshtar i procesit, barazia e armëve, administrimi i duhur i provave, koha për përgatitjen dhe qasja në materiale, vendimi i gjykatës në një kohë të arsyeshme, siguria e të dhënave dhe menaxhimi i rrezikut.
- B. Shtetet duhet të krijojnë një kornizë ligjore që siguron një bazë të qartë për të lejuar gjykatat të mbajnë seanca në largësi në procedurat gjyqësore.
- C. Është gjykata ajo që vendosë, sipas kornizës ligjore në fuqi, nëse një seancë e caktuar duhet të mbahet në distancë, me qëllim që të sigurojë drejtësinë e përgjithshme të procedurave.
- D. Gjykata duhet të mbrojë të drejtën e një pale për t'u ndihmuar në mënyrë efektive nga një avokat në të gjitha procedurat gjyqësore, përfshirë kolegjalitetin e komunikimit të tyre.

¹ Udhëzimet janë përpunuar në bazë të një drafti të përgatitur nga ekspertët e CEPEJ: Marek Swierczynski (Poloni) dhe Alexandre Palanco (Francë).

PJESA I - ÇËSHTJET PROCEDURALE PËR VIDEOKONFERENCËN NË LIDHJE ME TË DREJTËN PËR GJYKIM TË DREJTË

UDHËZIME PËR TË GJITHA PROCEDURAT GJYQËSORE

Vendimi për të mbajtur një seancë në distancë

- 1) Shtetet duhet të sigurojnë që korniza ligjore u siguron gjykatave baza të mjaftueshme për të vendosur nëse një seancë në distancë mund ose duhet të mbahet në një lëndë të veçantë.
- 2) Bazuar në kornizën ligjore të siguruar nga shteti, gjykata duhet të përcaktojë nëse mbajtja e një seance në distancë është e arsyeshme dhe e përshtatshme në rrethanat specifike të lëndës dhe arsyeton vendimin e saj.
- 3) Palët duhet të kenë mundësinë të konsultohen me gjykatën: i) nëse një seancë në distancë mund ose duhet të mbahet në atë lëndë, ii) mbi rregullimet specifike për një seancë të tillë në distancë, iii) për të adresuar çdo shqetësim të sigurisë së palëve, dhe iv) të kërkojë nga gjykata që të mbajë një seancë me prani fizike, duke përmendur arsyet e tyre.
- 4) Vendimi duhet të jetë i hapur për rishikim të mundshëm para një autoriteti kompetent në përputhje me ligjin kombëtar.

E drejta për të marrë pjesë në mënyrë efektive

- 5) Gjykata duhet t'u japë pjesëmarrësve mundësinë për të provuar cilësinë e zërit dhe videos, ose paraprakisht, për shembull përmes vetë-testimit, ose në fillim të seancës dëgjimore duke lejuar secilin pjesëmarrës të njihet me karakteristikat e platformës së video konferencës.
- 6) Gjatë seancës në distancë, gjykata duhet të jetë në gjendje të monitorojë vazhdimisht cilësinë e fotografisë dhe zërit të lidhjes me video në mënyrë që të minimizohen incidentet teknike që mund të prekin të drejtën e palëve për të marrë pjesë në mënyrë efektive në procedurë.
- 7) Gjykata duhet të sigurojë që transmetimi të mund të shihet dhe dëgjohet nga ata që përfshihen në procedurë dhe nga anëtarët e publikut kur procedurat zhvillohen në publik.
- 8) Gjykata duhet të marrë parasysh situatën dhe sfidat e personave në pozita të cenueshme, të tilla si fëmijët, migrantët ose personat me aftësi të kufizuara në vendimin për të pasur një seancë dëgjimore në distancë dhe modalitetet e saj.
- 9) Gjykata duhet të pezullojë seancën në rast të ndonjë incidenti teknik derisa të korrigjohet, varësisht nga natyra e tij. Një pezullim i tillë duhet të regjistrohet në procesverbalin e seancës dëgjimore në distancë.

Identifikimi dhe privatësia

- 10) Të gjithë pjesëmarrësit e seancës në distancë duhet të identifikohen nga gjykata. Masat e identifikimit duhet të jenë qartë brenda kornizës ligjore në fuqi dhe jo tepër ndërhyrëse ose të rënda.
- 11) Privatësia e pjesëmarrësve në seancën në distancë duhet të mbrohet dhe rreziqet përkatëse për privatësinë e tyre duhet të zvogëlohen nga gjykata. Duhet të merren të gjitha masat e nevojshme në mënyrë që të eliminohet çdo rrezik i shkeljes së të drejtës së palëve për jetën private.

Publiciteti dhe regjistrimi

- 12) Gjykata duhet të ruajë natyrën publike të seancës në distancë duke krijuar një procedurë gjithëpërfshirëse për pjesëmarrjen e publikut. Publiciteti i seancës në distancë mund të sigurohet, për shembull, duke lejuar që publiku të marrë pjesë në seancën në distancë në kohë reale ose duke ngarkuar regjistrimet në faqen e internetit të gjykatës.

- 13) Asnjë fotografi, regjistrim, transmetim ose ndonjë formë tjetër e shpërndarjes së ndonjë pjese të seancës në distancë (përfshirë edhe zërin) nuk mund të bëhet nëse nuk është bërë autorizimi më parë nga gjykata.

Dëshmitarët dhe ekspertët

- 14) Për aq sa lejon një sistem ligjor kombëtar, marrja në pyetje e dëshmitarëve dhe ekspertëve gjatë seancës në distancë duhet të ndjekë sa më afër praktikën e miratuar kur një dëshmitar ose ekspert është i pranishëm në gjykatore.
- 15) Rregullimeve përkatëse duhet t'u kushtohet vëmendje e veçantë në mënyrë që të sigurohet integriteti i seancave në distancë dhe të shmangët presioni ose ndikimi mbi dëshmitarët ose ekspertët gjatë seancave të tilla.

Dëshmi

- 16) Gjykata duhet të japë udhëzime mbi procedurën që pjesëmarrësit duhet të ndjekin për të paraqitur dokumente ose ndonjë material tjetër gjatë seancës në distancë.
- 17) Duhet të bëhen rregullime praktike për të siguruar që të gjithë pjesëmarrësit të mund të shohin dhe/ose të dëgjojnë materialin e paraqitur gjatë seancës në distancë.
- 18) Paraqitja e pretendimeve, argumenteve dhe/ose provave të reja gjatë një seance dëgjimore në distancë duhet të ndjekë parimin e kundërshtimit dhe gjykata duhet të sigurojë të drejtën e kundër-provës.

Përkthyesit

- 19) Kur përkthyesi është i nevojshëm gjatë seancës në distancë, prania e përkthyesit krahas pjesëmarrësit që nuk flet gjuhën e gjykatës duhet të preferohet.
- 20) Në çdo kohë gjatë seancës, përkthyesi duhet të ketë kontakt të duhur vizual me personin, fjalimi i të cilit përkthehet.

UDHËZIME POSAÇËRISHT PËR PROCEDURAT PENALE

Qëllimi legjitim

- 21) Nëse legjislacioni nuk kërkon pëlqimin e lirë dhe të informuar të të pandehurit, vendimi i gjykatës për pjesëmarrjen e tij ose të saj në seancën në distancë duhet t'i shërbejë një qëllimi legjitim.
- 22) Qëllimi legjitim i seancës në distancë në procedurat penale duhet të bazohet në vlera të tilla si mbrojtja e rendit publik, shëndeti publik, parandalimi i veprave penale dhe mbrojtja e të drejtës për jetë, lirisë dhe sigurisë së dëshmitarëve dhe viktimave të krimeve. Pajtueshmëria me të drejtën për një gjykim brenda një kohe të arsyeshme mund të konsiderohet nga gjykata në veçanti në fazat e procedurës pas shkallës së parë.

Pjesëmarrja efektive e të pandehurit

- 23) Lidhja me video e siguruar duhet t'i mundësojë të pandehurit të shohë dhe dëgjojë pjesëmarrësit e seancës në distancë, duke përfshirë palët e tjera, gjyqtarët, dëshmitarët dhe ekspertët. Pjesëmarrësit duhet të jenë në gjendje të shohin dhe dëgjojnë të pandehurin.
- 24) Gjykata duhet të reagojë ndaj incidenteve teknike të raportuara nga i pandehuri. Para seancës në distancë, i pandehuri duhet të informohet për procedurën e raportimit të incidenteve teknike tek kryetari i trupit gjykues (p.sh. përmes caktimit të një agjenti zyrtar përgjegjës pranë të pandehurit ose një butoni alarmi në ndërfaqen e lidhjes me video).
- 25) Në rast të sjelljes së vazhdueshme të pahijshme të të pandehurit, gjykata duhet ta informojë të pandehurin për kompetencën e saj për të heshtur, ndërprerë ose pezulluar lidhjen me video të të pandehurit, përpara se ta marrë këtë vendim.
- 26) Në rast se i pandehuri është heshtur, gjykata duhet të sigurojë që përfaqësuesi ligjor i të pandehurit është akoma në gjendje të ushtrojë të drejtën për ndihmë juridike gjatë seancës në distancë dhe procedurës në tërësi.

Përfaqësimi ligjor

- 27) I pandehuri duhet të ketë qasje efektive në përfaqësimin ligjor para dhe gjatë seancës në distancë, duke përfshirë të drejtën për të komunikuar me avokatin e tyre me konfidencialitet para fillimit të seancës.
- 28) Gjykata duhet të shtyjë ose pezullojë seancën në distancë në mungesë të përfaqësuesit ligjor të të pandehurit. Në rrethana të tilla, gjykata duhet të marrë të gjitha masat e nevojshme për të siguruar të drejtën e përfaqësimit ligjor të të pandehurit, përfshirë emërimin e mundshëm të një avokati mbrojtës sipas detyrës zyrtare.

- 29)I pandehuri duhet të jetë në gjendje të bisedojë me përfaqësuesin e tij ligjor dhe të shkëmbejë udhëzime sekrete pa mbikëqyrje. Prania e personave të tjerë që ndajnë të njëjtën dhomë me të pandehurin gjatë shkëmbimeve të tilla duhet të përjashtohet.
- 30)I pandehuri duhet të jetë në gjendje të komunikojë me përfaqësuesin e tij ligjor përmes një sistemi të siguar. I pandehuri duhet të sigurohet për konfidencialitetin e komunikimeve të tilla. Përdorimi i një linje të siguar, e ndryshme nga lidhja me video e dhënë për seancën në distancë duhet të privilegjohej.
- 31)Duhet të merren masa të veçanta për të siguar që përkthimi i komunikimit ndërmjet të pandehurit dhe përfaqësuesit të tij ligjor të mos dëmtojë konfidencialitetin e tij

PJESA II - ÇËSHTJET ORGANIZATIVE DHE TEKNIKE TË VIDEOKONFERENCËS

Kërkesat kryesore

- 32)Shtetet inkurajohen të ndajnë fonde dhe burime adekuate publike për të mundësuar video konferencë efektive në procedurën gjyqësore.
- 33)Shtetet duhet të sigurojnë sa më shumë që të jetë e mundur një përvojë të një seance reale, duke përfshirë komunikimin dhe ndërveprimin e plotë të të gjitha palëve në procedurë me personin që do të dëgjohet.
- 34)Mbajtja e seancës në distancë duhet të bazohet në parimet e drejtësisë, efikasitetit, përshtatshmërisë së procedimeve, bashkëpunimit, sigurisë dhe ligjshmërisë së përpunimit të të dhënave personale.

Udhëzimet për pjesëmarrësit

- 35)Gjykata duhet t'u ofrojë pjesëmarrësve rregulla të qarta, udhëzime dhe/ose tutorialë për përdorimin e video konferencës dhe zhvillimin e seancës në distancë. Rekomandohet të përgatitni materiale informuese jo vetëm në formatin e tekstit, por edhe si video të shkurtra. Duhet të merren parasysh udhëzime të bëra për matje ose seanca trajnimi për përdorimin e platformës. Pjesëmarrësve duhet t'u kujtohet se ata paraqiten para gjykatës dhe për këtë arsye duhet të sillen si duhet në përputhje me ligjet në fuqi, praktikat e mira dhe kodin e sjelljes së gjykatës, të cilat duhet t'u përshtaten në çdo rast seancave në distancë.
- 36)Njoftimi i mjaftueshëm për kërkesat teknike, përfshirë datën, kohën (duke marrë parasysh zona të ndryshme kohore), vendin dhe kushtet e seancës në distancë duhet t'u jepet pjesëmarrësve paraprakisht nga gjykata.
- 37)Gjykata duhet t'u kërkojë pjesëmarrësve të sigurojnë një lidhje të besueshme me video me cilësi të mjaftueshme dhe të sigurojë dukshmëri dhe ndriçim adekuat në mënyrë që të jenë në gjendje të marrin pjesë në mënyrë efektive në seancën në distancë.
- 38)Nëse është e mundur dhe kërkohet, gjykata duhet të caktojë një seancë testuese me video konferencë para seancës në distancë për të lejuar që të jepen udhëzime se si do të zhvillohet seanca në distancë, teknologjia që do të përdoret dhe çdo çështje tjetër e rëndësishme.
- 39)Gjykata dhe pjesëmarrësit duhet të hyjnë në seancën me video konferencë në kohën e duhur para se të zhvillohet seanca në distancë, në mënyrë që të zgjidhet çdo çështje teknike.
- 40)Të gjithë pjesëmarrësit duhet të informohen nga gjykata për vështirësitë e mundshme teknike dhe vështirësitë e tjera që mund të hasen nga të tjerët dhe t'u kujtohet që të shmangin të folurit e tepërt dhe të fikin mikrofonat e tyre kur nuk janë duke folur.
- 41)Në varësi të ligjit kombëtar, pjesëmarrësit mund të marrin pjesë në një seancë dëgjimore përmes video konferencës nga gjykata, mjediset e parburgimit, firmat ligjore, ose vende të tjera të sigurta. Mjediset e seancës dëgjimore, përfshirë pajisjet, duhet të garantojë integritetin e deklaratave të secilit pjesëmarrës, veçanërisht të atyre të cenueshëm.

Siguria

- 42)Rregullimet praktike duhet të bëhen paraprakisht për të zvogëluar rrezikun që pajisja, programi kompjuterik dhe lidhjet e video konferencës të jenë të cenueshme nga qasja e papërshtatshme, të tilla si hakimi ose qasja tjetër e jashtëligjshme.
- 43)Planet e emergjencës duhet të ekzistojnë në mënyrë që të trajtojnë në mënyrë efektive çështje të tilla si dështimet e papritura teknike, shkyçjet, ndërprerjet e energjisë (kanale alternative të komunikimit dhe mbështetje teknike) ose shkelje të sigurisë së të dhënave.
- 44)Shërbimet kompjuterike në re (cloud) të përdorura gjatë seancave në distancë dhe ruajtja e mundshme e të dhënave, duhet të jenë në përputhje me ligjet e mbrojtjes së të dhënave.

- 45)Autonomia e gjykatës duhet të forcohet dhe të mos kufizohet nga përdorimi i teknologjisë, veçanërisht nga përdorimi i mjeteve dhe shërbimeve të inteligjencës artificiale.
- 46)Përdorimi i mjeteve të inteligjencës artificiale, siç janë e-filtrat zanorë ose video, duhet të jetë nën kontrollin e gjykatës.
- 47)Nëse ndodhë ndonjë dështim teknik që nuk mund të rregullohet, atëherë seanca në distancë duhet të ndërpritet ose të pezullohet.

Standardet teknike

- 48)Hardueri dhe softueri i video konferencës duhet të përmbushë standardet minimale të industrisë për të lehtësuar ndërveprimin, pavarësisht nga lloji i video konferencës së përdorur, dhe për të zvogëluar vonesat në transmetimin e të dhënave video dhe audio.
- 49)Shtetet duhet të konsiderojnë që rregullat e video konferencës të jenë neutrale ndaj teknologjisë dhe të mos imponojnë ose diskriminojnë në favor të një lloji të veçantë të teknologjisë së video konferencës.
- 50)Hardueri dhe softueri i video konferencës duhet të sigurojë video dhe audio me cilësi të mjaftueshme për të mbajtur lidhje të vazhdueshme dhe adekuate audio-vizuale, duke u mundësuar palëve të ndjekin procedurat dhe të marrin pjesë në mënyrë efektive në to.
- 51)Të gjithë pjesëmarrësit në seancën në distancë, veçanërisht gjyqtari, duhet të jenë në gjendje të shohin dhe dëgjojnë folësin duke bërë pyetje ose duke bërë deklaratat kur dëgjojnë, dhe reagimin e pjesëmarrësve të tjerë.
- 52)Sistemi i video konferencave i ofruar nga gjykata duhet të jetë falas për të gjithë pjesëmarrësit, lehtësisht i qasshëm dhe miqësor për përdoruesit, të veprojnë në pajisje standarde dhe të sigurojë mbrojtjen e të dhënave.
- 53)Shtetet duhet të mbajnë nën shqyrtim standardet teknike në lidhje me video konferencën.

Asistenca teknike

- 54)Gjyqtarët, palët, personeli i gjykatës dhe pjesëmarrësit e tjerë duhet të jenë në gjendje të përdorin mbështetjen e TI-së gjatë seancave në distancë në mënyrë që të shmangin vonesat dhe vështirësitë teknike gjatë përdorimit të një sistemi video-konferencë.

Trajnimi dhe praktikatat e mira

- 55)Shtetet duhet t'u sigurojnë gjyqtarëve, stafit të gjykatave dhe praktikuesve ligjorë trajnim të mjaftueshëm në zgjidhjet e TI-së dhe standardet e ndërlidhura ndërkombëtare të mbrojtjes së të drejtave të njeriut.
- 56)Shtetet duhet të inkurajojnë gjykatat të ndajnë praktikatat më të mira të video konferencës në mënyrë që të ulin kostot dhe të rrisin efikasitetin.

Shtojcë

LISTA KONTROLLUESE PËR MBAJTJEN E VIDEO KONFERENCAVE NË PRAKTIKËN GJYQËSORE

- **Siguria: niveli i dëshiruar i sigurisë që rrjedh nga lloji i procedurës**
 - autorizimi
 - vetëm pjesëmarrësit e dëshiruar (të ftuar) që marrin pjesë
 - origjinaliteti
 - sigurimi i identitetit të pjesëmarrësit
 - privatësia (mbajtja private e konferencës)
 - enkriptimi
 - infrastruktura private apo publike
 - infrastruktura publike (cloud, hosting)
 - zgjidhja me host (nikoqir) në vend
 - infrastruktura private
 - menaxhimi i përdoruesit
 - verifikimi i pjesëmarrësve
- **Regjistrimin**
 - zëri
 - zëri dhe video
 - zëri në shumë kanale
- **Mundësia e qasjes**
 - pajisjet
 - softueri
 - shkathtësitë (lehtësia e përdorimit)
- **Cilësia**
 - rezolucioni
 - bandwidth
 - ndjeshmëria
 - pajisjet
 - ekranet
 - rezolucioni i kamerës
 - cilësia e mikrofonit
 - numri i pjesëve (mikrofona dhe kamera)
- **Lloji i licencës:**
 - me pagesë apo burim i hapur
- **Pajisjet për video konferenca**
 - profesional (instaluar përgjithmonë në sallat e gjyqit)
 - profesional (të lëvizshme)
 - gjysmë profesional (salla takimesh me ekrane dhe kamera)
 - elektronikë e konsumit (kamera në internet me altoparlantë, kufje me mikrofon)

- pajisje mobile (tableta, celularë)
- **Dukshmëria**
 - salla e gjyqit: ekranet, altoparantët u mundësojnë të gjitha palëve të ndjekin procedurat
 - dëshmitarë apo ekspertë
- **Standarde**
 - hapur apo
 - me pagesë
- **Ndërveprimi**
 - protokollet standarde (standardi ITU)
 - IP-në-IP
- **Ndarja e dokumenteve**
 - kamera dokumentesh (dokumente në formë fizike)
 - ndarja e ekranit (ndonjë përmbajtje digjitale)
- **Funksionimi i kamerës**
 - kamera statike (fikse)
 - lëvizje manuale / kthim / rritje e figurës / fokus
 - automatike (e kontrolluar nga zëri)
 - me operim në distancë
- **Mbrojtja e dëshmitarëve**
 - dhoma të veçanta të dëshmitarëve (e mundshme jashtë lokacionit)
 - shtrembërimi i zërit
 - turbullimi / shtrembërimi / çaktivizimi i fotos
- **Seanca private**
 - palët që këshillohen me avokatët e tyre
- **Përkthimi**
 - përkthyesit jashtë lokacionit
 - përkthim simultan
- **Përdorimi i AI**
 - titrimi automatik
 - identifikimi i altoparlantit
 - fjalë në tekst
 - filtra
- **Planifikimi i një video konference**
 - përdorimi i një sistemi rezervimesh për video konferencë (kalendar) - salla e gjyqit mund të rezervohet në varësi të pajisjeve teknike
 - teknik - testim paraprakisht, vendosja e video konferencës, gatishmëria

Përkthimi është
bashkë financuar nga
Bashkimi Evropian

Ky përkthim është prodhuar duke përdorur fondet e një programi të përbashkët të Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës. Pikëpamjet e shprehura këtu nuk mund të merren në asnjë mënyrë si pasqyrim i opinionit zyrtar të Bashkimit Evropian.